Fütûhu'l Gayb

Âlemlerin Kapısı

Abdulkâdir GEYLÂNÎ

Şerh
İbn Teymiye

5. Baskı

GELENEK

GEYLÂNÎ KİTAPLIĞI

Bu kitabı şerh eden kişi İbn Teymiyye olup, Ehli Sünnet vel Cemaat itikadına muhalif bir kişidir. İcma ile reddedilmiş birçok sapkın görüşü vardır. Kitaplarında mücessime, şii ve mutezile fırkalarına işaret eden birçok yanlış görüş vardır. Kendisini muteber bir âlim kabul etmemekteyiz.

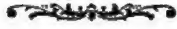
Ancak gönüller sultanı büyüğümüz, Gavsul Azam kanımız ve canımız, padişahımız olan Abdulkadir Geylani (k.s) hazretlerinin sözlerini ihtiva ettiği için, onun hatrına bu kitabı buraya koymuş bulunmaktayız. Kitapta Abdulkadir Geylanı Hazretlerinin görüşlerini saptıracak bir cümle var mıdır bilmiyoruz.

Bu sebeple okurken ihtiyatlı olunuz.

Fütûhu'l-gayb

Abdulkâdir Geylânî

Çeviren

İlyas Aslan
Derya Çakır

GELENEK YAYINCILIK / 23
TASAVVUF / 3
Geylânî Kitaplığı / 1

Fütûhu'l-gayb

YAZAR / Abdulkadir Geylânî
MÜTERCİM / İlyas Aslan-Derya Çakır
KİTAP EDİTÖRÜ / Ali Yasin Altuncu
KAPAK TASARIMI / Sabahattin Kanaş
İÇ TASARIM / Yener Turan

BASKI / İstanbul Mücellit
BİRİNCİ BASIM / Ocak 2003
İKİNCİ BASIM / Mayıs 2003
ÜÇÜNCÜ BASIM / Şubat 2004
DÖRDÜNCÜ BASIM / Kasım 2004
BEŞİNCİ BASIM / Haziran 2006
ISBN / 975-8719-38-6

Adres: Alemdar Mah. Mollafenari S. No: 41/A
Tel: (212) 519 85 30-31
Faks: (212) 519 85 29
e-mail: gelenek@gelenek.com.tr

Abdulkâdir Geylânî

Künyesi Ebû Muhammed'dir. 1077 (Hicrî 470) senesinde İran'ın Geylân şehrinde doğmuştur. Nesebi Hz. Peygamber'in torunu Hz. Hasan'a dayanır. On sekiz yaşında tahsil için Bağdat'a gönderilmiş olan Abdulkâdir Geylânî, Kadı Ebû Sâid el-Mübarek'in elinden sûfilik hırkasını giydikten ve 1127 (Hicrî 521) senesinde Yusuf el-Hemedânî'nin kendisini irşad etmesinden sonra bu şehirde vaaz vermeye başlamıştır. Daha sonra, tekrar vaaz vermeye başlayacağı döneme kadar Kerh kasabasında inzivaya çekilmiş ve yirmi beş sene sürekli ibadetle meşgul olmuştur. Kısa zamanda sayısız müridi olmuş ve şöhreti bölge sınırlarının dışına taşmıştır. 1165 (Hicrî 561) senesinde Bağdat'ta vefat etmiş ve orada defnedilmiştir. Eserlerinden bazıları şunlardır: *Günyetü't-tâlibîn, Hizbü'l-beşâiri'l-hayrât, Cilâü'l-hâtir, Melfûzât-ı Geylânî, Mektûbât, Sırru'l-esrar ve Mazharu'l-envar, es-Sirâcu'l-vehhâc fî Leyleti'l-mi'rac, el-Fethu'r-rabbânî, el-Fuyûzâtü'r-rabbâniyye fi'l-Evrâdi'l-Kâdiriyye, Behçetü'l-esrâr, el-Mevâhibü'r-rahmâniye ve'l-Futûhu'r-rabbâniyye fî Merâtibi'l-ahlâki's-seniyye ve'l-Makâmâti'l-irfâniyye, Yevâkitü'l-hikem, Divânü Gavsi'l-a'zâm.*

İbn Teymiye

Künyesi Ebu'l-Abbas, adı Ahmed'dir. 1263 (Hicrî 661) senesinde Harran'da doğmuştur. Kendisi yedi yaşındayken ailesi Moğolların baskısı yüzünden Şam'a yerleşmiştir. İki yüzden fazla hocadan ders dinlediği rivayet edilir. Çabuk ezberleyip geç unuttuğu; dolayısıyla kuvvetli bir hafızaya sahip olduğu; Kur'ân-ı Kerim'in yanında, ilki el-Humeydî'nin yazdığı olmak üzere hadis kitaplarını da ezberlediği söylenir. Daha 19 yaşında bile değilken fetva vermeye başlamasıyla dikkatleri çekmiştir. En önemli yanı içtihatçı, tenkitçi, yenilikçi ve ıslahatçı oluşu olan İbn Teymiye 1328 (Hicrî 728) senesinde Şam'da vefat etmiştir. Eserlerinden bazıları şunlardır: *el-Cem Beyne'l-Akl ve'n-Nakl, Mecmuu Fetevâ, Minhhacu's-Sünneti'n-nebeviyye fî nakzi kelâmi'ş-şîati'l-kaderiyye, İktizâu Sıratı'l-müstakîm, el-Cevabü's-Sahih li-men beddele dîne'l-Mesih, el-Red ale'n-Nesârâ, er-Risâletü'l-Kıbrısıyye, Tahcîlu ehl-i İncîl, Mes'eletü'l-Kenâis.*

İçindekiler

Takdim

Eserin müellifi koca bir dağ; belki şârihi bile bir büyük tepedir... Onlar yeryüzünün çivileridirler. Kıyamete kasemli dağlar gibi, makamlarında sâbit olmuşlardır. Biz zayıflar ise; ne büyük bir tepeye gıbta etmeden bir nazar edebilir, ne de devasa bir dağın azâmetinde acziyetimiz fenâ bulmadan rahata erebiliriz.

Bu eser; yine –yıldızlara daha yakın ve ufku daha engin– bir dağ misâli, yukarıları gözleyebilmek adına husûsi bir rasathanedir ve bu yönüyle has dâireye hitab etmektedir. Fakat bu rasathane; yukarıdan nasıl görüldüğümüzün müşahedesini yapabilmemiz adına, yine o dağ misâli âlemimize nâzır ve ahvâlimize hâkim bir makam olması sebebiyle umûmîdir ve bu yönüyle de her birimize hitab etmektedir. Bunu hâvi bir eser ise ancak bir şaheserdir. Şaheser olduğunun bir diğer isbatı da, müellifinin "şah" olduğuna –tıpkı şârihinde görüldüğü gibi– hiç kimsenin bir itirazda bulunmayışıdır.

Yine bu eser; burçlar içerisinde mekni yıldızların seyriyle bir yüzü mest; nurdan kalelerle kuşatılmış olmasına rağmen başı boş bırakıldığı zannıyla Eşsiz Yaradanımızın lâneti üzerine olası hâine kapı aralayan biz ademoğullarının manzarasıyla da, diğer yüzü meyus bir eserdir. Allah Azze ve Celle müellifini ve şârihini sınırsız rızıklandırsın, cümlemizi Habibi Sallâllahu Aleyhi Vesellem'in yaraşığı ve duâsının hissedârı mü'minler eylesin.

Eseri dilimize çevirirken, bütün resûl ve nebîlerin imamı olan Peygamberimizi işaret eden "O" zamirini büyük harfle ifade etmeye özen gösterdik. Sadece ve sadece –her şeyin öznesi olmakla beraber– gizli veya açık bir şekilde Rabbimizin de mevzu bahis olduğu cümlelerde bu zamir küçük harfle gösterilmiştir ki; bu terbiye de bize yine İki Cihan Serveri'nden kalmıştır. Seçeni ve bize göndereni olan Allah'a (Celle Celâlühû) nihâyetsiz şükürler olsun.

Hayy ve Kayyûm'dur. Ol Ferd; Kuddûs, Ald ve Hakem'dir. Biz dahi O'nun ismiyle başlarız....

1

"Her Mü'mine Lâzım Olanlar"a Dâir

Allah'ın kendisinden râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Her mü'mine, bütün hâllerinde üç şey gereklidir;

a. Emredilene itâat

b. Nehyedileni terk

c. Kadere rızâ

Ne hâlde bulunursa bulunsun; bir mü'min, bu üç şeyin birinden bile uzak kalamaz. Bu yüzden onun; kalbini bunların kaygısıyla doldurması, her an kendine bunları hatırlatması ve her hâl ü kârda bütün âzâları ile bunlara tutunması îcâb eder. (1. Şerh)

2

"Hayrı Tavsiye Etme"ye Dâir

Allah'ın kendisinden râzı olduğu kişi şöyle buyurdu:

Tâbi olun; bid'atçilik yapmayın, itâat edin; sapmayın, birleyin; şirk koşmayın, Hakk'ı tenzîh edin; O'nu ithâm etmeyin, doğrulayın; şüpheye düşmeyin, sabredin; korkuya kapılmayın, sebat edin; kaçmayın, isteyin; karamsar olmayın, bekleyin ve gözleyin; ye'se düşmeyin, kardeş olun; hasım olmayın, tâat üzere birleşin; ayrılığa düşmeyin, birbirinizi sevin; birbirinize buğz etmeyin, günahlardan temizlenin; onlarla bulanıp kirlenmeyin, Rabbiniz'e itâatle süslenin, Efendiniz'in kapısından ayrılmayın, O'na yönelmekten yüz çevirmeyin, tevbeyle ertelemeye kalkmayın, gece boyu ve gündüz saatlerinde Yaradanınız'dan özür dilemekten bıkmayın!

Böylelikle: Rahmete erer ve mesûd olursunuz. Ateşten uzak tutulursunuz. Cennette neşelendirilirsiniz. Allah'a ulaştırılırsınız! Dar-ı selâmda nîmetlendirilir ve bâkirelerle eğleşirsiniz. Bu hâl üzere ebedîleştirilirsiniz. Asil kadınlarla birlikte olursunuz. Hûrilerle, her tür güzellikle ve hânendelerin sesleriyle keyiflendirilirsiniz. Nebîlerle, sıddıklarla, şehîdlerle ve sâlihlerle birlikte yükseltilirsiniz.

3

"İmtihan"a Dâir

Allah'ın kendisinden râzı olduğu kişi şöyle buyurdu:

Kul, bir musîbetle sınandığı zaman evvelâ kendi kendine çaba gösterir. Bir başına ondan kurtulamayınca; sultanlar, makam sahipleri, dünya erbâbı ve hâl ehlinden; hastalık ve ağrı durumlarında da tıp ehli ve benzeri insanlardan yardım talep eder. Yine bir çare bulamazsa; duâ, niyaz ve hamdle Rabbi'ne yönelir.

Kendi başına muvaffak olursa mahlûkata başvurmaz; mahlûkatta kurtuluş bulursa Yaradan'a başvurmaz. Yaradan'da da bir kurtuluş bulamazsa; sürekli istek ve duâ, niyaz ve hamd, korku ve ümîd ve bunlarla birlikte muhtaç oluşuyla, kendini O'nun huzurunda yere atar. Bir müddet sonra da Yaradan Azze ve Celle, onu duâ edemez hâle getirir ve her türlü vesîleden kopuncaya dek ona cevap vermez. İşte o zaman o kişi hakkında kader hükmünü icrâ eder; onun üzerinde fiilini îfâ eyler. Sonunda kul, her tür sebep ve hareketten fâni olur. Ve böylece sadece rûh olarak kalır. Yalnızca Hakk'ın fiilini görür. Zorunlu olarak yakîn ve tevhid sahibi hâline gelir. Kesin olarak anlar ki; gerçekte Allah'tan başka fâil yoktur.

O'ndan gayrı ne bir hareket ettirici, ne de bir sükûna erdirici vardır. Hayır veya şer, kâr ya da zarar, verme yâhut engelleme, açma veya kapama, ölüm ya da hayat, izzet yâhut zillet; hepsi sâdece O Azze ve Celle'nin yed-i kudretindedir.

Böylece kader husûsunda; süt annenin elindeki bebek, gassâl elindeki meyyit, sapanın ucundaki top gibi olur; döndürülür, değiştirilir ve dönüştürülür... Ne kendisi, ne de başkaları üzerinde hiçbir etkisi söz konusu olamaz. Mevlâsı'nın fiilinde kendisini kaybetmiş olur. Mevlâsı'ndan ve O'nun fiilinden gayrı bir şey göremez. Kendisi görüyor ve duyuyor olsa dahî! O'ndan gayrı ne bir şey duyar, ne de bir şey düşünür.

Onun kelâmını işitir, O'nun ilmini bilir, O'nun nîmetiyle nîmetlenir. O'nun yakınlığıyla mesûd olur, O'na yakınlaşmakla bezenir ve şereflenir, O'nun vaadiyle hoşnut olup sükûna erer, O'nunla mutmain olur, O'nun sözüyle ünsiyet kurar, O'nun gayrısından yabancılaşıp uzaklaşır; O'nun zikrine ilticâ edip temâyül eder, O'na güvenir, O'na tevekkül eder, O'nun mârifet nûruyla yolunu bulur ve o nûru kuşanıp giyinir, O'nun ilimlerinin harikulâdeliklerine muttalî olur, O'nun kudretinin esrârına vâkıf olur, O'ndan; O Azze ve Celle'den dinler ve anlar; sonra buna hamd ü sena ile şükreder ve duâ eder.

4

"Manevî Ölüm"e Dâir

Allah'ın kendisinden râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Mahlûkattan öldüğünde sana denilir: "Allah sana merhamet etsin ve seni hevâdan öldürsün!"

ndan öldüğünde sana denilir: "Allah sana merhamet etsin ve seni irâdenden ve arzundan öldürsün!

İrâdenden öldüğünde sana denilir: "Allah sana merhamet etsin ve seni kendisinden sonra ölüm olmayan bir hayatla diriltsin!

Kendisinden sonra fakirlik olmayan bir zenginlikle zengin kılınasın, kendisinden sonra mahrumiyet olmayan bir bağışla bağışlanasın, kendisinden sonra bedbahtlık olmayan bir rahatlıkla rahatlatılasın, kendisinden sonra dert olmayan bir nîmetle nîmetlendirilesin, kendisinden sonra cehâlet olmayan ilimle ilimlendirilesin, kendisinden sonra korku olmayan bir güvene erdirilesin. Bahtiyâr olasın; bedbaht olmayasın, azîz edilesin; zelîl kılınmayasın, yakınlaştırılasın;

uzaklaştırılmayasın, yükseltilesin; alçaltılmayasın, tâzîm edilesin; tahkîr edilmeyesin, arındırılasın; kirletilmeyesin!.. Tâ ki; umutların tahakkuk edebilsin, sözlerin tasdîk edilebilsin..."

Böylece; gözün görmediği bir kibrît-i ahmer, misli olmayan bir azîz, ortağı olmayan bir güzîde, benzeri olmayan bir yegâne olursun. Tek için tek, çift için çift, gayb için gayb, sır için sır olursun. İşte o zaman her nebî, sıddîk ve resûlün vârisi olursun. Seninle mühürlenir velâyet! Sana dönüşür abdalân! Seninle giderilir endîşeler! Seninle yağar yağmurlar! Seninle yetişir nebâtât! Ve; havastan, avâmdan, serhattakilerden, çobandan, sürüden, imamlardan, ümmetten ve bütün insanlardan belâlar seninle savılır!.. Memleketlerin ve kulların âmiri sen olursun. Sana yönelir; koşarak ve göçerek ayaklar, sözünü edip vererek ve hizmet ederek eller, her hâl ü kârda eşya, –Yaradan'ın izniyle– hoş zikir, hamd ü senâ, ve her türlü hâllerle diller... Ehl-i îmândan iki kişi bile senin hakkında ihtilâfa düşmez. Ey yeryüzünde oturanların ve orada gezenlerin en hayırlısı!

"İşte bu Allah'ın lütfudur; onu dilediğine verir. Allah büyük lütuf sahibidir" (Cum'a; 4).

5

"Dünya"ya Dâir ve Ona İltifât Etmemeye Teşvik

Allah'ın kendisinden râzı olduğu kişi şöyle buyurdu:

Zâhirine dokunacak olsan; ehlinin elindeki bütün câzibesi ve bâtıllarıyla, tuzakları ve hileleriyle yumuşak gibidir, fakat; öldürücü olan zehirleriyle, bâtınının tamahkârlığıyla, helâk edişinin sür'atiyle, temas edip kendisiyle aldananı ve sahibinden gâfil olanı öldürmesiyle, kendi ehline zulmetmesi ve ahdini bozmasıyla dünyaya bir bakacak olsan: Açık bir alanda, avret mahalli açık bir hâlde, etrafa kokusunu yayarak büyük abdestini yapan bir adamı gören kimse misali; muhakkak ki gözünü onun edep yerlerinden çevirir, kokusundan ve iğrençliğinden dolayı da burnunu tıkarsın.

Sen dünya hakkında işte böyle ol! Onu gördüğünde gözünü onun süsünden çevir, arzu ve lezzetlerinin kokusuna karşı burnunu tıka. Böylece; ondan da onun âfetlerinden de kurtulursun, ondan sana düşen kısmetin sana ulaşır ve sen de esenlikte olursun. Allah Teâlâ, nebîsi Mustafa –sallâllahu aleyhi vesellem–e şöyle buyurmuştur:

"Ve sakın; pek çoklarına onları sınamak için avunsunlar diye verdiğimiz dünya parlaklığına gözünü dikme! Zîrâ; Rabbin'in rızkı daha hayırlı ve daha kalıcıdır" (Taha; 131).

6

"Mahlûkattan Fânî Olma"ya Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı kişi buyurdu:

Allah'ın izniyle; mahlûkattan! Ve Allah'ın emriyle; hevândan fâni ol!

"Eğer mü'minler iseniz Allah'a tevekkül edin" (Mâide; 23).

Allah'ın fiiliyle irâdenden fâni ol. İşte o zaman Allah'ın ilmine uygun bir kap hâline gelirsin.(2. Şerh)

Senin Allah Teâlâ'nın mahlûkatından fâni olmanın alâmeti; onlardan ve onlarla haşir neşir olmaktan kendini uzakta tutman ve onların ellerinde bulunanlardan ümîdini kesmendir.(3. Şerh)

Hevândan fâni olmanın alâmeti ise; bir faydanın temîni veya bir zararın defi hususunda sebebe tutunmayı ve kazanç elde etmeyi terk etmendir. Kendi uğruna hareket etme, kendine ve kendin için dayanma; kendini savunma, kendinden nefret etme; bunların hepsini Allah Teâlâ'ya havale et! Zîrâ; hükümrân olan O'dur. Nitekim; bu, sen daha rahimde bir gayb ve beşikte süt emen bir çocuk iken bile O'na havale edilmişti.(4. Şerh)

Ecel vakti gelinceye kadar bu böyledir. Sonunda kavuşma hasıl olur. İşte: "Benim yüzümden kalpleri kırık olanlarla beraberim"in anlamı budur.

'Ondaki varoluşun durumunda' şeklindeki sözümüzün anlamıysa; senin bu irâdeye temâyül gösterip onunla mutmain olmandır. Bir hadîs-i kutsîde Allah Teâlâ Nebî Aleyhissalâtü Vesselâm'a buyurur ki:

"Kulum, bana, durmadan nâfilelerle yaklaşır ki onu seveyim. Onu sevdiğimde onun işiten kulağı, gören gözü, kavrayan eli, yürüyen ayağı olurum." Bir başka rivayette; "Benimle duyar, benimle tutar ve benimle akleder" ifâdesi yer alır.(5. Şerh)

Bu ise ancak fenâ hâlinde olur, başka bir şekilde değil. Sen kendinden ve insanlardan fâni olduğunda: -ki insanlar da hayır ve şerden ibâret, sen de hayır ve şerden ibaretsin, öyleyse niçin onların hayırlarını umar ve şerlerinden korkarsın- Her zaman olduğu gibi yalnızca Allah bâki kalır, hayır ve şer Allah'ın kaderindedir, bu yüzden seni kendi şerrinden emin kılar ve hayrının denizlerine gark eder. Böylece sen, her hayrın kabı; her nîmet, sevinç ve mutluluğun kaynağı; emniyet ve sükûnun ışığı hâline gelirsin.

Fenâ, münâ, mübteğa ve müntehâ'nın; evliyânın seyr ü sülûklarının ulaştığı bir tanım ve sebebi vardır. O da; kendi irâdelerinden fâni olup Hakk Teâlâ'nın irâdesini ikâme etmek üzere önceki evliyâ ve abdalânın talep ettiği istikamettir. Böylece; ölüm anına kadar daima Hakk Azze ve Celle'nin irâdesiyle irâde ederler. Onlara 'abdâl' isminin verilmesinin sebebi de budur. Bu yüce şahsiyetlerin günâhı; yanılma, unutma, hâlin galip gelmesi ve şaşkınlık gibi sebeplerle Hakk'ın irâdesine kendi irâdelerini ortak etmeleridir. Bunun üzerine Allah, onları, hatırlatmak ve uyandırmak sûretiyle rahmetiyle kuşatır ve onlar da bundan vazgeçip Rabbleri'ne istiğfar ederler. Zîrâ; irâdeden sadece melekler muaftır. Onlar irâdeden korunmuşlardır. Nebîler de hevâdan korunmuşlardır. Mükellef olan diğer insanlar ve cinler ise; ne irâdeden, ne de hevâdan mahfuzdurlar. Ancak evliyânın bazısı hevâdan muhafaza edilirler, abdâlın bazısı da irâdeden. Ama bunlardan mâsûm değildirler, zîrâ; kimi zaman irâde ve hevâya meyletmeleri mümkündür. Bu durumda da Allah Azze ve Celle, rahmetiyle uyandırmak sûretiyle onları istikamete eriştirir.

7

"Kalbin Kederini Giderme"ye Dâir

Allah'ın kendisinden râzı olduğu kişi şöyle buyurdu:

Nefsinden çık, ondan yüz çevir. Mülkünden bağını kopar. Her şeyi Allah Azze ve Celle'ye teslim et: Kalbinin kapısında O'nun kapıcısı ol!

Girmesi için sana emir ettiklerini, O'na tâbi olarak oraya al; girmesini yasakladıklarını ise, nehyine uy ve oraya alma! Bir kere oradan çıkardıktan sonra, hevâyı bir daha kalbine sokma! (Bil ki): Hevânın kalbinden çıkarılması; hevâya muhâlefet ve her hâl u kârda ona ittibayı terk etmek iledir. Onun kalbe sokulması ise; ona tâbi olmak ve ona muvâfakat etmek ile(!)

O'nun irâdesinden gayrı bir irâdeyi irâde etme. Bunun dışında senden olan şey temennîdir ki; bu, ahmakların vadisidir. Senin mahvın, helâkın, O'nun gözünden düşüşün ve O'ndan perdelenişin bunda yatar. Dâima O'nun emrini muhafaza et! Dâima O'nun nehyi ile vazgeç! Daima O'nun takdir ettiği şeye teslim ol! Yaratıklarından hiç bir şeyi O'na ortak koşma! Senin irâden de, hevân da, şehvetin de;

hepsi O'nun mahlûkudur. Müşrik olmamak için; irâde etme, arzulama ve haz duyma! Allah buyurdu ki:

"Her kim Rabbi'yle kavuşmayı umarsa sâlih amel işlesin ve Rabbi'ne kimseyi ortak koşmasın" (Kehf; 110).*

Şirk; sadece putlara ibâdet etmek demek değildir: Hevâna tâbi olmandır, Rabbin'le birlikte O'ndan gayrı dünya ve dünyadakileri, âhiret ve âhirettekileri tercih etmendir. O'nun dışındakiler O'ndan başkasıdır. O'ndan başkasına temâyül gösterdiğinde de Allah Azze ve Celle'ye şirk koşmuş olursun. Sakın meyletme! Korku içinde ol emniyette olma! Kontrol et, gaflete düşüp mutmain olma! Nefsine hiç bir hâli ve makâmı izâfe etme! Bunda hiçbir şey iddia etme!

Sana bir hâl verilirse, ya da bir makamda bulunursan hiç kimseye bundan bahsetme! Zîrâ Allah (değiştirme ve dönüştürme hususunda):

"Her an ayrı bir şe'n üzeredir" (Rahmân; 29).

O, kişi ile kalbi arasına girer. Bahsettiğin şeyi senden zâil eder. Sâbit ve bâki olduğunu hayal ettiğin şeyden seni değiştirir. O zaman kendisine bunu haber verdiğin kimsenin karşısında mahcup olursun. Bunu kendinde muhafaza et, başkasına duyurma. Eğer sebat ve bekâ olursa bunun bir mevhîbe olduğunu bilir ve şükretmeye muvaffak olmayı dilersin. Ortaya çıkmasından sakın! Eğer bundan başka bir şey olursa bunda daha ziyâde bir ilim, mârifet, nûr, teyakkum, ve te'dib hasıl olur. Allah Teâlâ buyurur:

"Bir ayet neshettiğimizde ve unutturduğumuzda, ondan daha hayırlısını veya benzerini getiririz. Allah'ın her şeye kadir olduğunu bilmez misin?" (Bakara; 106).

Kudretinde Azîz ve Celîl olan Allah'ı âciz görme, takdîri ve tedbîrinde O'nu itham etme, vaadinde de O'ndan şüphe etme. Resûlullah Aleyhisselâm'da senin için güzel bir örnek bulunsun. O'na nâzil olan, kendileriyle amel olunan, mihraplarda okunan, mushaflarda yazılan âyet ve sûreler neshedilmiş, kaldırılmış, değiştirilmiş ve yerlerine başkaları ikame edilmiştir. Resûlullah diğerine intikal ederdi. Bu şeriatın zahirindedir. Bâtın, ilim ve hâl mertebesinde ise kendisiyle Allah Azze ve Celle arasındakine dair Sallâllahu Aleyhi Vesellem şöyle derdi:

"Kalbime bir hâl ârız olur ve her gün yetmiş defa Allah'a istiğfar ederim." Bir rivayette; "yüz defa" şeklindedir.

Resûlullah bir hâlden başkasına intikal ettirilir, kurbiyet menzillerinde ve gayb meydanlarında seyrettirilirdi. Nûrların ona bahşedilmesi değiştirilirdi; ikincisinin vukûunda birinci hâl; karanlık, eksiklik ve hudûdu koruma hususunda ihmalkârlık olarak aşikâr kılınır ve istiğfara telkin edilirdi. Zîrâ; istiğfar bir kulun en iyi hâlidir. Diğer hâllerde de tevbe telkin edilirdi, zîrâ; tevbede kulun günahını ve

kusurunu itirafı bulunur. Her ikisi de her hâl ü kârda kulun iki sıfatıdır. Bunlar, insanlığın babası Adem Aleyhisselâm'dan Mustafa Aleyhissalâtü Vesselâm'a kadar gelen bir mîrâstır. Ahd ü mîsâkı, darü's-selâmda ebedî kalma irâdesini, Rahmân ve Mennân dostun komşuluğunu, meleklerin kendi huzuruna saygı ve selâmla girişini unutma karanlığı hâl saflığına halel getirip, Adem'in nefsi kendi irâdesini Hakk'ın iradesine ortak olarak bulunca; irâdesi kırıldı, hâli zâil oldu, velâyeti alındı, nûrlar karanlığa gömüldü, saflık bulandı ve bu menzile düşürüldü. Sonra Adem kendine geldi, Rahmân'ın saf oluşunu hatırladı, hemen günah ve isyânı îtirâf etmeyi bildi, ikrârı telkîn etti ve şöyle dedi:

"Rabbimiz, biz kendimize zulmettik. Eğer sen bize mağfiret ve merhamet etmezsen biz elbet hüsrana uğrayanlardan oluruz" (A'raf; 23).

Bunun üzerine hidâyet nûrları, tevbe ilimleri ve mârifetleri, önceden gâip olup tevbede gizli olan ve ancak tevbeyle ortaya çıkan maslahatlar meydana geldi.

O irâde başkasıyla; birinci hâl ikincisiyle değiştirildi. Önce dünyada, sonra da ahirette velâyet-i kübra ve sükûn gelmiş oldu. Dünya; ona ve soyuna bir konak, âhiret ise; bir melce, dönüş yeri ve ebediyet yurdu oldu.

Allah'ın Resûlü ve Habîbi olan Mustafa ile arkadaş ve dostların kökeni olan babası Adem Aleyhimüsselâm'da, kusurlarını îtirâf etme ve her hâl ü kârda istiğfarda bulunma husûsunda senin için güzel bir örnek vardır.

8

"Allah Teâlâ'ya Yaklaşma"ya Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Eğer bir hâlde isen ondan daha yukarıda ve daha aşağıda başka bir hâli isteme. Eğer Hükümdar'ın evinin kapısında isen oraya isteyerek değil de zorla girinceye kadar eve girmeyi tercih etme. "Zorla" ile; kuvvetli, vurgulu ve tekrarlanan bir emri kasdediyorum. Sadece girme izni ile yetinme, zîrâ bu; hükümdarın bir tuzağı ve aldatmacası olabilir. Ama girmeye zorlanıncaya ve sonunda hükümdar tarafından tam bir cebir ve lütufla eve girinceye kadar sabret. İşte o zaman hükümdar kendi fiilinden dolayı seni cezalandırmaz. Tercihini kötüye kullanman, açgözlülüğün, sabırsızlığın, edepsizliğin, içinde bulunduğun hâle râzı olmaman yüzünden ise cezaya dûçar olursun. Bu hâl hasıl olduğunda, en yüce zirveye yükselmeyi talep etmeksizin sana emredilen meşgale ve hizmeti hakkıyla yerine getirerek; edepli, başın önünde ve gözlerin kapalı bir hâlde ol. Allah Teâlâ buyurur ki:

"Sakın pek çoklarına onları sınamak için, avunsunlar diye verdiğimiz dünya hayatının parlaklığına gözünü dikme! Çünkü Rabbinin rızkı daha hayırlı ve daha kalıcıdır" (Taha; 131).

Bu, Allah Azze ve Celle'nin, hâli korumak ve verilene râzı olmak husûsunda seçkin nebîsine verdiği bir edep dersidir. "Rabbin'in rızkı daha hayırlı ve daha kalıcıdır" ifadesi de; 'sana verdiğim hayır, yani; nübüvvet, ilim, kanaat, sabır, velâyet-i dîn ve din asaleti başkalarına verdiğimden daha evlâ ve daha seçkindir' manâsındadır.

Hayrın tamamı; hâli koruma, buna râzı olma, başka şeylere îltifât etmemede bulunur. Zîrâ bu hayır; ya senin kısmetindir, ya başkasının kısmetidir ya da hiç kimsenin kısmeti değildir de Allah onu bir imtihan olsun diye var etmiştir. Eğer senin kısmetinse; iste ya da isteme sana ulaşır; bu yüzden onu talep ederken su-i edep ve aç gözlülüğün senden sadır olmaması gerekir. Zîrâ; ilim ve akıl ölçüsüne göre övgüye değmez bir şeydir . Eğer senden başkasının kısmetiyse; o kişiye ulaşmaması için çaba harcayıp yorulma. Sana asla ulaşmayacaktır. Eğer hiç kimsenin kısmeti değilse ve bir imtihan vesilesi ise; akıllı insan nasıl olur da kendisi için fitne talep etmeyi ve onu elde etmeyi hoş görür? Bütün hayrın ve selâmetin, hâli korumada olduğu sâbit olduğuna göre; selâmlığa alındığın, sonra da köşke çıkarıldığın zaman; daha önce anlattığımız gibi hâlini koru, başını önüne eğ ve edepli ol, hatta bundan daha da fazlasını yap. Zîrâ hükümdara daha yakın ve tehlikeye daha açık bir durumdasın. Ne daha yukarısına, ne de daha aşağısına geçmeyi temennî et; ne de orada sâbit ve bâki olmayı. Sen orada olduğun müddetçe vasfını değiştirme. Senin için asla bir tercih söz konusu olmasın. Zîrâ bu hâl, nîmetine nankörlük etmektir. Küfür ise; sahibinin dünyada da ahirette de rüsvâ olmasına sebep olur.

Yükseltilerek; içinde kalacağın ve ondan ayrılmayacağın bir makama sahip edilinceye dek dâima söylediğimiz gibi amel et. O zaman onun, beyânı ve delili zuhur etmiş bir mevhîbe olduğunu bilir, ona tutunur ve ondan ayrılmazsın. Hâller evliyâ için, makamlar abdâl içindir. Allah senin hidâyetini üstlenecektir. Âmin.

9

"Keşf ve Müşahede"ye Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı kişi buyurdu:

Allah'ın; âdet ve zâhirin dışında olan ve akılları hayrete düşüren kimi fiilleri evliyâ ve abdalâna keşfolunur. Bunlar iki kısımdır:

Celâl ve cemâl.

Celal ve azâmet; ürperten bir korkuya, tedirgin eden bir endişeye, âzâlarda görülecek bir şekilde kalpte büyük bir baskıya sebep olur. Nitekim rivâyet olundu ki: ' Peygamber Efendimiz Aleyhisselâm'ın mübârek göğsünden, namazdayken şiddetli korkudan dolayı tencere fokurtusuna benzer bir ses işitilirdi.' Allah Celle Celâlühu'nun celâlini gördüğü ve azâmeti O'na keşfolunduğu için.

Aynı durum İbrahim Halilürrahmân –aleyhisselâm– ve Ömer el-Faruk –radıyallahu anh– hakkında da nakledilmiştir.

Cemâlin müşahedesine gelince: Kalplerin; nûr, sürûr, lütuf, hoş kelâm ve candan konuşmayla bezenmesi; muazzam mevhîbeler ve yüce menzilelerle, sonları

Allah'a varıp dayanacak şekilde Allah'a yakın olmakla müjdelenmesidir. Allah'tan bir lütuf ve rahmet olarak, dünyada ecel gelinceye kadar –ki bu takdir edilmiş bir vakittir– onlara kendinden bir isbat olarak asırlar öncesinden paylarına düşen kısmetler hakkında kalem kurudu. Ki Allah; O'na duydukları sevgiden kaynaklanan şevki kaybetmesinler, kararlılıkları parçalanmasın, sonunda da helâk olup, ölüm demek olan "yakîn" gelinceye kadar ubûdiyeti îfâ etmede bir zaaf göstermesinler diye böyle davranır. Bunu onlara kendinden bir lütuf, rahmet ve şifâ olarak; kalplerini teskîn ve terbiye etmek gayesiyle yapar.

"Muhakkak ki hikmet ve ilim sahibidir" (Hicr; 25).

Onlara karşı lütufkârdır:

"Raûf ve Rahîmdir" (Tevbe; 117).

Bundan dolayı Aleyhissalâtü Vesselâm'ın, müezzini Bilâl –radıyallahu anh–a şöyle dediği rivâyet edilir:

"Bizi onunla rahatlat ey Bilâl!"

Onunla! Yani; namaza başlamak için kamet getirmek sûretiyle. Zîrâ Efendimiz –sallâllahu aleyhi vesellem–;

"Namaz, gözümün nûru kılındı"

buyurmuştur.

10

"Nefs ve Hâlleri"ne Dâir

Allah'ın kendisinden râzı olduğu kişi buyurdu:

Allah ve nefsindir bu. Sense muhâtapsın. Nefs Allah'ın muhâlifi ve düşmanıdır. Her şey Allah'a tâbidir. Nefs de yaratma ve mülkiyet olarak O'nundur. Nefs, iddia, temennî, şehvet ve eşyayla hemhâl olma hazzına sahiptir. Nefse muhâlefet ve düşmanlık göstermede Hakk Teâlâ'ya muvâfakat eder ve Allah Teâlâ'nın Dâvûd -aleyhisselâm-a:

"Ey Dâvûd! Ben senin gereğinim, öyleyse gereğine sarıl! Ubûdiyet, nefsine hasım olmandır"

nidâsında olduğu gibi, Azze ve Celle'ye sarılıp nefsine hasım olursan; işte o zaman Rabbin'e olan dostluk ve kulluğunu tahakkuk ettirmiş olursun. Kısmetler kolayca ve hoşça sana gelir. İzzeti ikrâma mazhâr olursun. Eşya sana hizmetkâr olur, seni tâzîm edip yüceltir. Zîrâ eşya bütünüyle Rabbi'ne tâbidir, O'na muvâfakat eder. Çünkü onların yaratıcısı ve var edicisi O'dur. Eşya O'na kulluğunu ikrâr eder. Mushâf-ı Şerîf'te buyrulmuştur:

"Hiçbir şey yoktur ki; O'nu hamdiyle tesbih etmesin! Ancak sizler onların tesbihlerini kavrayamazsınız" (İsrâ; 44).

"Allah yere ve göğe; 'gönüllü ya da gönülsüz gelin' buyurdu. Onlar da 'gönüllü geldik' dediler" (Fussilet; 44).

İbâdet, bütünüyle ibâdet; nefsine muhâlefet etmekle olur.

"Hevâya tâbi olma. Sonra seni Allah'ın yolundan saptırır" (Sâd; 26).

Hakk Teâlâ, Dâvûd –aleyhisselâm–a:

"Hevânı terk et; zîrâ o kavgacıdır" buyurmuştur.

Ebû Yezîd el-Bistâmî –radıyallahu anh– ile ilgili hikâye meşhurdur: Ebû Yezîd, rüyasında Rabb'ül İzzet'i görür ve O'na; 'Sana giden yol nasıldır?' diye sorar. Azîz olan Rabb da: "Nefsini terk et ve gel!" buyurur. Ebû Yezîd şöyle diyor: "Yılanın derisinden çıktığı gibi ben de nefsimden soyuldum. Bir de gördüm ki; hayrın tamamı, bütün hâllerde nefse hasım olmaktaymış."

Eğer takvâ hâlindeysen; mahlûkatın haram, şüphe ve minnetinden, onlara tevekkül edip güvenmekten, onlardan korkup onlardan ummaktan, ellerinde olan dünya metalarına tamah etmekten kendini kurtararak nefse muhâlefet et; hediye, zekât, sadaka veya adak kabilinden verdikleri şeylere heves etme. Her türlü usûl ve sebeplerle onlardan ümîdini kes. Öyle ki; zengin bir akraban varsa onun malına vâris olmak için ölümünü temennî etme.

Mahlûkattan tamamen kendini çıkar. Onları açılıp kapanan bir kapı say, bazen meyvesi olan ve bazen de olmayan bir ağaç kabul et. Bunların hepsinin; bir fâilin fiili, bir müdebbirin tedbîriyle olduğunu –ki o da Azîz ve Celîl olan Allah'tır– bil ki; böylece Rabb'i birleyen biri olabilesin. Bununla birlikte 'cebriye' mezhebinden kurtulmak için kulların kesbini de unutma. Fiillerin Rahmân olmaksızın onlarla tamam olmayacağına inan, Hakk Teâlâ'yı unutup kullara kulluk etme. Onların fiillerini Allah'tan başkasına da izâfe etme. Yoksa küfretmiş ve 'kaderiye'den olmuş olursun. 'Fiillerin yaratılışı ancak Rabb'e, kazanılışı (kesb) kullara aittir' de! Ceza ve mükâfatla ilgili meseleleri beyan sadedinde gelen haberlerde bildirildiği gibi.

Kullar hakkında Allah Teâlâ'nın emrine ittibâ et! O'nun emriyle kendi kısmetini onlardan kurtar ve fakat bunda haddi aşma. Allah'ın hükmü senin ve onların hakkındaki hükmüyle kâimdir. Sakın sen hâkim olma. Senin onlarla birlikte olman kaderdir. Kader ise karanlıktır. Karanlığa kandille gir! Bu kandil de; Allah Azze ve Celle'nin Kitâb'ı ve Resûlü Aleyhissalâtü Vesselâm'ın Sünneti'dir. Bu ikisinin dışına çıkma!

Aklında bir hâtır veya kalbinde bir ilham vücûda gelirse; onu Kitâb ve Sünnet'e arz et. Zîna, riyâ, fısk ve fücur ehliyle birlikte olmak kâbilinden bir nehiy tesbit edersen kapılıp da onunla amel etme. Aksine terk etmek sûretiyle onu kendinden def et. Emin ol; 'o lânet olası'dandır!.. Bu ilham veya hâtır; yeme, içme,

giyinme, evlenme ve benzeri mubahlık arzeden bir şey ise; onu da savmakla kendinden uzaklaştır. Bil ki; bu da nefsindendir!.. Sen ise ona muhâlefet ve düşmanlıkla emrolundun. Şâyet Kitâb ve Sünnet'te, 'haramdır' ya da 'mubahtır' şeklinde bir hüküm bulamazsan; 'falancaya git, filan sâlih adamla görüş' gibi sana âit içgüdüsel bir düşünce ile de –Allah Teâlâ'nın sana bahşettiğinin dışında bir ilim ve mârifete ihtiyacın olmadığı için– hareket etme! 'Ancak ve ancak, Allah Azze ve Celle'den bir ilhamdır' dersen bununla amel et. Hatta; bütün hayrın bunda olduğunu gör! Hakk'ın fiili; bu ilhamı tekrarlanmasıyla çaba göstermekle emrolunmandır. Ya da bu alâmet; evliyâdan akıl sahiplerinin ve abdalândan müeyyed olanların akledeceği, Rahmân'dan haberdar olanlara zâhir olan bir alâmet olur. Âkibetini, işin sonunun nereye varacağını, bir de bunun Allah Teâlâ'nın bir tuzağı veya imtihanı olup olmadığını bilmediğin için hemen işe girişmez, ondaki fitneyi ve helâkı araştırırsın. En iyisi sen, Rahmân ve Lâtîf olan Allah sende fâil oluncaya kadar sabret. Eğer fiilden tecrit olup oraya taşınırsan; seni bir fitne karşılasa bile taşınıp korunursun, zîrâ Rabbin seni 'Kendi' fiilinden dolayı cezalandırmaz. Senin gibi birinin başına ceza bir şey(6. Şerh) dolayısıyla gelir; sen hakîkat hâlinde –ki bu velâyet hâlidir– olsan bile hevâna muhâlefet et ve bütünüyle emre tâbi ol!

Emre ittibâ iki türlüdür:

Birincisi; nefsin hakkı olan azığı dünyadan alıp hazzı terk etmen, farzı eda etmen, gizli veya açık bütün günahları terk etmekle meşgul olmandır.

İkincisi ise; bâtınî emre ittibâ etmendir. Bu da Hakk Teâlâ'nın emridir ki; kuluna emir ve nehiy buyurur, bu ise; 'haram ya da vâcip kabilinden olmayan' anlamına gelen ve şeriatta bir hükmü bulunmayan mubahlarla ilgili emirle tahakkuk eder. Ki bu mubah; mühmel (hükümsüz) bir meseledir. Kulun kendi ihtiyarı ile davranmasına bırakılmıştır. Bu yüzden mubah olarak adlandırılmıştır. Kul bu hususta kendinden bir şey yapmaz; emri bekler. Emrolunduğunda ittibâ eder ve böylece harekât ve sekanâtı Rabbi ile olur. Şeriatta hükmü bulunana şeriatla; bulunmayana da emr-i bâtınla tâbi olur. O zaman ehl-i hakîkatten birisi hâline gelir. Hakkında emr-i bâtın bulunmayan ise; teslim hâlinde mücerret fiil olur. Eğer hakk'ül Hakk hâlinde olursan –ki bu; mahv ve fenâ hâlidir, kalbi O'nun olmuş, ilim ve akıl erbâbı, ârif ve muvahhid, toplumun efendisi ve emîri, halkın muhâfızı, Rahmân'ın halifesi, dostu, gözdesi ve sevgilisi olan abdâlın hâlidir– emre ittibâ etmen; güç ve kuvvetten uzak durarak kendine muhâlefet etmenle, dünya ve âhiret hususunda sana ait hiç bir irâdenin olmamasıyla olur. İşte o zaman hükümdarın kulu (abdül-melîk) olursun, mülkün kulu (abdül-mülk) değil; emrin kulu olursun, hevânın değil! Sütannenin elindeki bebek, gassal elindeki meyyit, doktorun önüne sırtüstü uzanmış hasta gibi. –Tabi ki; emir ve nehiylerin haricinde– Allah en iyi bilendir.

11

"Şehvet"e Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Eğer sana fakirlik hâlinde evlenme şehveti (arzusu) ilka edilir ve sen bunun temininden âciz kalır yine de Bâri Teâlâ'dan bir çıkış yolu bekleyerek sabredersen; ya sana ilka ettiği ve sende var ettiği bu kuvvetli arzuyu senden alıp izâle etmek sûretiyle külfetini taşıma husûsunda sana yardım ederek, ya seni ve hayatını koruyarak; ya da dünyada bir ağırlık ve ahirette de bir meşakkat duymaksızın yeterli ve tatmin edici bir mevhîbe olarak o arzuyu sana ulaştırmak sûretiyle yardım eder. Buna sabrettiğin ve kısmetine râzı olduğun için, Allah, seni sabreden ve şükreden diye isimlendirir, senin ismet ve kuvvetini artırır. Eğer bu arzu senin kısmetinse; kâfi bir mütemmim olarak onu sana sevk eder ve böylece sabrın şükre dönüşür. Allah Teâlâ şükredenlere daha çok vereceğini vaad etmiştir:

"Eğer şükrederseniz size daha fazlasını elbette vereceğim. Nankörlük ederseniz muhakkak azabım şiddetlidir" (İbrahim; 7).

Eğer senin kısmetin değilse; nefs istese ve dirense de, o arzuyu kalbinden alarak seni ondan müstağni kılar. İşte o zaman; sabra devam et, hevâya muhâlefet et, emri omuzla, kazaya râzı ol, bununla lütuf ve ihsanı gözle. Çünkü;

"Sabredenlere mükâfatları hesapsız verilir" (Zümer; 10).

12

"Allah'ın Emrine Teslim Olma"ya Dâir

Allah'ın râzı olduğu kişi şöyle buyurdu:

Ne nîmetlere kavuşmayı, ne de belâlardan savuşmayı seç! Senin iştiyâkın yahut nefretinle değişmez; kısmetin olan seni bulacak. Senin için takdir edilen onlarsa eğer; belâlar da sana ulaşacak! İster onlardan muzdarip ol, ister onları duâyla kaldır, ister onlara sabret, ve ister de Hâlık-ı Zülcelâl'in rızâsı için onlara tahammül göster...

Takdir edilene teslim ol ki, sende fiilini icra etsin. Eğer nîmetler takdir edilmişse, şükürle meşgul ol. Eğer belâlarsa takdir edilen; dayan ve sabır göster!.. Sana anlatılan ve senin intikal ettiğin hâller ile Refîk-ı Alâ'ya vasıl olmak için itâat ve velâyetiyle emrolunduğun Mevlâ'nın yolunda katettiğin menzileler miktarınca; ya muvâfakat edip bunlarla nîmetlenirsin, ya da bunlarda yok olup fenâya erersin. İşte o zaman senden önce hükümdara gidip O'na yaklaşan ve O'nun indinde her türlü letâfet, sürûr, emniyet, kerâmet ve nîmeti bulan kimseyi görmek üzere; daha önceki sıddîk, şehid ve sâlihlerin makamına ulaşırsın.

Bırak belâlar seni ziyaret etsin; belâların yolunu kesme, gelip yaklaşmalarından korkup durma, zîrâ; onların ateşi cehennemin ateş ve alevinden daha büyük değildir. Beşeriyetin en hayırlısı; arzın taşıdıklarının ve semânın gölgelediklerinin en şereflisi; Muhammed Mustafa –sallâllahu aleyhi vesellem–, rivâyet edilen bir hadîste şunu haber veriyor:

"Cehennem ateşi mü'mine, 'geç ey mü'min, nûrun alevimi söndürdü,' der."

Kızgın hâldeki ateşin alevini söndüren nûr; mü'minin dünyada iken sahip olduğu, dünyaya itâat edeni de isyan edeni de terk etmeyecek olan nûrdan başkası değildir. Öyleyse bu nûr, belâların alevini söndürsün, sen de sabrının ve Mevlâ'ya muvâfakatinin serinliği ile başına gelenin ve sana yaklaşanın heyecanını hisset. Belâ sana, seni helâk etmek için gelmez, aksine; seni sınamak, îmânının sıhhatini veya kîninin ipinin sağlamlığını pekiştirmek için gelir. Belânın bâtını da Mevlân'ın seninle övündüğünü sana müjdelemek içindir. Allah Teâlâ buyurur ki:

"İçinizden mücahidleri ve sabredenleri bilmek ve durumlarınızı anlamak için sizi sınayacağız" (Muhammed; 31).

Mahlûkatla birlikte îmânın sâbit olduğunda ve yakîninle O'ndan destek ve kuvvet alıp fiilinde bütün bunlara muvâfakat ettiğinde; dâima sabreden, muvâfakat eden ve teslim olan ol. Ne sende, ne de senden başkasında emir ve nehiy haricinde bir şey vücûda gelmesin. Eğer Allah Teâlâ'nın emri vâki olursa; kulak ver, acele et, harekete geç, durma, kadere ve fiile teslim olma, bilâkis; emri eda etmek için bütün takat ve gayretini harca. Eğer âciz kalırsan önünde Mevlân'a yönelmek vardır; ona iltica et, tazarrûda bulun ve özür beyan et. O'nun emrini yerine getirmekten âciz kalışının ve O'na itâatte şevkinin kırılmasının sebebini araştır. Belki; duânın kötümserliği, O'na itâatteki edepsizliğin, kendi güç ve kuvvetine meyletme düşüncesizliğin, kendi ilmine hayran oluşun, nefsini ve O'nun mahlûkatını O'na şirk koşman sebep olmuş da; seni O'nun kapısından mahrûm etmiş, O'na itâat ve hizmetten uzaklaştırmış, tevfîkini ve desteğini senden kesmiş, kerem ve veçhini senden çevirmiş, sana küstürmüş ve darıltmış, ve bu belâ ile seni dünyana; hevâna, irâde ve emeline yöneltmiş olabilir.

Fakat bütün bu tutumların bu sonuçları doğurduğunu ve seni; yaratıp terbiye edeninin, lütfedip bahşedeninin, güç verip diri kılanının gözünden düşürdüğünü bilmez misin?

Mevlân'dan gayrı bir şeyin seni Mevlân'dan alıkoymasından sakın. Mevlâ'nın dışındaki her şey O'ndan gayrısıdır. Kimseyi O'na tercih etme, zîrâ; seni kendisi için yaratan O'dur. Nefsine zulmetme; yoksa seni O'nun emrinden başkasıyla alıkoyar da yakıtı insanlar ve taşlar olan ateşe sokar, sen de nâdim olursun.

Pişmanlık ise sana fayda vermez. Özür beyan edersin, ama tevben kabul edilmez; dünyaya dönüp telâfi ederek hâlini ıslah etmek istersin, ama dönemezsin.

Nefsine merhamet et ve ona müşfik ol. Mevlân'a itâat etmek üzere sana verilen fiil, îmân, mârifet ve ilim gibi âlet ve vâsıtaları kullan.

Kaderin karanlıklarında bunların nûruyla aydınlan. Emir ve nehye tutun. Emir ve nehyi Mevlâ'nın yolunda yürüt. Bu ikisinin dışındakileri seni yaratıp var edene teslim et. Seni topraktan halkedip terbiye edene, seni nutfeden yaratıp bir insan olarak düzenleyene karşı nankörlük etme. O'nun emrinden başka bir şeyi irâde etme, O'nun nehyinden başka bir şeyi de kerih görme!

Dünya ve âhiretle ilgili olarak bu murâdda kanaat göster; onlarla ilgili her kerâheti kerih gör. Her irâde edilen bu irâdeye, her kerih görülen de bu kerâhete tâbidir.

Nerede olursan ol ve nerede bulunursan bulun; sen O'nun emrinde olursan bütün varlıklar senin emrinde olur, O'nun nehyiyle kerih görürsen bütün kerih şeyler senden kaçar.

Allah bazı kitaplarında şöyle buyurur:

"Ey Ademoğlu! Ben Allah'ım. Benden gayrı ilâh yoktur. Bir şeye 'ol' derim, o da olur. Bana itâat et ki, ben de, sen bir şeye ol deyince o şeyi olur kılayım."

Ve yine Allah buyurur ki:

"Ey dünya! Her kim bana hizmet ederse, sen de ona hizmet et! Her kim de sana hizmet ederse, onu yor."

Eğer Allah Teâlâ'nın nehyi gelirse; mafsalları gevşemiş, hisleri sükûnete ermiş, takati kesilmiş, bedenden ölmüş, arzusu yok olmuş, izleri silinmiş, resimleri kazınmış, eserleri unutulmuş, bahçesi karanlık, binası yıkık, evi ıssız, tavanı çökmüş, hissiz ve etkisiz biriymiş gibi ol! Kulakların öyle yaratılıştan sağırmış gibi; gözlerin kapanmış, hastalanmış ya da ferleri sönmüş gibi; dudakların sanki çıbanlı ve sivilceliymiş gibi; dilin lâl ve kekeme imiş gibi; dişlerin ağrılı ve sızılıymış gibi; ellerin çolakmış da hiç bir şey tutamazmış gibi; ayakların nüzullü, inmeli ve cerahatliymiş gibi; tenasül uzvunda bir iktidarsızlık varmış da kafan başka bir şeyle meşgulmüş gibi; aklın delirmiş ve çıldırmış gibi; bedenin ölmüş de kabre götürülüyormuş gibi olsun!

Emre kulak verip acele etmek; nehye karşı gevşeklik, acziyet ve ihmalkârlık göstermek; kader husûsunda da ölüymüş, bir hiçmiş ve kendini yok etmiş gibi olmak! İşte bu şerbeti iç ve bu iksirle tedâvi ol! Bu gıdayla beslen ki; Allah Azze ve Celle'nin irâdesi ve izniyle şifâ bulup kurtulasın, arzu illetlerinden ve günah hastalıklarından afiyette olasın!

13

"Kalbi Mal Sevgisinden Temizleme"ye Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Allah Teâlâ kuluna mal-mülk cinsinden dünya nîmetleri ihsân eder. Kul, bu mal ve mülkle kendini meşgul eder ve ibâdetlerinden geri kalır... Rabb Azze ve Celle böyle bir kulla arasına perde koyar. Onu dünyada ve âhirette kendisinden uzaklaştırır. Hatta malını ve mülkünü de ondan geri alır. Böylece kul, dünyada fakr u zaruret içinde kalır.

Kendisine dünya nîmetlerinden ihsân edilmiş olan kul, şâyet ibâdetlerinden geri kalmaz ve Rabbine itâatle meşgul olmayı sürdürürse; bir zerre bile eksiltmeksizin Rabbi Teâlâ da üzerindeki nimetlerini dâim eyler. Bu kul, Allah Teâlâ'nın hizmetçisi; mal-mülk de bu kulun hizmetçisi olur.

"Yalnız O'na kulluk edin ve O'na hamdedin. Çünkü sonunda yine O'na döndürüleceksiniz" (Bakara; 176).

"Bizzat Allah bütün rızıkları verendir, her türlü kudretin sahibidir, bâkî olandır" (Zâriyât; 58).

"Allah dilediğine hesapsız rızık bağışlar" (Âl-i İmrân; 37).

Dünyada bolluk içinde ve gönlü hoş olarak yaşatıldığı gibi, âhirette de Me'vâ cennetinde ağırlanır. Sâlihlerle, şehidlerle ve sıddıklarla birlikte izzet ve ikram içinde olur. Lütuf ve kerem sahibi olan Allah, en iyi bilendir.

14

"Allah Dostlarının Hâllerine Uyma"ya Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Ey hevâ sahibi kişi! Allah dostlarının hâlinde olduğunu iddia etme. Senin kulluğun hevâya, onların kulluğu Mevlâ'yadır; senin rağbetin dünyaya, onların rağbeti ise âhiretedir!

Sen dünyayı görürsün, onlar ise yerin ve göğün Rabbi'ni görürler.

Senin ünsiyetin mahlûkat ile, onların ünsiyeti ise Hakk Azze ve Celle iledir. Senin kalbin yeryüzündekilere bağlıdır, onların kalpleri ise Büyük Arşın Rabbi'ne!

Gördüğün kimse seni avlar! Onlar ise senin gördüğünü görmezler, eşyânın Hâlık'ını ve O Yaradan'ın onda gördüğünü görürler. Onlar bununla muvaffak oldular ve kurtuldular. Sen ise dünyadan arzulayıp istemiş olduğunun rehîni oldun. Onlar halktan, hevâdan, irâdeden ve emelden fâni oldular da Melîk-i Alâ'ya vasıl oldular; Allah Teâlâ, onlarda görmeyi umduğu itâat, hamd ve senâya onları muvaffak kıldı.

"Bu, Allah'ın lütfudur; onu dilediğine verir" (Maide; 54).

Onlar buna sarıldılar ve Rahmân'dan gelen inâyet ve yardım sayesinde az gayretle işleri âsan oldu. İtâat, onlara bir rûh ve gıda; dünya da sanki Mevâ Cenneti onlarınmışçasına o an onlar için bir felâket ve rezâlet oldu. Zîrâ; gök ve yerin sebâtını (ölüm ile hayatın kararlılığını), yaratıp vâredenin fiilini kendilerinde görünceye dek hiç bir şeyi görmemişlerdi. Hükümdar'ları onları yuvarlak yaptığı arzın çivileri kılmıştır. Her biri, çakılmış birer dağ gibidir. Öyleyse onların yolundan çekil! Babaların ve oğulların, dâvâlarından döndüremediği kimselerle rekâbet etme! Onlar ki Rabbim'in yarattığı ve yeryüzüne yayıp çoğalttığı insanların en hayırlılarıdır. Gök ve yer ayakta durdukça Allah'ın selâmı, esenliği onların üzerine olsun! Âmin.

15

"Korku ve Ümit"e Dâir

Allah'ın kendisinden râzı olduğu kişi şöyle buyurdu:

Rüyamda, mescit gibi bir yerde olduğumu gördüm. Orada uzlete çekilmiş insanlar vardı. Dedim ki: 'Keşke birisi olsa da; edep öğretip şunları irşât etse.' Onlara sâlihlerden birini işaret ettim. İnsanlar çevreme toplandılar. İçlerinden biri: 'Peki niçin sen konuşmuyorsun?' dedi. Ben de: 'Eğer beni buna uygun görürseniz,' dedim. Sonra da:

'Eğer halktan uzaklaşıp Hakk'a yöneldiyseniz; insanlardan dillerinizle bir şey istemeyiniz. Bunu da terk ettiğinizde kalplerinizle de onlardan istemeyin. Zîrâ; kalp ile istemek dil ile istemek gibidir. Ayrıca bilin ki; Hakk Teâlâ her an bir iştedir, değiştirir ve dönüştürür, yükseltir ve alçaltır. Bazılarını illiyyîne (en yüceye) yükseltirken; bazılarını esfel-i sâfilîne (aşağıların aşağısına) indirir. İlliyyîne yükselenlerin; korkuları esfel–i sâfilîne düşmektir, ümitleri ise sâhip oldukları yüksekliği koruyarak orada bâki olmak. Esfel-i sâfilîne indirdiklerinin ise; korkuları içinde bulundukları alçaklığın muhâfazasıyla orada bâki kalmaları, ümitleri kendilerinin illiyyîne yükseltilmesidir' dedim ve sonra da uyandım.

16

"Tevekkül ve Makamları"na Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı kişi buyurdu:

Seni Allah'ın lütfundan ve O'nun nîmetleriyle başlamaktan alıkoyan; halka, sebeplere, sanatlara ve kesbe güvenip dayanmandan başka bir şey değildir. Halk, çalışıp kazanarak Sünnet'e uygun şekilde yiyip-içmekten seni perdeler. Sen halkla birlikte olursan, onların lütuf ve ihsânlarını umarsan, onlardan istersen, onların kapılarına gidip gelirsen; mahlûkatını Allah Teâlâ'ya şerik yapmış olursun. O da, dünyanın helâli olarak kazanılmış olanı –Sünnet'e uygun şekilde– yemekten mahrûm bırakmakla, seni cezalandıracaktır. Sonra halkla birlikte olmaktan ve onları Rabbin'e şerik yapmaktan tevbe eder, kesbe yönelip kesble yer ve kesbe tutunup onunla mutmain olur ve Rabb Azze ve Celle'nin lütfunu unutursan; yine müşrik olursun. Ancak bu, birincisinden daha da gizli bir gizli şirktir. Bu yüzden Allah seni cezalandırır ve seni kendi lütfundan ve O'nunla başlamaktan perdeler. Eğer bundan tevbe ederek şirki ortadan kaldırır; kesbe, güç ve kuvvete dayanmaktan kurtulur; rızık veren, sebep olan, kesb için güç veren, kolaylaştıran ve her

hayra ulaştıran olarak Rahmân'ür Rahîm'i tanır ve rızkın O'nun elinde olduğunu bilirsen; bazen felâket ya da riyâzet hâlinde yahut Allah'tan isteme anında onlardan almak şeklinde halk aracılığıyla; bazen kesbine bir karşılık olarak, bazen de vasıta ve sebebi görmeksizin kendi lütfundan sana ulaştırır. Sonra O'na döner ve kendini O'nun huzuruna atarsın, seninle O'nun lütfu arasındaki perde kalkar, O da; hastasına karşı şefkatli ve nâzik olan bir doktorun yaptığı gibi, ihtiyaç anında hâline kâfi gelecek miktarla kendi lütfundan seni besler ve sana yol gösterir. Bunu; seni himâye etme ve kendinden başkasına meyletmekten kurtarma gâyesiyle yapar. Lütfuyla seni hoşnut kılar. Bir de görürsün ki; her türlü irâde, arzu, haz, talep ve sevgi kopar ve kalbinde Azze ve Celle'nin irâdesinden gayrı bir şey kalmaz. Elde etmen gereken ve senden başka hiç bir insanın rızkı olmayan kısmetini sana sevk etmek ister. Sende de bu kısmetine karşı bir arzu var eder ve onu sana yönlendirir. Böylece ihtiyaç anında seni onunla karşılaştırır. Sonra da; o kısmetin O'ndan olduğunu, onu sana sevk edip rızık olarak verenin O olduğunu sana öğretip yardımcı olur. O zaman sen, bunu anlayıp bilir ve O'na şükredersin. Böylelikle de halktan kopmaların, insanlardan uzaklaşmaların artar ve bâtınını O'nun gayrısından hâli bırakırsın. Daha sonra ilmin ve yakînin kuvvetlendiğinde, göğsün ve kalbinin nûru açıldığında, Mevlân'a yakınlığın ve O'nun katındaki merteben arttığında ve seni sırların muhâfazasına ehil kıldığında; onurlandırmak ve saygınlığını artırmak üzere kendinden bir lütuf, ihsân ve hidâyet olarak, kısmetinin ne zaman geleceğini bilirsin.

Allah buyurur ki:

"Sabrettikleri ve ayetlerimize kesin olarak inandıkları zaman onların içinden emrimiz doğrultusunca hidâyete ulaştıran önderler çıkardık" (Secde; 24);

"Uğrumuzda mücâhede edenleri elbette yollarımıza ileteceğiz" (Ankebût; 69);

"Allah'tan sakının! Ve Allah size öğretir" (Bakara; 282).

Sonra tekvîn (var etme) sana yeniden verilir; böylece sen; îtirâz edilemez aşikar izniyle, apaydın güneş gibi parıldayan işaretlerle, her lezzetten daha lezzetli olan lezîz kelâmıyla, hiçbir karışıklık bulunmayan sâdık ilhâmıyla nefsin kuşkularından ve melûn şeytanın vesveselerinden arınmış olursun.

Allah Teâlâ bazı kitaplarında şöyle buyurur:

"Ey ademoğlu! Ben Allah'ım! Benden başka ilâh yok! Ben bir şeye 'ol' derim, o da oluverir. Bana itâat et ki; Ben de, sen bir şeye ol dediğinde o şeyi oluverir hâle getireyim."

Allah bunu pek çok nebîsine, velîsine ve âdemoğullarının havassına yapmıştır.

17

"Mürşid Vâsıtasıyla Hakk'a Vâsıl Olmanın Keyfiyeti"ne Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Allah'ın yakınlaştırması ve tevfîkiyle O'na vâsıl olduğunda, yani; halktan, hevâdan, irâdeden ve emelden çıkıp, sana ve mahlûkatına dâir senden bir hareket sudur etmeden O'nun hükmü, emri ve fiilinde sebât ettiğinde, vâsıl olmak diye ifâde edilen içinde bulunduğun bu hâl; fezâ hâlidir. Allah Azze ve Celle'ye vâsıl olmak; mahlûkatından herhangi birine vasıl olmak gibi sınırlı ve akledilebilir bir şey değildir. Çünkü:

"Hiçbir şey O'nun benzeri gibi değildir. O işiten ve görendir" (Şûra; 11).

O Zât-ı Akdes, mahlûkatına benzemekten ve kendi âsârıyla kıyaslanmaktan münezzehtir.

Allah Teâlâ'ya vâsıl olan kimse, Rabb'ür Rahîm'in kendilerinden her birine kesin olarak târif etmesiyle ehl-i vuslat tarafından bilinir. Hiç kimse O'na bu hususta ortak olamaz.Rabb'ür Rahîm'in; resûl, nebî ve velîlerinden her birisiyle arasında, o kişiden başkasının muttalî olmayacağı bir sırrı bulunur. Öyle ki; mürîdin,

şeyhinin bile muttalî olamayacağı sırrı vardır: Şeyhin de; seyri sülûku şeyhinin hâl kapısının eşiğine kadar varmış olduğunu söylediğimiz mürîdinin muttalî olamayacağı sırrı vardır. Mürîd şeyhinin hâline ulaşınca, infirad edip ondan ayrılır. Artık onu Rabbi idâre eder ve onu halktan tamamıyla çeker. İşte o zaman şeyh bir sütanne ve ebe hükmünü alır. İki yıldan sonra emzirme yoktur. Hevâ ve irâdenin zâil oluşundan sonra da halk yoktur. Hevâ ve irâdenin kırılmasının gerekli olduğu müddet içinde şeyhe muhtaç olunur. Bunların zevâlinden sonra ise böyle bir ihtiyaç olmaz. Zîrâ; artık ne bir noksanlık ne de bir bulanıklık kalmıştır. Açıkladığımız şekilde Rabbin'e vâsıl olduğun zaman O Azîz ve Celîl'in dışındakilerden dâima emniyette ol.

Fayda veya zarar, bahşetme veya mahrum etme, korku veya ümîd hususunda; Allah Teâlâ dışında hiç kimsede asla bir varlık görme! O; takvâya ve mağfirete lâyık olandır. Her lâhza O'nu gözet! Her lâhza emrine âmâde ol! Dünya ve âhiretten ve bütün mahlûkatından ayrıl! Biricik meşgalen Gafûr ve Rahîm olan Rabbin'e itâat olsun.

Kalbini mâsiva ile alâkadar kılma! Bütün bir mahlûkatı şu bir tek adammış gibi telâkki et: O adam ki, hükümdarlığı güçlü, emri şiddetli, nüfuz ve savleti dehşetli bir sultan onun ellerini arkadan bağlıyor. Bukağıyı da boynundan geçirdikten sonra ayaklarına ilikliyor. Onu; akıntısı bol ve hızlı, büyük, geniş ve derin bir nehrin kıyısında bir ağaca astıktan sonra da, paha biçilmez ve erişilmez tahtına geçip oturuyor. Yanı başında da başkaca bir kimsenin asla temîn edemeyeceği çoklukta mızrak, ok ve yay... Asılı olan adama dilediğince bunlardan atıyor!.. Bu manzaraya şâhit olan bir kişinin; sultana nazâr-ı îtibar etmeyip; ona dâir bir korku veya bir ümid duymaksızın ağaçta asılı olan adama yönelmesi, ondan çekinip ondan medet umması hiç doğru olur mu? Böyle davranan bir kimse için, hâliyle; 'aklını ve hissiyatını kaybetmiş bir deli' veya 'insana ait hassalardan mahrum bir hayvan' demezler mi?

Görür iken kör olmaktan, vardırıldıktan sonra kovulmaktan, tutulup yakınlaştırıldıktan sonra engellenmekten, hidâyetten sonra dalâletten, îmândan sonra küfürden; Rabbimiz'e sığınırız. Dünya, yukarıda anlattığımız o büyük nehir gibidir. Her gün suyu artmaktadır. Bağlar ademoğullarının şehvetleri ve hazlarıdır, bukağı başlarına gelen felâketlerdir. Oklar ve mızraklar ise kaderin onlara taşıdığı belâlardır. Dünyada ademoğullarının nasîbi genellikle; belâlar, iyilikler, elemler ve meşakkatlerdir. Eğer mü'minse aklı başında olan her insan; âhiretten başka bir hayat, bir genişlik ve bir rahat olmadığını gördüğü anda, dünyada karşılaştığı nîmet ve hazlar ile musîbetleri bir tutar. Bu, mü'mine has bir durumdur. Zîrâ; Efendimiz -sallâllahu aleyhi vesellem-in bu husustaki kavl-i şerîfleri şunlardır:

"Âhiretten başka hayat yoktur."

"Rabbi ile karşılaşmaktan başka mü'minin rahatı yoktur."

"Dünya mü'minin zindanı, kâfirin cennetidir."

"Takvâlı kişi gemlenmiştir."

Muhbîr-i Sâdık Aleyhissalâtü Vesselâm Efendimiz'in bildirmesinden ve şahitlik etmesinden sonra; dünyadaki hayatın hoş olduğu nasıl iddia edilebilir? Bütün rahatlık; Allah Azze ve Celle'ye yönelmek, O'na muvâfakat etmek ve kendini O'nun huzuruna sermektedir. Kul böylece dünyadan çıkmış olur. İşte o zaman naz; bir şefkat, bir rahmet, bir lütuf, bir sadaka ve bir ihsân olmuş olur. En doğrusunu Rabb'ül Âlemin bilir!

18

"Şikayet Etmenin Nehyedilmesi" Hakkında

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı kişi buyurdu:

Sana şunu tavsiye ederim: Eriştirildiğin bir hayır husûsunda; sana dost ya da düşman, her kim olursa olsun, ona şükretmeyesin! Sana yaptıklarından ve başına açtığı belâlardan dolayı da Rabbi Rahîm'i suçlamayasın! Bilâkis; hayır ve şükür izhar edesin, zîrâ; kalbinde bir şükür taşımaksızın şükür beyan etmen, hâlini olduğu gibi izhar edip şikayetçi olmandan daha hayırlıdır. Kim Allah'ın nîmetlerinden uzak kalabilir ki? Rahmân buyurur:

"Eğer Allah'ın nîmetini sayacak olsanız bitiremezsiniz" (İbrahim; 34).

Elinde senin de idrak etmediğin o kadar çok nîmet var ki!

Mahlûkattan hiç kimseyle ferahlanma ve hiç kimseyle ünsiyet kurma. İçinde bulunduğun hâle kimseyi muttalî kılma. Bilâkis; ünsiyetin hakîki dost olan Ol Veliyy ile, ferahlanman da Ol Selâm ile olsun. Şikâyetini ise; Ol Halîm'den yine Ol Mucîb'e et! Bir ikinciyi tanıma! Hiç kimse bir zarara ya da bir faydaya (ed Dârr

v'en Nâfi'), zillete veya izzete (el Mu'izz v'el Muzill), alçaltmaya ya da yüceltmeye (el Hafîz v'er Râfi'), fakirleştirmeye veya zenginleştirmeye (el Muğnî v'el Mâni'), canlandırmaya veya öldürmeye (el Muhyî v'el Mumît) mâlik değildir. Eşyanın tamamı Allah Azze ve Celle'nin mahlûkudur. Her şey O'nun yed-i kudretinde; O'nun emri ve izni ile hareket eder. Her şey belirli bir süreye kadar cârîdir. O'nun katında her şeyin bir miktarı vardır. Onun ertelediğini öne alıp icra edecek, icra ettiğini de erteleyecek kimse yoktur. Buyurur ki:

"Allah sana bir zarar dokundurursa, onu O'ndan başka hiçbir kimse gideremez. Sana bir hayır dilerse O'nun lütfunu geri çevirecek hiç kimse yoktur. O bunu kullarından dilediğine eriştirir. O, mağfiret ve merhamet sahibidir" (Yûnus; 107).

Şâyet âfiyet içindeyken, nîmetlerle alay edercesine; sahip olduğun nîmet ve âfiyeti görmezden gelip daha da çoğalmalarını istemekle Allah Teâlâ'dan şikâyette bulunursan; sana gazâb eder ve ikisini de senden alır. Şikayetini gerçek kılar, belâlarını artırır, cezanı şiddetlendirir, sana öfkelenip darılır ve seni gözden çıkarır. Etlerin paramparça edilip makaslarla lime lime doğransa bile şikâyet etmekten şiddetle kaçın!

Sana; sana; yine sana! Allah'ı; Allah'ı; Yine Allah'ı! tavsiye ederim. Hakîki necât bu; kurtuluş budur! Aman ha aman: Ademoğullarının başına gelen her türlü belâ Rabbi'nden şikayet etmesi yüzündendir. O Rahmân ve Rahîm'den nasıl şikâyet edilebilir ki? Merhametlilerin en merhametlisi O'dur; hükmedenlerin en isâbetlisi O! Hikmet sahibidir, her şeyden haberdardır. Şefkati ve acıması çoktur. Pek lütufkârdır, kullarına asla zulmedici değildir. Hikmet ehli, sevgi dolu, müşfik, mülayim ve candan bir doktor misâli...

Merhametli bir anne suçlanabilir mi? Zîrâ; Efendimiz Aleyhissalâtü Vesselâm şöyle buyurur:

"Allah kullarına karşı, bir annenin evlâdına duyduğundan daha çok merhamet duyar."

Behey zavallı; edepli ol! Belalâra sabretmekten âcizsen eğer, sabır için gayret göster. Rızâ ve muvâfakatten âciz olduğunda da, sabret. Bulduğunda râzı ol ve muvâfakat et. Kaybettiğinde ise fâni ol.

Ey kibrit-i ahmer, neredesin sen? Nerede bulunur ve görülürsün? Rabbin'in şu kavline kulak vermez misin(?):

"Hoşlanmadığınız halde savaş size farz kılındı. Hoşlanmadığınız bir şey belki sizin için daha hayırlıdır. Ve sevdiğiniz bir şey de ola ki sizin için daha şerlidir. Allah bilir, sizler bilmezsiniz" (Bakara; 216).

Eşyanın hakîkati bilgisi senden dürüldü ve sen ondan perdelendin. Öyleyse edepsizlik ederek kendi irâdenle nefret edip, kendi irâdenle sevmeye kalkma.

Şayet takvâ hâlinde isen; başına gelen her şeyde şeriata tâbi ol: Bu ilk adımdır. Velâyet ve hevânın varlığının söndüğü hâlde isen; sakın bunu aşma: Bu da ikinci adımdır. Fiile râzı ol ve muvâfakat et; abdâllık, gavslık, kutupluk ve sıddîklık hâlinde fâni ol. Bu da son noktadır.

Kaderin yolundan çekil; onun yolunu boşalt; nefsini ve hevânı reddet; dilini şikâyet etmekten geri tut! Şayet bunu yaparsan; hakkında hayır ise Mevlâ senin hoşluğunu, sevincini ve hazzını artırır. Yok eğer şer ise; bu hâlde O'na itâat ettiğin sürece seni korur, senden melâmeti izale eder, senden savuşuncaya ve müddetinin tamamlanmasıyla göçüp gidinceye kadar seni onda kaybettirir. Gecenin sona erip yerini gündüze bırakması, kışın sona erip yerini yaza bırakması gibi. Bunlar senin için örnektir, bunlardan ibret al.

Ayrıca; günahlar, hatalar, cürümler ve bu günah ve hatalarla her türlü kirlenmişlikler...

Kerim olan Allah'ın meclisine ancak her türlü günah ve zelleden arınmış olan dâhil olabilir. Dîvânı ise iddia ve sayıklama pisliklerinden temizlenmiş olanları kabul eder. Nasıl ki hükümdarların meclisine ancak pisliklerden ve her türlü kir ve kötü kokulardan arınmış olan girebiliyorsa! Belâlar; kefâret ve arındırıcı vesîlelerdir. Sallâllahu Aleyhi Vesellem Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Bir günlük humma, bir senelik kefârettir."

O Ahmed i Muhtâr ne doğru söylemiştir.(7. Şerh)

Umûmi takvâ makamında bulunanların ilki; haramlara karşı arzulara, halka iltifat etmeye, kendini görmeye sahiptir. Bu yüzden kendini haramlardan ve arzulara emre muhâlif olarak ulaşmaktan alıkoyabilmek için takvayla mücahedeye muhtaçtır. O yaptıklarıyla yapmadıklarını temyiz etmeye ihtiyaç duyar. İşte bu takvâdır.

Hakîkat sahibinin ise; kendisine emredilenden gayrı yapacağı bir şeyi kalmamıştır. Bu yüzden, şeriatta kendisine emredilenden başka bir şey yapmaz. Ancak ona emredileni kendisine mubah sayar.

Her şeyi; O Azîz ve Celîl için ve O Azze ve Celle ile birlikte yapması, gayrı bir şey yapmaması hususunda üçüncüsünün müşâhedesi ise kemâle ermiştir. Bu yüzden; ancak Rabb'in kendisine emrettiğini yine Rabb için yapar, ve bunu yapanın hakîkatte Rabb'ül Âlemîn olduğunu müşahede eder. Ne kendi adına, ne de Allah Teâlâ'dan gayrı bir şey adına yapmaya dâir bir iradesi ve gayreti söz konusudur. Ne kendisiyle, ne de Allah Teâlâ'dan gayrısıyla yapar.

Üçü de yol hususunda, hiç birinin itâatten başka bir şey yapmaması noktasında müşterektirler; ancak mârifet ve müşâhedenin kemâli ile niyet ve irâdenin saflığı hususunda farklılaşırlar. Allah en iyi bilendir.

19

"Vaadine Bağlı Kalmanın Emredilmesi ve Vaadinden Dönmenin Yasaklanması"na Dâir

Allah'ın kendisinden râzı olduğu kişi şöyle buyurdu:

Îmân ve yakîninin zayıf olduğu bir zamanda bir vaadde bulunursan, vaadine bağlı kal. Ondan vazgeçme ki imanın kaybolmasın ve yakînin seni terk etmesin. Kalbinde bu vefâ duygusu kuvvetlenip iyice yer ettiğinde Allah Teâlâ'nın şu sözüne muhâtab olursun:

"Bugün katımızda güvenilir ve emîn birisin" (Yûsuf; 54).

Sen bir hâlden başka bir hâle geçtikçe sana yapılan bu hitâb tekrarlandı ve önce havâsstan, sonra havâss'ül havâsstan oldun. Sende ne bir irâde ne de bir arzu kaldı. Beğeneceğin bir iş, hissedeceğin bir yakınlık veya arzunu kendisine celbeden ve senin de gözünü dikeceğin bir menzil yoktur artık. İçinde hiç sıvı tutamayan çatlak kap gibi oldun.

Sende bir isteme gücü ve tabiatı kalmayacak, dünya ve âhirette olan hiçbir şeyi arzulamayacaksın; çünkü Allah'tan başka her şeyden temizlendin. Allah Azze

ve Celle'den râzı olman sana bağışlandı. Ve O'nun rızâsı sana vaad edildi. Allah Azze ve Celle'nin fiillerinin tamâmıyla müreffeh ve mütelezziz oldun. İşte o zaman sana bir şey lûtfedildi. Onunla mutmain olman ve kendinde onu isteme şevki bulmanla da; bu lütuftan daha yüce bir lütfa mazhar olundun ve daha şerefli bir şeye çevrildin. İlkine karşılık, ondan müstağni olmakla ödüllendirildin. Ve sana ilim ve mârifet kapıları açıldı. İlkinden daha sonraki duruma intikalinde saklı bulunan maslahat ve hikmetlerin hakîkatlerine ve bunların derinliklerine muttalî kılındın. İşte o zaman önce hâl sonra kâli muhafaza konusundaki derecen, sırları muhafazadaki eminliğin; göğsünün genişlemesi, kalbinin nûrlanması, lisânın akıcılığı ile ve sana ilga edilmiş olan muhabbette olgunlaşmış hikmetle desteklendi. Böylece ins, cin ve bunların dışında dünya ve âhirette bulunan bütün mahlûkatın sevgilisi oldun: Çünkü sen Hakk Azze ve Celle'nin sevgilisi oldun! Halk da Hakk Azze ve Celle'ye tâbidir. Onların muhabbetleri Hakk'ın muhabbetine dâhildir. Gazâbları nasıl O Azîz ve Celîl'in gazabına dâhilse...

İçinde hiçbir istek taşımadığın bu makama erdiğinde, sende herhangi bir şeye karşı istek uyandırıldı. Bu istek sende tahakkuk ettiğinde de o şey ortadan kaldırıldı, yok edildi. Ondan yüz çevirdin. Sana o şey dünyada bahşedilmedi. Karşılığında Aliyyülâlâ Olan'a yakınlığını artıracak ve Firdevs-i âlâ ve Cennet-i mevâda gözlerinin onunla aydın olacağı şey bağışlandı. Mükellefiyet, sıkıntı ve yokluk yurdu olan dünyada, sen bunları değil; O'nu düşündün ve O'nu ümîd ettin. Senin isteğin; var eden, yaratan, veren, alan ve yeri yayıp göğü yükseltenin veçhi oldu. Çünkü bununla kastedilen, umulan ve beklenilen O'dur.

Bazen dünyada kalbinin ve basarının kırılması sebebiyle, buna benzeyen veya bundan daha aşağı bir şeyle sana karşılık verilir. İşte o zaman bu istek ve beklentiden alıkonursun. Bu bedelin ödenmesi daha önce zikredip açıkladığımız gibi; âhirettedir. Allah –sübhânehû– daha iyi bilir.

20

"Sallâllahu Aleyhi Vesellem Efendimiz'in 'Şüphe Ettiklerinden Şüphe Etmediklerine Dön' Kavl-i Şerîfi"ne Dâir

Allah'ın kendisinden râzı olduğu kişi şöyle buyurdu:

Seni şüpheye düşüren şeyle sende şüphe uyandırmayan şey bir araya gelirse, seni şüpheye düşüreni terk et. Kendisine herhangi bir şek ve şüphenin bulaşmadığı azîmete tutun. Ve şüphe ettiğin şeyden uzaklaş. Kalbindeki sızı ve huzursukluktan arınmamış olan bulanıklıktan sıyrılsan bile, bekle ve o husustaki emre bak. Onu işlemekle emrolunduysan yerine getir. Ondan vazgeçmek ve geri durmaksa emrolunduğun; vazgeç. Bu senin nazarında hiç olmamış gibi olsun. Rabbin'e kapılan! O'nun katından rızık iste.

Sabır, muvâfakat, rızâ, ya da fenâ konusunda zaafa düşersen, kuşkusuz Azze ve Celle kendisine söylenmesine ihtiyaç duymaz, senden ve senin dışındakilerden gâfil değildir O. Kâfirleri, münâfıkları ve dahî kendisine arka dönenleri doyuran Allah, seni nasıl unutur; ey gün ve gece boyunca onun emriyle kâim, tâatiyle makbûl ve muvahhid mü'min!

Bir başka manâ: Halkın elinde olanı terk et, onu isteme ve kalben ona bağlanma. Havf ve recân halka karşı olmasın. Allah Azze ve Celle'nin lütfundan al. İşte o, şüphe duymayacağın şeydir. Senin için bir tek istek mercii, bir tek bahş makamı olsun. Havf ve recâna yegâne mihrâk; biricik mevcûd ve biricik himmet kalsın. İşte o, senin Azîz ve Celîl olan Rabbin'dir ki; meliklerin alınları ile halkın kalpleri –ki cesetleri o kalplerden emir alır– ve malları O'nun elindedir. Halkın, elindekini sana vermeye yeltenmesi de elindekinden seni menetmesi de ancak O'nun emri ve tahrikiyledir.

Nitekim Allah Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

"Lütfundan size bahşetmesini Allah'tan dileyin" (Nîsâ; 32).

"Kuşkusuz Allah'ı bırakıp taptığınız (o şeyler) size rızkınızı verebilme gücüne sahip değillerdir. O halde bütün rızkınızı Allah katında arayın. Yalnız O'na kulluk edin ve O'na hamdedin. Çünkü sonunda yine O'na döndürüleceksiniz" (Bakara; 176).

"Bana duâ edin, duânızı kabul edeyim" (Gâfir; 60).

"Bizzat Allah bütün rızıkları verendir, her türlü kudretin sahibidir, bâkî olandır" (Zâriyât; 58).

"Allah dilediğine hesapsız rızık bağışlar" (Âl-i İmrân; 37).

21

"İblis Aleyhillane" Hakkında

Allah'ın kendisinden râzı olduğu kişi şöyle buyurdu:

Rüyamda laîn İblis'i gördüm. Kalabalık bir topluluğun içindeydim ve onu öldürmeye yeltendim. Allah'ın lâneti üzerine olası bana şöyle dedi: 'Beni niçin öldürüyorsun? Benim günâhım nedir? Eğer kader şerle vuku bulacaksa onu hayra tebdîl etmeye benim gücüm yetmez. Kader hayırla vuku bulacaksa onu şerre çevirmeye de kâdir değilim. Benim elimde bir şey yok.' O hünsâ sûretindeydi, yumuşak sözlü, çirkin yüzlüydü. Çenesinde bir tutam tüy vardı. Sûreten bayağı, yaratılış bakımından çirkindi. Sonra yüzüme korkak ve utangaç bir tebessümle gülümsedi.

516 senesinde Zilhicce ayının on ikinci Pazar gecesi idi. Allah her türlü hayır için Hâdî'dir.

22

"Mü'minin İmânı Ölçüsünce Belâ ile İmtihan Edilmesi"ne Dâir

Allah'ın kendisinden râzı olduğu ve râzı kıldığı kişi buyurdu:

Allah kulunu îmânı ölçüsünce durmadan imtihan eder. Kimin ki imânı büyür, çoğalır ve artar; onun belâsı da büyür. Resûlün uğradığı belâ nebînin belâsından büyüktür. Çünkü onun îmânı daha büyüktür. Nebînin belâsı abdâlın belâsından, abdâlın belâsı da velînin belâsından büyüktür. Her birininki îmânı ve yakîni ölçüsündedir. Bu konuda Hazret-i Peygamber –sallâllahu aleyhi vesellem–in şu kavl-i şerîfine ulaşırız:

"Biz nebîler topluluğu, belâsı insanlar arasında en şiddetli olanız. Sonra sırasıyla fazîletliler ve daha az fazîletliler..."

Allah Teâlâ bu sâdât-ı kirâmı sürekli imtihan eder. Tâ ki dâimâ huzurda bulunsunlar ve müteyakkız olsunlar. Çünkü O onları sever. Onlar da muhabbet ehlidirler ve Hakk'ı severler. Muhip asla mahbûbundan başkasını tercih etmez. Belâ onların kalpleri için bir çengel, nefisleri için bir dizgindir. Onları, gâyelerinin ve

Yaratıcılarının dışında bir sükûna meyletmekten alıkoyar. Haklarındaki bu durum devam ettiği zaman hevâları erir, nefisleri kırılır. Hak bâtıldan temeyyüz eder. Arzuları, istekleri ve nefislerinin dünya ve âhirette isteyebileceği rahat ve lezzetlerden her ne varsa bertaraf olur. Onlar için sükûn Hakk Azze ve Celle'nin vaad ettiğidir; onun kazasına rızâ, verdiğine kanaat, belâsına sabırdır. Böylelikle halkın şerrinden dolayı kalplerine ârız olan şeyden emîn olurlar. Kalplerinin kuvveti artar. Ve âzâlar üzerindeki velâyeti eski hâline döner. Çünkü belâ; kalbi ve yakîni güçlendirir, îmân ve sabrı sağlamlaştırır, nefs ve hevâyı ise zayıflatır. Ne zaman ki mü'mine bir elem ârız olsa ve o mü'min sabır, rızâ ve Rabb Azze ve Celle'nin fiillerine teslîm olsa; Rabb Teâlâ ondan râzı olur ve ona bahşeder. Böylece ona yardım, destek ve başarı gelir. Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

"Şükrederseniz sizi daha çok nîmetlendiririz" (İbrahîm; 7).

Nefs, kendine mahsus isteklerinden ve hazlarından birini tahrik ile kalpten talep etse ve kalp bu isteğe Allah'ın emri ve izni dışında icâbet etse, bundan ancak Hakk Teâlâ'dan gaflet, şirk ve mâsiyet hâsıl olur. Allah Teâlâ bu ikisini; terkedilmişlik, belâ, yaratıkların musallat olması, açlıklar, hastalıklar, eziyetler ve karışıklıklarla kuşatır. Kalp ve nefsten her biri bu durumdan nasîbini alır. Şâyet kalp; nefsin bu isteğini karşılamaz ve Hakk Azze ve Celle tarafından evliyâya ilham yoluyla, enbiyâ ve mürselîn aleyhimüsselâma da açık vahiyle bildirilen izni beklerse; –ki Rahmân bunu bir tasvip veya menetme olarak yapar– Allah Teâlâ bu defa; rahmet, bereket, âfiyet, rızâ, nûr, mârifet, kurb, zenginlik, âfetlerden selâmet ve düşmanlara karşı yardımla her ikisini donatır.

Bunu bil ve muhafaza et. Şâyet nefs ve hevân senden bir şey isteyecek olursa; hemen icâbet etme. Aksine dur ve; 'buna Mevlâ Celle ve Alâ'nın izni var mı?' diye düşün. Böylece dünya ve ukbâda inşallâhu teâlâ sâlim olursun. Âmin.

23

"Allah'ın Yaptığı Taksime Rızâ Gösterme"ye Dâir

Allah'ın kendisinden râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Aşağı olmaya râzı ol. Ve gerçekten bunu devam ettir. Tâ ki ecel gelinceye kadar. Böylece daha yüce ve daha güzel bir şeye naklolunursun. Onunla mutlu olursun. Orada kalır ve muhâfaza edilirsin. Dünya ve âhiretinde ne bir sıkıntı, ne bir tebaiyyet, ne de bir düşmanlık kalır. Sonra bundan, gözünün daha aydın olacağı ve daha mutlu olacağın bir şeye terakkî edersin.

Bil ki; sen talebi terk etsen de kısmetin seni terk etmez. Kısmet, senin; hırs, azim ve çalışmanla nâil olduğun bir şey değildir. Sabret, bulunduğun hâl üzere kal ve buna râzı ol. O emrolunmadan seni bulmaz ve emrolunmadan sana ermez. Sana doğru harekete geçmez ve sende karar kılmaz.

Kendinle veya halktan daha şerli biriyle imtihan olunursun. Böylelikle sen zulme uğrarsın. Zâlimler ise unutulmaz. Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

"Zâlimleri birbirlerine musallat ederiz" (En'âm; 129).

Sen öyle büyük bir Melîk'in yurdundasın ki, O; emri azâmetli, kuvveti şiddetli, askerleri sayısız, irâdesi isâbet eden, hükmü kahreden, mülkü bâkî, saltanatı dâim, ilmi dakîk, hikmeti olgun, kazâsı âdil olandır.

"Göklerde ve yerde hiçbir şey O'nun bilgisinden kaçamaz" (İbrahîm; 38).

Zâlimlerin zulmü O'na tesir etmez. Sen, onlardan zulmü ve cürmü en büyük olansın. Çünkü sen, Allah'ın senin ve mahlûkların üzerinde olan tasarrufuna ortaklık koştun. O Azîz ve Celîl ise şöyle buyurdu:

"Allah'a ortaklık koşmayın, çünkü şirk en büyük zulümdür" (Lokman; 13).

Ve yine buyurdu ki:

"Şüphesiz Allah kendisine şirk koşulmasını affetmeyecektir. Bunun dışındaki günahları dilediğince affeder" (Nîsâ; 116).

Şirkten kesinlikle uzak dur. Ona yaklaşma. Gecende ve gündüzünde, halvetinde ve celvetinde, bütün harekât ve sekenâtında ondan sakın. Kalbinle ve bütün âzâlarınla noksansız bir şekilde bu günahtan korun. Onun zuhûratını da, bâtınında olanı da terk et. Azze ve Celle'den kaçamazsın. O seni elde eder. Kazâsı konusunda O'nunla tartışma, seni mahveder. Hükmünde onu suçlama, seni kahreder. O'ndan gâfil olma, seni uyarır ve belâlarla imtihan eder. O'nun yurdunda yeni bir şey ihdâs etme, seni yok eder. Dîni hakkında hevân ile söz söyleme, seni helâk eder; kalbini karartır, îmânını ve mârifetini alır. Şeytanını, nefsini, hevânı, arzularını, aileni, komşularını, arkadaşlarını, dostlarını ve bütün mahlûkâtı, hatta evindeki akrepleri, yılanları, cinleri ve diğer haşerâtı sana musallat eder. Böylece dünyada yaşamın keder içinde geçtiği gibi; ukbâda da azâbın uzar. Allah muhafaza!

24

“Mevlâ’nın Kapısından Ayrılmama”ya Dâir

Allah’ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Rabbine isyan etmekten şiddetle sakın. O’na itâatinde gayretli ol. Ne mahlû-kata iltifat et; ne de hevâna ittiba! Dünya ve âhirette bir karşılık ummaktan da vazgeç. Zirâ; kul da mülkü de Mevlâsınındır. Kul olduğunu ve kullukla vazifeli ol-duğunu bil ve hizmetlerine karşılık bir şey haketmediğini düşün.

Mevlânı itham etmekten haya et! –Bilmez misin?– O’nun katında her şey bel-li bir ölçüye göredir. Ertelediğini öne alacak; öne aldığını da erteleyecek hiçbir gü ve kudret mevcud değildir. Sen iste yahut isteme; senin hakkında takdir edilen se-ni bulur. Bu hususta O’na “şöyle olsun”, “böyle olsun” şeklinde yol göstermey de kalkma.

Başkalarının elindekilere özenme ve onların senin olmasını talep etme. Her n istiyorsan, ya senin; ya da başkalarının nasibidir. Kısmetinde olan vakti geldiğin de mutlaka sana ulaşır. Şayet de bir şey kısmetinde yoksa ne sana nasip olur n

de sen bir çaba ile onu elde edebilirsin. O halde terbiyeni takın. Kadere rıza göster. Emirlerine uymak ve nehiylerinden sakınmak sûretiyle Rabbine itâat et. Bu işten başını kaldırma. Ne bir başkasına iltifatın; ne de başka bir istikametin olsun. Hakk Teâlâ Azze ve Celle şöyle buyurmuştur:

"Sakın pek çoklarına onları sınamak için, avunsunlar diye verdiğimiz dünya hayatının parlaklığına gözünü dikme! Çünkü Rabbinin rızkı daha hayırlı ve daha kalıcıdır" (Taha; 131).

Rabbin, başkalarının elindekilere bakmaktan ve onları talep etmekten seni men etmekte, onların birer fitne aracı olarak verildikleri haberiyle seni uyararak, sana bahşedilen rızık ve nîmetle yetinmeni sana emretmektedir. Bil ki payına düşenle kanaat etmen senin için daha hayırlı ve daha bereketlidir. Sen bu ölçüyü kendine hedef tayin et. Her işinde temel düsturun bu olsun. Bu anlayışla her makama erer; her türlü nîmet ve sürûra kavuşursun. Zirâ, Hâlik-ı Zülcelâl buyurmuştur ki:

"Yaptıklarından dolayı mükâfat olarak, onları şimdiye dek gizli kalan hangi mutlulukların beklediğini kimse bilemez" (Secde; 17).

Beş temel ibâdetin ifâsı ile günahların terk edilmesinden daha büyük, daha mübarek, Allahu Teâlâ'ya daha sevgili ve O'nun rızasına daha lâyık bir amel yoktur.

Azîz, Gafûr, Rahîm; Âlemlerin Rabbi, Hikmeti sonsuz Mevlâ hepimizi sevip râzı olduğu amellere muvaffak kılsın. Âmin.

25

"İmân Ağacı"na Dâir

Allah'ın kendisinden râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Sakın kendi kendine şöyle söylenme: 'Ey eli darda kalmış, dünyanın ve ehlinin kendisinden kaçtığı kimse; ey dünya meliklerinin ve onun erbâbının arasında adı sanı okunmayan; ey aç ve susuz, ciğeri yanık, cesedi üryan; ey yeryüzünün, mescit-harabe her köşesinden kovulmuş; ey her kapıdan çevrilmiş, her murâddan alıkonmuş; ve ey her niyet ve isteğinden dolayı darıltılmış ve kırılmış olan!'

'Allah Teâlâ beni fakir kıldı, beni katmayıp ayırdı, dünyayı benden uzaklaştırdı, bana buğz etti, beni aldattı ve terk etti, bana ihânet etti. Dünyadan yetecek kadarını bile vermedi. Beni dara düşürdü. Halîfenin nezdinde ve kardeşlerimin arasında şerefimi yükseltmedi. Benim dışımdakilere, gece ve gündüz istedikleri gibi hareket etmelerini sağlayan nîmetlerini bol bol akıttı. Onları bana ve ehlime üstün kıldı. Hepimiz müslüman ve mü'miniz. Hepimizin babası Âdem, anası Havvâ –aleyhimesselâm–dır,' deme!

Hâline gelince; Allah'tır sana bunu yapan. Çünkü senin tînetin saftır. Sabır, rızâ, yakîn, muvâfakat ve ilim tedârik etmek sûretiyle rahmetini sana cömertçe sunmuştur. Tevhîd ve îmân nûrları sende birikmiştir. İşte îmân ağacı budur. Onun kökü ve tohumları muhkem ve sâbittir. Meyvası ve yaprağı bol, dalı taze ve gölge vericidir. O her gün neşv ü nemâ bulmadadır. Büyümesi ve yetişkin hâle gelmesi için gübreye ihtiyacı yoktur.

Allah Azze ve Celle, senin yolundan bunları kaldırdı. Sana âhirette bekâ yurdunu verdi ve bahşını sana orada yaptı. O'nun sana ihsânı ukbâda; "hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği ve hiçbir beşer kalbinin hatırına getiremediği o şeyden..."dir. Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

"Yaptıklarından dolayı mükâfat olarak, onları şimdiye dek gizli kalan hangi mutlulukların beklediğini kimse bilemez" (Secde; 17).

Onların dünyada yaptıkları; emirleri edâ etmek, nehiyleri sabırla terk etmek, kaderine teslîm olmak sûretiyle mukadder olanı O'na havâle etmek ve bütün işlerde O'nunla muvâfakat etmektir.

Allah Azze ve Celle'nin; dünyadayken işlerini görüp bağışta bulunduğu diğerine gelince! O, onun üzerinde olan bağış ve ihsânını böylece tamamladı. Çünkü onun îmânının mahalli çorak bir yerdir. Âdeta içinde su bulunmayan bir çöldür. Orada ne ağaç, ne ekin, ne de başka bir mahsûl yetişir. Bu yüzden O, onun üzerine her çeşit yağmurdan yağdırdı. Orada ağaç ve nebât yetiştirmek için bunun dışında olanı da akıttı. Bu akıttığı, dünyâ ve onun çerçöpüdür. Bunu oradaki îmân ağacından ve amel kökünden yetişecek olanı muhafaza etmek için yaptı. Şâyet ondan bu nîmetleri keserse; ağaç ve nebâtı kurur, mahsûlü kesilir ve evi harâb olur. Rahmân ise onun îmârını ister. İşte bu, verimi zayıf olan zenginin ağacıdır.

Ey fakîr, O, senin imân ağacının dopdolu olduğu o şeyden ona bağışladı. O ağacın kuvvet ve bekâsı, senin de onda görmüş olduğun dünyadaki türlü nîmetlerle sağlanmıştır. Bu bağış ondan kesilirse, o zayıf ağaç kurur. Sonunda o ; ya kâfir veya inkarcı olur, ya da münâfık veya mürtedlere karışır. Fakat Allah Azze ve Celle bu zengin kimseye; sabır, rızâ, yakîn, tevfîk, ilim ve türlü maârif askerleri gönderirse; o zaman müstesnâ. Bu defa o, îmânını bunlarla kuvvetlendirir, böylelikle nîmet ve zenginliğin kesilmesi ona tesir etmez. Allah hidâyet ve başarı verendir.

26

"Yüzünden Peçeyi Kaldırmanın Yasaklanması"na Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Yüzündeki peçeyi açma! Tâ ki; kalbin bütün hâllerde mahlûkata sırt çevirinceye, hevân zâil oluncaya, irâde ve isteğin de kayboluncaya kadar. Böylece dünya ve âhiretteki oluşlardan fânî olursun. Ve içinde Rabbin Azze ve Celle'nin irâdesi dışında hiçbir şey kalmayan kırık kap gibi olursun. Bununla Azze ve Celle'ye; O'nun hükmüne koşarsın. Ziyâretçi çıkarsa nûr hâsıl olur. Rabbin'in dışındaki bir şey için kalbinde yer kalmaz. Bir giriş yeri de yoktur. Kalbinin kapıcısı kılındın. Ve sana tevhîd, azâmet ve kudret kılıcı verildi. Göğüs sahanda kalbinin kapısına yaklaştığını gördüğün her şeyin boynunu vurdun.

Böylece dünyanda ve âhiretinde, nefsin için bir hevâ, bir irâde, bir istek kalmaz. Yani; bir bağ kalmaz! Rabbin Azze ve Celle'nin emrine ittibâdan başka, nefsinin onunla vukûf edeceği ve O'nun kazâ ve kaderine râzı olacağı, ne işitilen bir kelime, ne de tâbi olunacak bir inanç kalır. Aksine; O'nun kazâ ve kaderinde fânî olmuştur. Böylelikle nefsin, mahlûkatın ve onların inançlarının kölesi değil; Rabb Azze ve Celle'nin emir kulu olmuş olur.

Sendeki bu durum devam ettiği zaman kalbinin çevresinde kıskançlık otağları kurulur ve azâmet hendekleri açılır. Kalbin, Ceberût Sultânı, hakîkat ve tevhid askerleriyle korunur. Bundan başka, orada Hakk Azze ve Celle'nin muhâfızları ikame edilir ki; halkın, şeytanın, nefs ve hevânın isteklerinden, bâtıl arzu ve emânlardan, kötülüğe âmir olan nefislerin tabiatından kaynaklanan yalancı davalardan ve hevâdan neş'et eden sapkınlıklardan kurtulsun. İşte o zaman eğer takdîr olunmuşsa; parlayan nûrlardan, ışıldayan alâmetlerden ve olgun hikmetten nasiplenmek için halktan kimseler ardarda sana gelirler. Seni takip ederler ve sana uygun davranırlar. Kerâmât-ı zâhireler ve uzayıp giden harikulâdelikler anlatıldıkça; bununla yakınlıklar, itâatler, mücâhedeler ve Rabb Azze ve Celle'ye ibâdette zahmete göğüs germeler arttırılır. Onların (mahlûkâtın) tamamından korundun. Nefsin hevâsına meyletmekten ve onun, halkın seni kabul edip yüzünü sana çevirmesinden kaynaklanan böbürlenmesinden de kurtuldun.

Bunun sonucunda sana çok güzel bir zevcenin gelmesi takdîr olunmuşsa; –ki o kifâyetiyle ve diğer nîmetleriyle güzel olandır– onun şerrinden de, çevresinin ve âilesinin yükünü taşımaktan da korunursun. O, mutlu ve huzurlu bir bağış olarak; kusurdan, hîleden, kinden, gazâbdan, gizli hıyânetten arınmış ve temizlenmiş bir şekilde yanında bulunur. O sana musahhar kılınmıştır. O ve âilesinin yükümlülüğü, ve bu yükümlülükten kaynaklanan eziyyet senden kaldırılmıştır. Şâyet ondan bir çocuk takdîr olunmuşsa, o zürriyeti ve tîneti bakımından sâlih olan göz bebeğindir. Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

"Onun için hanımını çocuk doğurabilecek hâle getirdik" (Enbiyâ; 90).

Ve yine Furkân'da buyrulur:

"Bize göz nûru olacak eşler ve çocuklar bahşet, bizi takvâ sahiplerine önder kıl!" (Furkân; 74);

"Rabbim onu rızâna lâyık kıl!" (Meryem; 6).

Bu âyetlerde yapılmış bütün duâlar sen bu duâyı yapmış olsan da, olmasan da senin hakkında kabûl edilmiştir. Çünkü o (kadın) bunun mahalli ve ehlidir. Bu nîmetlerle muâmele görmüş ve bu menzilin ehli olarak kabul edilmiş olanların hayırlısıdır. Bu makamda ikame ettirilir ve onun için kurbet ve fazîletten bu miktarı takdîr olunur.

Dünyadan herhangi bir şey ve onunla ilgili bir gelecek takdîr olunmuşsa, ondan da artık bir zarar gelmez... Çünkü ondan sana düşen payı alman ve Allah Azze ve Celle'nin fiili ile onu tasfiye etmen gerekir. Emre imtisâl ederek alınması emredilen şeyi almakla mükâfatlandırılırsın. Farz namaz ve farz oruçtan dolayı mükâfatlandırıldığın gibi... Ondan senin payın olmayan kısmını ise ehline sarf etmekle emrolundun. Onlar; arkadaşlar, komşular, fakir olmalarından ötürü hak sa-

hibi kılınmış kardeşlerdir. Bu pay sâhipleri; içinde bulunulan hâlin gerektirdiği gibidir, bu hâli açığa çıkarırlar ve temeyyüz ettirirler. Bu haber, göz ile görmek gibi değildir. İşte o zaman senin durumun saf bir beyazlık üzerine olur; üzerinde ne bir toz ne de bir pislik vardır; karışıklık, şek ve şüphe de uyandırmaz.

Sana sabrı; sabrı tavsiye ederiz! Rızâyı, hâlin muhâfazasını, mahviyetkârlığı, zelilliği, konuşmamayı, susmayı, sakınmayı, kurtuluşu, sığınmayı... Allah'ı; Allah'ı tavsiye ederiz! Sonra yine Allah'ı; başını önüne eğip susmayı, gözlerini kapamayı... Hayâyı; hayâyı tavsiye ederiz! Ecel gelinceye kadar. Bundan sonra sana yardım eli uzatılır ve geçersin. Üzerinde olan elbiselerden soyunursun, sonra ihsân, rahmet ve fazîlet denizlerine daldırılırsın. Sonra oradan da çıkarılırsın. Senden nûrların, sırların, ilimlerin ve garip şehirlerin elbiseleri de alınır. Sonra yaklaştırılırsın ve yeniden var edilirsin, orada i'lâm ve ilhâmla yenilenirsin, konuşturulur ve nîmetlendirilirsin, zenginleştirilirsin. Cesur kılınır ve yükseltilirsin. Ve şu söze muhâtab kılınırsın:

"Bugün katımızda yüksek makam sâhibi ve güvenilir birisin" (Yûsuf; 54).

İşte o zaman Yusuf es-Sıddîk Aleyhisselâm'ın bu hitâbla muhâtab kılındığı zamanki hâlini ibret al. Bu hitâb; Mısır'ın, en ulu kişisi ve melîki firavununun ağzından yapılmıştı. Konuşan belki melîkin diliydi, fakat mârifet lisânıyla hitâb eden O Aziz ve Celîl olan Allah'tır. Rahmân, o melîke zâhir olan mülkü teslim etmişti. O Mısır mülküdür. Nefs mülkü, mârifet, ilim, kurbet, seçkinlik ve yüksek menzilenin mülkü ise; Allah Azze ve Celle'nin katındadır. O Azîz ve Rahîm, mülke mâlik olmak husûsunda şöyle buyurdu:

"İşte böylece Yusuf'u o yere yerleştirdik" (Yûsuf; 21).

Yani; Mısır bölgesine.

"Orada dilediği gibi hareket etsin diye. Biz dilediğimiz kimseye rahmetimizi eriştiririz. Ve güzel davrananların mükâfatlarını asla zâyi etmeyiz" (Yûsuf; 56).

Nefs mülküne dâir ise yine O Alîm ve Hakîm şunu haber veriyor:

"İşte böylece Biz, kötülük ve fuhşu ondan uzaklaştırmak için (delilimizi gösterdik). Şüphesiz o ihlâslı kullarımızdandı" (Yûsuf; 24).

Mushâf-ı Şerîf de, ilim ve mârifet mülkü verilmiş olanın dilinden şunu söylüyor:

"Bu, Rabbim'in bana öğrettiklerindendir. Şüphesiz ben Allah'a inanmayan bir kavmin dininden uzaklaştım. Onlar âhireti inkâr edenlerin ta kendileridir" (Yûsuf; 37).

"Ey Sıddîk-ı Ekber!" Bu hitâba muhâtab olduğun zaman ilm-i a'zamdan en büyük pay sana verilir. Başarı ve ihsanla ödüllendirilirsin. Kudret ve umûmî velâyetle, nefs ve onun dışındaki şeyler üzerinde tesirli emirle ve âhiretten önce İlâh'ın izniyle dünyada tekvînle mükâfâtlandırılırsın. Âhirete gelince; ki o, dâr-ı selâm ve cennet-i ulyâdır. Orada bir bağış ve bahşiş olarak Kerîm olan Mevlâ'nın veçhine bak! O umulandır ki; O'nun için ne bir gâye ne de bir nihâyet vardır. Bu hakîkatlerde muvaffak kılan O Allah'tır. Çünkü O, Raûf ve Rahîm'dir.

27

"Hayır ve Şerrin İki Meyve Olması"na Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Hayır ve şerri bir ağacın iki dalından çıkan iki meyve olarak düşün. Dallardan birinin meyvesi tatlı, diğerinin meyvesi ise acıdır. Sen, ağacın acı meyveli dalının uzandığı o yasaklı iklim ve memleketi terk et!

Ağaca yakın ol. Onun yanında onun hizmetçisi ve bakıcısı olarak kâim ol. Bu iki dalı, iki meyveyi ve iki cânibi iyi tanı. Tatlı meyvenin tarafında durursan, senin gıdan ve kuvvetin ondan olur. Diğer dal cânibine gitmekten ve meyvesinden yemekten sakın ki; onun acılığı seni helâk etmesin. Şâyet söz dinler ve sakınırsan, bütün âfetlerden selâmette olur; bağış, emniyet ve rahat içinde bulunursun. Çünkü âfetler ve türlü belâlar bu acı meyveden meydana gelirler.

Bu ağaçtan uzaklaştığında, âfakta seyredersin, önüne bu iki meyveden konulur. Orada acısı ile tatlısı birbirinden ayrılmamıştır, karışık bir biçimde bulunurlar. Yöneldiğinde bazen elin acı olanın üzerine gider. Ve ağzına yaklaştırıp ondan bir

parça ısırır ve yersin. Küçük diline ve hatta boğazının, dimağının ve genzinin derinliklerine kadar acılık iner, böylelikle sende amel eder. Damarlarına ve cesedinin kısımlarına yayılır ve onunla helâk olursun. Senin içinde olanı çıkarman ya da kalan parçaları yıkaman fayda etmez ve cesedinde dağılmış olan şey senden geri çıkmaz.

Başlangıçta tatlı meyveden yersen onun tatlılığı cesedinin bütün bölgelerine dağılır ve onunla nîmetlenir ve mutlu olursun. Bu sana yetmez. Bundan başka ikinci bir kez ondan alman gerekir. Ve ikincisinin acı olmayacağına dâir garanti yoktur. Sana bahsettiğim şekilde sende dağılır. Bu ağaçtan uzaklaşmanda ve meyvelerini bilmemende bir hayır yoktur. Selâmet onun yakınında ve onunla birlikte durmaktadır.

Hayır ve şer Allah Azze ve Celle'nin fiiliyledir. İkisinin fâili ve mecrâsı Allah'tır. O Azîz ve Celîl şöyle buyurdu:

"Sizi ve yapmakta olduklarınızı Allah yarattı" (Saffât; 96).

Nebî –sallâllahu aleyhi vesellem– de buyurdu ki:

"Allah kasabın da, kesilecek devenin de yaratıcısıdır."

Kulların amelleri Allah Azze ve Celle'nin yaratmasıdır ve onların kesbidir. Teâlâ şöyle buyurdu:

"Yapmış olduğunuz işlere karşılık cennete girin" (Nahl; 32).

Sübhânehû rahmet ve cömertliğiyle ameli kullara izâfe etti. Böylece onlar amelleriyle cennete girmeye hak kazanmış oldular. O, dünya ve âhirette onlar için rahmet ve tevfîkiyle vardır.

Sallâllahu Aleyhi Vesellem buyurdu:

" Hiç kimse ameliyle cennete giremez". Kendisine soruldu:

Yâ Resûlullah sen de mi? Buyurdu ki:

"Evet ben de! Ancak rahmetiyle beni bürüyüp örterse..."

Ve mübarek elini canım uğruna feda olası başının üstüne koydu. Bu hadîs Aişe –radıyallahu anhâ–dan rivâyet edilmiştir.

Mevlâ Celle ve Alâ'ya, emrini tutup nehyine son vererek boyun eğdiğinde, O'nun kaderine teslîm olursan, seni şerrinden korur ve hayrıyla sana ihsânda bulunur. Din ve dünya bakımından bütün kötülüklerden seni himâye eder.

Dünyadaki himâyeye gelince; Teâlâ'nın şu kavline mürâcaat edelim:

"İşte böylece Biz, kötülük ve fuhşu ondan uzaklaştırmak için (delilimizi gösterdik). Şüphesiz o ihlâslı kullarımızdandı" (Yûsuf; 24).

Din husûsundaki koruma hakkında Azze ve Celle'nin sözü şudur:

"Eğer siz iman eder ve şükrederseniz, Allah size neden azâb etsin! Allah şükre karşılık veren ve her şeyi bilendir" (Nîsâ; 147).

Mü'min uğradığı belâya şükreden kişidir. O, belâdan çok âfiyete yakındır. O şükredici olduğu için arttırılmış bir makamdadır. Azze ve Celle şöyle buyurdu:

"Eğer şükrederseniz, elbette size (nîmetimi) artıracağım" (İbrâhim; 7).

Senin îmânın âhirette her isyankârın âkıbeti olan ateşin alevini söndürürken dünyadaki belâ ateşini nasıl söndürmesin! Ancak velâyet için seçilmiş meczûbînden olan kul bunun dışındadır. Çünkü hevâsının pisliğinden ve ona tabi olmaya meyletmekten, nefsin şehvet ve hazlarına yönelmekten, mahlûkatla mutmain olmaktan, ona yakın olarak râzı olmaktan, onda sükûn bulup onunla sebât etmekten ve onlarla ferahlamaktan arınmak için ona belâ gereklidir. Bütün bunları eritinceye kadar belâ ile imtihan olunur. Böylelikle kalp bunların tamamımın ihrâcıyla temizlenir. Geriye Rabb Azze ve Celle'nin tevhîdi, mârifeti ve türlü sırlar, ilimler ve yakınlık nûrlarından ibâret olan gayb vâridâtı kalır. Çünkü o (kalp) ikinin sığamayacağı bir evdir. Azze ve Celle buyurdu:

"Allah bir adamın içinde iki kalp yaratmadı" (Ahzâb; 4).

Ve Teâlâ yine buyurdu:

"Padişahlar bir memlekete girdiler mi, orayı perişan ederler ve oranın izzetli kişilerini zelîl kılarlar" (Neml; 34).

İzzet sâhiplerini menzilelerin güzelliğinden ve hayatın nîmetlerinden kopardılar. Çünkü kalp şeytana, hevâya, nefse –onun emriyle harekete geçen âzâlara– ve türlü isyanlara, bâtıllara ve sapkınlıklara dost olmuştu. Bu dostluk yer değiştirdi, âzâlar sustu ve pâdişâhın evi, yani kalp boşaltıldı. Bu temizlenen saha göğüstür. Kalbe gelince o; tevhîd, mârifet ve ilme mesken oldu. Sâhaya da gayptan hayret uyandıran şeyler (acâip) ve vâridât indirildi. Bütün bunlar belâların ve onun semerelerinin neticeleridir. Sallâllahu Aleyhi Vesellem şöyle buyurdu:

"Biz nebîler topluluğu insanlar arasında belâsı en şiddetli olanız. Sonra fazîletliler ve daha az fazîletliler..."

Ve yine buyurdu ki;

"Allah'ı en çok tanıyanınız ve ondan en çok korkanınız benim!"

Padişaha yakın olanların dikkati ve sakınması daha fazladır. Çünkü onların hareketleri ve tasarrufları padişahın gözünden kaçmaz.

Şâyet dersen: 'Allah Azze ve Celle'nin katında bütün mahlûkat tek bir şahıs gibidir, O'ndan onlara dâir hiçbir şey gizli kalmaz. Öyleyse bu kelâmdan fâide nedir?'

Biz de sana deriz ki: Onun menzilesi ve rütbesi yükseldikçe tehlike de büyümüş olur. Çünkü nîmet ve lütfunun cesametine karşılık şükretmesi gerekir. Onun hizmetindeyken yetersiz bir iltifat, şükründe kusur etmek demektir. Bu da O'na itâatte bir noksanlıktır. Allah Azze ve Celle buyurdu ki:

"Ey peygamber hanımları, sizden kim açık bir hayâsızlık yaparsa, onun azâbı iki katına çıkarılır" (Ahzâb; 30).

Azîz ve Celîl olan bu sözü Nebî Sallâllahu Aleyhi Vesellem'e bağlılıklarıyla onlar üzerindeki nîmetini tamamlamak için söylemiştir. Öyleyse Azze ve Celle'ye ya da O'nun yakınına vâsıl olan için durum nasıl olur? Allah yaratıklarına benzemekten münezzehtir.

"Hiçbir şey O'na benzemez ve O'dur her şeyi işiten ve gören" (Şûrâ; 11).

28

"Mürîdin Ahvâlinin Tafsîli"ne Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Eritme ve dökümün körüğünden uzaktayken; nefsin öldürmesinden, hevâyla yanyana yürümekten vazgeçmemişken, isteklerden, dünya ve âhiret garazlarından kurtulmamışken, sende bunlardan âşikâr bakıyyeler kaldığı halde, rahat ve sevinci mi istiyorsun? Refah ve lütfu, emniyet ve sükûnu, nîmet vereni ve yol göstereni mi istiyorsun?

Yavaş ol ey aceleci; yavaş, yavaş!.. Ey kapalı kapıyı gözleyen... Ondan (dünyadan) sende bakıyye var, bir zerre var; mükâtep köle bir dirhem borcu kalsa da yine köledir.

Sende bir çekirdek miktârı bile kalsa, ondan men edilirsin. Dünya; eşyâdan bir şeye dâir hevân, isteğin, ve inancındır: Dünya ve âhiretten sana ârız olan şeye nefsinin iştiyâk duymasıdır.

Bunlardan biri sende devam ettiği sürece, sen fenâ kapısındasın. Tamam ve kemâl üzere fenâ hâsıl olmadıkça, dur! Bu körükten çıkarılırsın. Kalıbın tamamlanır.

Kirin pasın silinir, elbisen giydirilir, güzelleştirilirsin, güzel kokularla tütsülenirsin. Sonra Melîk-i A'zam'a çıkarılırsın. Ve;

"Bugün yanımızda emîn ve güvenilir birisin" (Yûsuf; 54)

hitâbına muhâtab olursun. Hoş muâmele görür, ihsâna nâil olursun. Lütfundan doyurulur ve içirilirsin ve yakınlaştırılırsın. Sırlara yaklaştırılıp muttalî kılınırsın. Bu sırlar senden gizlenmez. Böylece sana verilen bu şeyle, diğer bütün şeylerden müstağnî olursun. Altın parçacıklarını gördün mü? Attarların, bakkalların, kasapların, derici ve yağcıların, çöpçülerin ve dilencilerin, yani; hem güzel sanat erbâbının, hem de âdî, pis ve rezil işlerde çalışanların ellerinde, gelip giderek, dağılmış ve yayılmış bir hâlde tedâvüldedirler. Sonra toplanır ve kuyumcunun körüğüne getirilirler. Ateşin aleviyle orada eritilirler. Bilâhare oradan çıkarılırlar. İşlenip süslenirler. Sonra parlatılır ve hoş bir hâle getirilirler. Bundan sonra hazinelerin, sandıkların veya kapların içinde kilitli kapılar ardında emniyetli yerlere bırakılırlar. Düğün onlarla donatılır ve zînetlenir. Düğün Melîk-i A'zam için olduğunda bu parçacıklar dövme ve dökümden sonra, melîke ve onun meclisine yakınlığa sebep olurlar.

Bunun gibi, ey mü'min, sen de kaderin getirdiklerine sabreder ve bütün hâllerde kazâya rızâ gösterirsen, dünyâdayken Azîz ve Celîl olan Mevlân'a yaklaştırılırsın... Mârifet, ilim ve sırlarla nîmetlenirsin. Ve âhirette nebîler, sıddîklar, şehitler ve sâlihlerle birlikte dâr'üs selâmda oturursun, Allah'ın civârında, O'nun yurdunda, Azze ve Celle'nin yakınında olursun. Sabırlı ol; acele etme! Kazâya râzı ol; hayrete düşme! Allah'ın ihsân, kerem, lütuf ve affına nâil olacaksın. Âmin.

29

"Aleyhissalâtü Vesselâm Efendimiz'in 'Fakirlik Neredeyse Küfür Olacaktı' Kavl-i Şerîfi"ne Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Kul; Allah'a îmân eder, bütün işlerde Azze ve Celle'ye teslîm olur, O'nun rızkı kolaylaştıracağına ve her başına gelen şeyin hatasından dolayı olmadığına ve her hatasının da bir musîbete sebep olmayacağına inanır. Ona isâbet eden şey onu hataya sevk etmez. Onu hataya düşüren şey de ona isâbet etmez. Çünkü o Azze ve Celle'nin şu sözüne inanır:

"Kim Allah'tan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu ihsân eder. Ve ona beklemediği yerden rızık verir. Kim Allah'a güvenirse O, ona yeter" (Talâk; 2,3).

O âfiyet ve fenâ hâli içinde bunu söyler ve buna imân eder. Sonra Allah Azze ve Celle onu belâ ve fakirlikle imtihan eder. O zaman istek ve yalvarma başlar. Bu ikisi onda devam ettiği müddetçe Aleyhissalâtü Vesselâm'ın bu kavli tahakkuk eder:

"Fakirlik neredeyse küfür olacaktı."

Allah her kime lütuf buyurursa, onu içinde bulunduğu durumdan kurtarır. Onu âfiyet ve zenginliğe ulaştırır; hamd, senâ ve şükre de muvaffak kılar. Bu durum onda karşılaşmaya (likâ) kadar devam eder. Allah kimi de fitnesine terk ederse, onun belâsı, fitnesi ve fakirliği devam eder. Ondan îmân yardımı kesilir. Azze ve Celle'ye îtiraz ve töhmetle ve vaadine şüpheyle küfre düşer. Rabbi'ne gücenmiş ve âyetlerini de inkâr etmiş bir hâlde delâlet üzere ölür. Resûlullah –sallâllahu aleyhi vesellem– kavl-i şerîfiyle buna işaret etmiştir:

"Kıyâmette azâbı en şiddetli olanlardan biri vardır ki; Allah onun dünya ve âhiret azâbını birleştirmiştir."

Bundan Allah'a sığınırız. Bu, Nebî –sallâllahu aleyhi vesellem–in bile Allah'a sığındığı unutulmuş fakirliktir.

İkinci tür kişi ise; o Azîz ve Celîl olan Allah'ın seçtiği –ıstıfâ– ve tercih ettiğidir –ictibâ–. Onu; seçkin kullarından, ahbâb ve dostlarından kılar. Nebîlerininin vârisi, evliyâsının seyyidi yapar. Ya da; âlimlerden, hakîmlerden, şefaatçilerden, şeyhlerden, onlara tâbî olanlardan, muallimlerden veya onları Mevlâları'na götüren, hidâyet yoluna irşât eden ve delâlet yollarından sakındıranlardan yapmak sûretiyle onu kullarının ulularından kılar. Ona sabır dağlarını, rızâ denizlerini gönderir. Fiilinde ve hükmünde zenginlik ve muvâfakat verir. Sonra ona büyük bağışını ulaştırır. Gecesinde ve gündüzünde, halvetinde ve celvetinde, zâhirinde ve bâtınında türlü lütuf ve cezbelere dâir fenler vererek ona ihtimâm gösterir. Bununla onu likâya taşır. Allah Hâdî'dir.

30

"Hangi İşi Yapayım, Çare Nedir?" Demenin Nehyedilmesi Hakkında

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Çoğu kere, 'ne yapayım, çare ne' dersin. O zaman sana denilir ki; yerinde kal, haddini aşma, tâ ki içinde bulunduğun durumdan kıyâm etmeni sana emreden cinsinden bir ferahlık gelinceye kadar. Allah Azze ve Celle buyurdu:

"Ey imân edenler! Sabredin, sebat gösterin, hazırlıklı ve uyanık olun ve Allah'tan korkun ki başarıya erişebilesiniz" (Âl-i İmrân; 200).

Rabbin sana sabrı emrediyor ey mü'min! Sabrı; onda üstün gelmeyi, onda sebât etmeyi, onu muhafaza etmeyi ve ona sımsıkı tutunmayı emrediyor. Sabrı terk etmekten sakındırıyor ve şöyle buyuruyor:

"Allah'tan korkun!" (Enfâl; 69)

Sabrı terk etmek husûsunda(!) Yani; sabrı terk etmeyin. Çünkü hayır ve selâmet ondadır. Nebî Aleyhisselâm buyurdu:

"Sabır îmândandır, cesetteki baş gibi..."

Ve denilir ki: 'Herşeyin sevâbı miktârı kadarıyladır. Ancak sabır istisnâ; onun sevâbı ölçüsüzdür.' Teâlâ'nın şu sözünde de bu var:

"Yalnız sabredenlere mükâfatları hesapsız ödenecektir" (Nahl; 96).

Şâyet Allah Azze ve Celle'den korkarsan; seni sabırla ve sınırların muhafazasıyla himâye eder. Ve Kitâbı'nda vaad ettiği şeyi senin için hazırlar. Bu vaad Azze ve Celle'nin şu sözüdür:

"Kim Allah'tan korkarsa, Allah ona bir çıkış yolu ihsân eder. Ve ona beklemediği yerden rızık verir" (Talâk; 2).

Tevekkül sâhiplerinden sana ferahlık gelinceye dek, sabırlı ol. Allah sana yeteri kadar vaad etmişti:

"Kim Allah'a tevekkül ederse, O ona yeter" (Talâk; 3).

Sabrınla ve tevekkülünle muhsinlerden oldun. Azze ve Celle şu sözüyle sana bu mükâfâtı vaad etmişti:

"Biz muhsinleri işte böyle ödüllendiririz" (Yûsuf; 22).

Bununla birlikte Ol Vedûd seni sever. Zîrâ; şöyle buyurdu:

"Allah muhsinleri sever" (Mâide; 13).

Sabır; dünya ve âhirette her hayır ve selâmetin başıdır. Mü'min, sabır hâlinden rızâ ve muvâfakat hâline terakkî eder. Sonra Allah Azze ve Celle'nin fiillerinde fenâya erişir. Bu abdâllık ve gaybîlik hâlidir. Onu terk etmekten sakın ki, dünya ve âhirette senin için olanı alasın ve o ikisinin hayrından nasibini kaçırmayasın. Bundan Allah'a sığınırız.

31

"Allah İçin Buğz"a Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Şâyet bir kişiye dâir kalbinde bir nefret duyarsan; onun amellerini Kitâb ve Sünnet'e göre değerlendir. Bu ikisinde de onu buğz edilmiş olarak bulursan, Allah Teâlâ ve Resûlü'nün muvâfakatiyle müjdelendin demektir. Şâyet onun amelleri Kitâb ve Sünnet'çe makbul ve sevimli şeyler ise, buna rağmen sen de hâlâ ondan nefret ediyor isen; şüphesiz sen hevâ sâhibisin ve hevânla buğz ediyorsun. Nefretinle onu incitmekten sakın. Aksi takdirde Allah Teâlâ ve Resûlü'ne muhâlefet etmiş ve âsî olmuş olursun! Bu nefretinden dolayı Allah Azze ve Celle'den affını dile! Ve O'ndan; ehibbâ, evliyâ ve asfiyâsı ile diğer sâlih kullarına ve bir de bu şahsa yönelik muhabbet iste! Ki Azze ve Celle'ye muvâfık olasın.

Sevdiğin hakkında da böyle davran. Yani; onun amellerini de Kitâb ve Sünnet'e arz et. Eğer her ikisince de mahbûb ise; onu sevmeye devam et! Yok eğer buğz edilmiş ise; sen hevâ sahibisin ve hevânla seviyorsun. Hevâna muhâlefet etmekle emrolundun. Öyleyse sen de ona buğz et! Nitekim; Azîz ve Celîl Rabbin şöyle buyurdu:

"Hevâna tâbi olma, sonra seni Allah'ın yolundan saptırır" (Sad 26).

32

"Allah Sevgisine Başkasını Ortak Kılma"nın Nehyedilmesi Hakkında

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Çoğu kere diyorsun ki; 'bana sevdirilen kişiye muhabbetim devam etmiyor. İkimizin arasına; ya gıybet, ya ölüm, ya düşmanlık, ya malın telef olması vey elden kaçması türünden şeyler giriyor. O zaman sana şöyle denilir: Ey Hakk'ı sevgilisi bilmiyor musun; o kendisine bakılan manâ açısından, kendisi için v kendisinde bulunandan dolayı kıskanılandır? Bilmiyor musun ki; Allah Azze v Celle Gayûr'dur, O seni kendisi için yaratmışken; sen başkasına mı râm oluyorsun? Azze ve Celle'nin şu sözünü işitmedin mi:

"Onları sever, onlar da O'nu severler" (Mâide; 54).

Teâlâ buyurdu:

"Ben insanları ve cinleri yalnız bana ibâdet etsinler diye yarattım" (Zâriyât; 56)

Resûlullah Aleyhisselâm'ın şu sözünü de mi işitmedin(?):

"Allah bir kulunu severse; onu belâlarla imtihan eder, sabrederse; onu el eder."

Denildi ki: 'Ey Allah'ın Resûlü, onu elde eder ne demek?' Cevap verdi:

"Allah ona, ne mal ne de evlât verir. Çünkü mal ve evlât onun sevdiği olunca, sevgisi noksanlaşır ve bölünür; Allah Azze ve Celle ve diğerleri arasında müşterek olur."

Allah Teâlâ şerîk kabul etmez. O Gayûr ve Kâhir'dir. Herşeyin üstünde ve her şeye gâliptir. Kulunun kalbini kendisine ortak koşmayacak bir biçimde hâlis kılmak için şerîkini helâk eder, bitirir. O zaman Azze ve Celle'nin şu sözü tahakkuk eder:

"O onları sever, onlar da O'nu severler."

Tâ ki; şerîklerden, nazîrlerden, âileden, maldan, evlâttan, haz ve arzulardan, velâyet, riyâset, kerâmet, hâl, menzile, makam, cennet, mertebe, yakınlık ve rütbe istemekten kalbi temizlensin. Kalpte ne bir istek, ne de bir arzu kalır. İçinde akıcı bir şey kalmayan kırık bir kap gibi olur. Çünkü o, Allah Azze ve Celle'nin fiiliyle kırıldı. Onda bir istek belirecek olsa Allah'ın fiili ve gayreti onu kırar ve bozar. Çevresinde azâmet, ceberût ve heybet duvarları örülmüştür. Altında kibriyâ ve safvet hendekleri açılmıştır. Kalp böylelikle herhangi bir şeye karşılık gelen istekten arındırılır. İşte o zaman; mal, evlât, âile, arkadaş, kerâmet, hikmet, ilim ve ibâdet gibi sebeplerden herhangi biri kalbe zarar veremez. Bunların tümü kalbin dışındadır. Artık Azze ve Celle hücûm etmez. Aksine bunların hepsi Allah'tan kuluna bir bağış ve lütuf; hazırlandıkları kişi için nîmet, rızık ve menfaattir. Merhamet olunurlar ve kendilerine ikram edilir. Allah Azze ve Celle'nin cömertliğiyle muhafaza edilirler. Onlar için dünya ve âhirette, koruyucu ve şefaatçi olurlar.

33

"İnsanın Dört Sınıfta Değerlendirilmesi"ne Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Dört çeşit insan vardır:

Birincisi; lisânı ve kalbi olmayan insandır. İsyankâr, gâfil ve câhildir o. Hayrı istemez. Hakk Teâlâ da onu kayırmaz. O ve onun benzerleri aşağılık, değersiz varlıklardır. Rabb'ül Âlemîn üzerlerine rahmet indirir ve kalplerini îmâna eriştirir de âzâları ancak O'na tâat için harekete geçer.

Sen ne onlardan ol, ne onlar için tasalan, ne de onlarla bulun! Azâb ve gazâb ehli, ateşin sâkinleridirler. Onlardan Rahmân'a sığınırız. Fakat sen şâyet, O Azîz ve Celîl'in; hayrını bildiren, dininin aracısı ve davetçisi olan âlimlerinden biri isen dilediğince var git! Onları Rabb'e itâate davet et; O'na isyandan sakındır. İşte o zaman Allah katında allâme olarak yazılırsın. Sana peygamberlerin ve nebîlerin sevâbı verilir. Resûlullah –sallâllahu aleyhi vesellem– mü'minlerin emîri Ali İbn-i Tâlib –radıyallâhu anh– hakkında buyurdu:

"Allah'ın, bir kuluna senin vâsıtanla hidâyet etmesi; senin için, güneşin üzerine doğduğu her şeyden daha hayırlıdır."

İkincisi; lisânı olup kalbi olmayan insandır. Hikmetle konuşur, ama o konuştuğuyla amel etmez. İnsanları Allah Teâlâ'ya çağırır, fakat kendisi O'ndan kaçar. Başkasının ayıbını çirkin görür, ama kendisi ayıplarına devam eder. İnsanlar için kulluğunu izhâr eder. Yalnız kaldığında ise kurt elbisesine bürünmüş gibidir; Rabbi Teâlâ'ya isyanların en büyüğü ile mübâreze eder. Nebî Aleyhisselâm, şu kavliyle onlardan sakındırır:

"Ümmetim hakkında beni en çok korkutan lisânı güzel olan münâfıktır."

Başka bir hadîs-i şerîf de şudur:

"Ümmetim için en çok korktuğum şey kötü âlimlerdir."

Bundan Allah'a sığınırız. Sen de ondan hervele ile uzaklaş ki, lisânının tatlılığıyla seni kapmasın, isyanının ateşiyle seni yakmasın ve kalp ve bâtınındaki fitneleriyle seni zehirlemesin...

Üçüncüsü; kalbi olup lisânı olmayan insandır. O; mü'mindir. Allah Azze ve Celle onu mahlûkâtından gizlemiştir. Ve onun korunduğuna dâir pek çok kelâm-ı ilâhî vârit olmuştur. Rabbi nefsinin ayıbını ona gösterdi ve kalbini nûrlandırdı. İnsanlara karışmanın fenalığı, söz ve konuşmanın uğursuzluğu ona bildirildi. Selâmetin sükûtta, inzivâda ve münferit olmakta olduğunu gerçekten bilir. Nebî Aleyhisslâm'ın şu sözü ona duyuruldu:

"Kim sustu, kurtuldu."

Ve ulemâdan birinin şu sözü de işittirildi: "İbâdet on kısma ayrılır; dokuzu susmadadır." Bu, Allah için dost olmuş bir adamdır. Allah onu gizleyerek korudu. O akıl ve selâmet sahibidir, Rahmân'ın arkadaşı ve nîmetlendirdiği kişidir. Hayrın her türlüsü onun yanındadır. Onu ve onun arkadaşlığını ve onunla hemhâl olmayı seç! Onun hizmetinde ol! İhtiyaçlarını karşılarken sevgi göstermeye ve ona dost olmaya çalış! Ki; Allah da seni sevsin ve seni seçsin ve bereketiyle sâlih kullarına ve sevgililer zümresine dâhil etsin inşallah...Âmin.

Dördüncüsü; melekût âleminde ulu olarak anılan insandır. Nitekim; Nebî Aleyhisselâm'dan rivâyet edilen bir hadîste:

"Öğrenip öğreten ve onunla amel eden melekût âleminde ulu olarak anılır" buyrulmaktadır. Allah Azze ve Celle ilminin garâibinden onun kalbine emânetler bırakır, başkasından saklayacağı sırlara onu muttalî kılar. Onu seçer (ıstıfâ) ve tercih eder (ictibâ), kendisine cezbeder ve mertebesini yüceltir, yakınlığının kapısına götürür. Bu ilim ve sırları kabul edebilmesi için göğsünü açar. –Berekât, tahiyyât, salât ve selâm üzerlerine olsun– nebîlere ve resûllere halef olsun diye, onu kulları için davetçi ve âlim, nezîr ve hüccet, hidâyete götüren ve hidâyet edilmiş, şefaat eden ve şefaat edilmiş, sözüne sâdık hakîki dost kılar.

Bu, âdemoğlu için en son noktadır. Nübüvvetten başka bu menzilenin üzerinde bir menzile yoktur. Sana gereken onunla olmak ve ona muhâlefet ve münâferet etmemektir. Ondan çekinmek, düşmanlık etmemek, sözlerine ve nasîhatlerine yönelmek, onları kabulü terk etmemektir. Selâmet; katından söylediğindedir. Helâk ve dalâlet ise onun dışındadır. Ancak; Allah Azze ve Celle'nin rahmet ve engellemesiyle yardım edip muvaffak kıldığı müstesnâ!..

Sana insanları böylece taksîm ettim. Buna göre, gözün hangisini kesiyorsa ona yönel! Eğer nefsine merhametin varsa bir sığınak ol ve onu koru! Allah bizi ve seni sevdiği ve râzı olduğu kullarından eylesin.Âmin.

34

"Allah Teâlâ'ya Gücenmenin Nehyi" Hakkında

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Rabbin'den hoşnut olmaman, O'na îtiraz etmen, zulmü O'na isnat etmen, musîbeti ve darlığı dâima hazır, aksine rızkı ve genişliği dâima gecikmiş görmen ne kadar da ağır bir itham! Halbuki sen bilmez misin, her belâ ve keder artışının bir gâyesi ve bir nihâyeti; her şeyin muayyen bir eceli vardır. Bunun vakti ne öne alınır, ne de geciktirilir. Belânın vakti âfiyete, külfetin vakti nîmete, fakirlik vakti de zenginliğe dönüşmez.

Edebini takın! Ve Rabbin için suskunluğa, sabra, rızâya ve muvâfakate sarıl! O'nu nâhoş görmekten, fiillerine suç isnât etmekten hazer et! Orada ne suçsuz yere bir ceza, ne yoktan yere bir intikam bulunur; ne de kulların birbirlerine karşı olmaları kabilinden hırs üzere bir tabiat... O Azîz ve Celîl olan ezelle münferittir. Eşyâdan öncedir. Başlangıcını, sonunu ve mâhiyetini bilir. Faydalı ve zararlı taraflarını yaratan O'dur. O yaratma sanatını lâyıkıyla bilendir, fiili en ince hikmetleri hâizdir. O abes iş yapmaz. Yaratması bâtıl bir eğlence için değildir. Fiilinde de bir tenâkuz yoktur. O'na noksanlık isnât etmek, fiilini levm etmek câiz değildir.

O'nun muvâfakatinden ve fiilinde zenginlik ve rızâdan ümîdini kestiğinde –artık bu durumun sonuna gelmişsin demektir– bir ferahlık bekle! Nasıl ki kış biter ve yazdan tefrîk edilir. Veya gece sona erer ve gündüzden ayrılır. İşte zamanın geçmesi ve ecellerin vuku bulmasıyla içinde bulunduğun hâl de böylece zıddından açığa çıkar. Akşamüstlerinde günün aydınlığını ve ışığını talep edersen onu bulamazsın. Aksine; gecenin karanlığı artar. Gecenin karanlığı en son noktaya ulaşınca, şafak aydınlanır. Sen bunu istesen ve arzulasan da, kerih görüp ibâ' etsen de; gün bütün aydınlığıyla doğar. Gecenin geri dönmesini isteyecek olsan, çağrına cevap bulamaz ve onu elde edemezsin. Çünkü sen bu şeyi vakti ve zamanı dışında talep ettin. Öylece hüsrâna uğramış, ümidini yitirmiş, gücenmiş ve mahcup bir hâlde kalırsın. Bunların hepsini geçmişe bırak! Sen muvâfakate, Rabbin Azze ve Celle hakkında hüsnü zanna, ve güzel sabra sarıl! Senin olan şeyi kimse zorla alamaz! Senin olmayan şey ise zâten sana verilmez. Ömrüm hakkı için sen Rabbin Azze ve Celle'ye tazarru ve duâ ile yalvar! Çünkü duâ; Azze ve Celle'nin emrine imtisâlen tâat ve ibâdettir. Teâlâ'nın buyurduğu gibi:

"Bana duâ edin, duânızı kabul edeyim" (Ğâfir; 60).

Ve yine O'nun kavlindendir:

"Allah'tan lütfunu isteyin" (Nisâ; 32).

Bu konuda bundan başka âyet ve haberler de mevcuttur. Sen duâ edersin, O da zamanı geldiğinde sana cevap verir. Onun vakti O'nun dilediği vakittir. Bu konuda dünya ve âhiretinde senin için bir maslahat varsa; o şeyin tahakkuk etmesi ve vaktinin dolması uygun düşer. Eğer icâbette bir gecikme olursa, O'nu suçlama! Duâ etmekten usanma! Çünkü ahmak olmazsan, hüsrâna kapılmazsın. Şâyet duân hemen kabul edilmemişse, onun karşılığı âhirettedir. Nebî Aleyhisselâm'dan gelen sahîh bir hadîste buyrulduğu gibi:

"Kul kıyâmet günü sayfalarında hatırlamadığı iyilikler görür. Ona şöyle söylenir: Bunlar, dünyada yerine gelmesi mukadder olmayan isteklerinin bedelidir."

Senin en basit hâlin, Rabbin Azze ve Celle'yi hatırlayarak anman, ondan başka birinden değil de; sadece O'ndan istemen hasebiyle O'nu birlemen (muvahhid), ihtiyacını O'ndan başkasına bırakmamandır. Sen zamanının tamamında gecende ve gündüzünde, hastalığında ve sıhhatinde, mahrûm edildiğinde ve nîmetlendirildiğinde, darlığında ve genişliğinde iki hâl arasında oldun. Şâyet isteğine sımsıkı sarılıp, O'nun hükmüne râzı olur, ve gassâlin elindeki meyyit ya da süt anne elinde süt emen bebe gibi Azze ve Celle'nin fiiline muvâfakat edip güvenirsen; kader seni dilediği gibi kabul eder. Şâyet nîmetlendirilenlerden olursan; sena ve şükür sendendir, bağışını arttırmaksa O Azîz ve Celîl Olan'dandır. Zîrâ; O Ezel ve Ebed Sultânı öyle vaad etmiştir –şüphesiz ki O'nun vaadi haktır–:

"Şükrederseniz elbette size (nîmetimi) arttıracağım" (İbrâhim; 7).

Şâyet meşakkatlilerden oldunsa, sabır ve muvâfakat senden; ihtiyatlı davranmak ve yardım etmek, salât, rahmet, fazl ve keremiyle O Azîz ve Celîl Olan'dandır. Bu hususta da, O Kadîr-i Zülcelâl'in beyânıyla seni temîn ederim:

"Allah sabredenlerle berâberdir" (Bakara; 153).

Yardımı ve esirgemesiyle de Cenâb-ı Hakk; nefsine, hevâsına ve şeytânına karşı kuluna imdâd edendir. Buyurdu ki:

"Eğer siz Allah'a yardım ederseniz; O da size yardım eder, ayaklarınızı kaydırmaz" (Muhammed; 7).

Şâyet sen, nefsine ve hevâna muhâlefet ederek ve O'na itirâzı ve sendeki fiiline öfkelenmeyi terk ederek, nefsini Allah için can çekişen bir hasım kılarak, bütün hareketi şirk ve küfür olan o şeyin başını sabrın bilenmiş dişleriyle keserek, Rabbin'e muvâfakat ederek ve fiilinden ve vaadinden şüphe etmeksizin her ikisine râzı olarak Allah'a yardım edersen; Azze ve Celle de seninle birlikte olur.

Salât ve rahmete gelince; Azze ve Celle'nin kavlinde mevcuttur:

"Sabredenleri müjdele! O sabredenler, kendilerine bir belâ geldiği zaman, biz Allah'ın kullarıyız ve biz O'na döneceğiz derler. İşte Rablerinden bağışlamalar ve rahmet hep onlaradır. Ve doğru yolu bulanlar da onlardır" (Bakara; 156,157).

Diğer bir hâl de Rabbin'i yüceltmen ve emrine bağlanmak için tazarru ve duâ ile O'na yalvarmandır. Bunda o isteğin yerine konması vardır. Çünkü, O seni kendisinden istemeye ve O'na yönelmeye davet etti. Ve (duâlarına) icâbeti zamanına ertelediğinde, töhmeti ve O'na gücenmeyi terk etmen şartıyla, bunu senden O'na bir elçi ve O'nun katında bir bağ ve vesîle kıldı. Bu iki hâli değerlendir. Bu ikisinin sınırlarına tecâvüz etmekten sakın! Çünkü orada başka bir hâl yoktur. Haddini aşan zâlimlerden olma! Aksi takdirde Mevlâ Celle ve Alâ; dünyada şiddetli bir belâya ve âhirette de elîm bir azâba dûçar ettiği geçmiş ümmetlere yaptığı gibi, seni de kayırmaz ve helâk eder.

Rahmân'sın! Sübhân'sın! Sen'den ancak Sana sığınırız, Rabbimiz! Yegâne Emân'sın!.. Âmin.

35

"Verâ"ya Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Günahlardan ve şüpheli şeylerden sakınman gerekir. Aksi takdirde gururun, kurtulamayacağın bir şekilde yakana yapışır ve seni helâke sürükler. Ancak, Allah Teâlâ rahmetiyle seni bürüyüp örterse müstesnâ... Nebî Aleyhissalâtü Vesselâm, rivâyet edilen bir hadîste şöyle buyurur:

"Dînin özü vera'dır, onu helâk eden ise açgözlülüktür. Kim yasaklanmış bölgenin etrafında dolaşırsa, ona düşme ihtimali vardır. Tarlanın kenarında otlayan hayvanın ağzını uzatma ihtimali olduğu gibi. Öyle ki; mahsûl ondan korunamaz."

Ebû Bekir Sıddîk –radıyallahu anh– şöyle buyurmuştur: "Biz günâha düşmek korkusuyla yetmiş tür mubâhı terk ederdik."

Mü'minlerin Emîri Ömer'ül Faruk –radıyallahu anh–: "Harama düşmek korkusuyla helâlin onda dokuzunu terk ederdik" buyurmuşlardır. Resûlullah'ın Yıldızları

bunu, yine Nebî Aleyhissalâtü Vesselâm'ın şu kavl-i şerîfine dayanarak harama yaklaşmaktan kaçınmak için yapıyorlardı:

"Her melîkin bir korusu vardır. Allah'ın korusu da haram kıldığı şeylerdir. Şâyet bu korunun çevresinde dolaşırsan; içine girmen kuvvetle muhtemeldir."

Bir kimse melîkin önce kalesine girer, daha sonra sırasıyla; birinci, ikinci ve üçüncü kapıdan geçerek has dâiresinin kapısına gelir. Halbuki ihsâna yakın olduğu birinci kapıda durması onun için daha hayırlıdır. Burada kasrın iki kapısının arkasındayken, üçüncü kapının ona kapalı olmasından bir zarar görmez. İçeride melîkin muhafızları ve askerleri ile emniyettedir. Ancak birinci kapının da arkasında kalırsa, onu kurtlar veya düşmanlar kaparlar, o da helâk olanlardan olur.

Azîmet yoluna girip onun gereklerini yerine getirenlerin durumu da bunun gibidir. Azîmet sahibinden tevfîk ve koruma yardımı kesilirse, ruhsatta sâbit olur. Böylece şerîattan çıkmaz. Ölüm ona ulaştığında, bu onun için ibâdet ve tâat kabul edilir. Ve onun için hayırlı bir amel olarak görülür.

Her kim ruhsatta durur ve azîmete geçmezse; kendisinden yardım kaldırıldığı takdirde hevâ ve nefsin arzuları ona gâlip olur. Harama yönelir ve şerîat dâiresinden çıkar. Allah Azze ve Celle'nin düşmanları olan şeytanlar ve hidâyet yolundan sapanlar zümresinden olur. Şâyet tevbe etmeden önce ölüm ona ulaşırsa helâk olanlardan olur. Allah Teâlâ'nın onu rahmet ve lütfuyla bürüyüp örtmesi müstesnâ. Ruhsatla kâim olmak tehlikelidir. Selâmetin her türlüsü azîmettedir. Doğru yola götüren ancak Allah'tır.

36

"Dünya, Âhiret ve Bu İkisi İçin Neler Yapmak Gerektiği"ne Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Âhireti sermâyen, dünyayı da onun kârı olarak kabul et! Zamanını öncelikle âhiretinin tahsîline; sonra kalan zamanının bir kısmını dünyan için maîşet teminine harca! Dünyayı sermâyen, âhireti kazancın olarak düşünme! Şâyet böyle düşünürsen; dünyandan arta kalan zamanını âhiretin için harcar olursun. Böyle olunca, külçe hâlinde kıldığın namazlarda rükünler ve muhtelif vâcibler sâkıt olur. Rükû ve secdelerdeki ve rükünler arasındaki sükûnet bozulur. Veya; sana bitkinlik ve yorgunluk ârız olur. Sonra da tamamıyla uykuya geçersin. Gecen boş, gündüzün faydasızdır. Hevâna ve şeytanına uymak, ve böylece âhiretini dünyana satmak sûretiyle; nefsinin kulu, onun bineği ve merkebi olursun. Sen, onu dizginlemekle; ıslah ve terbiye etmekle; selâmet yoluna, yani âhiret tarafına yönelterek Mevlâmız olan Azze ve Celle'ye itâat ettirmekle emrolunmamış mıydın? Oysa onu kabul ettin; zamanını ona teslim ettin; şehvet ve hazlarına, hevâ ve

şeytanına muvâfakat ederek ona tâbi oldun. Bu sebepten dünya ve âhiretin hayırları senden kaçtı ve ikisinde de hüsrâna uğradın. Dîni ve dünyası zâyi olan, böylece kıyâmette iflâs eden insanlara dâhil oldun. Dünyanda sana ait olan şeylerin hiçbirinin yardımına vâsıl olamadın.

Sen âhiret yoluna girip onu sermâyen yapsaydın; hem dünyan, hem âhiretin kazancın olacaktı. Ve dünyandan olan nasîbin mutluluk ve mürüvvet içinde sana ulaşacaktı. Sen korunmuş ve ikram edilmiş olacaktın. Nebî –sallâllahu aleyhi vesellem–in buyurduğu gibi:

"Allah âhirete niyet edene dünyayı da verir. Dünyaya niyet edene ise âhireti vermez."

Nasıl böyle olmasın ki! Âhirete niyet, Allah Teâlâ'ya itâattir. Çünkü niyet; ibâdetlerin rûhu ve ta kendisidir.

Dünyadayken zühd ile Allah'a itâat edip âhiret yurdunu istersen, Allah Azze ve Celle'nin seçkin kullarından olursun, muhabbet ve tâat ehlinden sayılırsın. Sonra âhireti de kazanmış olursun ki; o cennettir ve Allah Azze ve Celle'nin civârıdır. Dünya da sana hizmet eder. Ondan sana takdîr olunan nasîbin gelir seni bulur. Çünkü her şey onu yaratana ve mevlâsına tâbidir, O da; Allah Azze ve Celle'dir.

Dünya ile meşgul olup âhiretten yüz çevirirsen Rabb sana öfkelenir. Ve âhiret elinden kaçar gider. Dünya da sana karşı koyar; Allah Azze ve Celle'nin sana olan öfkesinden dolayı nasîbine ulaşmanı zorlaştırır ve seni yorar. Çünkü dünya O'nun kölesidir. O'na isyân edeni zelil kılar, itâat edene cömert davranır. İşte bu noktada Aleyhissalâtü Vesselâm'ın şu sözü tahakkuk eder:

"Dünya ve âhiret iki hanım gibidir. Birisi senden râzı olursa diğeri gücenir."

Allah Teâlâ şöyle buyurdu:

"Dünyayı isteyeniniz de vardı; âhireti isteyeniniz de" (Âl-i İmrân; 152).

Onunla kastedilen âhiret oğullarıdır. Sen hangi oğullardan olmak isterdin? Bir düşün! Dünyadayken hangi taraftan olmayı isterdin? Ahirete doğru yöneldiğinde mahlûkatı iki fırka hâlinde görürsün: Dünyayı talep eden grup ve âhireti talep edeni. Kıyâmet gününde de iki fırka mevcuttur:

"Bir bölümü cennette, bir bölümü de çılgın alevli cehennemdedir" (Şûrâ; 7).

Hesap süresi boyunca ayakta bekleyen fırka için buyruldu:

"Sizin sayageldiklerinize göre bin yıl tutan bir günde" (Secde; 5).

Ve beyân edildiği gibi, bir fırka da arşın gölgesindedir. Nitekim; Nebî Aleyhisselâm buyurmuşlardır:

"Sizler kıyâmet günü arşın gölgesinde bulunur, yiyeceklerin ve meyvelerin en güzeli ile kardan bile beyaz balla donatılmış sofralarda oturursunuz."

Bir hadîste de –selâm üzerlerine olsun– şöyle haber vermektedirler:

"Onlar cennetteki menzilelerine bakarlar, tâ ki halkın hesâbından kurtuluncaya kadar. O zaman insanoğlunun dünyadayken evine gidişi gibi menzilelerine giderler."

'Buna nasıl ulaştılar?' diyorsan: Tabii ki dünyayı terk edip, âhireti ve onun mevlâsını istemeyle iştigâl ederek. 'Peki; ya diğerlerinin hesap gününde türlü sıkıntı ve zilletlere dûçar olmaları niyedir?' diye soruyorsan: Bu da; sadece dünyayla iştigalleri, ona rağbet etmeleri, âhiretten uzaklaşmaları, O'nun emrine ilgisizlikleri, Kitâb ve Sünnet'te zikredildiği gibi; "yarın ona döndürülecekleri" kıyâmet gününü unutmaları sebebiyledir.

Sen nefsine rahmet ve şefkat nazarıyla bak! Nefsin için iki taraftan hayırlı olanı seç! Ve onu insanlardan ve cinlerden olan şeytanların kötü sözlerinden uzak tut! Kitâb ve Sünnet'i 'imam'ın kıl! Bu ikisine bak ve onlarla amel et! Onu kîl ü kâl ve hevesle değiş tokuş etme! Allah Teâlâ buyurdu:

"Peygamber size ne verdiyse onu alın, size neyi yasakladıysa ondan da sakının. Allah'tan korkun" (Haşr; 7).

O'na muhâlefet etmeyin ve O'nun getirdiği ile amel etmeyi terk etmeyin! Nefisleriniz için yeni amel ve ibâdet îcât etmeyin! Azze ve Celle doğru yoldan sapmış bir kavim hakkında beyân etti:

"Uydurdukları ruhbanlığa gelince onu Biz yazmadık" (Hadîd; 27).

Sonra; O Azze ve Celle Nebîsi'ni (sallâllahu aleyhi vesellem) bâtıl ve yalan sözden tenzîh ederek akladı. Ve O, Habîbi'ne dâir şöyle buyurdu:

"O arzusuna göre konuşmaz. O (Kur'an) vahyedilenden başkası değildir" (Necm; 3,4).

Yani; O'nun size getirdiği benim katımdandır, hevâsından ve nefsinden değil... Öyleyse; O'na tâbi olun!.. Rahmân'ın Mü'minlere bir müjdesi olan Kur'an-ı Kerîm, Ol Ahmed i Muhtâr'ın dilinden Rabb'ür Rahîm'in muhabbet vesîlesini takdîm etti:

"Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki; Allah da sizi sevsin" (Âl-i İmrân; 31).

Böylece muhabbet yolunun; kavlî ve fiilî olarak ona tâbi olmak olduğu âşikâr edildi.

Ol Muhabbet Sultânı Nebî Aleyhissalâtü Vesselâm'da buyurdu ki:

"Kazanmak sünnetim, tevekkül hâlimdir."

Ya da şöyle söylenir: Sen O'nun sünneti ve hâli arasındasın. Îmânın zayıfladığında kazanmaya yönelirsin ki, O'nun sünnetidir. Îmânın kuvvetlendiğinde de O'nun hâline yaklaşırsın, bu da tevekküldür. Nitekim Allah Teâlâ buyurdu ve haber verdi ki:

"Eğer mü'minler iseniz ancak Allah'a güvenin" (Mâide; 23).

"Kim Allah'a güvenirse, O ona yeter" (Talâk; 3).

"Allah kendisine dayanıp güvenenleri sever" (Âl-i İmrân; 159).

Sana böylece tevekkülü emretti ve onu temîn etti. Tıpkı Nebîsi'ne (sallâllahu aleyhi vesellem) emrettiği gibi:

"Allah'a güven!" (Enfâl; 61).

Amellerin Allah Azze ve Celle'nin emir ve istediği üzere olsun! Uygunsuz amellerin geri çevrildiğini bil. Nitekim; Nebî Aleyhissalâtü Vesselâm buyurmuşlardır:

"Kim bizim ona emretmediğimiz bir amel işlerse o reddedilmiştir."

Buradaki manâ, rızk talebi gibi sözlü amellere de şâmildir. Bizim için O'nun dışında tâbi olunacak bir nebî yoktur, Kur'ân dışında kendisiyle amel edeceğimiz bir kitap olmadığı gibi. Bunların dışında vehmettiğin bir şey varsa; o da ancak seni yolundan saptıran hevâ ya da şeytandır. Allah Teâlâ buyurdu:

"Hevâya uyma, sonra seni Allah'ın yolundan saptırır" (Sâd; 26).

Selâmet, Kitâb ve Sünnet'le birlikte olmak; helâk da, bu ikisinin dışında bulunmaktır. Kitâb ve Sünnet, kulu; velâyet, bedeliyyet ve gavsiyyet hâline terakkî ettirir. Allah en iyisini bilendir.

37

"Hasedin Kınanması ve Ondan Nehyedilmesi" Hakkında

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Niçin seni, komşuna ve onun; yiyeceğine, içeceğine, giyeceğine, evliliğine, oturduğu yere, mevlâsı Azze ve Celle'nin ona bahşettiği nîmet ve zenginliğe ve dahî onun payına düşen kısmetine haset ederken görüyorum? Bilmiyor musun bu senin îmânının zayıflığındandır. Ve seni Mevlân Azze ve Celle'nin gözünden düşürür. Sana öfkelenmesine sebep olur. Nebî Aleyhissalâtü Vesselâm'dan rivâyet edilen şu hadîsi işitmedin mi? Allah Teâlâ O'nunla bir konuşmasında şöyle buyurdu:

"Hasetçi benim nîmetimin düşmanıdır."

Nebî Aleyhisselâm'ın haset için ne buyurduğunu da mı işitmedin?

"Haset ateşin odunu tükettiği gibi iyilikleri tüketir."

Öyleyse, ey miskin sen neye haset ediyorsun? Onun kısmetine mi; kendi kısmetine mi? Teâlâ'nın:

"Dünya hayatında onların geçimlerini aralarında Biz paylaştırdık" (Zuhruf; 32) sözüne rağmen; eğer Allah'ın ona ayırdığı payına haset ediyorsan; ona zulmetmiş olursun. Mevlâsı tarafından takdîr olunan ve lütfedilen nîmetler içinde yaşayan o

adama gelince; o nîmetlerde başka kimseye bir pay ve nasîp ayrılmadı. Öyleyse senden daha zâlimi, daha cimrisi, daha ahmağı ve aklen daha nâkısı var mıdır? Sen onun payına haset ettiğinde en büyük câhilliğe düşmüş olursun. Senin kısmetin senden başkasına verilmez, başkasına intikâl etmez. Allah korusun!.. Allah Azze ve Celle buyurdu:

"Benim huzurumda söz değiştirilmez ve Ben kullara asla zulmedici değilim" (Kaf; 29).

Şüphesiz Allah Azze ve Celle sana zulmetmez, sana takdîr ettiği payını senden başkasına vermez. Bu senden sâdır olan bir cehâlettir ve kardeşine zulümdür. Sen, fâcir ya da mü'min komşuna haset edeceğine; içinde Âd, Semûd, Kisrâ ve Kayser melîklerinin topladığı türlü mücevherlerin, altın ve gümüş ihtiva eden saklı hazînelerin bulunduğu şu toprağa haset et! Komşunun evinde bulunanlar toprağın içinde bulunanın binde biri değildir. Senin komşuna hasedin şu adamın hasedine benzer: Ki o adam; bir melîkin gücünü, askerlerini, akrabalarını, arazi üzerinden topladığı haraç ve vergilerle artan mülkünü ve her türlü nîmet, haz ve arzular içinde geçen hayâtını görür de, bunlara haset etmez. Bu melîke hizmet eden köpeklerden birini görür –ki; o köpek kalkıyor, oturuyor, havlıyor, ve melîkin mutfağından kalan bozulmuş yemeklerle doyurulup kuvvetleniyor– işte ona haset eder. Bunu; kanaat, dîn ve zühd bakımından değil de hasislik ve aşağılık olması sebebiyle sürdürür. Bu zamanda bundan daha ahmak ve daha cahil bir adam bulunur mu?

Sonra, sen ey miskin, yarın kıyâmet günü komşunun hesap için neyle karşılaşacağını biliyor musun? Hele bir de Allah'ın bahşedip hakkını ulaştırmasına karşılık o, emrine imtisâl etmeyip, nehyine de son vermeyip, o bağışlarla O'na ibâdet ve tâatten uzaklaştıysa, o zaman; 'keşke bana bu nîmetlerden bir zerre bile verilmemiş olsaydı, bir gün dahî nîmet vereni görmemiş olsaydım' diye temennî edecektir. Nebî –sallâllahu aleyhi vesellem–den naklolunan bir hadîste vârit olmuştur:

"Kıyâmet günü belâ ashâbının mükâfatını gören bazıları, 'keşke bizim etlerimiz de makaslarla lime lime edilseydi' diye temennî edecekler".

Senin komşun da; yarın kıyâmet günü, muhasebe ve mübâhasesi güneşin ateşi altında beş bin sene ayakta sürerken, bu nîmetlerle ödüllendirilmediğin için senin dünyadaki konumunu temennî edecektir. Oysa sen; arşın gölgesine sığınmış bir hâlde yiyecek ve içecekler ikram edilirken tüm bunlardan azâde; bir rahat, bir ferah ve mutluluk içinde bulunursun. Dünyanın sıkıntı ve zorluklarına, âfet ve kötülüklerine, fakirliğine sabretmenin; Rabb Azze ve Celle'nin sana fakirliği başkasına zenginliği, sana hastalığı başkasına âfiyeti, sana sıkıntıyı başkasına genişliği, sana zelilliği başkasına izzeti vermesine karşılık O'na muvâfâkının ve O'ndan rızânın ödülüdür bu! Allah, seni de, bizi de; belâ zamanı sabreden, nîmetlere şükreden ve işlerini semânın Rabbi'ne havâle eden kullarından eylesin! Âmin.

38

"Doğruluk ve Nasîhat"a Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Mevlâsına doğruluk ve samîmiyyetle muâmele eden, sabah akşam Allah'ın dışındaki her şeyden ürker.

Ey kavim, sizin için olmayan şeyi istemeyin! Birleyin, şirk koşmayın! Vallâhi kader oku size isâbet edecektir –yaralayarak; öldürerek değil–! Kim ki Allah için telef olmuştur, Allah onun arkasındadır!

39

"Şikâk, Vifâk ve Nifâkın Açıklanması"na Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Emredilmeksizin hevâyla almak, inattır ve düşmanlıktır (şikâk). Hevâ olmaksızın almak, mutâbakat etmektir (vifâk) ve harcamaktır (infâk). Hevâ ile terk etmek ise, riyâdır ve iki yüzlülüktür (nifâk).

40

Sâlik, Rûhânîler Zümresine Ne Zaman Dâhil Olur?

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Bütününe düşmanlık etmedikçe, âzâ ve organlarının tamamına muhâlefet etmedikçe; sende rûh varolmadan önce mevcut olan şeylerin tamamından (vücûdundan, hareketlerinden ve duruşlarından, işitmenden ve görmenden, konuşmandan, kuvvetinden, çalışmandan, amelinden ve aklından) ve rûh üfürüldükten sonra sende bulunan şeylerden (seni Rabbin Azze ve Celle'den ayıran perdelerin hepsinden) kurtulmadıkça rûhânîler zümresine dâhil olmaya tamah etme! Sen; sırrın sırrı ve gaybın gaybı münferit bir rûh olduğunda bâtınında eşyaya yönelik bir muhâlefet oluşur ve her şeyi düşman, perde ya da karanlık olarak ittihâz edersin. İbrâhim Halîlûllah Aleyhisselâm'ın buyurduğu gibi:

"Onlar benim düşmanımdır, ancak Âlemlerin Rabbi (benim dostumdur)" (Şuarâ; 77).

Bu söz putlar için söylenmişti. Sen de bütününü ve cüzlerini, diğer yaratılmışlarla birlikte, putlar olarak düşün! Bunlardan hiçbirini isteme! Ve cümlesine de tâbi

olma! İşte o zaman sırlar, ledünnî ilimler ve onun garâibi sana verilir. Ve cennette mü'minlerin sâhip olacakları kudret kabîlinden hârikulâdeliklere ve tekvîne eriştirilirsin. Bu hâlinle, sanki âhirette; öldükten sonra yeniden dirilmiş gibi olursun. Ve sen külliyetinle kudret olursun. Allah'la işitir, Allah'la konuşur, Allah'la görür, Allah'la yakalar, Allah'la çalışır, Allah'la akleder, Allah'la mutmain olur, Allah'la sükûn bulursun. O'nun dışındaki şeyleri gözün görmez, O'ndan başkasını duymazsın. Hâdleri, emirleri ve yasakları muhafaza etmekle birlikte, O'ndan başka varlık görmezsin. Hudutlardan bir şey sende delinirse, bil ki sen fitneye düştün, şeytan seninle oynuyor. Derhal şerîatın hükmüne dön ki, hevânın görüşü senden uzaklaşsın. Şerîatın şâhitlik etmediği her hakîkat zındıklıktır. Allah daha iyi bilir.

41

"Zenginlik ve Keyfiyeti"ne Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Sana zenginlik hakkında bir hikâye anlatayım. Şöyle ki: Bilir misin, bir melîk avâmdan bir adamı vilâyetlerinden birine vâli olarak tâyîn etmiş. Ona hil'at giydirmiş ve onu; sancak, bayrak, zil ve davullarla donatılmış bir ordu ile techîzatlandırmış. Bir müddet geçtikten sonra, adam durumunun bu şekilde sürüp gideceğinden emîn olmuş. Adının sanının anılmadığı; fakir, zelil ve nâkıs olan o ilk hâlini unutmuş. Ve kendini beğenmeye başlamış. Kibirlenme ve övünme içine girmiş. Tam bu hâliyle mesrûr iken de; melîkten azli gelmiş! İşlediği cürümlerden, emir ve yasaklarına karşı gösterdiği lâkaydîlikten dolayı melîk onu sorgulamış. Bunun sonucunda, sıkıntılar ve geceler boyunca gidip gelmelerle geçen uzun bir hapse mâruz kalmış. Zorluğu, zilleti ve fakirliği artmış. Kibri ve övünmesi erimiş. Nefsi kırılmış. Hevâ ateşinin alevi sakinleşmiş... Bunların tamamı melîkin gözü önünde ve ilmi dâiresinde olmuş. Bunun üzerine melîk, rahmet ve merhamet nazarıyla bakmış

ve ona acımış. Hapisten çıkarılmasını emretmiş. İhsânda bulunmuş ve hil'atini yeniden giydirmiş. Bu ibretli dersle birlikte vâlilik görevini de iâde etmiş. Bu dersi; bu hâliyle sebât etsin, arınmış, kemâle ermiş ve huzûra kavuşmuş bir şekilde kalsın diye ona mevhîbe olarak vermiş.

Allah'ın seçip kendisine yaklaştırdığı mü'minin durumu da böyledir. Onun kalp gözünü rahmet, ihsân ve nîmetlerin kapısına karşı açar ki; o hiçbir gözün daha önce görmediği, hiçbir kulağın işitmediği, hiçbir beşer kalbinin hayâl edemediği göklerin ve yerin melekûtundaki gaybların mütâlâasını, yakınlaştırmayı, lezîz ve latîf kelâmı, güzel vaadi, vaadine vefâyı, duâya icâbeti, hikmet kelimelerini ve vaadin yerine getirilmesi gibi şeyleri kalbiyle temâşâ etsin. Bu nîmetler onun kalbine uzak bir mekândan fırlatılarak atılır ki, onun lisânından açığa çıksın. Bununla birlikte bu nîmetlendirme, bedeninde ve âzâlarında da zâhir olmak sûretiyle tamamlanır; yemesi, içmesi, giyinmesi ve helâl ya da mubâh evlilikleri, zâhir ibâdetleri ve hâdleri muhâfaza etmesi nîmetlendirmenin zâhirî kısmıdır. Allah Azze ve Celle mü'min kulunu bir süre bu şekilde cezbetmeye devâm eder. Tâ ki kul durumundan ve bunun değişmeksizin böyle devâm edeceğinden emîn olur. İşte o zaman; nefsi, malı, âilesi, evlâdı veya kalbi üzerine türlü belâ ve sıkıntı kapıları açılır. Allah'ın daha önce ona bahşettiği her şey ondan kesilir. Şaşkın, hüsrâna uğramış, kırılmış, terk edilmiş bir hâlde kalır. Zâhirine baktığında kötü hâlini anlar; kalbine ve bâtınına baktığında da ne kadar mahzun olduğunu bilir. Allah Teâlâ'dan bu zorluğu kendisinden kaldırmasını istese, O'nun icâbet etmediğini görür. Güzel bir şey talep etse, onu hemen elde edemez. Bir vaadde bulunsa ve onu yerine getirmeye çalışsa kapaklanıp yere düşer. Rüyâ görse, tâbîri ve tasdîki onu gâlip getirmez. Halka geri dönmek istese, buna yol bulamaz. Bu hususta bir izin çıksa ve halka karışsa, âkıbeti çok hızlı olur; elleriyle cismine, dilleriyle ırzına musallat olurlar. Seçilmeden önceki dâhil edildiği birinci hâle dâir konuşmak istese konuşturulmaz. Rızâ ve güzel olan şeyi ve kendisini belâdan kurtaracak şeyle nîmetlendirilmeyi istese, ona verilmez. İşte o zaman nefis erimeye, hevâ yok olmaya, irâde ve istekler göç etmeye, hâller kaybolmaya başlar. Bu durum onun için devam ettirilir. Kuldaki insânî huylar ve beşerî sıfatlar fânî oluncaya, yalnız rûh olarak kalıncaya ve bâtınında şu nidâyı işitinceye kadar zorluk, sıkıntı ve baskı artırılır:

"Ayağını yere vur! İşte yıkanacak ve içilecek soğuk bir su" (Sâd; 42).

Efendimiz Eyyûp Aleyhisselâm'a böyle hitâb edilmiştir. Allah Azze ve Celle; rahmet, merhamet, lütuf ve ihsân denizleriyle onun kalbine yağmurlar yağdırır ve rûhuyla onu diriltir, mârifeti ve ilminin incelikleriyle onu güzelleştirir. Rahmet, nîmet ve nazının kapılarını ona açar. Bütün ellerin bağış ve atâda bulunmak üzere

ona uzatılmasına izin verir. Sâir hâllerde kendisine hizmet edilir, hamd ve senâ ile övülür, bütün mahallerde güzel anılır, bütün ayaklar ona doğru gelir. Melîkler ve önemli kişiler ona boyun eğerler ve onun için alçalırlar. Böylece ona olan nîmetini zâhiren ve bâtınen tamamlamış olur. Onun zâhirini terbiyesi; yaratması ve nîmetlendirmesiyle, bâtınını terbiyesi ise; lütfu ve keremi cihetinden onu kendine seçmesiyle olur. Bu, kavuşma ânına kadar böyle devâm eder. Sonra hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği, hiçbir beşer kalbinin hayâl edemediği o şeye dâhil edilir. Celle ve Alâ'nın buyurduğu üzere:

"Yaptıklarına karşılık olarak, onlar için ne mutluluklar saklandığını hiç kimse bilemez" (Secde; 17).

42

"Nefsin İki Hâlinin Açıklanması"na Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Nefs için iki hâl mevcuttur, bir üçüncüsü yoktur: Âfiyet ve belâ hâli.

Onda belâ hâlinde; umutsuzluk, şikâyet, öfke, îtirâz, ve Hakk Azze ve Celle'ye suç isnâdı mevcuttur. Sabretmek, rızâ göstermek veya muvâfakat etmek yoktur. Aksine sû-i edep, Hakk'a ortak koşmak, sebeplere yapışmak ve küfür vardır.

Âfiyet hâlinde ise, açgözlülük, nîmeti hafif görme, şehvet ve hazlara tâbi olma mevcuttur. Şehvetine her teslim olduğunda o diğerini talep eder. Yanında bulunan yiyecek, içecek ve giyecekleri, zevcesini, oturduğu yeri ve binek hayvanını beğenmez. Bu nîmetlerden her birinde bir ayıp veya kusur görür. Onun nasîbi olmadığı halde, daha iyisini ve daha üstününü talep eder. Kısmetinden yüz çevirir. Sapkın işler yapar. Uzun yorgunluklar içinde; hem dünyada ve hem de ukbâda bir gâyesi ve sonucu olmayan helâk edici şeylere dalar. Nitekim şöyle söylenir: En kötü cezâlandırma, nasîbi olmayan şeyi talep etmektir. O belâya düştüğünde onun ortadan kaldırılmasından başka bir şey temennî etmez. Her türlü nîmeti, şehvet ve hazzı unutur ve belânın izâlesinden başka bir şey istemez. Ondan

kurtulduğu zaman ise; açgözlü olduğu, nîmeti küçümsediği ve Rabbi'ne itâatten yüz çevirdiği o hafif meşrep –günahlara düşkün– hâline geri döner. İçine düşmüş olduğu sıkıntı ve belâların hepsini unutur. Oysa tüm bu zorluklardan kasıt; bu günahlardan onu alıkoymak sûretiyle geleceğini ihyâ etmek –rezillikten kurtarmaktı–. Bu hususta, âfiyet ve nîmet ona iyi gelmedi; aksine onu belâ ve kötülükte tuttu. Şâyet belâlar ortadan kaldırıldığında, edebi güzelleştirerek, itâat ve şükrünü artırarak taksîm olunana râzı olmuş olsaydı; dünyası ve âhireti için daha hayırlı olurdu. Allah Azze ve Celle'nin tevfîki ve hoş muamelesiyle; nîmet, âfiyet ve rızâda artış olurdu.

Kim dünyada ve âhirette selâmet istiyorsa, onun; sabredip rızâ göstererek halka şikâyeti terk etmesi, ihtiyaçlarını Rabbi Azze ve Celle'ye havâle etmesi, –mahlûkata, hevâsına ve irâdesine değil;– yalnız O'na itâat etmesi, mutluluğu sadece O'ndan beklemesi ve rahmetine payân olmayan Kerîm Rabbi ile sohbetine devâm etmesi gerekir. Çünkü O, O'ndan başka bütün mahlûkâttan daha hayırlıdır. Onun mahrûm etmesi bağıştır, cezâsı nîmettir, belâsı devâdır, vaadi nakittir, sözü fiilidir ve isteği hâlidir. O'nun buyruğu ve emri şöyledir:

"Bir şeyin olmasını istediğinde ona sadece "Ol" der ve o (şey hemen) oluverir" (Yâsîn; 82).

O'nun her fiili güzeldir, hikmetlidir ve faydalıdır. Fakat O, maslahatların ilmini kullarından saklamıştır, (bu bilgiyle) tek başına hareket eder. Güzel ve makbûl olan rızâ ve teslîmiyettir: Emirleri yerine getirmek ve yasaklardan kaçınmak sûretiyle ubûdiyetle meşgul olmalı, savaşmaksızın kadere teslîm olmalı, rubûbiyetle meşgul olmaktan –ki o kâdir kılmanın illetidir– kaçınmalıdır. 'Niçin? Nasıl? Ne zaman?' gibi soruları sormamalıdır. Cümle harekât ve sekenâtında Hakk Azze ve Celle'ye suç isnâdından kaçınmalıdır. Bu mânâ İbn-i Abbas –radıyallahu anh–ın bir hâdisesine dayanır. İbn-i Abbas –radıyallahu anh–dan rivâyet olundu:

"Resûlullâh(sallâllahu aleyhi vesellem)ın terkisindeyken, bana buyurdular ki: Ey oğul Allah'ı koru ki, O da seni korusun. Allah'ı korursan O'nu önünde bulursun. İstediğinde Allah'tan iste! Yardım dilediğinde Allah'tan yardım dile! Kalem olmuş ve olmakta olanı yazmıştır. Kullar senin menfaatin için çabalasalar; şâyet Allah'ın bu konuda hükmü olumlu değilse, bu şey tahakkuk etmez. Ya da sana zarar vermek için didinseler; yine O'nun olumsuz bir hükmü olmadan bunu gerçekleştiremezler. Allah'a sıdk ve yakîn ile muamele etmeye gücün yeterse, bunu yap! Gücün yetmiyorsa kerih gördüğün şeye sabretmende çok hayır vardır. Ferahlık kederle, kolaylık zorlukla geldiği gibi, yardım da sabırla gelir"(8. Şerh).

Her mü'minin bu hadîsi şiâr edinmesi, onu kalbine ayna olarak tutup giyinip yenilenmesi ve bütün harekât ve sekenâtında onunla amel etmesi gerekir ki; dünya ve âhirette sâlim olsun ve Allah Azze ve Celle'nin rahmetiyle her ikisinde izzet bulsun.

43

"Allah Teâlâ'dan Başkasından Birşey İstemenin Yerilmesi" Hakkında

Allah'ın sırrını takdîs ettiği kişi buyurdu:

İnsanlardan bir şey isteyenler; Allah Azze ve Celle'yi tanımayan, yakîni, mârifeti ve îmânı zayıf, sabrı az olan kimselerdir. İffetinden dolayı istemekten kaçınan ise; Allah Azze ve Celle'ye dâir ilmi çok, yakîni ve îmânı kuvvetli, Rabbi Azze ve Celle'yi tanıması ve O'ndan hayâ etmesi her gün ve her an arttırılan kimsedir.

44

"Ârif-i Billahın Duâsına İcabet Olunmasının Sebebi"ne Dâir

Allah'ın sırrını takdîs ettiği kişi buyurdu:

Ârifin Rabbi Azze ve Celle'den istediği her şey kabul olunmaz. Çünkü vaad edilen şeylerin tamamının yerine getirilmesi, onda recânın gâlip gelmesine ve helâk olmasına sebep olur. Her hâl ve makam için havf ve recânın olması gerekir. Bu ikisi kuşun iki kanadı gibidir ki, îmân ancak bunlarla tamamlanır. Hâl ve makam da böyledir. Her hâl için –bağlandığı şeye göre– havf ve recâ değişir. Ârif yakınlaştırılmış (mukarreb) kişidir, onun hâli ve makamı; Mevlâsı Azze ve Celle'nin dışında bir şeyi murâd etmemek, Celle ve Alâ'dan başkasına dayanıp güvenmemek, başkasıyla yakınlık kurmamaktır. Bu sebepten ârifin; isteğinin kabul edilmesini, vaad edilenin yerine getirilmesini talep etmesi hâline uygun bir davranış olmaz. Bu durumda iki şey söz konusudur: Birincisi; Rabbi Azze ve Celle'nin bir tuzağı olarak onda recâ ve izzet hasleti üstün gelir. Bunun sonucunda edeple

hareket etmeyi unutur ve helâk olur. Diğeri ise; Rabbi Azze ve Celle'ye O'nun dışındaki bir şeyle şirk koşar. Zîrâ; âlemde Enbiyâ –aleyhimüsselâm– ve bizim Nebîmiz –efdal'üs-salât vesselâm–dan sonra zâhiren başka bir mâsum yoktur. O bu talebini, O'nun emrine bağlanmak maksadıyla değil de, kendi tabiatından kaynaklanan bir nedenle ya da alışkanlık eseri olarak yaptığı için; isteğine cevap verilmez ve talebi yerine getirilmez. Bu da o konuda bir şirke düştüğünü gösterir. Şirk ise; bütün hâllerde, kademelerde ve makamlarda en büyük günahtır.

Şâyet isteği; namaz, oruç ve diğer farz ve nâfile ibâdetler gibi Allah'a yakınlaştıran bir şey olursa, bu emre imtisâl gâyesiyle olur (ki makbûl olan da budur).

45

"Nîmet ve Belâ ile İmtihan"a Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

İnsanlar iki kısımdır: Nîmetlendirilenler ve Rabbi Azze ve Celle'nin hükmü ile belâ ile imtihan olunanlar. Nîmetlendirilen kişi, nîmetlendirildiği şey konusunda üzüntü ve kötülükten hâlî değildir. Kendisine, malına, âilesine ya da evlâdına isâbet eden türlü belâ, hastalık veya açlık sebebiyle üzülmesi mukadder ise, bu zorluklara muhâtab olur. Sanki hiç nîmetlendirilmemiş gibidir, nîmetleri ve onların tadını unutur. Şâyet o; malı, mülkü, köleleri ve câriyeleri ile düşmanlarından emîn, hiçbir belâya uğramadan mamur bir hâlde zengin olarak kalsaydı, dünyadayken Mevlâsı Azze ve Celle'yi tanıyamayacaktı. Şâyet Mevlâsı; Azze ve Celle'nin:

"Dilediği şeyleri mutlaka yapan" (Burûc; 16),

tatlılaştıran ve acılaştıran, zenginleştiren ve fakirleştiren, yükselten ve alçaltan, yücelten ve zelîl kılan, dirilten ve öldüren, öne alan ve geciktiren olduğunu bilseydi,

nîmetlendirildiği şeylerle tatmîn olmazdı, ona tamah etmezdi. Ve belâ hâlinde feraha kavuşacağından ümidini kesmezdi.

İşte bu cehâletinden dolayı onlarla mutmain oldu. O nîmetlerle hüznün bulaşmadığı bir safâyı talep etti. Dünyanın aslının belâ, sorumluluk ve kederlerle dolu sıkıntı yurdu; nîmetlerin de sonradan elde edilen mallar olduğunu unuttu. O sabır ağacı gibidir, başlangıçta meyveleri acıdır, sonuna doğru bal tadındadır. Onun acılığını yutmayan kişi tadına ulaşamaz. Acısına sabretmeyen balına kavuşamaz. Kim ki onun belâsına sabreder, onun nîmetleriyle tatlanır. Ücretle çalışana, alnı terlemeden, cesedi yorulmadan, rûhu gam yükü çekmeden, göğsü daralmadan, kuvveti gitmeden, nefsi aşağılanmadan ve kendi gibi bir mahlûka hizmette hevâsı kırılmadan ücreti verilmez. Bütün bu acılıkları yutarsa, güzel ve dâimî yiyecekler, meyveler ve giyecekler, rahat ve mutluluk mükâfâtı olur, velev ki azın azı da olsa!

Dünyanın başlangıcı da kaptaki balın üst tarafı gibi acıdır, acılıkla karışmıştır. Yiyici bu üst yüzeyini yemeden, hâlis olana, kabın asıl bölgesine ulaşamaz. Kul, Rabb Azze ve Celle'nin emirlerini edâ ve nehiylerini terk etmede sabreder, kaderinde cereyân eden şeye teslîm olup O'na havâle eder, bütün bu acıları yutar, yükleri taşır, hevâsına muhâlefet edip murâdını terk ederse, Allah Azze ve Celle ömrünün sonlarında onu tatlı bir hayat, naz, rahat ve izzet ile ödüllendirir. Emme çağındaki çocuğun doyurulması gibi sorumluluklar olmaksızın onu doyurur ve kollar. Dünya ve âhirette bir yükümlülük ve bağlılık altına girmez. Tıpkı balın üst tabakasındaki acılığı tadan kimsenin kabın asıl yenecek kısmına ulaşıp yemesi gibi.

Nîmet içindeki kul da Allah Azze ve Celle'nin tuzağından emîn olmamalı, nîmete tamah etmemeli, onun devâm edeceği düşüncesinden uzaklaşmalı, şükretmeyi unutmamalı, şükrünü terk ederek nîmetin bağını gevşetmemelidir. Nebî Aleyhisselâm şöyle buyurdu:

"Nîmet vahşîdir, şükürle onu bağlayın!"

Mal nîmetinin şükrü: Onu verip arttıranı itirâf etmektir –ki O da Allah Azze ve Celle'dir–. Her hâl ü kârda bu nîmeti 'Kendisi'ne hatırlatmak, Azze ve Celle'nin ihsân ve lütfunu görmektir. Nîmetleri sâhiplenmemek, O'nun haddine tecâvüz etmemek, bu husustaki emrini terk etmemek, zekât, kefâret, nezir ve sadaka gibi malların hukûkunu edâ etmek, tasalananın yardımına koşmak, ihtiyaç sâhiplerinin sıkıntılarını gidermeye çalışmak, kötülüklerin yerine iyilikleri koymaktır. Yani; kötülük ve sıkıntı içinde geçen saatleri nîmet ve bolluk içinde geçen saatlere tahvîl etmektir.

Âzâ ve organlardaki sıhhat nîmetinin şükrü ise: İtâate yardım etmesi, haramlardan, kötülüklerden, isyan ve günahlardan uzaklaşmasıdır. Böylece nîmetin

göçüp gitmesi engellenmiş olur. Onun ağacı sulanır, dalları ve yaprakları büyür, meyveleri güzelleşir; yenildiğinde tat verir, çiğnendiğinde lezîzdir, ulaşması kolaydır, bedende âfiyet ve bereketle yerini alır, netîcesi rahatlıktır. Onun âzâlardaki bereketinin ortaya çıkması, türlü tâat, yakınlaşmalar ve zikirlerle olur. Bundan sonra âhirette Allah Azze ve Celle'nin rahmetine nâil olan kullarından olur; nebîler, sıddîklar, şehidler ve salihlerle birlikte cennette ebedî olarak kalır, onlar ne güzel dostlardır.

Şâyet böyle yapmaz; dünyanın hazırda olan zînetlerine tamah eder, onun hazlarını tadar, onun serâbının parıltısıyla, çakan şimşeğiyle, günün ilk saatlerinde esen sıcak rüzgarıyla, yılanlarının ve akreplerinin derisinin yumuşaklığıyla mutmain olur; onların derinlerinde saklı olan öldürücü zehirlerden, yakalamak tutmak ve yok etmek gibi avlama tekniklerinden ve tuzaklarından kör ve gâfil olursa; reddedilmeye; dünyada âcilen fakirlik, düşkünlük, zillet ve hakîrlikle; âhirette de cehennem azâbı ile müjdelenmeye hazır olsun.

Belâ ile imtihan olanlara gelince; bazen işlenen günah ve cürümlerin bir karşılığı ve sonucu olarak belâya dûçar olurlar. Bazen günahlarına bir kefâret olmak, onları izâle etmek için müptelâ kılınırlar. Bazen de derecelerinin yükseltilmesi, âlî menzilelere ulaştırılarak; ehl-i hâl ve'l-makamın yüce ilmine tâbi olmalarını temîn için veya mahlûkatın ve insanların Rabbi'nden bir koruma ile ehl-i hâl ve'l-makamı da geçen kimseye tâbi kılınmaları için belâlarla imtihan edilirler. Ki onların Mevlâ'sı; onları yumuşaklık ve nezâket binekleri üzerinde belâ meydanlarında gezdirir ve harekât ve sekenâtlarında onların üzerlerinde bakış rüzgarları estirir. Çünkü onların belâyla imtihân olunmaları onları telef etmek ve derekelere düşürmek için değildir. Seçilmiş ve tercih edilmiş olmaları sebebiyle onları belâlarla sınamış ve bu belâlarla onları îmân hakîkatine çıkarmıştır. Belâlarla saflaştırmış ve onları şirkten, davâdan ve nifâktan ayırmıştır. Ve onlara türlü ilim, sır ve nûrlardan bağışlamıştır. Onları seçkinlerin hâlislerinden kılmış, sırrıyla onları emîn eyleyip meclisleriyle râzı etmiştir. Nebî –sallâllahu aleyhi ve-sellem– şöyle buyurdu:

"Sabreden fakirler kıyâmet günü Rahmân'ın meclisindedirler".

Hem dünyada hem âhirette!.. Dünyada kalpleriyle; âhirette cesetleriyle. Çünkü belâlar onların kalplerini, şirkten; mahlûkâta bağlı sebeplere, yardımlara ve irâdelere dayanmaktan; ayıp ve kusurlardan; heves ve davalarla şekillenmekten temizlemiştir. İtâatlerine karşılık olarak âhirette, Firdevs ve diğer cennetlerde yüksek menzileler ve dereceler beklemekten de arındırmıştır.

Cezâya mukabil olarak belâ ile imtihan olunmanın alâmeti; belâ anında sabretmemek, umutsuz olmak ve insanlara şikâyet etmektir.

Günahlara ve hatalara kefâret olmak ve onları izâle etmek için ibtilânın alâmeti; sabr-ı cemîlle şikâyet etmemek, dostlara ve komşulara umutsuzluğunu izhâr etmemek, emirleri edâdan ve itâatten usanmamaktır.

Rızâ ve muvâfakatin arttırılması için belâ ile imtihan olunmanın alâmeti ise; yerin ve göklerin Rabbi'nin fiiline karşı nefsin güven ve sükûn içinde olması ve saatler ve günler geçmesine rağmen onun ortadan kaldırılmasına kadar o belâda fânî olmaktır.

46

"Aleyhissalâtü Vesselâm Efendimiz'in 'Meşguliyeti Benim Zikrim Olan Kimse...' Buyurduğu Hadîs-i Kutsî"ye Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Nebî Aleyhisselâm, Rabbi Azze ve Celle'den naklettiği bir kavl-i şerîfte:

"Benden bir şey istemeden benim zikrimle meşgul olan kimseye, isteyenlerden daha fazlasını veririm"

buyurmuştur. Allah Azze ve Celle böyle bir mü'mini tercih edip seçmeyi mûrad ettiyse, onu bir takım hâllere sokar, türlü meşakkat ve belâlarla imtihan eder. Zenginlikten fakirliğe tahvîl eder. Dört bir yanından kuşatarak, onu rızık konusunda halktan istemeye zorlar. Sonra istemekten korur ve fakat onlara borçlanmak zorunda bırakır. Sonra borçtan korur, ama bu defa kazanmak zorunda bırakır. Sonra kazanmayı kolaylaştırır ve onu muvaffak eder. Kazandığını yer, ki; bu da sünnettir.

Sonra onu tekrar zorlaştırıp halktan istemeye sevk eder. Bunu ona gizli bir emirle emredip bildirir ve öğretir. Bu hâl içinde olmayı onun için ibâdet, terk

etmeyi ise günah sayar. Hevâsını yok etmek ve nefsini zayıf düşürmek için yapılan bu amel, riyâzet hâlidir. Artık onun istemesi şirk olarak değil de Cebbâr'ın cebriyle gerçekleşir. Sonra onu bundan da korur ve terk etmesi mümkün olmayan kesin bir emirle ona borçlanmayı emreder. Onun istemesi önceki gibidir. Sonra bundan da naklolunup, halkla ilişki kurmaktan men edilir. Rızkı sadece Azze ve Celle'den isteyebilir. Bütün ihtiyaçlarını O'ndan ister ve O Azze ve Celle de, istemeye ve karşılık beklemeye devâm ettiği sürece ona verir. Sonra lisan ile istemekten kalp ile istemeye naklolunur. Bütün ihtiyaçlarını kalbiyle ister, O da ona verir. Şâyet lisanıyla isterse vermez; halktan istese onlar da ona vermezler. Zâhiren ve bâtınen; bütünüyle istemekten de, onlardan da müstağnîdir artık. O ona her türlü maslahatında nidâ eder. O da; yiyecek, içecek, giyecek gibi beşerî ihtiyaçlardan en çok sevdiklerini, o aklına getirmemiş bile olsa yerine getirir. Çünkü Celle ve Alâ onu koruması altına almıştır. Bu, Kur'an'ın şu beyânıyla sâbittir:

"Şüphesiz ki benim koruyanım Kitâb'ı indiren Allah'tır. Ve O bütün sâlih kullarını görüp gözetir" (A'râf; 196).

İşte o zaman Azze ve Celle'nin bu sözü de gerçekleşir:

"Benden bir şey istemeden benim zikrimle meşgul olana, isteyenlerden daha fazlasını veririm."

Bu da evliyânın ve abdalânın hâllerinin nihâyeti olan fenâ hâlidir.

Bundan sonra Allah onun için tekvîni murâd eder. Böylece Allah'ın izniyle ihtiyaç duyduğu herşeyin olması sağlanır. Celle ve Alâ'nın bu sözü bazı kitaplarda da mevcuttur:

"Ey âdemoğlu, ben kendisinden başka ilâh olmayan Allah'ım. Bir şeye ol dersem, o oluverir. Bana itâat et ki; seni, bir şeye ol deyince olduran kişi yapayım."

47

"Allah'a Yakınlaşma"ya Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Yaşlı bir adam bana uykumda sordu: 'Hangi şey kulu Allah Azze ve Celle'ye yakınlaştırır?' Dedim ki: 'Bunun başı ve sonu vardır. Başlangıcı; vera', sonu; rızâ, teslîmiyet ve tevekküldür.'

48

"Mü'minin Ne ile Meşgul Olması Gerektiği"ne Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Mü'minin öncelikle farzlarla meşgul olması gerekir. Farzların edâsından sonra sünnetlerle, sünnetleri müteâkip de o, nâfilelerle ve fazîletli işlerle iştigâl etmelidir. Şâyet farzları yerine getirmeden sünnet ve nâfilelerle meşgul olursa; kabul edilmez ve küçümsenir. Bu; pâdişahın hizmetine gitmeyip, pâdişahın oğlu olan emîrin hizmetine giden kimsenin durumuna benzer. Oysa o pâdişâhın hizmetçisidir ve onun taht-ı tasarrufunda bulunmaktadır. Mü'minlerin emîri Efendimiz Ali Ebî Tâlib –radıyallâhu anh– buyurdular ki: Resûlullah –sallâllahu aleyhi vesellem– buyurmuştur:

"Farz namazlardan önce nâfileleri edâ eden kişinin durumu; hamile olup lohusalık hâli yaklaşan ve bebeğini düşüren kadının durumuna benzer. Artık o ne hamiledir, ne de çocuk sahibidir. İşte Allah böylece farzları edâ etmeyenin nafilelerini de kabul etmez."

Namaz kılan kişinin durumu, sermâyesini çıkarmadıkça kazanca ulaşamayan tüccarın durumu gibidir. Bunun gibi, farzları yerine getirmeden nâfile namazları edâ eden kişinin nâfilesi kabul olunmaz. Sünnetleri terk edip, farzlara terettüp etmeyen (sırası gelme), ona bitişmeyen ve onun işlevini (emr) pekiştirmeyen nâfileyle meşgul olmak da aynı böyledir. Farzlara gelince: Haramı terk etmek, Allah Azze ve Celle'ye yaratıklarıyla şirk koşmamak, O'nun kazâ ve kaderine itirâz etmemek, mahlûkatı ve onlara itâati kabul etmemek, O'nun emirlerinden ve O'na itâatten yüz çevirmemektir. Aleyhissalâtü Vesselâm Efendimiz buyurdu:

"Mahlûkata itâat; Hâlık'a isyandır".

49

"Uykunun Yerilmesi" Hakkında

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Kim uyanıklığın sebebi olan şeye uykuyu tercih ederse, daha eksik ve daha aşağı olan bir şeyi tercih etmiş olur. Bütün maslahatlardan gâfil olmuş ve ölüme yapışmıştır. Çünkü uyku ölümün kardeşidir. Allah Azze ve Celle bütün noksanlıklardan münezzeh olduğu için O'na uyku isnât etmek câiz değildir. Aynı şekilde melekler de Celle ve Alâ'ya yakınlıklarından dolayı uyku onlardan kaldırılmıştır. Cennet ehlinin durumu da böyledir; en yüksek, en temiz, en güzel ve en yüce mevkîlerde bulunmaları hasebiyle onların hâllerinde herhangi bir noksanlık söz konusu olmayacağından onlardan da uyku kaldırılmıştır. Bütün hayır uyanıklıktadır. Bütün şer de uykuda ve gaflettedir. Kim ki hevâsına uyarak yerse; çok yer, çok içer, çok uyur, pişmanlığı çok uzun sürer, kaçırdığı hayır da çok olur.

Az bir miktar haram yiyen, mubah olandan hevâsına uyup çok yiyen gibidir. Nasıl ki şarap aklı örtüp gizlerse; haram da îmânı örter ve onu karanlığa boğar.

Îmân karanlığa boğulduğunda artık ne namaz, ne ibâdet, ne de ihlâs kalır. Emirle helâl şeylerden çok yiyen, dinçlik, ibâdet ve kuvvet bakımından az yiyen kimse gibi olur. Helâl, nûr üzerine nûrdur. Haram ise, zulmet üzerine zulmettir. Onda hiçbir hayır yoktur.

Emrolunmaksızın hevâsına uyup helâl yemek ile haram yemek, kendisinde hiçbir hayır bulunmayan uykuyu celbeder.

50

"Allah Teâlâ'dan Uzaklaşmaya Mâni Olan Şey ile O'na Yakınlaşmayı Temin Eden Şey"e Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Senin durumun şu ikisinden birine girer:

Ya Allah'a yakın değilsindir, ya da O'na vâsıl olmuş, yakınlaşmışsındır. Şâyet O'na yakın değilsen; bu bol nasipten, bu sürekli izzet ve nîmetten, bu en büyük kifâyet, rahatlık ve zenginlikten, dünya ve âhirette bu nazdan vazgeçmek ve aldırmazlık da ne oluyor? Kalk ve şu iki kanadınla Mevlâ Celle ve Alâ'ya doğru hızla uç!

Haram olan şehvet ve hazlar ile mubah ve rahat olan şeylerin tamamını terk etmek bir kanadın; şiddetli ve büyük kederlere, kötülüklere ve eziyete tahammül etmek, vuslat ve kurbette muzaffer oluncaya kadar mahlûkattan, hevâdan, irâdeden ve dünyevî ya da uhrevî isteklerden sıyrılmak da diğer kanadın olsun.

Bunu yaparsan arzu ettiğin her şeyi bulursun. Ve senin hakkında büyük izzet ve ikramlar hâsıl olur.

Şâyet sen; ihsânın ulaşması, korumanın kuşatması, muhabbetin cezbetmesi, rahmet ve merhametin cömertçe bahşedilmesi yoluyla Azze ve Celle'ye vâsıl olan mukarreblerden oldunsa, edebi güzelleştir! İçinde bulunduğun duruma aldanma! Hizmetten vazgeçme! Zulüm, cehâlet ve âcelecilikten ibâret olan aslî ahmaklıkta kalma! Teâlâ'nın buyurduğu gibi:

"Onu insan yüklendi. Doğrusu o çok zâlim, çok câhildir" (Ahzâb; 72).

"İnsan pek acelecidir" (İsrâ; 11).

Belâ ânında; daha önce terk etmiş bulunduğun , mahlûkata, hevâya, irâde ve seçmeye; ve sabır, muvâfakat ve rızâyı terk etmeye tekrar yönelmekten kalbini koru! Allah'ın huzûrunda gassâlin elindeki meyyit gibi ol! Emme çağındaki çocuğun; annesinin ya da süt annesinin kucağındaki hâli gibi ol! Celle ve Alâ'nın dışında bir şey; ya da O'ndan başka zarar veya fayda verecek; bağışlayacak ya da men edecek, bir varlık görmezsin. Belâ ve eziyet anında insanları ve sebepleri Azze ve Celle'nin sana vurduğu kırbaç gibi gör! Nîmet ve bağış ânında ise; O'nun eliyle sana yedirdiğini düşün!

51

"Zühd"e Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Zâhid kısmetleri sebebiyle iki defa mükâfatlandırılır. Önce o kısmetleri terk etmesinden dolayı ödüllendirilir. Böylece hevâsını ve nefse muvâfakatini terk edip, sadece emre uymaya yeltenmesi sebebiyle mükâfatlandırılır. Onun nefsine düşmanlığı ve hevâsına muhâlefeti tahakkuk ettiği zaman, liyâkat ve velâyet ehlinden addolunur ve abdâl ve âriflerin zümresine dâhil edilir. O zaman kısmetlerini alması ve onlara karışması ona emredilir. Çünkü onlar başkası için değil; onun için yaratılmış kısmetlerdir. Kalem kurumuş, ilim onu önceden bildirmiştir. İşte bu sebepten emre yapışır ve onu alır. Ya da; ilme muttalî olup bir dahli olmaksızın o konudaki fiilin ve kaderin kendisindeki cereyânına göre onlara karışır. Böylece o emre imtisâl etmiş ya da Hakk Azze ve Celle'nin kendisindeki fiiline muvâfakat etmiş olur. Çünkü; hevâ, irâde ve arzu olmaksızın ikinci kez bunlarla ödüllendirilir.

Şâyet birisi derse ki: 'O ârifler ve abdâllar zümresine dâhil olmuş, onlardan kılınmış, mahlûkattan, nefislerden, hevâlardan, irâdelerden, hazlardan, isteklerden

ve amellere karşılık beklemeden fânî olmuş iken, zikrettiğin bu son makamda olan kimse için, mükâfat sözünün nasıl bir anlamı olabilir? Ki: Onlar bütün tâat ve ibâdetleri; Allah Azze ve Celle'nin bir lütfu, nîmeti ve rahmeti olarak görürler, Celle ve Alâ'nın kolaylaştırması ve başarıya ulaştırması olarak telakkî ederler. Allah Azze ve Celle'nin kulu olduklarına itikat ederler. Ve kul mevlâsına karşılık bir hak iddia edemez. Çünkü o harekât, sekenât ve kesblerinin bütününde mevlâsının mülküdür. Onun hakkında mükâfatlandırılmadan söz etmek nasıl mümkün olabilir. O ödül ya da fiillerine karşılık beklemez. Çünkü ameli kendisine âit görmez. Aksine kendisini işsizlerden telakkî eder ve amellerde aşağıların aşağısı olarak görür.'

Biz de o zaman deriz ki: Doğru söylüyorsun. Allah Azze ve Celle lütfunu ona ulaştırmak sûretiyle onu değiştirdi. Nîmetiyle onu şımarttı, lütfu ve merhametiyle onu terbiye etti, rahmeti ve keremi ile ona ihsânda bulundu. Çünkü; onun elini nefsin menfaatlerinden ve nefsi için hazlar talep etmekten, nefsin menfaatini celbedip ona gelecek zararları def etmekten çekti. O sanki nefsinin faydasına dâir hiçbir harekete sâhip olmayan emme çağındaki çocuk gibiydi. O, Allah Azze ve Celle'nin lütfuyla şımartılmıştır. Onun kesintisiz rızkı, vekil ve kefil olan ebeveyninin elindedir. Ne zaman ki nefsinin menfaatini ondan çekip aldı, o zaman halkın kalbini ona meylettirdi, onların kalplerinde merhamet ve şefkat uyandırdı. Öyle ki onlardan her biri ona meylederek merhamet ederler ve yardımda bulunurlar. Kim Allah'ın dışında bir şeye doğru O'nun emri ve fiili olmadan hareket etmezse; Allah Azze ve Celle'nin lütfuna dünya ve âhirette vâsıl olur, bu ikisinde de şımartılır, eziyetlerden uzaklaştırılır ve korunur. Mü'minlere şifâ olan Mushâf-ı Şerîf'te buyrulur:

"Şüphesiz ki, benim koruyanım Kitâb'ı indiren Allah'tır. Ve O bütün kullarını görüp gözetir" (A'râf; 196).

52

"Mü'minlerden Bir Grubun Belâ ile İmtihan Edilmesi"ne Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Allah, velâyet ehlinin ahbablarından bir grup mü'mini, onları istemeye yönlendirmek için belâ ile imtihan eder. Çünkü; O onların istemelerini ister, istediklerinde de karşılık vermeyi sever. Ve hakkıyla ikram ve cömertlik gösterir. Zîrâ; her ikisi de tâlibini aramaktadırlar. Mü'minler Celle ve Alâ'dan duâlarına icâbet etmesini istedikleri zaman, bazen icâbet hâsıl olur, bazen de kaderin engellemesi yüzünden, peşinen hâsıl olmaz. Yoksa cevap verilmediği ve mahrum bırakıldığı anlamında değildir. Bu sebepten kul belânın zuhûru anında edepli olsun! Emirleri terk etmek ve yasaklara riâyet etmemek husûsunda açığa çıkan veya gizli kalan günahlarını araştırsın! Kaderi tartışıp tartışmadığını da sorgulasın! Çünkü (asıl) cezâlandırılmasına sebep budur. Buna mukâbil olarak belâ ile imtihan olmuştur. Şâyet belâ ortadan kaldırılırsa; ne âlâ! Hayır devâm ederse; o zaman duâya, yalvarmaya ve af dilemeye ilticâ etsin! (Sırf) istemesi için belâya uğratılmış olması muhtemel olduğuna göre, istemeye devam etsin! İcâbeti geciktiriyor diye, daha önce açıkladığımız gibi O'nu ithâm etmesin! Allah daha iyisini bilendir.

53

"Allah Teâlâ'nın Rızâsını Talep Etmenin ve O'nda Fâni Olmanın Emredilmesi"ne Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Allah Azze ve Celle'den rızâ veya fenâyı isteyin! Çünkü o en büyük rahatlık ve daha dünyadayken eriştiğin yüce bir cennettir. O Allah'ın kuluna açtığı en büyük kapıdır. O'nun mü'min kuluna muhabbetinin sebebidir. Allah, dünya ve âhirette sevdiğine azâb etmez. Bu Allah Azze'ye ulaşmak ve O'na kavuşmakla sonuçlanır. O kimseler; nasipleri talep etmekle ve yazılmış ya da yazılmamış kısmetlerle meşgul olmazlar. Çünkü, o nasip onun için takdîr olunmamışsa, onu talep etmek; ahmaklığın, bönlüğün ve cehâletin ta kendisidir. Cezalandırmanın en şiddetlisi de budur. Nitekim şöyle söylenir: 'Cezâların en kötüsü, kısmette olmayan şeyi istemektir.' O şey kısmette olsa bile onunla meşgul olmak, o şeyin şerridir, ve bu, hırs yapmak; ubûdiyet, muhabbet ve hakîkiyet kapısında şirk koşmaktır. Çünkü; Allah'tan başka bir şeyle iştigâl şirktir. Nasîbi talep etmek, velâyet ve muhabbetinde sâdık olmadığının alâmetidir. Kim ki Allah ile berâberken başkasına ihtiy

duyarsa; o yalancının tekidir. Amelinin karşılığında ödüllendirilmeyi bekleyen; muhlis değildir. Allah'ın ihlâslı kulları, rubûbiyetin hakkını verirler ve mâlikiyet ve hakîkat adına kulluk ederler. Çünkü Hakk Azze ve Celle ona mâliktir. Bu sûretle o; harekât, sekenât ve sâir kesblerinde Allah'a itâate ve ibâdete müstahak olmuştur. Zîrâ; kul ve onun elindeki (herşey) mevlâsının mülküdür. Başka bir mevzûda, 'nasıl olup da ibâdetlerin bütünüyle, kulu üzerine Allah'ın lütfu ve nîmeti olduğunu' açıklamıştık. Çünkü muvaffak eden ve güç yetiren O'dur. İşte bu yüzden Rabbin'e şükürle meşgul olmak, ecir ve mükâfât beklemekten daha hayırlı ve daha iyidir.

Sonra sen; bol rızık ihsân edilmiş, hazlar ve nîmetler içinde yüzüyor oldukları hâlde, insanların bir çoğunun sıkıntı ve kederlerinin, Rabbleri'ne olan öfkelerinin ve nîmete nankörlüklerinin arttığını görüyorken nasıl oluyor da, nasipleri talep etmekle meşgul oluyorsun? Onlar, sâhip olamadıkları; onlara verilmeyen kısmetlere karşı fakirlik hissederler. Aşağılanmış ve küçültülmüş hissiyle kendi paylarına düşeni beğenmezken; başkalarının kalplerinde ve gözlerinde fark ettikleri o nasîbi nasıl da güzel ve muazzam bulurlar. Sonra bu şeyi istemeye başlar, onu elde etmek için ; hırsla çalışır, tâkatlerini harcar, ömürlerini tüketir, vücutlarını yorarlar... Bu uğurda alın teri döker ve kendilerini perişan ederler. Hırslarından dolayı, günah veya sevap kaygıları yok olur; böylece günahlar amel defterlerinin sayfalarını sür'atle karartır. Rabbleri'nin emirlerine uymadıkları için umdukları o kısmete de erdirilmezler. Ve iflâs etmiş bir hâlde dünyadan ayrılırlar...

Ne o olabildiler; ne bu olabildiler! Rabbleri'nin kendilerine verdiği nasîbe şükredemediler. O'na itâat etmek için yardım istediler, ama bu da onları itâate muvaffak etmedi. Başkalarının elindekini istemekle ellerine bir şey geçmedi. Aksine dünyaları ve âhiretleri daraltıldı. İşte bunlar mahlûkatın en şerlileri, en câhilleri, en ahmakları; akıl ve basîret yönünden de en hasîsleridirler. Şâyet kazâya râzı olsalar ve kendilerine verilene kanâat etselerdi; yorgunluk ve sıkıntı çekmeksizin dünyadaki kısmetleri ayaklarına getirilmek sûretiyle Mevlâ'ya itâatleri güzelleştirilirdi. Sonra Aliyyü'l A'lâ'nın civârına naklolunurlardı. O'nun yanında her türlü istek ve beklentilerini bulurlardı.

Allah, bizi kazâsına râzı olan sizlerden eylesin! Ve, O'ndan; fenâyı, hâlin muhafazasını ve başarıyı istemelerinden dolayı sevdiği ve râzı olduğu kullarından eylesin! Âmin.

54

"Allah Teâlâ'ya Kavuşmayı İsteyen Kimseye ve O'na Kavuşmanın Keyfiyeti"ne Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Kim âhireti istiyorsa, ona dünyada zühd gereklidir. Ve kim Allah'ı murâd ediyorsa, ona da âhirette zühd gereklidir. Dünyasını âhireti için, âhiretini de Rabbi için terk etmelidir. Kimin ki kalbinde: Dünyevî hazlardan, arzulardan ve yiyecek, içecek, giyecek, eş, mesken, binek gibi eşyâ ile ilgili konfordan biri varsa ya da velâyet ve riyâset isteği ve beş ibâdetin üstünde fıkıh, hadis rivâyeti, Kur'ân kıraati ve rivâyeti, nahiv, lügat, fesâhat, belâgat gibi ilim fenlerinden birinde bir mertebe (elde etmek varsa), ya da; fakirliğin gidip zenginliğin gelmesi, belâların defi ve âfiyetin verilmesi ve bunlar gibi tüm zararların ortadan kaldırılıp faydaların ihdâsı yer ediyorsa, o gerçekten zâhid değildir. Çünkü bu şeylerin hepsinde nefsin tat alması, hevânın muvâfakati, tabîatın (yaratılış) rahatı ve onun sevilmesi vardır. Bunların hepsi dünyadandır ve orada kalmaları gerekir. Bu gibi şeylerden, ancak dünyayla rahatlamak ve onunla tatmîn olmak hâsıl olur. Oysa bütün

bunların kalpten çıkarılması gerekirdi. Bu istekleri yok etmeye, onları ortadan kaldırıp; yokluğa, iflâsa ve fakr-ı dâime râzı olmaya nefsini alıştırması gerekirdi. Dünyadaki zühdünün hâlis olması için, bunlardan bir buğday tanesi kadar bile kalmamalıdır. Bu durum tamama erdiğinde, kalpte; gam, hüzün ve iç organlardan onu etkileyebilecek keder ve üzüntü kalmaz. Rahatlık, güzellik ve Allah'a bir ünsiyet hâsıl olur. Sallâllahu Aleyhi Vesellem Efendimiz'in buyurduğu gibi:

"Dünyada zühd, kalbi ve bedeni yeniden canlandırır."

Kalpte bunlara (isteklere) dâir bir şey kalırsa, o zaman; keder, korku ve öfke gibi duygular kalpte yer almaya başlar ki, yardımsızlık kaçınılmaz olur. Bu hâl onu Allah Azze ve Celle'den ve O'nun yakınlığından uzaklaştırıp, kesîf ve sıkışmış bir hâle sokar. Bütün bu hâller, ancak dünya sevgisinin tamamen yok edilmesi ve onunla ilgili şeylerden alâkanın kesilmesiyle ortadan kaldırılabilir. Bundan sonra da 'âhirette zâhid olmak' geliyor. Bu durumda ise; yüksek dereceler ve menzileler, hûriler, gılmanlar, saraylar, bostanlar, binekler, süvâriler, ziynetler, yiyecek, içecek ve Teâlâ'nın mü'min kulları için hazırladığı diğer şeyler talep edilmez. Ve tabî ki; ne dünyada ne de âhirette, yapılan amellerin karşılığı beklenmez. (Kul) İşte o zaman Allah Azze ve Celle'yi bulur. Ve onun hesâbı rahmet ve lütufla görülür. Onu kendisine yaklaştırır ve yakınlaştırır. Ona nazik davranır, ihsânın ve lütfun her türüyle tanıştırır. Celle ve Alâ onu, peygamberleri, nebîleri, velîleri, seçkin kulları ve 'Kendisi'ni bilen ahbabları ile birlikte yürütür. Böylece kul, hayatı boyunca her gün O'nun emrini ziyâdeleştiren bir hâl içinde olur. Hiçbir gözün görmediği, hiçbir kulağın işitmediği, beşer kalbinden hiçbirinin hayal edemediği, zihinlerin ihâta edip vasfetmekten âciz kaldığı; o âhiret yurduna nakledilir. Allah en iyisini bilendir.

55

"Nasiplerin Terkedilmesi"ne Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Nasipler üç kez terk edilir:

Kulun yaşantısı; bütün hâllerinde Rabbine kulluk etmeksizin, kendi yaratılışının gereklerine göre davranmak sûretiyle şeriata bağlı kalmaksızın ve hükmünün belirlediği sınırları tanımaksızın, fitnelere bulaşmış bir şekilde geçip giderken, Allah ona nazar eder, yani merhamet eder. Kendi halkından ve sâlih kullarından olan bir vâizi, uyarması için ona gönderir. Nefsinden bir vâizle bunu pekiştirir. Bu iki vâiz nefsi ve tabiatı üzerinde (ikazlarında) yardımlaşırlar. Nasîhat amelini icrâ eder. Ve kişi tabiat ve muhâlefet bineğine binmedeki ayıbı görür ve bütün tasarruflarında şeriata yönelir. Kul tabiatından fâni olmakla, şeriatla kâim olan bir müslüman olur. Dünyanın haramlarını ve şüpheli şeylerini ve halktan gelecek ihsânı terk eder (birinci terk). Hak Azze ve Celle'nin mubah kıldığı ile; yiyecek, içecek, giyecek, eş ve mesken gibi şeriatın helâl kıldığı şeylerden ihtiyacı kadarını

alır. Bunu; bünyesini korumak ve Rabbi Azze ve Celle'ye tâatte kuvvetli olmak, kimsenin tecâvüz edemeyeceği kısmetinden faydalanmak için yapar. Çünkü; onu almadan, ona bulaşıp, istifâde etmeden dünyâdan çıkmak için bir yol yoktur. Böylece o; bütün hâllerinde mubah ve helâl bineğiyle yürür. Bu binek, onu velâyet eşiğine kadar götürür ve Hakk mürîdleri ve azîmet ehli olan havass ve muhakkikler zümresine dâhil eder. İşte o zaman bâtınından –Hakk Azze ve Celle tarafından– bir nidâ işitir: 'Nefsini terk et ve gel (ikinci terk)! Eğer Hakk'ı murâd ediyorsan, kısmetleri ve mahlûkâtı terk et! Ayakkabılarını çıkar! Onlar senin dünyan ve âhiretindir. Oluştan, mevcûdâttan, olacaklardan (üçüncü terk) ve bütün emellerden sıyrıl! Bunları dert etme! Hepsinden fâni ol! Tevhidle güzelleş! Şirki bırak! İrâdeyi gerçekleştir! Sonra gir: Edeple düzlenmiş o geniş arâzîye bas! Âhirete doğru; sağına ve dünyaya doğru; soluna bakma! Mahlûkâta ve nasiplere de yönelme!' Bu makama erip kavuşma tahakkuk ettiğinde, Hakk Azze ve Celle tarafından hil'at gönderilir. Onun örtüsü türlü mârifetler, ilimler ve çeşitli lütuflardır. Ona denilir ki: 'Gör!' O bunu uygun bulur, nîmetlere ve lütuflara karışmayı tartışmaz, acı tatlı cereyân eden herşeyi kötü görmez. Hâller sayılıdır. Onların hudûdunu muhafaza etmek emredilmiştir. Lütuf ki; o kaderdir ve hudutsuzdur: Nasıl muhâfaza edilsin!

Nasipler dört türlüdür:

Birincisi, yaratılışla ilgili olanlardır; haramlar.

İkincisi, şeriatla ilgili olanlardır; mubahlar ve helâller.

Üçüncüsü, emirle gelen nasiplerdir; velâyet hâli ve hevânın terki.

Dördüncüsü, lütufla gelen nasiplerdir; irâdenin yok olması hâli ve abdâllığın husûlü. Meydana gelen bu hâl (dördüncüsü) Hakk'ın fiili olan kaderle kâim olan bir murâddır. Bu da ilim ve hakkâniyetle insaf hâlidir. Bir kimse ancak bu makama eriştiğinde, gerçekten sâlih diye isimlendirilebilir. Kur'an'ın buyurduğu gibi:

"Şüphesiz ki benim koruyanım Kitâb'ı indiren Allah'tır. Ve O, bütün sâlih kullarını görüp gözetir" (A'râf; 196).

O elini, faydalara ve menfaatlere uzatmaktan, zarar ve mefsedeti def etmekten alıkoyar. Annesinin kucağındaki bebek veya gassâlin elindeki meyyit gibidir. Hiçbir seçim ve tedbîr kullanmaksızın kaderin eli ve terbiyesi altında kalmaya devam eder. Bunların hiçbiri; ne hâl, ne makam, ne de irâdedir. Aksine bu; kudretle birlikte kâim olmaktır. Bazen bast hâlinde, bazen kabz hâlindedir. Bazen zenginleştirilir, bazen de fakirleştirilir. Bu durumunun bitmesini ya da değişmesini arzu etmenin aksine; sürekli bir rızâ ve ebedî bir muvâfakat hâlindedir. Bu, evliyânın hâllerinin ulaştığı son noktadır. Sırları mukaddes olsun! Âmin.

56

"Kulun, Mahlûkat, Hevâ, Nefs, İrâde ve Emellerden Fâni Olması"na Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Kul; mahlûkat, hevâ, nefs, irâde ve dünyevî ve uhrevî emellerden fânî olduğu zaman, sadece Allah Azze ve Celle'yi murâd eder. Kalbinden herşeyi çıkarır ve Hakk'a vâsıl olur. O da; onu seçer ve tercih eder, onu sever ve mahlûkatına da sevdirir. Lütfuyla nîmetlendirir. Nîmetlerin içinde istediği gibi yaşatır. Rahmetinin kapılarını ona açar. Bu kapıyı ebediyyen kapamamayı ona taahhüt eder. Böyle olunca; kul da Allah'ı seçer, O'nun düzeniyle düzenler, O'nun istediğini ister, O'nun rızâsıyla râzı olur. O'ndan başkasının değil; yalnız O'nun emrine bağlanır. Varlık ve fiil olarak Azze ve Celle'den başkasını görmez. İşte o zaman Allah kuluna bir vaadde bulunup, sonra onu yerine getirmeyebilir. Ya da onun tasarladığı şekle dönüştürmeyebilir. Çünkü hevâ ve irâdenin ortadan kalkmasıyla gayriyyet de yok olmuştur. O (kul) Allah Azze ve Celle'nin fiilinde ve irâdesindedir. İşte o zaman onun hakkında Allah'la birlikte olmak vaadi gerçekleşir. Bu; kendisi

için bir işe kalkışıp onu yapan, fakat sonra bunu başkası için sarf eden kişinin durumuna benzer. Ya da; Allah Azze ve Celle'nin Peygamberimiz –sallâllahu aleyhi vesellem–e vahyettiği nâsih ve mensûh âyetlere benzer. Celle ve Alâ'nın buyruğunda olduğu gibi:

"Biz, bir âyetin hükmünü yürürlükten kaldırır veya onu unutturursak, mutlaka daha iyisini veya benzerini getiririz. Bilmez misin ki Allah herşeye kâdirdir" (Bakara; 106).

Nebî –sallâllahu aleyhi vesellem– Allah Azze ve Celle'nin Bedir günü esirleri hakkında Kur'an'da zikrettiği mevzû dışında irâde ve hevâdan ârîdir:

"Siz geçici dünya malını istiyorsunuz, halbuki Allah (sizin için) âhireti istiyor. Allah güçlüdür, hikmet sâhibidir. Allah tarafından önceden verilmiş bir hüküm olmasaydı, aldığınız fidyeden ötürü size mutlaka büyük bir azâb dokunurdu" (Enfâl; 184).

Peygamberimiz –sallâllahu aleyhi vesellem– dışındakiler de böyle söylemişlerdi. Hakk Azze ve Celle'nin murâdı da bu idi. Allah kulunu tek bir hâl üzere bırakmadı, kaderinin gösterdiği yere sevk etti. Onu ve kalbini kaderine doğru çevirdi. Ve şu beyânda bulundu:

"Bilmez misin ki Allah herşeye kâdirdir" (Bakara; 106).

Yani; sen kader denizindesin, onun dalgaları seni bir o tarafa, bir bu tarafa çevirmektedir. Velî'nin işinin sonu nebîlerin işinin başıdır. Velâyet ve bedeliyyetten sonra sadece nübüvvet vardır. En iyisini Allah bilir.

57

"Kaderi Tartışmama"ya ve "Ona Rıza Gösterme"ye Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Hâllerin tamamı 'kabz'dır. Çünkü; velî onu muhafaza etmekle emrolunmuştur. Onun muhafaza etmekle emrolunduğu herşey; 'kabz'dır. Kaderle gerçekleşen şeylerin tamamı da 'bast'tır. Kaderde mevcut olması dışında muhafaza etmekle emrolunan başka bir şey söz konusu değildir. Kaderde olan şeyi tartışmamak gerekir. Aksine ona muvâfık olmalı, nîmet ve lütuflara karışmayı tartışmamalı, acı tatlı cereyân eden ne varsa ona kötü gözle bakmamalıdır. Hâller sayılıdır. Bu yüzden onların sınırlarını muhâfaza etmek emredildi.

Lütuf ki; o kader ile ta'yin olunur, sınırsızdır: Nasıl muhâfaza edilsin!

Kulun kader, fiil ve bast hâline girmesinin alâmeti; terk etmekle ve zühdle emrolunduktan sonra bu nasipleri istemekle emrolunmasıdır. Ne zaman ki, bâtınında bu nasiplerden arınır ve Rabb Azze ve Celle'den başkası orada yer almaz, işte o zaman bast husûle gelir. Bu defa kısmeti olan şeyleri istemek ve arzulamakla

emrolunur. Allah Azze ve Celle'nin katında yüceliğini ve menzilesini tahakkuk ettirmek, bu isteğe icâbetiyle Hakk Azze ve Celle'nin yanında kıymetli bir şeye mâlik olmak için onu alması ve o isteğine kavuşması gerekir. Nasiplerin verilmesi husûsunda istemenin serbest bırakılması; kabzdan sonra basta geçildiğinin ve; hâllerin, makamların ve sınırları muhafaza husûsundaki teklifin(9. Şerh) kaldırıldığının en bâriz alâmetlerindendir.

Şâyet denilirse ki; 'bu teklîfin ortadan kalktığına işâret eder,' zındıklık sözüdür ve İslâm'dan çıkmaktır. Celle ve Alâ'nın şu sözü reddedilmiş olur:

"Sana yakîn gelinceye kadar Rabbin'e ibadet et!" (Hicr; 99).

Buna mukabil şöyle denilir: Buna işâret etmez, –böyle düşünmeye– sevk etmez. Aksine; Allah'ın ona ikrâm ettiği anlamına gelir. Çünkü onun velîsi; şeriatı ve dini konusunda çirkin ve eksik bir makama dâhil olmaktan ârîdir. Velîsi bundan sakındırmış, muhafaza etmiş ve onu bu hususta uyarmıştır. Sınırları muhafaza etmesi için onu engellemiştir (günahtan korumuştur). Bundan ismet –ve dahî meşakkat ve teklif olmaksızın sınırların korunması– hâsıl olur. Çünkü; o bunlardan gaybette ve kurbettedir. Azze ve Celle şöyle buyurdu:

"İşte böylece Biz, kötülük ve fuhşu ondan uzaklaştırmak için (delilimizi gösterdik). Şüphesiz o ihlâslı kullarımızdandı" (Yûsuf; 24).

"Şüphesiz kullarım üzerinde senin bir hâkimiyetin yoktur" (Hicr; 42).

"(Bu azâbdan) Ancak Allah'ın hâlis kulları istisnâ edilecek" (Saffât; 40).

Ey miskin! O Rabb'i yüklenmiştir. Ve O'nun murâdıdır. O ayrılığında, yakınlığında ve lütfunda onu terbiye etmiştir. Ona şeytan nasıl bulaşacak? Ve şeriatın çirkin ve kötü saydığı şeyler ona nasıl yol bulacak? Sen verimli topraktan uzaklaştın! Aşağı ve hasîs arzulara yazıklar olsun! Hâin ve eksik akıla, karışık ve bozuk görüşlere yazıklar olsun! İftirâyı büyüttün ve haddi aşan bir söz söyledin! Allah bizi ve kardeşlerimizi her şeyi kaplayan kudreti ve geniş rahmetiyle, sapkınlığın her türünden korusun! Ve bizi koruyucu ve engelleyici örtüleriyle tam olarak örtsün! Bol nîmeti, devamlı lütfu, keremi ve ihsânı ile bizi terbiye etmek Teâlâ'nın şânındandır. Âmin.

58

"Bütün Cihetlerden Sarf-u Nazar Ederek Yalnız Rabb'in Lütuf Cihetini Talep Etme"ye Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Bütün cihetlere gözünü kapa! Ve onlardan birine göz ucuyla bile bakma! Onlardan birine bakmaya devam edersen; sana Allah Azze ve Celle'nin lütuf ve yakınlık ciheti açılmaz. Bütün cihetlere O'nun tevhîdiyle set çekilmiştir. Nefsini imhâ edip, sonra da fenânı, mahvını ve ilmini imhâ edersen, Allah'ın büyük lütuf ciheti kalp gözüne açılır. Onu, senin başındaki benim gözümle görürsün. Çünkü; bu senin kalp, îmân ve yakîn nûrunun ışığıdır. Bu nûr, gecenin karanlığında karanlık bir evin içindeki mum ışığı gibi senin bâtınından zâhirine yansır. Evin pencerelerinden veya deliklerinden açığa çıkar, evin içindeki ışık evin dışını da aydınlatır. Böylece nefs ve âzâlar başkalarının vaad ettiklerinden ve verdiklerinden Azze ve Celle'nin vaadine ve bağışına yönelir.

Nefsine merhamet et! Ona zulmetme! Onu cehâletinin ve ahmaklığının karanlığına atma! Cihetlere, mahlûkata, çevreye, kuvvete, kazanca ve sebeplere bakıp

durumunu onlara havâle etme! Cihetlerle senin arana set çekilmiştir. Azze ve Celle'den başkasına bakarak şirk koşmana mukabil, cezâ olarak Allah Azze ve Celle'nin lütuf ciheti sana kapatıldı. Onu bulduğunda ve lütfuna nazar ettiğinde, O'ndan başkasını değil de O'nu ümîd edip, O'nun dışındaki herşeye gözlerini kaparsan; seni yaklaştırır ve yakınlaştırır; sana merhamet eder ve seni terbiye eder; yedirir, içirir, tedâvî eder, sıhhate kavuşturur; sana bahşeder ve seni zenginleştirir... Öyle ki; bundan sonra fakirliğini de zenginliğini de bilmezsin.

59

"Belâya Rızâ ve Nîmete Şükr"e Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Sen iki hâlden hâlî olmazsın; ya belâ içindesindir, ya da nîmet içinde.

Şâyet belâya uğramışsan; senden sabretme konusunda kendini zorlaman beklenir. Bu aşağı bir hâldir. Sabır ise ondan daha yücedir. Sonra rızâ ve muvâfakat gelir. Sonra da fenâ! İşte bu abdalân içindir.

Ya da; nîmet içindesindir. Bu defa senden istenen şey şükretmendir. Şükr; dil, kalp ve âzâlarla olur. Dil ile şükür; nîmetin Allah Azze ve Celle'den geldiğini itirâf etmektir. Kendine, kendi kudretine ve kuvvetine, yaptıklarına ya da senin dışındakilerin sâhip oldukları güce, yani; halka nisbet etmeyi terk etmektir. Çünkü sen ve onlar, ancak ona götüren sebepler ve âletlersiniz. Şüphesiz o nîmeti paylaştıran, gerçekleştiren ve îcât edip onunla iştigâl eden, onun müsebbibi olan Allah Azze ve Celle'dir. Pay eden (Kâsım) O Allah'tır, icrâ eden (Mücrî) O'dur, Mûcid O'dur! O, şükredilmeye diğerlerinden daha çok lâyıktır.

Hediyeyi taşıyan hizmetkâra değil; nîmetlendiren ve akıtan üstâda nazar et! Nitekim Allah Teâlâ olmaması gereken bu bakış hakkında şöyle buyurdu:

"Onlar dünya hayatının görünen yüzünü bilirler. Âhiretten ise, onlar tamamen gâfildirler" (Rûm; 7).

Kim zâhire ve sebebe bakarsa, onun bilgisine ve mârifetine nüfûz edemez. Câhil, nâkıs ve aklı kıt biridir. Zîrâ; akıllı kişi herşeyin sonucunu görebildiği için akıllı diye isimlendirilmiştir.

Kalp ile şükre gelince; o kesintisiz bir îtikâd hâlidir. Sıkı sıkıya sağlamlaştırılmış bir akittir o.

Zâhirde ve bâtında, harekâtında ve sekenâtında seninle bulunan bütün nîmetler, menfaatler ve hazlar Allah Azze ve Celle'dendir. O'ndan başkasından değil! Senin dil ile şükrün, kalbinde olanı sözle beyân etmen demektir. Azze ve Celle şöyle buyurdu:

"Nîmet olarak size ulaşan ne varsa, Allah'tandır" (Nahl; 53).

"Nîmetlerini açık ve gizli olarak size bolca ihsân ettiğini görmediniz mi?" (Lokman; 20).

"Allah'ın nîmetini saymaya kalksanız, onu sayamazsınız" (Nahl; 18).

Âzâlarla şükür ise; onları mahlûkattan bir şey için değil de, yalnız Allah Azze ve Celle'ye itâat etmek için hareket ettirmen ve kullanmandır. Allah Teâlâ'dan yüz çevirerek halktan bir kimseden karşılık göremezsin. Bu; nefs, hevâ, irâde, emeller ve diğer yaratılmışlar için de geçerlidir. Bu; Allah'a itâat etmeyi asıl, metbû ve imam, bunun dışındakileri ise fer, tâbi ve cemaat kılmak gibidir. Şâyet böyle yapmazsan; Allah Azze ve Celle'nin mü'min kulları için vazettiği hükümlerle hükmetmeyen, sâlihlerin yolundan gitmeyen, sapık ve câhil biri olursun. Nitekim Allah Azze ve Celle buyurdu:

"Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse, işte onlar kâfirlerin ta kendileridirler" (Mâide; 44).

"Kim Allah'ın indirdiği ile hükmetmezse, işte onlar zâlimlerdir" (Mâide; 45).

"Onlar fâsıklardır" (Mâide; 47).

Âkıbetin; yakıtı insanlar ve taşlar olan o ateş olur. Sen dünyadayken bir saatlik hummaya bile sabredemezken, o ateşin daha küçük bir alevine ve kıvılcımına dayanamazken, nasıl olup da Hâviye'de ebediyyen kalmaya dayanacaksın!

Aman ha, aman!

Acele et, acele et!

Allah'a! Allah'a!..

Bu iki hâli ve onların şartlarını muhâfaza et! Sen ömrün boyunca bu iki hâlin dışında olamazsın, ya belâya uğramışsındır, ya da nîmet içindesindir. Sana

açıkladığım üzere şükür ve sabır hâlinin hakkını ver ve gereğini yap! Belâ hâlindeyken asla Allah'ın yarattıklarından birine şikâyet etme! Sıkıntını sakın hiç kimseye izhâr etme! İçinden de Rabbin'i suçlama! O'nun hükmünden şikâyet etme! Dünyan ve âhiretinde senin için en doğru olanı seç! Âfiyetin için halktan bir kimseden medet umma! Bununla Azze ve Celle'ye ortak koşmuş olursun! O'nun mülkünde Azze ve Celle ile birlikte hiçbir kimse mâlik değildir. O'ndan başka zarar ve fayda veren ve def eden yoktur. O'ndan başka celbeden, hasta eden, belâya uğratan da yoktur. Celle ve Alâ dışında iyileştiren ve kötüleştiren yoktur. Ne zâhirde ne de bâtında halkla meşgul olma! Çünkü onların Allah'a karşı sana faydaları dokunmaz. Sen sabra, rızâya, muvâfakate ve Azze ve Celle'nin fiilinde fenâya sarıl! Bunların tümünden mahrum isen; Azze ve Celle'den yardım istemen gerekir. Yalvarman ve nefsin kötülüklerinden şikâyet etmen; O'nun tevhîdini ve nîmetlerini itirafla Hakk Azze ve Celle'nin nezâhatini, şirkten korumasını istemen; sabrı, rızâyı, muvâfakati ölüm gelinceye kadar talep etmen gerekir. Böylelikle belâ ortadan kalkar, üzüntüler yok olur ve nîmet, genişlik, ferahlık ve mutluluk gelir. Allah'ın nebîsi Eyyûp –aleyhisselâm– ve bizim Peygamberimiz –salâtın en yücesi ve selâmın en şereflisi O'na olsun– hakkında olduğu gibi, gecenin siyahlığının gidip gündüzün beyazının gelişi, kışın soğuğunun yerini yazın tatlı meltemine bırakışı gibi, herşey zıddı ve hilâfıyla mevcuttur. Ve herşeyin bir başı ve bir sonu, bir de gâyesi vardır. Sabır bunun anahtarıdır. Onun başlangıcı, sonu ve güzelliği şu haberde bildirildiği gibi olur:

"Sabır îmândandır, tıpkı cesetteki baş gibi!"

Bir diğer söz:

"Sabır îmânın bütünüdür." Senin şükrün, fenâ hâlinde iken taksîm edilmiş olan bu nîmetlerle hemhâl olman ve hevâ, himâye ve korumanın yok olmasıdır. Bu abdalânın hâlidir ve son noktadır. Sana anlattığım bu şeyleri iyi değerlendir ki, irşât olasın inşallah! Âmin.

60

"Başlangıç ve Sonuç"a Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Başlangıç cârî olan durumdan meşrû olana geçmektir. Sonra da kaderde yazılmış olana. Sınırların muhafaza edilmesi kaydıyla sonra o mâlûm hayata tekrar dönülür.

Senin bilinen hayatından çıkman; yemek, içmek, giyinmek, evlenmek, mesken edinmek gibi yaratılış ve alışkanlıklara bağlı olan şeylerden şeriatın emir ve yasaklarına dönerek Allah'ın Kitâb'ına ve Resûlü –sallâllahu aleyhi vesellem–in Sünneti'ne uyman anlamına gelir. Nitekim Allah Teâlâ buyurdu:

"Peygamber size ne verdiyse onu alın, size neyi yasakladıysa ondan da sakının" (Haşr; 7).

"(Resûlüm) De ki:Eğer Allah'ı seviyorsanız bana uyunuz ki Allah da sizi sevsin" (Âl-i İmrân; 31).

Zâhirinde ve bâtınında hevândan ve nefsinden ve nefsin hoppalıklarından fâni olursan; bâtınında O'nu birlemekten (tevhîd), zâhirinde de emir ve nehiyler

dâiresinde Allah'a itâatten ve ibâdetten başka bir şey kalmaz. Bu; harekât ve sekenâtında, gecende ve gündüzünde, seferinde ve hazarında, sıkıntında ve ferahlamanda, sıhhatinde ve hastalığında yani bütün hâllerindeki tarzın, şiârın ve kıyâfetin olur.

Bundan sonra kader vadisine taşınırsın, kader sana geri döner. Sonra; gayret, çalışma, kuvvet ve kudretinden fâni olursun. Kalemin kuruyup ilmin bildirdiği kısmetlerin sana akıtılır, onlarla hemhâl olursun. Onlarla senin için koruma ve selâmet temîn edilir. Sınırları muhafaza edersin. Böylece Mevlâ'nın fiiline muvâfakat husûle gelir. Şeriat kâidesini, zındıklık ve haram olan sapıklığa götürecek kadar yırtmamış olursun. Nitekim Allah Teâlâ buyurdu:

"Kur'ân'ı kesinlikle Biz indirdik, elbette onu yine Biz koruyacağız" (Hicr; 9).

"İşte böylece Biz, kötülük ve fuhşu ondan uzaklaştırmak için (delilimizi gösterdik). Şüphesiz o ihlâslı kullarımızdandı" (Yûsuf; 24).

Böylece, koruma ve şevk seninle hemdem olur. Çünkü onlar senin için hazırlanmış kısmetlerindir. Bu kısmetleri; seyir hâlinde, tarîkinde ve sülûkünde alıkoyar. Yaratılış çölleri ve bilinen hevâ çoraklıkları senden kaldırılan ağır yüklerdir; vuslat anında, fenâ eşiğindeyken ağırlık yapıp seni zayıf düşürmemeleri için senden alınırlar. O (hâl) Hakk Azze ve Celle'ye yakınlaşmayı, O'nu tanımayı, sırları ve dînî ilimleriyle seçkinleşmeyi, envâr denizlerine dalmayı sağlar ki; orada tabiatların karanlığı nûrlara zarar vermez. Tabiat, rûh cesetten ayrılıncaya kadar, kısmetlerinden istifâde etmek için cesette kalır. Eğer âdemoğlunun tabiatı yok olsaydı meleklere iltihâk ederdi ve (yaratılış) hikmeti bâtıl olurdu. Bu yüzden tabiat, kısmetlerden ve lezzetlerden faydalanmak için bâkî kalır. Ancak bu aslî olarak değil de vazîfeleri bakımından böyledir. Nebî Aleyhissalâtü Vesselâm'ın buyurduğu gibi:

"Bana dünyanızdan üç şey sevdirildi: Koku, kadınlar ve gözümün nûru namaz!"

Nebî Aleyhisselâm dünyadan ve onun içindekilerden fânî olduğunda, Rabbi Azze ve Celle seyri hâlinde ondan kısmetlerini kaldırdı. Rabbi Teâlâ'ya muvâfakatle ve emrine bağlı kalıp fiiline rızâ göstermekle onlardan olan hakkını geri aldı. Onun isimleri takdîs olundu ve rahmeti de umûmîleşti. Üstünlüğü evliyâ ve enbiyâ –aleyhimüsselâtü vesselâm–a şâmil oldu. İşte bu konuda sınırları muhafaza etmek şartıyla kısmetlerin ve nasiplerin geri verilmesi böyledir. Bu da nihâyetten bidâyete dönmektir. Allah en iyisini bilir.

61

"Mubahlığı Ortaya Çıkıncaya Kadar Herhangi Bir İşe Girişmeme"ye Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Her mü'min, nasipler ortaya çıktığında, onları almaya yönelmeden önce durmak ve araştırmakla mükelleftir. Tâ ki; onlar hakkındaki hüküm ve ilim olumlu olarak belirinceye kadar. Mü'min her zaman araştırır, münâfık ise çabuk kapandır. Sallâllahu Aleyhi Vesellem Efendimiz şöyle buyurdu:

"Mü'min durup bekler."

Aleyhissalâtü Vesselâm Efendimiz yine buyurdu ki:

"Şüphe ettiğin şeyi şüphe etmediklerinle değiştir!"

Mü'min; yiyecek, içecek, giyecek, eş ve ona açılan sâir şeylerle ilgili her nasibinde, önce durur! Onu edinmek ve almak yönündeki cevâz hükmü belirinceye kadar bekler. Bunun hükmü takvâ hâlinde olanın hükmü gibidir. Ya da, velâyet hâlinde bir emirle hükme bağlanıncaya kadar beklenilmesi gibidir. Abdâllık ve gavsiyyet hâlinde ise ilmin hükmüyle hükmedilinceye kadar beklenilmesi gibidir.

Bu, mahzâ kader olan fiildir. O da, fenâ hâlidir. Sonra getirilen herşeyin alındığı başka bir hâle geçirilir. Hükmün, emrin ve ilmin îtiraz etmediği o şey ona açılır. Bu şeylerden herhangi birine dâir bir îtiraz vâki olursa onu almak imkansızlaşır. Bu da önceki hâlin zıddıdır.

Ona ilk olarak gâlip olan (hâl) durmak (tevakkuf) ve sâbit olmaktır. İkinci gâlip olan ise; kabul edip almak ve açılan şeyle hemhâl olmaktır. Sonra üçüncü hâl gelir.

Mahzâ almaya gelince; bu üç şeyden birine (hüküm, emir ve ilim) muârız olmaksızın nîmetlerden açılan her ne ise onunla hemhâl olmaktır. Bu da fenânın hakîkatidir. Mü'min burada âfetlerden, şeriatın hudûdunu aşmaktan ve kötülüklere bulaşmaktan korunmuştur. Nitekim Allah Teâlâ buyurdu:

"İşte böylece Biz, kötülük ve fuhşu ondan uzaklaştırdık. Şüphesiz o ihlâslı kullarımızdandı" (Yûsuf; 24).

Kul böylece hudutları aşmaktan korunmuş olur. Kendisine iş havâle edilmiş, izin verilmiş, mubahlarla serbest bırakılmış, hayır kendisine kolaylaştırılmış, dünya ve âhirette âfetlerden korunmuş, kısmeti ayağına getirilmiş, Hakk'ın irâdesine muvâfık, O'nun fiiline râzı olan kimse gibidir. Bunun üstünde başka bir hâl yoktur. İşte o, gâyedir. Bu gâye esrâr ashâbının hâlisleri olan evliyâ-ı kibârın efendileri içindir. Onlar enbiyânın –salâvât onların hepsinin üzerine olsun– hâllerinin eşiğinde şereflenmişlerdir.

62

"Sevmek, Sevilmek ve Gerekleri"ne Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Çoğu kere mü'min, 'filan kişi yakınlaştırıldı ama ben uzaklaştırıldım' der. 'Filan kimseye bahşedildi, ben ise mahrum bırakıldım. Filan kişi zenginleştirildi, ama ben fakirleştirildim. Falanca kimseye âfiyet bahşedildi, ben ise hasta edildim. Filanca kimse tâzîm edildi, ama ben küçümsendim. Filan kimse övüldü, ama ben yerildim. Filan kişi tasdîk edildi, ben ise yalanlandım.' O bilmiyor ki, O; Vâhid'dir. Ve Vâhid sevgide vahdâniyeti sever. Sevilmede de tek olmayı ister.

Seni başkası yoluyla kendisine yakınlaştırdığında, Azze ve Celle'ye olan muhabbetin noksanlaşmış, bölünmüş olur. Bazen kavuşmanın ve O'ndan gelen nîmetin zuhûr ettiği kişiye meylin olabilir. Bu durumda kalbinde Allah'a olan sevginde bir azalma olacaktır. O Azîz ve Celîl olan kıskançtır ve şerîk istemez. Bu kimsenin seninle kavuşmasına mâni olur, diliyle seni övmesini, methetmesini, ayağıyla sana koşmasını engeller. İşte bunlar hep senin onunla meşgul olmaman içindir. Nebî –sallâllahu aleyhi vesellem–in şu sözünü işitmedin mi?

"Kalpler kendisine iyilik yapanı sevmek üzere yaratılmışlardır."

İşte O Azze ve Celle, her ne cihet ve sebepten olursa olsun, halktan sana gelecek olan ihsânı alıkoyar. Tâ ki; O'nu birleyesin ve O'nu sevesin! Zâhirinde ve bâtınında, harekâtında ve sekenâtında her bakımdan O'nun için olursun. Hayrı da O'ndan, şerri de O Azze ve Celle'den bilirsin. Mahlûkattan, nefsten, hevâdan, irâdeden, emellerden ve Mevlâ dışındaki herşeyden fâni olursun. Bundan sonra eller cömertçe sana bahşetmeleri ve vermeleri, diller de övmeleri ve methetmeleri konusunda serbest bırakılırlar. Dünyada ve sonra ukbâda ebedî olarak seni şımartırlar. Bundan böyle edepsizlik etme! Sana bakana sen de bak! Sana yönelene sen de yönel! Seni davet edene icâbet et! Ve elini; seni düştüğün yerden kaldıracak; cehâletinin karanlığından çıkaracak; helâk olmaktan kurtaracak; pisliklerinden yıkayacak; kirlerinden temizleyecek; pis kokularından, reddedici evhamlarından, emreden nefsinin (nefs-i emmâre) kötülüklerinden, şeytanlarının sapıtıklarının en mâhiri olan akranlarından, seninle değerli ve yüce olan arasındaki hak yolunu kesen hilecilerden olan câhil arkadaşlarından kurtaracak olana uzat!

Ne zamana kadar bu söz verme? Bu cayma ne zamana kadar? Ne zamana kadar bu hevâ? Bu ahmaklık ne zamana kadar? Ne zamana kadar dünya? Âhiret ne zamana kadar? Ne zamana kadar Mevlâ'nın dışındaki herşey? Sen neredesin, seni ve eşyâyı yaratan nerede? Nerede evveli, âhiri, zâhiri, bâtını var eden; her şeyin kaynağı ve mercii; kalplerin sâhibi; ruhların selâmeti; yüklerin, vergilerin ve başa kakmalardan incinmenin bittiği nokta: Şânı yüce olan; Azîz nerede?

63

"Mârifetin Bir Veçhi"ne Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Rüyamda kendimi; 'ey nefsiyle bâtınında, yaratılışıyla zâhirinde, irâdesiyle amelinde Rabbi'ne ortak koşan!' diyorken gördüm. Yanımda olan bir adam; 'bu nasıl bir sözdür?' dedi. Ben; 'bu bir tür mârifettir' diye cevap verdim.

64

“Hayatsız Ölüm ve Ölümsüz Hayat”a Dâir

Allah’ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Bir gün, içimde bir sıkıntı belirdi ve nefsimde bir hareketlenme oldu. Bana denildi ki; ‘ne istiyorsun?’ Ben de; ‘hayatsız ölüm ve ölümsüz hayat istiyorum’ dedim. Denildi ki; ‘hayatsız ölüm ve ölümsüz hayat nedir?’ Dedim ki:

‘Hayatsız ölüm; benim cinsim olan mahlûkattan ölümümdür. Böylelikle onları zarar ve fayda nokta-i nazarından görmem. Dünyada ve âhirette nefsimden, hevâmdan, irâdem ve emellerimden ölümümdür. Böylece bunların tümünü idrâk etmem ve farketmem.

Ölümsüz hayata gelince, o; benim bir varlığım olmaksızın Rabbim Azze ve Celle’nin fiiliyle hayat bulmamdır. Burada varlığımın ölmesi, Azze ve Celle ile birlikte var olmamdır.’ Bu irâde bu zamana kadar akledebildiğim en güzel irâde oldu.

65

"Duâya İcâbeti Geciktirdi Diye Rabb'e Gücenmenin Nehyi" Hakkında

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Duâya karşılık vermeyi geciktirdi diye Rabbin Azze ve Celle'ye darılmak da ne oluyor? Diyorsun ki; 'hem beni mahlûkattan bir şey istemekten men ediyor ve kendisinden istemeye teşvîk ediyor, hem de duâ edince icâbet etmiyor.' O zaman sana denilir ki; sen hür müsün, köle misin? Şâyet ben hürüm dersen; sen kâfirsin! Yok eğer ben Allah'ın kuluyum diyorsan, o zaman sana şöyle söylenir: Duâna karşılık vermeyi geciktirdi diye, hikmetinde ve sana ve bütün mahlûkatına olan rahmetinde, onların hâllerine dâir ilminde veya başka konularda Azze ve Celle'yi itham mı ediyorsun? Şâyet sen O'nu ithâm etmeyip hikmetine güveniyorsan; senin menfaatini istediği için geciktirdiğine inanıyorsan; o zaman Azze ve Celle'ye şükretmen gerekir. Çünkü o senin için en doğru olanı; nîmeti ve fesaddan uzaklaşmayı uygun bulmuştur. Eğer O'nu ithâm ediyorsan; sen bu töhmetinle kâfirsin demektir. Çünkü sen bu şekilde zulmü O'na nispet etmiş oldun. O, kulları

hakkında zâlim değildir, zulmü kabul etmez. Senin ve seninle birlikte herşeyin mâliki olduğundan, O'nun için zulüm imkansızdır. Zâlim ismi O'na ıtlâk edilemez. Zâlim, izni olmaksızın başkasının mülkünde tasarruf eden kişiye denir. Yaratılışına ve nefsinin arzularına ters düşse ve zâhirde senin zararına imiş gibi gözükse de, O'nun fiiline darılmak senin için imkansızlaştırıldı.

Sana gereken; şükür, sabır ve muvâfakattir. Ve Allah'ın yolundan saptıran hevânın ve nefsin hoppalıklarıyla hareket etmeyi, töhmet ve gücenmeyi terk etmendir.

Senin için gerekli olan; duâda devamlılık, sığınmada sadâkat, Rabbin Azze ve Celle'ye hüsn ü zan beslemek, sıkıntının O'nun tarafından giderilmesini beklemek, vaadini tasdîk etmek, O'ndan hayâ etmek, emrine muvâfakat, tevhîdini muhafaza, emirlerini yerine getirmek için koşuşturmak ve seninle ilgili fiili ve takdîri vâki olduğunda da ölü gibi davranmaktır. Eğer illâki birini ithâm etmen ve ona kötü zan beslemen gerekiyorsa, kötülüğü ve Rabbi Azze ve Celle'ye isyânı emreden nefsini seçmen daha iyi olur. Ve zulmü Mevlân'a değil de ona nispet etmen daha münâsiptir. Nefsine muvâfakatten ve ona kulluk etmekten ve bütün hâllerde onun fiiline ve sözüne râzı olmaktan sakın! Çünkü o senin ve Allah'ın düşmanıdır. Allah düşmanlarının ve senin düşmanın olan kovulmuş şeytanın kölesidir. Nefsin; şeytanın arkadaşı, casusu ve en yakın dostudur.

Aman ha, aman! Allah'a!.. Yalnız Allah'a!..

Yegâne felâha; kurtuluşa!..

'Nefs'i zulümle itham et! Zulmü ona nispet et! Azze ve Celle'nin şu sözünü ona oku:

"Eğer siz iman eder ve şükrederseniz; Allah size neden azâb etsin!" (Nîsâ; 147).

Azze ve Celle'nin bir diğer kavlini de:

"Şüphesiz ki Allah insanlara hiçbir şekilde zulmetmez, fakat insanlar kendilerine zulmederler" (Yûnus; 44).

Ve bu konuda başka âyetler ve haberler de mevcuttur. Nefsine Allah için düşman ol! Ve ona karşı Azze ve Celle ile birlikte mücâdele et! Nefsinle, O'nun askerinin ve ordusunun bir yandaşı olarak savaş ve onu kılıçtan geçir! Çünkü o, Allah Azze ve Celle'nin düşmanlarının en büyüğüdür. Nitekim Allah Teâlâ buyurdu:

"Ey Dâvûd hevândan ayrıl! Çünkü ondan başka mülkümde Ben'i tartışan yoktur."

66

"Duânın Emredilmesi ve Terkinin Nehyedilmesi"ne Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

'Allah'a duâ etmem, çünkü o şey benim kısmetimse istesem de istemesem de gelecektir. Şâyet kısmetim değilse, zâten duâyla bana verilmez' deme! Haram kılınmış ve ifsâd edici bir şey olmadığı sürece, dünya ve âhiret hayırlarından muhtaç olduğun ve istediğin her ne var ise, onu Celle ve Alâ'dan iste! Çünkü Allah Teâlâ istemeyi emretmiş ve ona teşvîk etmiştir. Teâlâ buyurdu:

"Bana duâ edin, kabul edeyim" (Gâfir; 60).

"Allah'tan lütfunu isteyin" (Nîsâ; 32).

"Allah'ın sizi birbirinizden üstün kıldığı şeyleri hasretle arzu etmeyin" (Nîsâ; 32).

Nebî Aleyhissalâtü Vesselâm da buyurdu ki:

"Kabul edileceğine inanarak Allah'tan isteyin!"

"Avuçlarınızın içiyle Allah'tan isteyin!"

Bununla ilgili başka rivâyetler de vardır. 'Ben istesem de istemesem de vermeyecektir' deme! Aksine, istemeye devam et! Şâyet o senin kısmetinse; istedikten sonra sana verilecektir. Bu da îmân, yakîn ve tevhîdini arttırır. Halktan istemeyi terk etmen ve tüm hâllerinde O'na yönelmen sebebiyle ihtiyaçların Azze ve Celle'nin tarafından karşılanır. İstediğin şey nasîbin değilse; seni ondan müstağnî kılar ve bildirmek sûretiyle Azze ve Celle'den râzı olursun. Fakir veya hasta isen, seni bu ikisiyle de hoşnut eder. Eğer borcun varsa; istemenin kötülüğünden dolayı borçlu olduğun kimsenin kalbinde merhamet hâsıl eder ve sen müyesser olana kadar geciktirir ve kolaylaştırır. Ya da borcunu eksiltir veya tamamen siler. Yok silmez ve dünyadayken bu borçtan kurtarmazsa; Azze ve Celle dünyada gerçekleşmeyen isteklerinin karşılığı olarak seni mükâfatlandırır. Çünkü O; Kerîm, Ganî ve Rahîm'dir. O dünyada ve âhirette isteyenin ümidini boş çıkarmaz. Mutlaka elde etme ve faydalanma hâsıl olur; ya hemen, ya da âhirette. Nitekim bir hadîste haber verilmiştir:

"Mü'min kıyâmet günü sahifesinde işlemediği iyilikler görür. Kendisine sorulur: Onları hatırlamıyor musun? Hatırlamıyorum, bunlar neden dolayı bana verildi, dediği zaman, kendisine: Dünya yurdunda beklediğin isteklerinin bedelidir, denilir."

Allah Azze ve Celle'den isteyen kişi O'nu zikretmiş ve tevhîd etmiş olur. Böylece bu şeyi yerli yerine koymuştur, hakkı ehline vermiş; kendi güç ve kuvvetinden ferâgât etmiş; kibir, büyüklenme ve kendini beğenmeden uzaklaşmıştır. Bunların hepsi sâlih amellerdir ve karşılıkları Allah Azze ve Celle'nin katındadır.

67

"Nefs ile Cihâd ve Keyfiyeti"ne Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Nefsinle cihâd ettiğinde onu mağlûp edip muhâlefet kılıcı ile katledersen; Allah onu tekrar diriltir. (Onunla cihâdı sürdürmezsen;) O seninle mücâhedeye başlar, senden günah olmayan, mubah olan şeylerle ilgili hazlara ve arzulara yönelmeni talep eder ki, sen önceki mücâhedene dönesin ve böylelikle o sana sürekli olarak sevap yazsın! Bu manâda Nebî –sallâllahu aleyhi vesellem–in şu kavl-i şerîfi vardır:

"Küçük cihâddan büyük cihâda gidiyoruz."

Bununla nefs mücâhedesinin devamlılığına ve hazların, arzuların ve günâha düşkünlüğün sürekliliğine işâret etmiştir. Bu manâda Azze ve Celle'nin sözü de şudur:

"Ve sana yakîn gelinceye kadar Rabbine ibâdet et!" (Hicr; 99).

Allah Azze ve Celle Nebîsi Aleyhissalâtü Vesselâm'a ibâdeti emretmiştir. Bu, nefse muhâlefettir. Çünkü ibâdet nefisten sakındırır ve nefsin zıddını ister, yakîn gelinceye kadar, yani; ölüm.

Şâyet denilirse ki: 'İbâdet nasıl olur da, Resûlullah –sallâllahu aleyhi vesellem–in nefsini sakındırır, Aleyhissalâtü Vesselâm'ın hevâsı yok ki!

"O arzusuna göre konuşmaz. O (bildirdikleri) vahyedilenden başkası değildir" (Necm; 3,4).'

Şöyle denilir: Azze ve Celle Nebîsi Sallâllahu-aleyhi-vesellem'e şeriatı tamamlamak üzere hitâb etmiştir. Bu, kıyâmet saatine kadar ümmetine şâmildir. Ayrıca Allah Azze ve Celle, Nebîsi Aleyhissalâtü Vesselâm'a nefs ve hevâ da vermiştir. Fakat ümmetinin aksine bu ikisi ona zarar vermez ve onlarla mücâhede etmesine gerek kalmaz. Mü'min ölüm gelinceye kadar bu mücâhedeye devam eder ve kınından sıyrılmış, nefis ve hevâ kanıyla kararmış kılıcıyla Rabbi Azze ve Celle'ye bağlı kalmaya devam ederse; O da cennetine alarak onu ödüllendirir. Azze ve Celle'nin buyurduğu gibi:

"Rabbi'nin makamından korkan ve nefsini kötü arzulardan uzaklaştıran için şüphesiz cennet yegâne barınaktır" (Nâziât; 40,41).

Cennete dâhil edilir ve orası onun nihâî sığınağı kılınırsa; başka bir yere döndürülmekten ve intikal etmekten ya da dünyaya avdet etmekten emîn olarak her gün ve her saat orada türlü nîmetler onun için yenilenir. Hâlin ve ziynetlerin her türlüsü, sonsuza kadar bıkıp usanmadan değiştirilir. Nasıl ki o dünyadayken; her gün, her saat ve her lahzâ nefsi ve hevâsıyla mücâhede ettiyse, öyle!

Kâfir, münâfık ve isyankâra gelince, onlar; dünyadayken nefis ve hevâ ile mücâhedeyi bırakıp onlara teslim olurlar; küfür, şirk ve bu ikisinin altında olan her tür günaha bulaşmaktan sakınmazlar ve ölüm gelinceye kadar tevbe edip müslüman olmazlarsa; Allah onları kâfirler için hazırladığı cehennemine dâhil eder. Celle ve Alâ şöyle buyurdu:

"Kâfirler için hazırlanmış bulunan ateşten sakının!" (Âl-i İmrân; 131).

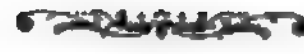
Allah Azze ve Celle onları cehenneme dâhil ettiğinde, o ateşi onların nihâî barınağı ve anneleri kılar, etlerini ve derilerini yaktıkça yeniler. Azze ve Celle öyle buyurmuş:

"Derilerini başka derilerle değiştiririz ki acıyı duysunlar!" (Nîsâ; 56).

Azze ve Celle bunu, dünyadayken Kendisi'ne isyankâr olup nefis ve hevâlarına uydukları için yapar. Cehennem ehli; azâb ve acıları duysunlar diye her vakit derileri ve etleri yenilenendir. Cennet ehli ise; aldıkları hazlar ve duydukları arzular artsın diye nîmetleri her vakit yenilenen! Bunun sebebi, dünya evindeyken nefisleriyle muvâfakat etmeyip onunla mücâhede etmeleridir. Nebî –sallâllahu aleyhi vesellem–in şu kavl-i şerîfi bu manâdadır:

"Dünya âhiretin tarlasıdır."

68

Rabb'in, "O Her An Ayrı Bir Şe'n Üzeredir" Kavline Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Allah bir kulunun duâsına icâbet edip isteğini ona verdiğinde, O'nun irâdesi kesilmiş olmaz. Kalem kurumuş, ilim de onu bildirmiş değildir. Bu Allah'ın takdîri dışında olmuş da değildir. Ancak kulun murâdı, Celle ve Alâ'nın murâdına vaktinde muvâfakat ederse; icâbet hâsıl olur ve ehl-i ilmin buyurduğu gibi; daha önce kaderin belirlediği vakitte takdîr olunduğu şekilde ihtiyâcı tahakkuk eder. Azze ve Celle buyurdu:

"O her an ayrı bir şe'n üzeredir" (Rahmân; 29).

Yani kaderlerini, vakitlerine sevk eder. Sadece istiyor diye; bir kimseye dünyadayken istediği şeyi vermez. Aynı şekilde sırf duâ ediyor diye; bir şeyi (belâ) def etmez.

Hadîs-i şerîfte:

"Kazâ sadece duâ ile önlenebilir"

buyrulur. Denilir ki bu sözle kastedilen şudur: Kazâyı engelleyen duâ, yine kazâyı önlemesi mukadder olan duâdır. Böyle olunca kişinin âhirette ameliyle cennete girmesi mümkün değildir. Bilâkis; Allah Azze ve Celle'nin rahmetiyle girer. Ancak O, cennetteki derecelerini amelleri miktarınca verir.

Bir hadîste vârit olmuştur ki;

Âişe –radıyallâhu anhâ– Nebî –sallâllahu aleyhi vesellem–e sordu:

'Kişi cennete ameliyle mi girer?'

"Ancak Allah'ın rahmetiyle," diye cevap verdiler.

'Ya sen?' diye sorunca;

"Ben de! Ancak Allah'ın rahmeti beni bürüyüp örterse..." buyurdular (Bunu, mübarek ellerini kurbanı olduğum başlarının üstüne koyarak söylediler.) Bu yüzden kimse Allah Azze ve Celle üzerinde bir hak iddia edemez. O ahdine vefâ göstermek mecbûriyetinde de değildir. Bilâkis istediğini yapar; dilediğine azâb eder, dilediğine mağfiret eder, dilediğine de merhamet eder. İstediği gibi davranır. Yaptıklarından sorguya çekilmez. Onlar ise hesâba çekileceklerdir. Dilediğine lütfu, rahmeti ve ihsânıyla sayısız rızık verir, dilediğine de adâletiyle vermez. Nasıl böyle olmasın! Tavandan (arş) yere (serâ) kadar, yani; yedi kat yerde mevcut olan bütün mahlûkat O'nun mülkü ve sanatıdır. O'ndan başka Mâlik ve Sâni' yoktur.

Celle ve Alâ buyurdu:

"Allah'tan başka yaratıcı var mı?" (Fâtır; 3).

Yine Hakk Teâlâ buyurdu:

"Allah'tan başka bir tanrı mı var?" (Neml; 63).

Hakk Teâlâ Azze ve Celle buyurdu:

"O'na bir adaş biliyor musun?" (Meryem; 65).

Mülkün Mâliki; Büyük Arşın Rabbi; Allah Azze ve Celle buyurdu:

"De ki: Mülkün gerçek sâhibi olan Allah'ım! Sen mülkü dilediğine verirsin ve mülkü dilediğinden alırsın. Dilediğini yüceltir, dilediğini de alçaltırsın. Her türlü iyilik senin elindedir. Gerçekten sen her şeye kâdirsin. Geceyi gündüze katar, gündüzü de geceye katarsın. Ölüden diriyi çıkarır, diriden ölüyü çıkarırsın. Dilediğine de sayısız rızık verirsin" (Âl-i İmran; 26,27).

69

"Hakk Teâlâ'dan, Mağfiret, İsmet, Muvaffakiyet, Rızâ ve Sabır İstemenin Emredilmesi"ne Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Rabb'ür Rahîm'den; geçmiş günahlar için bağışlanma (mağfiret), gelecek günler için sakınma (ismet), lâyıkıyla kulluk etmek ve emirlere bağlı kalmak için başarı (muvaffakiyet), kazânın getirdiklerine hoşnutluk (rızâ), belâlarla gelen sıkıntılara tahammül (sabır), bol nîmet ve atıyyeye karşılık da şükürden başka bir şey istemeyin! Sonra da; hayırlı bir sonla vefâtı ve nebîler, sıddîklar, şehîd ve sâlihlerle –onlar ne güzel dostlardır– birlikte olmayı isteyin!

Dünyadan bir şey talep etme! Fakirliğin ve belânın, zenginliğe ve âfiyete dönüşmesini isteme! Aksine pay edilene ve düzenlenene râzı ol! O'ndan; bulunduğun makâmın sürekli olarak korunmasını iste! O seni başka bir duruma veya tam tersi bir duruma geçirmek için belâ ile imtihan eder ve dönüştürür. Çünkü sen hayrın hangisinde olduğunu bilemezsin; fakirlikte mi, zenginlikte mi? Belâda mı yoksa âfiyette mi? Eşyânın ilmi senden çekilmiştir. (Bu tür ilim) Maslahat ve mefsedetleriyle yalnız Azze ve Celle'ye mahsustur.

Ömer İbn'ül Hattâb –radıyallâhu anh–dan naklolunur: "Başıma gelecek hiç bir hâli umursamam: Sevdiğim bir şey de olabilir, sevmediğim bir şey de! Çünkü hayrın hangisinde olduğunu bilemem." Bu sözü; Allah Azze ve Celle'nin tedbîrine rızâ göstermenin, kazâ ve seçimine güvenmenin güzelliğini ifâde etmek için söylemiştir. Allah Teâlâ buyurdu:

"Hoşunuza gitmediği halde savaş size farz kılındı. Sizin için daha hayırlı olduğu halde bir şeyi sevmemeniz mümkündür. Sizin için daha kötü olduğu halde bir şeyi sevmeniz de mümkündür. Allah bilir, siz bilmezsiniz" (Bakara; 216).

Bu hâl üzere iken hevânı yok etmeye, nefsini kırmaya çalış! Yoksa ona tâbi olarak zelîl ve mağlûp olursun. Sonra, irâdeni ve arzularını ortadan kaldır! Böylece kalbin oluşlarından kurtulursun. Kalbinde Allah'tan başka bir şey kalmaz. Kalbin Allah Teâlâ'nın sevgisiyle dolar. İrâden Azze ve Celle'nin isteğini gerçekleştirir. Sonra dünyevî veya uhrevî bir kısmeti istemen emredilmek sûretiyle irâden sana tekrar geri verilir. İşte o zaman O'nun emrine imtisâl ederek istediğin için Azze ve Celle'yi istemiş olursun. O sana verirse; şükreder ve verdiğiyle hemhâl olursun. Şâyet vermezse; O'na gücenmez ve içinden değiştirmesini istemezsin. O'nu cimrilikle suçlamazsın. Çünkü sen onu hevân ve kendi irâdenle istemedin. Kalbini de O'nun dışındaki bir şeyi istemekten temizlemiştin. Aksine; isteyerek ve güvenerek O'nun emrine bağlandın.

70

"Şükretme ve Kusurları İtiraf Etme"ye Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Amellerinle övünmek ve onları kendine hamledip karşılığını beklemek, hiç sana yakışıyor mu? Oysa onların tümü Allah Teâlâ'nın yardımı, kuvveti, irâdesi ve lütfuyladır. Şâyet günahlardan kaçındıysan, bu; O'nun günahtan sakındırması, koruması ve himâyesi sâyesinde olmuştur.

Sen kim; buna şükretmek kim? Sana tevdî ettiği bu nîmetleri itirâf etmeyecek misin? Bu ne ahmaklık ve cehâlettir! Başkasının cesâreti, cömertliği ve bağışı ile mi övünüyorsun? Düşmanını öldürürken dahî cesaretlendirilmeye muhtaçsın: Ancak bu şekilde öldürebilirsin! Böyle olmamış olsa sen onun yerine yıkılmış olacakken; Sâdık, Kerîm ve Emîn olan sana karşılığını verme noktasında kefil olup arka çıkmadıkça malını dağıtamazken; verdiğin bir taneye bile kefil olacağını sana vaad ediyor ve sen buna tamah ediyorken; nasıl olur da sırf kendi fiilinmiş gibi övünürsün?

Yardım edene şükür ve övgüde bulunarak; sürekli olarak Allah'a hamd ederek; kötülük, günah ve kınamalar dışındaki bütün hâlleri O'na dayandırarak; hâlini güzelleştir! Kötülükleri nefsine izâfe etmelisin; zulmü ve kötü davranışları ona nispet etmeli, onu suçlamalısın. Bu daha doğru olur. Çünkü nefs bütün kötülüklerin sığınağıdır. Her türlü kötülüğü ve felâketi emreden odur. Senin ve –kesbin olmakla birlikte– fiillerinin yaratıcısı O Azze ve Celle'dir; sen kazanansın (kâsib), O da yaratandır. Allah Azze ve Celle'yi bilenlerden birinin dediği gibi: "Gelirsin; sen buna zorunlusun!"

Aleyhissalâtü Vesselâm'ın şu kavl-i şerîfi de buna işâret eder:

"Çalışın! Birbirinize yaklaşın: Ve doğruluğa yöneltin! Her şey yaratıldığı üzere müyesser olacaktır."

71

"Mürîd ve Murâd"a Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Mürîd veya murâd olma dışında başka seçenek yoktur.

Eğer sen mürîd isen, çok ağır bir yükü yüklenmişsin demektir. Çünkü sen tâlipsin. Tâlip matlûbuna kavuşuncaya ve maksadına ulaşıncaya kadar meşakkat içindedir. Bu durumda sen; nefsine, malına, âilene ve çocuğuna gelebilecek belâlardan; amellerinin ucuzlamasından; yüklerin, eziyet, elem ve aşağılanmaların sürmesinden nefret etmemelisin! Böylece, bütün rezillik ve kirlerden; sıkıntılardan ve insanların aşağılamasından kurtulur; mahbûblar, nazlılar ve murâd edilenler zümresine dâhil olursun.

Şâyet sen murâd isen, Azze ve Celle'yi sana gönderdiği belâlar yüzünden suçlama! Ve Azze ve Celle katındaki kadrinden ve yerinden dolayı şikâyetçi olma! Çünkü O; olgunlaşmış kişilere yetişmen için belâlarla imtihan eder, ve seni evliyâ ve abdalânın makamına yükseltir. Onlardan daha düşük bir makamda ve derecede bulunmayı; daha zayıf nûrlarla, daha düşük bir hil'at ve daha alçak bir nîmetle

nasiplenmeyi ister misin? Sen bu alçaklığa râzı olsan bile Hakk Azze ve Celle senin için buna râzı olmaz. Allah Teâlâ buyurdu:

"Allah bilir, siz bilmezsiniz!" (Bakara; 216).

Sen geri dursan da; O senin için en yücesini, en yükseğini ve en iyisini ister.

Dersen ki; 'Belâ ile imtihan olunanın muhîp, şımartılanın ise mahbûp olduğu bilinmekle birlikte: Bu kadar nîmetlendirilen murâd niçin belâ ile imtihan ediliyor?'

Denilir ki: Sana öncelikle çoğunlukta olanı anlattık. Mümkün olmakla berâber; ender bulunan ikinci bir durumla da pekiştirdik.

Nebî –sallâllahu aleyhi vesellem– hilâfsız mahbûbların efendisidir. Ve insanlar arasında en şiddetli belâya uğrayan da O olmuştur. Sallâllahu Aleyhi Vesellem Efendimiz şöyle buyurmuştur:

"Allah'tan hiç kimsenin korkmadığı kadar korktum. Hiç kimsenin çekmediği kadar eziyet çektim. Bilâl'in koltuk altına sıkıştırıp getirdiği dışında hiçbir yiyeceğim olmadan, otuz; gün ve gece geçirdim."

Sallâllahu Aleyhi Vesellem yine buyurmuştur ki:

"Biz nebîler topluluğu; insanlar arasında en fazla belâya maruz kalanlarız. Sonra; fazîletliler ve daha az fazîletliler..."

Sallâllahu Aleyhi Vesellem yine şöyle buyurmuştur:

"Ben, Allah'ı en çok tanıyanınız ve O'ndan en çok korkanınızım."

Neden mahbûb belâ ile imtihan edilir ve neden murâd olan nazlı korkutulur? Bunun; cennetteki âlî menzilelerine ulaşmalarından başka bir nedeni olmadığına işâret etmiştik. Çünkü; cennetteki makamlar dünyadaki amellerle yükseltilir ve arttırılırlar.

Dünya âhiretin tarlasıdır. Emirleri edâ ve yasaklara riâyetten sonra nebîlerin ve velîlerin amelleri; belâ anında sabır, rızâ ve muvâfakattir. Belâlar ortadan kaldırılır ve sonsuza kadar nîmetlerle, lütuf ve şımartılmayla muhâtab olurlar.

72

"Çarşıya Girdiğinde Oradaki Mala Meyleden ve Çarşıya Girdiği Halde Sabreden"e Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Dîn ve tâat ehlinden; cemaat olmak, Cuma namazı kılmak ve ihtiyaçlarını karşılamak üzere çarşıya çıkanlar birkaç sınıftır:

Onlardan; çarşıya çıkıp orada türlü lezzetler ve arzular uyandıran şeyleri görüp onlara bağlanan kişinin kalbi fitnelere takılır. Bu onun; yaratılışına uygun davranıp, hevâsına uyarak dînini ve kulluğunu terk etmesine ve böylelikle helâk olmasına sebep olur. Ancak Allah Azze ve Celle; rahmet, ismet ve yol göstermesiyle ulaşacak ki, kurtulabilsin.

Onlardan kimi de; bunları görür ve helâke sürüklenir, fakat aklına ve dînine dönerek, kendini sabretmeye zorlar ve onu terk etme acısını yutmaya çalışır. İşte o; nefsine, tabiatına ve hevâsına karşı (olan mücâdelesinde) Allah Teâlâ'nın yardım ettiği mücâhid gibidir. Onun için âhirette bol mükâfat yazılır.

Nebî Aleyhisselâm, rivâyet edilen bir hadîs-i şerîfte şöyle buyurur:

"Mü'minler için acziyet hâlinde terk ettikleri bir arzuya; bir, kudretli anlarında terk ettiklerine ise; yetmiş iyilik ecri yazılır."

Onlardan, Allah Azze ve Celle'nin katından dünya ve mal genişliğiyle lütfunu tahsîl eden kimse ise; onları elde eder, onlarla hemhâl olur ve böylelikle Allah Azze ve Celle'ye şükreder.

Bu nîmetleri görmeyen, onları farketmeyen biri var ki, o; Allah Azze ve Celle'nin dışındaki şeylere kördür. O'ndan başka bir şey görmez. O'nun dışında bir şeyle konuşmaz. O'ndan başkasını işitmez. Nazarla meşguliyetleri esnâsında başka bir sevgiliye ya da isteğe yönelmez. O, bu âlemden ve içindekilerden uzaklaşmıştır. Onun çarşıya girdiğini gördüğünde ona çarşıda ne gördüğünü sorsan; 'hiçbir şey görmedim' diye cevap verecektir. Evet, eşyâyı görmüştür ama baş gözüyle; kalp gözüyle değil! Bir anlık baktı; şehvetle değil! Sûrete baktı; manâya değil! Zâhire baktı; bâtına değil! Öyleyse o zâhiriyle çarşıdakilere bakar; kalbiyle ise Rabbi Azze ve Celle'ye: Bazen celâline, bazen cemâline nazar eder.

Çarşıya girdiğinde kalbi Allah Azze ve Celle ile dolu olup oradakilere rahmetle muamele eden kimseye gelince; onun onlara ve ellerindekine bakışı onlar için rahmettir. Girdiği andan çıktığı âna kadar çarşı ahâlisine; duâ, af dileme, şefâat, şefkat ve onlar üzerine rahmet olarak tezâhür eder. Onun gözlerinin yaşı boldur, lisânı; Allah Azze ve Celle'ye nîmetleri ve lütfunun tamamıyla hamd ve senâ eder. O, kulların ve beldelerin âsâyiş memuru olarak isimlendirilir. Sen dilersen ona; ârif, abdâl, zâhid, âlim, gavs, mahbûb, murâd veya kulların yeryüzündeki nâibi, elçi, mâhir, hâdî, muhdî, yol gösteren ya da mürşîd diyebilirsin. O; kibrît-i ahmerdir. Allah onlardan ve son makâma ulaşan Hakk mürîdi her mü'minden râzı olsun. Allah Hâdî'dir. Âmin.

73

"Rabb'in Başkalarının Ayıplarına Muttalî Ettiği Bir Kısım Evliyâ"ya Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Allah Teâlâ velîsini; başka birinin, yalanından isteğine, fiillerindeki veya sözlerindeki şirkinden gizlediği niyetine kadar, ayıplarından haberdâr eder. Allah'ın velîsi; Rabb'i, Resûl'ü ve Dîn'i hakkında gayretlidir. Önce bâtınında, sonra zâhirinde gizli ve açık olarak öfkesi artar. Zâhirî veya bâtınî hastalık ve illetlerle selâmette olduğu nasıl iddia edilebilir? Şirkle tevhîdin bir arada bulunduğunu kim iddiâ edebilir? Şirk; Allah'ın yakınlığından uzaklaşmak ve küfre girmektir. O da, düşmanın, şeytan-ı laînin ve ebedî ateşte bulunanların en aşağı derekesinde bulunan münâfığın sıfatıdır. Bu kimsenin gizli fiillerinin ve ayıplarının zikri ve bütün iddialarıyla birlikte sıddîkların hâllerine karşı edepsizliği ve Allah'ın kaderi ve fiili husûsunda fânilerle rekâbeti velînin dilinden sâdır olur. Bunu bir yönüyle Allah Azze ve Celle için gayretini ifâde etmek maksadıyla yapar. Diğer yönüyle o kimseyi kınayarak bir başkasına öğüt vermeyi amaçlar. Bir başka açıdan ise

Allah Azze ve Celle'nin fiili ve irâdesiyle galebe çalmak ve başkasının yalanına öfkesini göstermek için yapar. Hâl böyle olunca gıybet Allah Azze ve Celle'ye izâfe edilmiş olur. Men edildiği hâlde velî gıybet eder mi? Ya da gizli ya da açık olan bir şeyi avâmın veya havâssın içinde ortaya döker mi? Onlar hakkındaki bu kınama:

"Her ikisinin de günâhı faydasından daha büyüktür" (Bakara; 219)

âyetinde Azze ve Celle'nin buyurduğu gibi zâhiren münkirin reddedilmesi, bâtınen Rabb'in gücendirilmesi ve O'na îtiraz edilmesidir. Onun hâli böylelikle hayrette olmuş olur. Yapması gereken; susmak, teslîm olmak ve Rabbin îtiraz ettiği şeylerde değil de, şeriat noktasında gayret sarf etmeyi talep etmektir. Bu konudaki cevâz ise, o kişinin iftirâ ve yalanını kınayan Rabb ve velîye îtiraz etmemektir. Bu durum onun cehâlet ve hayretinden dönüp tevbe ederek vazgeçmesine sebep olur. Bu velî hakkında faydadan ziyâde zarardır. Şımarıklığı ve gururuyla helâk olan mağrur için ise faydalı bir şeydir.

"Allah dilediğini doğru yola iletir" (Nûr; 46).

74

"Akıllı Kimsenin Allah Teâlâ'nın Vahdâniyetine Delil Göstermesi Gereken Şey"e Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Âkil önce nefsinin sıfatını ve onun terkibini düşünür. Sonra bütün mahlûkatı ve muhdesâtı değerlendirir. Ve bunlardan onların yaratıcısına, mûcîdine ulaşır. Muhkem bir kudrette Hakîm'e âit bir işâret olduğu gibi, mahlûkatta da Sâni'e âit bir delil vardır. Zîrâ; eşyânın tamamı O'nunla mevcuttur.

Teâlâ'nın:

"O, göklerde ve yerde ne varsa hepsini, kendi katından (bir lütuf olmak üzere) size boyun eğdirmişti" (Câsiye; 13)

âyetini İbn Abbas bu manâda tefsîr etmiştir: Herşeyde O'nun isimlerinden bir isim vardır, herşeyin ismi O'nun ismindendir. Sen de O'nun isimlerinden, sıfatlarından ve fiillerinden birisin. O; kudretiyle zâhir, hikmetiyle bâtındır. Sıfatlarıyla zuhûr eder, zâtıyla da gizlenir. Sıfatlarla zâtını; fiillerle de sıfatlarını örttü. İlmi, irâdeyle ortaya çıkardı, irâdeyi hareketlerle izhâr etti. İşi yetenekle gizledi. Yeteneği irâdeyle açığa çıkardı. O gaybda iken bâtındır, kudreti ve hikmeti ile de zâhirdir.

"O'nun benzeri hiçbir şey yoktur. O işitendir, görendir" (Şûrâ; 11).

Bu hususta, mârifet sırlarından ancak içinde kandil bulunan bir oyuktan zâhir olanları izhâr etmiştir. O, ismet eliyle onun tutuşmasını emretmiştir. Allahım onu dinde fakîh kıl! Ve ona tevîlini öğret! Allah Teâlâ hepimizi, onların bereketlerine nâil eyleyip onlarla birlikte haşr eylesin! Âmin.

75

"Tasavvuf ve Onun Ne Üzerine Bina Edildiği"ne Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Sana, Allah'tan korkmayı ve O'na itâati tavsiye ediyorum. Şeriatın zâhirine bağlı kalmayı; temiz kalpli olmayı; nefsin cömertliğini; güler yüzlü olmayı; pişmanlığı terk etmeyi; eziyet etmemeyi ve fakat eziyete ve fakirliğe tahammül etmeyi; meşâyihe hürmete devam etmeyi ve ihvanla güzel geçinmeyi; küçüklere ve büyüklere nasîhati; düşmanlık ve eziyeti bırakmayı; dostluğu ve yardımlaşmayı; hep mütevâzı kalmayı; kendi tabakandan olmayan kimselerle sohbeti kesmeyi; din ve dünya işlerinde yardımlaşmayı ve fakirliğin hakîkatini tavsiye ediyorum ki; o, senin gibi olana muhtaç olmamandır. Ve tabii ki, zenginliğin hakîkatini! Çünkü; o da, senin gibi olandan müstağnî olmandır.

Tasavvuf kîl u kâle değil; açlığa yönelmektir. Alışkanlıkları ve hoşa giden şeyleri bırakmaktır. Fakîre ilimle değil, yumuşaklıkla yaklaş! Çünkü ilim onu ürkütür; yumuşak davranmak ise onu yaklaştırır.

Tasavvuf sekiz esâs üzerine kurulmuştur:

İbrâhim –aleyhisselâm–ın cömertliği,

İshak –aleyhisselâm–ın rızâsı,

Eyyûp –aleyhisselâm–ın sabrı,

Zekeriyyâ –aleyhisselâm–ın işâreti,

Yahyâ –aleyhisselâm–ın gurbeti,

Mûsâ –aleyhisselâm–ın tevazuu,

İsâ –aleyhisselâm–ın seyâhati,

Efendimiz; Nebîmiz Muhammed –sallâllahu aleyhi vesellem–in fakrı. Salât; O'nun, tüm nebî ve peygamber kardeşlerinin, âilesinin, ashâbının ve bütün müslümanların üzerine olsun! Âmin.

76

"Vasiyet"e Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Zenginlerle arkadaş olduğunda izzetli, fakirlerle arkadaşlık kurduğunda ise mütevâzı olmanı tavsiye ederim. Tevâzuun ihlâslı olmalıdır. Yani; Hâlık'ın seni her dâim gördüğünü bilmelisin. Sebepler konusunda Allah'ı suçlama! Bütün hâllerde O'na sığın! Kardeşlerinle arandaki sevgiye güvenerek onları ihmal etme!

Fakirlerle olan arkadaşlığında mütevâzı, cömert ve güzel ahlâklı olmalısın! Nefsini öldür ki; dirilesin! Yaratıklarından Allah Teâlâ'ya en yakın olanı; huy bakımından en cömert (evsa) olanıdır. Amellerin en üstünü; sırrı Allah Teâlâ dışındakilere duyurmaktan korumaktır. Sabırlı ve doğru olmalısın! Sana dünyadan iki şey yeter: Fakirle sohbet ve velîye hizmet. Fakirlik, Allah Teâlâ dışında her şeyden müstağnî olmaktır.

Senden aşağı olana saldırman; zayıflıktır. Üstün olana hücûmun ise; övünç vesilesidir. Seninle aynı düzeyde olana saldırmak ise; kötü ahlâktır.

Fakirlik ve tasavvuf ciddî şeylerdir. Bu ikisini hezeyânlarla karıştırmak olmaz. Allah bizi ve sizi ve tüm müslümanları muvaffak eylesin! Âmin.

Ey velî, sana her durumda gereken Allah'ı zikretmektir. Çünkü o; bütün hayırları muhtevîdir. Allah'ın ipine sımsıkı sarılmalısın! Çünkü zararları def eder. Fezâdan gelecek olanlarla karşılaşmaya hazır ol! Çünkü mutlaka vukû bulacaktır.

Bil ki sen harekât ve sekenâtından mesulsün! Vaktini en iyi bir şekilde değerlendir! Âzâlarını fuzûlî işlerde kullanma!

Allah'a, Resûlü'ne ve O'nun ardından gidene itâat etmen gerekir. Bu şekilde O'nun hakkını edâ et! O'nu mesul tutarak O'ndan talep etme! Her hâl ü kârda ona duâ et!

Müslümanlara hüsn ü zan besle! Onlara yönelik niyetini ıslâh et! Onların aralarında hayır için çalış! Kalbinde bir kişiye karşı kötülük, kin veya öfkeyle geceleme! Sana zulmeden kimseye bedduâ etme! Allah Azze ve Celle'yi murâkabe et!

Helâl yemeli, bilmediğin hususları Allah'ı bilen kimselere sormalı, Allah Sübhânehû ve Teâlâ'dan hayâ etmelisin.

Ülfetini Allah'la birlikte olmaya hasret! Allah'tan başka biriyle sohbetin yine O'nun ülfetiyle olsun! Her sabah tasadduk etmen gerekir. Akşam olduğunda o gün müslümanlardan ölen birinin cenâze namazını kıl! Akşam namazını kıldığında istihâre duâsı yap! Sabah akşam yedi kere: Allah'ım beni ateşten koru! diye duâ et! Şu sözü ezberle: Kovulmuş şeytandan Semî' ve Alîm olan Allah'a sığınırım. Ve

"O öyle Allah'tır ki; O'ndan başka tanrı yoktur. Görülmeyeni ve görüleni bilendir. O, esirgeyen ve bağışlayandır" (Haşr; 22)

meâlindeki âyetten itibaren Haşr Sûresi'ni oku! Muvaffak kılan ve yardım eden Allah'tır. Çünkü yüce ve büyük olan Allah'tan başka güç ve kudret sâhibi yoktur.

77

"Mahlûkattan Fâni Olup Allah'la Birlikte Olma"ya Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Sanki hiç mahlûkât yokmuş gibi Allah Azze ve Celle ile birlikte ol! Mahlûkatla ise; nefsi yok farzederek birlikte ol! Şâyet Allah Azze ve Celle ile mahlûkat olmaksızın birlikte olursan; herşeyden fâni olur, varolursun. Nefs olmaksızın mahlûkatla birlikte olursan; âdil olur, âkıbetlerden kurtulur ve bâki kalırsın. Halvette iken herşeyi terk et! Yalnız gir ki; halvetinde sır gözünle dostunu göresin, ve görünenin arkasında olanı müşâhede edesin! Nefs gider, onun yerine Allah'ın emri ve yakınlığı gelir. O zaman; senin cehâletin ilim; uzaklığın yakınlık; suskunluğun zikir olur; vahşîliğin ehlîleşir.

Ey şu! Artık ortada yaratan ve yaratılmış olandan başka bir şey kalmadı. Hâlık'ı tercih ediyorsan; onlara şöyle de:

"İyi bilin ki onlar benim düşmanımdır, ancak Âlemlerin Rabbi (benim dostumdur)" (Şuarâ; 77).

Sonra Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı şöyle buyurdu:

Tadan bilir. Denildi ki; 'safrasında acılık baskın olan tatlılığı nasıl hissetsin?' Dedi ki: Şehvetlerine karşı kasd ve zorlama ile muamele etsin!

Ey şu! Mü'min sâlih amel işlediğinde nefsi kalbe dönüşür. Kalbin idrâk ettiklerini kavrar. Sonra kalbi sırra dönüşür. Sonra fenâya inkılâb eder, varlık ve bekâ olur.

Sonra Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Sevenleri her kapı kabul eder.

Ey şu! Fenâ; mahlûkatın yok edilmesidir. Ve senin tabiatının melek tabiatına dönüşmesidir. Sonra melek tabiatından fâni olup ilk geniş yola kavuşmasıdır. İşte o zaman Rabbin, seni istediği şekilde sular ve sana istediği şeyi eker.

Bunu istiyorsan: Önce, İslâm ol; sonra, itâat et; sonra, Allah'ı bil; sonra, mârifeti; sonra, varlığı! Varlığın O'nun olduysa, herşeyin O'nun olmuş demektir.

Zühd bir saatlik; vera' ise iki saatlik bir iştir. Mârifet ise; sonsuz bir ameldir!..

78

"Mücâhede Ehli, Muhâsebe Ehli Ulü'l-Azm ve Özellikleri"ne Dâir

Allah'ın râzı olduğu ve râzı kıldığı buyurdu:

Mücâhede ve muhâsebe ehli ve azîmet sâhipleri on özelliği tecrübe etmişlerdir. Allah Teâlâ'nın izniyle bu tecrübeleri gerçekleştirip birini hâkim kıldıklarında; Allah'a ve şerefli makamlara vâsıl olurlar.

Birincisi: İster doğrulukla, ister yalancılıkla, ister kasten, isterse unutarak olsun; Allah Azze ve Celle adına yemin etmemektir. Bu konuda nefsine hükmeder; dilini de buna alıştırırsa; unutarak ya da kasıtlı olarak yemin etmeyi bırakır. Bunu îtiyât hâline getirdiğinde; Allah nûrlarından bir kapıyı ona açar, o da kalbinde bu amelinden doğan menfaati bilir. Azim ve sabır gücünün derecesi yükselir, kardeşleri onu över, komşuları nazarındaki değeri artar... Öyle ki; onu tanıyan ona tâbi olur, gören de ondan çekinir.

İkincisi: İster şaka, isterse ciddi olsun yalandan kaçınmaktır. Şâyet bunu yapar ve nefsinde yalan söylememeyi hâkim kılıp lisânını da buna alıştırırsa; yalana dâir ilmini saflaştırarak Allah Teâlâ onun göğsünü açar. Sanki hiç yalanı bilmiyormuş

gibi olur. Başkasından yalan işittiğinde onu ayıplar ve nefsinin kabahatini yüzüne vurur. Onun bu durumdan kurtulması için duâ ederse, sevâp kazanmış olur.

Üçüncüsü: Birine bir şey vaad edip yerine getirmemekten kaçınmaktır. Ve tabii ki vaad etmeyi de bırakmaktır. Çünkü; bu onun için en sağlam durum ve en doğru yoldur. Şâyet bunu başarırsa; onun için cömertlik kapısı açılır ve hayâ derecesi yükseltilir. Ona sâdıklara karşı sevgi bahşedilir ve Allah Azze ve Celle katındaki övgüsü artar.

Dördüncüsü: Mahlûkattan birine lânet etmekten kaçınmaktır. Bunun ötesinde bir zerre dahî eziyet etmemektir. Çünkü bu; ebrârın ve sıddîkların ahlâkıdır. Ve onlar için; dünyada Allah Teâlâ'nın koruması altında, dereceleri önemsiz görmelerine rağmen güzel bir son hazırlanmıştır. Bu ameli; onu helâk olmakla boğuşmaktan kurtarır, mahlûkattan gelecek tehlikelere karşı güvende olmasını sağlar. Kulların merhametine muhâtab kılar. Ve Azze ve Celle ile yakınlaştırır.

Beşincisi: Zulmetmiş olsa bile mahlûkattan birine bedduâ etmemektir. Dilini tutmalıdır ve sözle ya da fiille karşılık vermemelidir. Bu haslet, sâhibini yüksek derecelere ulaştırır. Bununla edeplenen dünyada ve âhirette şerefli bir makama nâil olur. Yakın ya da uzak; halkın tamamının kalbinde, ona karşı muhabbet ve sevgi hâsıl olur. Halkın davetine icâbet eder. Dünyadayken mü'minlerin kalbindeki yeri azîz olur.

Altıncısı: Kıble ehlinden birisi hakkında; şirk, küfür veya nifak içinde olduğuna dâir şehâdet etmemektir. Çünkü bu; rahmete daha yakındır ve derece bakımından daha yüksektir. Sünnetin tamamı da budur. Bu Allah'ın ilmine müdâhale etmemektir. Allah'ın öfkesinden uzaklaşmak ve Teâlâ'nın rızâsına ve rahmetine yaklaşmaktır. Çünkü o, Allah Teâlâ'ya açılan öyle şerefli ve yüce bir kapıdır ki; kul mahlûkatın hepsi için, merhameti mîrâs olarak devralmıştır.

Yedincisi: Günahı düşünmeyi terk etmek ve âzâları ondan men etmektir. Allah Teâlâ bu ameli âhiret hayırları bakımından da küçümsememekle birlikte, daha dünyadayken kalp ve âzâlardaki karşılığını sür'atle verir.

Allah'tan hepimizi nîmetlendirmesini istiyoruz. Bize bu hasletleri bildirsin ki; kalplerimizdeki arzulardan kurtulalım.

Sekizincisi: Mahlûkattan herhangi birine küçük ya da büyük bir yük yüklememektir. Aksine; bütün mahlûkatın ihtiyâcı hâlinde sıkıntısını bertaraf etmek ve onu bu yükten kurtarmaktır. Çünkü bununla; âbidlerin ve şerefli muttakîlerin yüceliği tamamlanır. Emr-i bi'l-ma'rûf ve nehy-i an'il-münker bu amelle kuvvetlenir. Artık o kişi nazarında, halkın tamamı aynı seviyededir. Bu tahakkuk ettiğinde, Allah Teâlâ bu amele sâhip kimseyi; zenginlik, yakîn ve güvenlik içinde yaşatır. Ona kimseyi üstün kılmaz. Öyle ki, onun nazarında mahlûkat aynı haklara sâhiptir. Ve tüm bu sebeplerden dolayı izzetli bir mü'min ve şerefli bir muttakî olur. İhlâs kapısına daha çok yaklaşır.

Dokuzuncusu: İnsanoğluna ait şeylere tamah etmemektir. Onların sâhip oldukları şeyi kendin için istememektir. Çünkü en büyük izzet; üstün zenginlik; büyük mülk; en iyi övünme vesîlesi; saf yakîn; budur. Aşikâr şifâ verene tevekkül etmek, Allah Azze ve Celle'ye güvenmeye vesîle olur ve hem zühde açılan kapıdır. Onunla vera' hâsıl olur; kulluk onunla tamamlanır. Bu haslet, Allah Azze ve Celle ile musâhabenin alâmetlerindendir.

Onuncusu: Mütevâzı olmaktır. Çünkü bu; kulun makamının ve konumunun yükselmesine sebebiyet verir. Allah Sübhânehû katındaki ve halk nazarındaki izzet ve şerefi kemâle erer. Dünya ve âhiretten istediği ne varsa elde eder. Bu haslet bütün hasletlerin kökü, dalı ve kemâlidir. Bu özelliğiyle kul Allah Teâlâ'dan, hem sevinçte hem de kederde râzı olan sâlihlerin makamına ulaşır. İşte bu da; takvânın en son noktasıdır.

Tevâzu, kişinin karşılaştığı her kimseyi kendinden üstün görmesi ve; 'belki de Allah katında benden daha hayırlıdır, daha yüksek bir derecededir' demesidir. Şâyet karşılaştığı kişi ondan küçükse; o zaman da, 'Allah Teâlâ'ya isyan etmemiştir, ama ben etmiştim, şüphesiz benden daha hayırlıdır' diye düşünür. Şâyet yaşça ondan büyükse; 'benden önce Allah'a kulluk etti', âlim bir kimse ise; 'benim ulaşmadığım, nâil olmadığım şey ona verildi, bilmediklerim ona öğretildi, ilmiyle âmil olmuştur' diye düşünür. Yok eğer câhil bir kişiyse; 'o bilmeyerek Allah'a isyan etti, ben ise bilerek günah işledim, benim âkıbetim nasıl olur; onunki nasıl bilmiyorum?' der. Kâfirse; 'belki müslüman olur ve hayırlı bir amelle ömrünün sonuna erişir. Kim bilir ben kâfir olurum ve kötü bir sonla ölürüm' diye düşünür. İşte bu şefkat ve korku kapısıdır. Bunun başlangıcı dostluk, sonu da kullara merhamettir.

Kul bu hasletlere sâhip oldukça, Allah Teâlâ da onu gâilelerden muhafaza eder. Ve Allah Teâlâ için nasîhat edecek bir makama eriştirir. Böylece Rahmân'ın tercih ettiklerinden (asfiyâ), sevgililerinden (ehibbâ) ve lâneti üzerine olası, Allah'ın düşmanı İblîs'in düşmanlarından olur. İşte bu, rahmetin kapısıdır. Bununla; kibir, öfke ve kendini beğenme kapıları kapanmıştır. Nefsi dünya ve âhirette yüksek dereceleri reddeder. İbâdetin özü, zâhidlerin yüceliklerinin son noktası ve âbidlerin alâmeti budur. Bundan daha üstün bir şey yoktur. Bununla birlikte dili her iki âlemi (dünya ve âhiret) ve onlarla ilgili şeyleri zikretmez olur. Onun işleyeceği bir ameli kalmamıştır artık! Sadece O'nunladır. Kalbi kir, kibir ve azgınlıktan temizlenir. Dili gizli ve âşikâr bir tek şeyi zikreder. Gizli ve açık tek bir isteği vardır. Sözü de böyledir. Halk onun nazarında nasîhat etmesi bakımından aynı seviyededir. O; Allah'ın mahlûkatından birinden kötüleyerek ve yaptıklarını ayıplayarak bahseden, ya da yanında bir kimsenin kötülenmesinden hoşlanan nasîhatçilerden değildir. Çünkü bu; âbidlerin âfetine, nüssâkın fesâdına ve zâhidlerin helâkına sebebiyet verir. Ancak Allah Teâlâ'nın yardımı, rahmeti, nîmeti ve ihsânı ile dili ve kalbi muhafaza olunursa kurtulabilir.

Şerh
İBN TEYMİYE

1.

Ben derim ki: Bu, oldukça kuşatıcı kıymetli bir ifadedir. Herkes buna ihtiyaç duyar. Bu, kulun muhtaç olduğu şeylerin sınıflandırılmasıdır. Allah-u-teâlâ'nın şu ayetlerine uygundur: "Her kim takvalı olur ve sabrederse, muhakkak ki Allah, ihsan sahiplerinin mükâfatını zayi etmez" (Yusuf/90). "Eğer sabreder ve takvalı olursanız, onların tuzakları size hiçbir zarar veremez" (Al-i İmran/120). "Eğer sabreder ve takvalı olursanız; muhakkak ki bu, zorlu işlerdendir" (Al-i İmran/186). Takva, emredilenin yapılması ile yasaklananın terk edilmesini barındırır kendi içinde. Sabır da, takdir edilene sabretmeyi ihtiva eder. Böylelikle üç madde iki maddeye irca edilebilir. Gerçekte bu üç madde "emre uyma"ya râci'dir ki, o da; Allah'a ve Resûlü'ne itaat etmektir.

Meselenin aslı şudur ki, her kul bütün anlarında Allah'a ve Resûlü'ne itaat etmeye muhtaçtır. Bu da, o anda; o an için emredileni yapmaktır. Allah'a ve Resûlü'ne itaat ise, insanların ve cinlerin kendisi için yaratıldıkları Allah'a ibadet etmektir. Allah-u-teâlâ'nın da buyurduğu gibi: "Ben insanları ve cinleri ancak bana kulluk etsinler diye yarattım" (Zâriyat/56). "Sana ölüm gelinceye dek Rabbin'e kulluk et" (Hicr/ 99). "Ey insanlar, sizi ve sizden öncekileri yaratan Rabbiniz'e kulluk edin, umulur ki takvaya erişirsiniz" (Bakara /21).

Peygamberlerin hepsi, kendi toplumlarına, Allah'a kul olmalarını ve O'na hiçbir şeyi ortak koşmamalarını emretmiştir. Allah Teâlâ buyurur ki: "Biz her topluma, -Allah'a kulluk edin ve tağuttan kaçının diye- bir peygamber gönderdik" (Nahl/36); "Senden önce gönderdiğimiz elçilerimize sor, Biz, Rahmân dışında kulluk edilecek ilâhlar mı var kıldık" (Zuhruf/45).

Bu üç husus, "emre uyma"ya râci' olur, zira; beş vakit namaz ve hacc gibi farzların yapılmasının emredildiği anda, kul bu emredileni yapmaya muhtaç olur.

Günah sebeplerinin zikredildiği anda da, (kul); kaçınma, hoş görmeme ve kendini ondan alıkoymaya muhtaç olur. Bu ise, o an hakkında emredileni yapmak demektir. Ama aklına günah işlemek gelmeyen biri ise hiçbir şey yapmamıştır ki bundan dolayı bir karşılık elde etsin. Ancak; günah işlememiş olması, onun günahın cezasından kurtulmasına vesile olur. Sürekli mücerret bir günah işlememe ise emredilen bir şey değildir. Ancak kulun güç yetirebileceği bir emir emredilir. Bu ise ancak hâdis bir durum olur: Gerek bir emrin var kılınmasıyla, gerekse bir emri ortadan kaldırmakla.

Razı olunacak kadere gelince; kul; hastalık, fakirlik ya da korkuyla imtihana tâbi tutulur. Ona, zorunlu olarak sabretmek, veya; ya zorunlu olarak ya da kendi isteğiyle razı olmak emredilmiştir. Bizim mezhepteki ya da diğerlerindeki alimlerin bu konuda iki görüşü bulunmaktadır. Musîbetlere karşı sabredip onlardan razı olmanın bizzat kendisi Allah'a ve Resûlü'ne itaat etmektir. Bu da emre uymak demektir ki, Allah'a kul olmak da budur.

Ancak; bu üç husus, genel anlamda "emre uymak" sınıfına dahil olsa da detaylandırma ve ilişkilendirme noktasında, ya zikre değer olduğundan, ya da; 'bununla diğeriyle kasdedilmeyen kasdedilmiştir' denilerek bir tasnif yapılmıştır.

Allah-u-teâlâ'nın da buyurduğu gibi; "O'na kulluk et ve O'na tevekkül et" (Hûd /123). "Bana kulluk et ve beni anmak için namaz kıl" (Tâhâ/14). Bu (tevekkül ve namaz); eğer "kulluk" ifadesi mutlak olarak kullanılırsa ibadete dahil olur. Ancak ilişkilendirme noktasında, ya genellik-husûsîlik açısından zikredilmiştir, ya da; onun husûsî olarak zikredilmesi, umumî kavramın içine dahil olmasını engellemek içindir.

Şu ayetlerde olduğu gibi: "Yalnız sana kulluk ederiz ve yalnız senden yardım dileriz" (Fatiha/5); "Rabbin'in ismini an ve kendini ona ada. Doğunun ve batının Rabbi. O'ndan başka hiçbir ilâh yok. O'nu vekil edin. Onların dediklerine karşı sabret ve onlardan güzelce uzaklaş" (Müzemmil/8,10). Ancak; "kendini adamak" ifadesinin, 'ibadet' ve 'itaat' ifadelerinde olduğu gibi, kendinden öncekileri ihtiva etmeyeceği söylenebilir.

Hulâsa, insanın başlangıçta emrolunduğu şeyler ile; bir fayda temini ya da bir zararın def edilmesine yahut bir şeyi sevme ya da sevmemeye ihtiyaç duyması halinde emrolunan (şeyler) arasında fark vardır.

Şeyh Abdülkadir'in (kaddesallahu sırrahu) sözü, bu merkez etrafında dönmektedir ki; o da emredilenin yapılması, yasaklananın terk edilmesidir. Bu iki husus dışındaysa iradeden yoksun olur ki; Rabbi'nin kendisine emrettiğini yapmaktan ve kula emredilmeyeni yapmamaktan başka kulun bir isteği olamaz. Bu fiili; ya kulun vasıtası olmaksızın Rabb (azze ve celle) yapmıştır, ya da kulun arzusu olmaksızın kul vasıtasıyla Rabb yapmıştır. Bu ise, kulun razı olması gereken "kader"dir.

Bu makamdaki şer'î hakikatin izahına gelince o da iki nevidir:

Birincisi; kulun, Rabb'in yaptığıyla emrolunmuş olduğudur. Bu emir de; ya onu sevip ona bu hususta yardımcı olmak, ya da onu sevmeyip bu durumu ortadan kaldırmaya çalışmaktır.

İkincisi ise; kulun, bunlardan hiçbirisiyle emredilmemiş olmasıdır.

Şeyh'in ifadesindeki maksadı açıklayacak hususlar ileride gelecektir. Kulun her hâl ü kârda kendisine emredileni yapması ve nehyedileni terk etmesi gerekir. Ancak; kula emredilmiş olmayan ve Rabb'in yaptığı meselede ise, bize düşen O'nun yaptığına teslim olmaktır. İşte Şeyh'in ve diğer başkalarının sözlerindeki hakîkat budur.

Vacip olmayıp müstehap olanı emrederler, haram olmayıp mekrûh olandan da nehyederler. Onlar; havasla havassın yolunu, avâmla avâmın yolunu izlerler.

Havassın yolu –ki mukarreb olanların yoludur– kulun ancak kendisine emredileni yapması, Allah ve Resûlü'nün irade edilmesini emrettiğini irade etmesidir. Bu da; Allah'ın sevip razı olduğu ve şer'î-dini bir irade olarak irade ettiği şeydir. Yoksa kulun başına gelen her şey yaratılış ve varediliş açısından O'nun bir murâdıdır. Mutlak olarak yaratılışsal ve kaderî iradeyle yetinmek ne aklen takdir edilir, ne de şer'an emredilir.

Zira; kulun başına gelenlerden bir kısmı, ortadan kaldırılması gereken ve irade edilmesi câiz olmayan hususlardır. Bir kişinin veya ailesinin kafir olmasını, ya da; onun veya ailesinin günaha duçar olmasını istemek, engellemeye muktedirken bir peygamberin katledilmesini irade etmek, insanları saptırıp dinlerinin ve dünyalarının fesada uğramalarını dilemek gibi. Bu hususlardan nefret edilip engellenmesi gerekir; bunların irade edilmesi câiz değildir.

Aklen muhal olmasına gelince: İnsan kendisine uygun şeyi sevmek ve kendisine ters gelen şeylerden de hoşlanmamak üzere yaratılmıştır. Açlık halinde yemek gibi kendisini doyuracak şeyi sever ve toprak gibi doyurmayacak şeyi de sevmez. Bu ikisini eşit derecede arzulaması mümkün değildir. Aynı şekilde kendisine faydalı olan iman ve amel-i salihi sever ve kendisine zarar verecek küfür ve fısktan da nefret eder. Hatta; Allah'ı ve yalnızca ona kulluk etmeyi sever, O'nun dışındakilere kul olmaktan nefret eder.

İbrahim Halilullah'ın (a.s.) da dediği gibi: "Peki, kulluk ettiğiniz şeylere hiç baktınız mı? Sizler ve sizden önceki atalarınız! Bu taptıklarınız benim düşmanımdır. Benim için yalnızca Âlemlerin Rabbi vardır" (Şuara /75-77).

Allah-u-teâlâ buyurmuştur ki: "Gerçekten İbrahim'de ve ona uyanlarda sizin için güzel bir örnek vardır. Onlar kendi toplumlarına şöyle demişlerdi: Bizler, sizden de, sizin Allah dışında kulluk ettiklerinizden de uzağız. Sizleri inkar ettik. Sizinle bizim aramızda, sizler yalnızca Allah'a iman edinceye dek düşmanlık ve nefret vardır" (Mümtehine/4). Allah bizlere İbrahim'i ve ona uyanları örnek almamızı emrediyor; zira, onlar hem müşriklerden hem de onların Allah dışında taptıklarından uzak olduklarını ifade etmişlerdir.

Halil İbrahim (a.s.) şöyle demişti: "Sizin taptıklarınızdan uzağım ben. Ancak beni var eden hariç. O beni doğru yola iletecektir elbet" (Zuhruf/26-27). Uzak olmak (berâet) dost olmanın (velayet) zıddıdır. Berâetin kaynağı nefret, velayetinki ise sevgidir.

Zira; 'tevhid'in hakîkatı Allah'tan gayrı kimseyi sevmemektir; Allah'ın sevdiğini Allah için sevmektir, ancak Allah için sevmek ve ancak Allah için buğzetmektir. Allah-u-teâlâ buyurur ki: "İnsanlardan öyleleri var ki; Allah'a ortaklar edinirler. Onları Allah'ı sever gibi severler. İman edenler ise Allah'ı daha çok severler" (Bakara/165).

"Allah için sevmek" ile "Allah ile birlikte sevmek" arasındaki fark oldukça barizdir. Tevhid ve ihlâs ehli, Allah dışındakileri Allah için sever. Müşrikler ise Allah dışındakileri Allah ile birlikte sever. Müşriklerin tanrılarını, hıristiyanların Mesih'i, ehl-i hevânın da liderlerini sevmesi buna örnektir.

Kulun, kendisine faydalı olanı sevmek, zararlı olandan nefret etmek üzere yaratıldığı meselesi anlaşılınca, var olan her şeye karşı fıtrat ve yaratılış bakımından ortaya koyacağı iradesi eşit olamaz. Ayrıca her şeyi irade etmesi de şeriat açısından emredilmiş bir husus değildir. Allah, kula bir kısım meseleleri irade etmesini, diğerlerinden de hoşlanmamasını emretmiştir.

Allah'ın salâtı ve selâmı üzerlerine olsun peygamberler, fıtratın kemale erdirilip istikrara kavuşturulması için gönderilmişlerdir; değiştirilip bozulması için değil. Hz. Peygamber (s.a.v) buyurmuştur ki: "Her doğan fıtrat üzere doğar. Anne-babası onu yahudileştirir, hristiyanlaştırır ve mecusileştirir." Allah Teâlâ buyurur ki: "Böylece sen, batıl her şeyden uzaklaşarak, yüzünü dine; Allah'ın insanları onun üzere yarattığı fıtrata çevirir. Allah'ın yaratmasında bir değişiklik olamaz. Bu dosdoğru dindir. Ancak insanların çoğu bilmezler" (Rum/30).

Hz. Peygamber'den gelen sahih bir hadisle menvidir ki: "Allah-u-teâlâ buyurur: Ben, kullarımı hanifler (batıldan uzak) olarak yarattım; şeytanlar onları bozdu. Onlara benim helal kıldıklarımı haram yaptılar ve onlara hakkında hiçbir delil indirmediğim şeyleri bana ortak koştular."

Haniflik, dini Allah'a has kılmak suretiyle doğru yolda olmak demektir. Bu da, O'nu sevmeyi ve O'na boyun eğmeyi; ne sevgide ne de boyun eğişte O'na hiçbir şeyi ortak koşmamayı ihtiva eder. Zira; ibadet (kulluk), ziyade bir boyun eğişle birlikte son derece ziyade bir sevgiyi barındırır içinde. Buna ise ancak ve ancak Allah layıktır. Yalnızca Allah'a karşı haşyet duymak ve takvalı olmak, yalnızca O'na tevekkül etmek de aynen böyledir.

Resûl'e de itaat olunur ve O da sevilir. Helal; onun helal kıldığı, haram; onun haram kıldığı, din de; onun teşri' buyurduğudur. Allah-u-teâlâ buyurur ki: "Her kim Allah'a ve Resûlü'ne itaat eder, Allah'tan korkup O'na karşı takvalı olursa, işte onlar kurtuluşa erenlerdir" (Nûr/52). "Keşke onlar Allah'ın ve Resûlü'nün onlara verdiklerine razı olsalardı ve; Allah bize yeter, Allah ve Resûlü bize kendi lütfundan verecektir, biz Allah'a yöneldik, deselerdi" (Tevbe/59).

İşte bu, İslam dininin hakîkatidir ve peygamberler de bununla gönderilmişlerdir. Allah-u-teâlâ'nın da buyurduğu gibi;"Allah, sizin için; Nuh'a tavsiye ettiğini, sana vahyettiğimizi, İbrahim'e, Musa'ya ve İsa'ya tavsiye ettiğini, sapasağlam uygulayın ve onda ayrılığa düşmeyin diye din olarak uygun gördü (Şûra /13). "Ey peygamberler! Temiz şeylerden yiyin,salih amel işleyin, Ben yaptıklarınızı bilirim. İşte, bu sizin ümmetiniz; tek bir ümmettir. Ben sizin Rabbiniz'im. Benden sakının" (Mü'minûn/ 51,52).

İşte herkesin tutunması gereken esas budur. Allah'ın irade edilip sevilmesini emrettiğini irade eden ve seven olmak; buğz edilmesini emrettiğinden de nefret eden ve onu buğz eden olmak zorunludur.

Bu hususta insanlar dört sınıftır: En mükemmelleri; Allah ve Resûlü'nün sevdiğini sevenler, Allah ve Resûlü'nün buğz ettiğine buğz edenler, Allah ve Resûlü'nün irade edilmesini emrettiğini irade edenler, Allah ve Resûlü'nün nefret edilmesini emrettiğinden

nefret edenlerdir. Onların bunun dışında ne bir sevgileri ne de bir buğzları vardır. Onlar Allah ve Resûlü'nün emrettiğini emrederler ve bunun dışında başka bir şey emretmezler, Allah ve Resûlü'nün nehyettiğini nehyederler ve bunun dışında başka bir şeyi nehyetmezler.

Bu beşeriyetin en efdali olan iki dostun; Hz. Muhammed (s.a.v) ile Hz. İbrahim'in (a.s.) hâlidir. Hz. Peygamber'den gelen sahih bir hadiste sabit olmuştur ki: "Allah, İbrahim'i dost edindiği gibi beni de dost edinmiştir."

Bir başka sahih hadiste de şöyle buyurmuştur: "Allah'a yemin olsun ki, ben, ne kimseye bahşederim ne de kimseyi mahrum ederim. Ben sadece, bana emredildiği şekilde sunan bir bölüştürücüyüm." Ayrıca Hz. Peygamber, Rabbi'nin, kendisini kral-peygamber olmak ile kul-peygamber olmak arasında muhayyer bıraktığını; kendisinin ise kul-peygamber olmayı tercih ettiğini söylemiştir. Kral-peygamber Hz. Dâvud ve Hz. Süleyman örneğinde olduğu gibidir.

Allah-u-teâlâ buyurur ki: "Bu bizim bağışımızdır. Onu hiçbir hesap yapmaksızın ver ya da elinde tut" (Sad/39). Demişlerdir ki, bunun anlamı; dilediğine ver, dilediğine de verme, seni hesaba çekmeyeceğiz, şeklindedir.

Kral-peygamber, kendi iradesiyle verir ve kendi iradesiyle mubah fiiller işleyen biri gibi bundan dolayı sorguya çekilmez. Kul-Peygamber ise ancak Rabbi'nin emriyle verir ya da vermez, ki;bu da onun sevgisi, rızası ve dinî iradesidir. Mukarrebûn olan Sâbıklar kul-peygamberin tâbileridir. Ehl-i yemin olan orta yolcular ise kral-peygamberin tâbileridir.

Bazen insanda öyle bir hal meydana gelir ki; bu iki iradeden de yoksun kalır. Verme ya da vermeme hususunda bir iradesi söz konusu olamaz. Bu; ne emredilen dinî bir irade, ne de heva edilen nefsânî bir iradedir ki; bu sonuncusu ister nehyedilmiş olsun isterse olmasın, meydana gelen şey onun murâdı olur. Kendisine yapılan şey onun murâdı olur, bu hususta şeriat tarafından ne emredildiğini de bilmeksizin.

O, mallara sahip olup onları veren kimseye benzer. Belirli bir kişiye verme hususunda, bu kişinin ne şer'î ne de kınanan bir iradesi yoktur. O herkese verir. Farzedelim ki o, imkânı ölçüsünce kendisine gerekli olan şeyi uyguladı, ancak yaptıklarının teferruatı hususunda şer'î iradenin ne olduğunu bilmiyordu. Bu kimse, yaptığı fiile karşılık mutlak olarak ne övgüye layık, ne de yergiye müstahak olur. Sadece herhangi bir arzusu olmadığından dolayı övgüye muhatap olur. Eğer emredilenin teferruatını bilip, bunu şer'î bir iradeyle irade etmiş olsaydı daha mükemmel olurdu. Hatta bu –kudretle birlikte– ya vacip ya da müstehap olurdu. Böyle bir kimsenin hali, kendisine mubah olsa hevasının ve nefsinin hükmüyle irade edenin halinden daha üstündür. Bu kimse, ne hevasıyla ne de mücerret kaderle değil de; Rabbi'nin emriyle irade edenin de altındadır.

Bu tür hususlarda, mal ve sâir durumlardaki mubahlar noktasında, insanların üç kısım olduğunu da bu makamda zikretmişlerdir.

Bir kısım insanlar, bu hususlarda yalnızca şer'î emrin hükmüyle hareket ederler. Bu; Peygamber Efendimiz'in, kul-peygamber ve ona tâbi olanların hâlidir.

Bir kısmı, kendi iradeleri ve haram olmayan arzularının hükmüyle hareket ederler. Bu; kral-peygamber ve ehl-i yemin olan ebrârın hâlidir.

Bir kısmı da; ne bununla, ne de diğeriyle hareket ederler. Birincisinin sebebi onu bilmemeleridir. İkincisine gelince, o da bu husustaki zühtlerinden dolayıdır. Hatta bu hususlarda şer'î iradeyi bilmek imkansız hale geldiğinde, Allah'ın yaratma ve kader iradesine tâbi olmak maksadıyla mücerret kaderin hükmüyle hareket ederler. Bu ise, bilinen şer'î bir sebeple tercihte bulunmak imkansızlaştığı vakit kur'ayla tercihte bulunmak gibidir. Bu kimseler bu makamda kalplerinde vâki olan ilham ve hitapla hareket ederler.

Şeyh Abdülkadir'in (kaddesallahü rûhahu) sözü daha çok bu makamla ilgilidir. Nefsin iradesi ve hevası hususunda o, zühdü emreder ki, böylelikle irade ve nefsin hükmüyle hareket edilmesin. Bu da onu ehl-i yemin olan ebrârın halinden ve mutlak olarak kralların yolundan yüce kılmıştır. Her kim bunu gerçekleştirir ve Muhammedî-Kur'anî-şer'î emirle hareket ederse mahlûkatın en kâmilidir. Ancak bu emir ona gizli kalmış olabilir; bunun teferruatıyla bilinmesi bir çok hususta zorluk oluşturacak derecede imkansız hale gelebilir.

Görmez misin ki, Kureyzaoğulları hakkında Sa'd bin Muaz'ı hakem tayin edip, o da; savaşçılarının öldürülmesi, kalanların esir alınması ve mallarının ganimet yapılması hükmünü verdiği zaman Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurdu: "Onlar hakkında yedi örtü üzerinden Allah'ın hükmüyle hükmettin." Zira; veliyy-ül-emrin öldürme ve esir alma ile af ve fidye arasında muhayyer bırakılması arzuya dayalı bir tercih değil; bir görüş ve maslahat meselesidir. Dolayısıyla onun, en doğruyu tercih etmesi gerekir. Eğer onu tercih ederse Allah'ın hükmüne muvafakat etmiş olur; aksi takdirde etmemiş olur.

Bu çoğu zaman gizli de kalabilir. Hz. Peygamber sahih bir hadiste Büreyde'ye buyurmuştur ki: "Bir kale ahâlisini muhasara ettiğinde ve onlar senden kendilerine Allah'ın hükmünü uygulamanı istediklerinde; onlara Allah'ın hükmünü uygulama. Zira; sen, Allah'ın onlar hakkındaki hükmünü bilmiyor olabilirsin. Fakat onlara kendinin ve arkadaşlarının hükmünü uygula."

Kale ahâlisine kendi hükmünü uygulayan hâkimin, kendi içtihadıyla hüküm vermesi gerekir. Sa'd Allah için en hoşnut ve en sevimli olanı emredince kendi hükmüyle hüküm vermiştir. Eğer bundan başka bir hüküm verseydi o hükmünü uygulardı. O kendi içtihadıyla hükmetmiştir, her ne kadar bu Allah'ın bâtındaki hükmü olmasa da.

Böylesi bir durumda, yani belirli bir olay hakkındaki şer'î emrin belirgin olmadığı durumda, Şeyh Abdülkadir ve onun gibi diğer şeyhler, bazen mümkün olduğu takdirde bâtın ve ilhama başvurmayı, bazen de şeriat açısından tercihe şayan sebeplere ulaşmak imkansızlaştığından dolayı mücerret kadere –şâriin kurayla tercihte bulunması gibi– başvurmayı emretmişlerdir. Onlar salt irade ve hevayla tercihte bulunmamayı emrederler. Bu ya haramdır, ya mekrûhtur, ya da; bir noksanlıktır. Onların bu yasaklaması gereksiz mubahlardan nehyetmeye benzer.

Ayrıca, eğer şer'î emir onlara belirgin hale gelirse onunla tercihte bulunmak gerekli olur, yok eğer şer'i emir onlara belirgin hale gelmezse; o zaman ya ilham ve zevk gibi bâtınî bir sebeple, ya da kendilerine izafe edilmeyen kaza ve kaderle tercihte bulunurlar. –Hz. Peygamber'in, bütün durumlarda Ashâbı'na istihare de bulunmalarını söylemesi ve Kur'an'dan sûre öğretmesi gibi– bu tür bir durumda Allah'a istiharede (O'ndan en hayırlısını istemek) bulunmak suretiyle tercihte bulunan kimse muhakkak doğru yapmış olur.

Bu şuna benzer: Araştırmacı müçtehit ile fetva soran mukallit açısından bir meselenin şer'î delilleri birbiriyle çatıştığında onlar hiçbir tercihte bulunmaz; kaderin icra ettiğini kabul edip bunu yadırgamazlar. Bazen onlardan biri; ya uykuyla, ya nasîhat ve yol gösterici bir görüşle, ya da iki fiilden birindeki maslahatı görerek tercihte bulunur.

Salt kendi iradesi ve seçimiyle tercihte bulunacak şekilde delillerde bir denklik söz konusu olduğunda, salt seçimle tercihte bulunmak; İslâm alimlerinden hiçbirinin savunduğu bir görüş değildir. Bu yalnızca kelâm ehlinden bir grubun düşüncesidir. Ancak fukahâdan bir kısmı, fetva soran avâmdan birisi hakkında: "O, farklı iki müftü arasında tercihte bulunabilir" demiştir.

Ayrıca sâliklerden bir grup da, şeriatta iki durum eşit olduğu zaman sadece kendi zevki ve iradesiyle tercihte bulunmuştur. Ne bâtınî ne de zâhirî ilmî bir temele dayanan bir iradeyle yalnızca tercihte bulunmayı ilim ve züht ehlinden hiçbir âlim savunmamıştır. Fukahâ ve sûfiyye bunu söylememiştir, ancak; bir müçtehit yada mukallit için salt irade ve ihtiyarla tercihte bulunmayı câiz gören kimse, sâlik için salt irade ve zevkiyle tercihte bulunmayı mümkün gören kimseye denktir.

Ancak şöyle denebilir: Takvayla donanmış bir kalp, iradesiyle tercihte bulunursa bu şer'î bir tercihtir. Bu takdire göre: Her kimin kalbine Allah'ın sevdiğini istemek ve O'nun sevmediğine buğz etmek duygusu hâkim olur da, belirli bir husus hakkında onun, Allah'ın sevdiği mi yoksa sevmediği bir husus mu olduğunu bilemezse ve kalbi onun, sevdiği ya da sevmediği olduğunu düşünse; bu onun tarafından bir tercih olur. Nitekim doğru sözlülüğü yalancılığından daha fazla olan bir kimsenin getireceği haberle tercihte bulunmak da; tercih yollarının kapanması durumunda şer'î bir delille tercihte bulunmak demektir.

Hulasa; her kimde iki meseleden birinin Allah ve Resûlü'ne daha sevimli olduğu zannı hasıl olursa bu şer'î bir delille tercihte bulunmak olur. İlhamın mutlak olarak şer'î bir yöntem olduğunu inkar edenler, onun mutlak olarak şer'î bir delil olduğunu kabul edenler gibi hataya düşmüştür.

Ancak şer'î zâhirî deliller hakkında sâlik içtihatta bulunur, ama bunda bir tercih görmezse ve iyi niyeti ve takvalı oluşundan dolayı iki fiilden birinin üstünlüğü kendisine ilham olunursa, böyle bir kimsenin ilhamı kendi hakkında delildir ve mezhep, ilm-i hilâf ve usul-ü fıkıh hususunda derinliğe sahip bir çok kimsenin delil olarak kullandığı bir çok zayıf kıyaslardan, zayıf hadislerden, zayıf zâhirî delillerden istishablardan daha güçlüdür.

Tirmizî'de Ebu Saîd'den rivayet edilen bir hadiste Hz. Peygamber buyurmuştur ki: "Mü'minin ferasetinden sakının. Zira o, Allah'ın nûruyla bakar.(Sonra Allah'ın şu ayetini okudu): Elbet bunda işaretlerden anlam çıkarmasını bilen kimseler için nice dersler vardır" (Hicr/75).

Ömer bin Hattâb demiştir ki: "İtaatkârların ağızlarına yaklaşın ve onların dediklerine kulak verin. Zira onlara doğru şeyler tecelli eder."

Sahih bir hadiste Allah'ın şu sözü vârit olmuştur: "Kulum, bana mütemadiyen Ben onu sevinceye dek nafilelerle yaklaşır. Onu sevdiğim zaman Ben onun işiten kulağı, gören gözü, kavrayan eli, yürüyen ayağı olurum. Benimle işitir, benimle görür, benimle kavrar ve benimle yürür."

Böylesi biri hakkında Vabısa'nın Hz. Peygamber'den rivayet ettiği bir hadiste şöyle denilmiştir: "İyilik, nefsinin huzur bulduğu ve kalbinin sükûna erdiği şeydir. Günah ise nefsini daraltan şeydir, sana onun fetvasını verseler de vermeseler de."

Müslim'in sahihinde Nüvvas bin Sem'ân, Hz. Peygamber'den rivayet etmiştir ki: "İyilik güzel ahlâktır. Günah, nefsini daraltan ve insanların muttali olmasından hoşlanmadığın şeydir."

İbn Mes'ûd demiştir ki: "Günah, kalbin zorbasıdır."

Aynı şekilde; Allah, kullarını haniflik üzere yaratmıştır. Haniflik ise; mârufu sevmek, münkerden de nefret etmek demektir. Fıtrat bozulmazsa şayet kalpler hakikat üzere yaratılmıştır. Fıtrat iman hakikatiyle kuvvetlendirilirse, Kur'ân nûruyla aydınlanırsa ve zâhirî şer'î delillerin delâleti ona gizli kalırsa ve o kişinin kalbi iki durumdan birini tercih etmeyi uygun görürse, bu onun gibi birine göre en güçlü işaret olur.

Zira Allah, Kur'ân'ı ve imanı öğretmiştir: "Allah insanla ancak bir vahiy aracılığıyla, yahut bir perde arkasından, yahut dilediği şeyi kendi izniyle vahyeden bir elçi göndermek suretiyle konuşur. O şüphesiz yücedir, hikmet sahibidir. "İşte sana da kendi buyruğumuzdan bir rûh vahyettik. Sen, kitap nedir, iman nedir bilmezdin. Ama onu bir nûr kıldık ki kullarımızdan dilediğimizi doğru yola ulaştıralım. Şüphesiz sen de doğru yola iletileceksin." (Şûra/51,52).

Cündüb bin Abdullah ve Abdullah bin Ömer demişlerdir ki: "İmanı öğrendik, sonra Kur'an'ı öğrendik ve imanımız arttı."

Sahihayn'de Huzeyfe, Hz. Peygamber'den rivayet etmiştir ki: "Emanet, insanların kalplerinin köküne indirilmiştir. Kur'an'dan öğretiniz, sünnetten öğretiniz."

Ceyyid bir isnadla Tirmizî'de ve diğerlerinde Nüvvas bin Sem'ân'ın Hz. Peygamber'den şu hadisi rivayet ettiği kaydedilmiştir: "Allah, sırat-ı müstakimi bir örnekle anlatmıştır. Yolun iki kenarında iki sur vardır. Her iki surda açık kapılar bulunmaktadır. Kapılarda indirilmiş perdeler vardır. Yolun başında da bir tellal, aşağısında da bir tellal çağrıda bulunur. Sırat-ı müstakim (dosdoğru yol) İslâm'dır. Perdeler Allah'ın sınırlarıdır. Açık kapılar Allah'ın haramlarıdır. Kul bu kapılardan birini açmak istediğinde tellal ona: 'Ey Allah'ın kulu, onu açma eğer açarsan girersin!' diye nidada bulunur. Yolun başındaki tellal Allah'ın Kitâbı'dır. Yolun aşağısındaki tellal ise her mü'min kulun kalbindeki Allah'ın vâizidir."

Hz. Peygamber, her mü'min kulun kalbinde bir vâiz bulunduğunu açıklamıştır ki, bu vâiz, teşvik ve sakındırma yoluyla yapılan emir ve nehiydir. Mü'minin kalbinde meydana gelen bu emir ve nehiy, Kur'ân'ın emir ve nehyine mutabıktır, bu yüzden biri diğerini destekler ve kendisine biri verilen kula diğeri verilmez.

Sahihahyn'de Ebu Musa el-Eş'ârî'nin Hz. Peygamber'den rivayet ettiği şu hadis kaydedilmiştir: "Kur'an okuyan mü'min kavuna benzer; kokusu da tadı da hoştur. Kur'an okumayan mü'min hurmaya benzer; kokusu yoktur, ama tadı hoştur. Kur'ân okuyan münafık reyhana benzer; kokusu hoştur, ama tadı acıdır. Kur'ân okumayan münafık ebu cehil karpuzuna benzer; kokusu yoktur ve tadı acıdır."

Seleften biri, "Nûr üstüne nûr." (Nûr/35) ayeti hakkında şöyle demiştir: "Nûr, kendisinde etkisi duyulmasa bile hikmetle konuşan mü'mindir. Eğer etkisi duyulmuşsa bu nûr üstüne nûr olur. Onun kalbindeki iman nûru Kur'an'ın nûruna mutabıktır, Aklî ölçüsünün indirilmiş Kitâb'a mutabık olması gibi. Allah Kitâb'ı ve ölçüyü insanlar adaleti uygulasın diye indirmiştir."

Kalpteki ilham kimi zaman; söz, ilim, zan ve itikat cinsinden olur, kimi zaman da; amel, sevgi, irade ve talep cinsinden. Kulun kalbinde; bu görüş daha tercihe şayan, daha zâhir ve doğrudur hissi meydana gelebilir ve kalbi iki durumdan birisine temayül edebilir.

Sahihayn'de Hz. Peygamber'den şu hadis rivayet edilmiştir: "Sizden öncekilerde muhdesler vardır. Eğer benim ümmetimde onlardan biri varsa Ömer onlardandır." Muhdes, ilhama ve hitâba mazhar olan kimse demektir.

Aynı şekilde kevnî meseleler mümin bir kula yakîn ya da zan şeklinde keşf olunduğuna göre, dinî meseleler haydi haydi keşf olunur. Zira bunların ortaya çıkmasına daha çok muhtaçtır. Ancak bu çoğunlukla bir delile dayanan bir keşif olmak zorundadır. Bazen da müminin kalbinde bir kıvılcım gibi çakan ve ifade edilemeyen bir delille olur. Bu, 'istihsan'ın anlamı olarak yapılan yorumlardan birisidir.

Ebu Hâmid ve Ebu Muhammed gibi bunu eleştirenler "ifade edilemeyen şey, bir hayalden ibarettir" demişlerdir. Oysa durum böyle değildir. Zira herkesin kalbinde var olan anlamları açıklaması mümkün değildir. İnsanların çoğu onları eksik bir şekilde açıklar. Keşif ehlinin çoğunluğunun kalbine; bu yiyecek haramdır, yahut şu adam kafir veya fasıktır şeklinde hiçbir zâhirî delil olmaksızın bir duygu ilka olunur; ya da tam tersine, bir kimsenin sevgisi ve onun Allah'ın elçisi olduğu, veya; bu mal helâldir şeklinde bir duygu ilka olunur.

Burada bunun şer'î hükümlerde tek başına delil olduğu kasdedilmemektedir. Ancak böylesi bir durum, zâhirî deliller birbiriyle eşit hale geldiği zaman, hak tâlibi için bir tercih olur. Bununla tercihte bulunmak birbiriyle kesin zıt olan iki mesele arasında eşit bir tavır almaktan daha iyidir. Zira; ikisine eşit davranmak kesinlikle bâtıldır. Bizim de dediğimiz gibi; eğer ikisinden biriyle amel etmek gerekiyorsa, zâhirî bir delilden veya kıyastan kaynaklanan zanla amel etmek, zıddıyla amel etmekten daha hayırlıdır.

Selef ve cumhûrun savunduğu doğru görüş, her hadisede şer'î bir delilin bulunduğu şeklindedir, dolayısıyla; aynı meselede delillerin eşit olması imkansızdır. Ancak kendisi için bir tercihinin ortaya çıkmamasından dolayı araştırmacıya göre bir eşitlik söz konusu olabilir. Kimisi de şöyle der: Aynı meselede belirli bir hakîkat yoktur; bilâkis her müçtehit o meseledeki gizli hakîkati bilebilir. Birinin diğeri üzerinde ne ilim ne de amel noktasında bir üstünlüğü söz konusu olamaz. Onlar –ya da bazıları– delillerin eşitliğini mümkün görüp iki görüşten birinin tercih edilmesini zorunlu addetmektedirler.

Onlar şöyle demektedirler: Aynı meselede zanna dayalı delil olmaz. İki görüşten birinin tercihi, temayül ve iradeyle tercih cinsindendir. Gazabî nefsin intikamı, halim nefsin de affı tercih etmesi gibi.

Bu görüş yanlıştır. Zira aynı meselede istidlâlde bulunan kimsenin; kimi zaman isabet edeceği, kimi zaman da hata edeceği belirli bir hakîkat bulunması gerekir. Kıblenin nerede olduğunu bilmeyen kimse hakkında Kâbe örneğinde olduğu gibi. Kendi araştırması kendisini bir yöne sevk eden ve oraya dönerek namaz kılmak suretiyle kendisinden farzın sâkıt olduğu kimse; içtihadı kendisini bir görüşe sevk eden ve onun gereğince amel eden müçtehit gibidir. Her ikisi de Allah'a itaat etmişlerdir. Allah'a itaat etmiş ve bundan ötürü bir mükâfatı hak etmiş olması anlamında; isabetlidir, yoksa; belirli bir hakîkati bilmiş olması anlamında değil. Bu (hakîkat) ancak tek olabilir ve isabet edene de iki ecir vardır.

Şer'î delillerin mevcut olduğu sınıflarda da bu geçerlidir. Ancak kul kimi zaman bunları bilemez. Şâri, küllî hükümleri açıklamıştır. Belirli bir kişinin âdil ya da fâsık, mü'min ya da münafık, Allah'ın velisi ya da müslümanların katli vacip düşmanı olması; şu malın zalimin zulmüne maruz kalacağından korkulması ve zalimden korunduğu vakit ehlinin faydalanacağı, gibi 'tenkîh'ul-menat' da denilen belirli hükümlere gelince:

Bu meselelerin küllî ve umumî şer'î delillerle bilinmesi gerekmez; kendileriyle ilgili husûsî delillerle bilinirler. Bunun yollarından biri de ilhamdır. Allah, bazı kullarına o belirli malın yada belirli şahsın durumunu ilham edebilir, başka biriyle ortak kullanacağı zâhirî bir delil mevcut olmasa dahi.Hızır ile Musa kıssası bu sınıfa dahildir. Bu kıssada Allah'ın şeriatına muhâlif bir durum yoktur. Zira; hiç kimsenin nebi veya velinin Allah'ın şeriatına muhalefet ettiğini söylemesi mümkün değildir. Aksine bu kıssada, Hızır'ın yaptığını şeriatın olumladığı bâtınî bir sebeple o muayyen meselenin durumuna dair ilim (bilgi) mevcuttur. Bir eve girip, başkası bilmediği halde kendisine sahibinin izin verdiğini bildiğinden dolayı oradaki malı alan kimse gibi. Kaybedilmiş bir şey bulup, onun kendisine hediye olarak sunulduğunu düşünen ama yitiğin sahibini tanımadan alan kimse ve başka örneklerde olduğu gibi. Böylesi örnekler sahih ilham ehli indinde oldukça çoktur.

İkinci sınıf ise bunun aksidir. Onlar Allah'ın emrine değil, kendi hevalarına tâbi olurlar. Onlar sadece hevalarıyla sevdikleri şeyi emrederler ve sadece hevalarıyla hoşlanmadıkları şeyi yasaklarlar. Onlar mahlûkatın en şerlisidirler. Allah buyurur ki: "Hevasını ilâh edineni gördün mü? Sen mi ondan sorumlu olacaksın?" (Furkan/43). Hasan demiştir ki: "Bu, canının istediğini yapan münafıktır."

Allah buyurmuştur ki: "Allah'tan bir kılavuz olmaksızın hevasına tâbi olandan daha sapık kim olabilir?" (Kasas/50). Ömer bin Abdülaziz şöyle der: "Hevasına uygun olduğu takdirde Hakk'a tâbi olan ve hevasına aykırı olduğu takdirde ona karşı gelenlerden olma. Böyle yaparsan sen, tâbi olduğun Hakk'a karşılık mükâfata nâil olmazsın, ama muhâlefetinden dolayı cezaya müstahak olursun." Evet durum onun dediği gibidir, zira; her iki durumda da hevaya tâbi olmak kasdedilmiş, Allah için hareket edilmemiştir.

Ebu Tâlib'in Hz. Peygamber'e yardım ettiğini ve O'nu herkesten daha fazla koruduğunu bilmiyor musun? Ancak, o bunu akrabalıktan dolayı yapmıştır; Allah rızası için değil. Bu yüzden Allah ondan bunu kabul etmemiş ve buna karşılık onu mükâfatlandırmamıştır. Ebu Bekir Sıddık (r.a) ise O'na Allah için malıyla ve nefsiyle yardımcı olmuştur, bu sebeple Allah buyurmuştur: "Ama takvalı olanlar ateşten uzak kalacak. Arınmak için servetini harcayanlar: Gördüğü bir iyiliğin karşılığı olarak değil; ama yalnızca yüce Rabbi'nin rızasını kazanmak için. İşte böyleleri zamanı geldiğinde hoşnut olacaklardır" (Leyl/17-21).

Üçüncü Kısım: Bazen Allah'ın iradesine uygun iradede bulunan, bazen de Allah'ın öfkelendiği bir iradeyle iradede bulunanlardır. Müslümanların çoğu böyledir. Onlar bazen Allah'a itaat ederler ve O'nun sevdiği şeyi irade ederler, bazen de O'na asi olurlar ve Allah hoşlanmasa bile kendilerinin hoşuna giden şeyi irade ederler.

Dördüncü Kısım: Her iki iradeden hâli olmaktır. Ne Allah için; ne de kendi hevası için istememektir. Bu çoğu insanda bazı şeyler hakkında vuku bulur. Pek çok zâhit ve âbit için de pek çok hususta meydana gelir.

İnsanın iradeden mutlak olarak hâli olması muhaldir. Zira; insan, kaçınılmaz olarak bir irade üzere ve kendisine zarar ve eziyet verene karşı bir nefret üzere yaratılmıştır. Âbit ve zâhit kimse eğer müslüman ise onun Allah'ın sevdiği şeyleri irade etmesi gerekir: Farzların edası ve haramların terki gibi... Hatta; umum müminlerin her birinin Allah'ın sevdiği şeyleri irade etmesi gerekir. Aksi takdirde, her kim Allah'ı sevmezse ve bir şeyi Allah için sevmezse; hiç bir ibadeti, hatta kelime-i tevhit ile kelime-i şahâdeti bile ve bunun dışındakileri de sevmez ve bunları irade de etmez. O zaman da o kişi mü'min olamaz.

Öyleyse her bir mü'minin Allah'ın sevdiklerinin bir kısmını irade etmesi gerekir. Allah'ın sevmediği, ama kendisinin arzuladığına ilişkin kulun iradesi ise; Allah'a isyankar olanların bir özelliğidir. Böyle bir kişi Allah sevmediği ve razı olmadığı halde günahı irade etmiş demektir.

Oysa hem övülen hem de yerilen iki iradeden de hâli olmak meselesine gelince, bu iki türlü vuku bulur: Birincisi; kulun, bilse bile Allah'a ibadet ve itaatten yüz çevirmesidir. Kul, kendisine pek çok şeyin emredilmiş olduğunu bilir, ama ne bunları irade eder, ne de başka birinin bunları yapmasından hoşnutsuzluk duyar. Müslümanlar ile kafirler savaştığında, ne Allah'ın sevdiği birinci grubun muzaffer olmasını ister, ne de Allah'ın kendilerine öfkeli olduğu öteki grubun kazanmasını.

İkincisi; Allah'ın emretmiş olduğunu bildiklerine ittiba eden, Allah'ın nehyetmiş olduğunu bildiklerinden içtinap eden pek çok zâhit ve âbitte meydana gelir. Emredilmiş ya da nehyedilmiş olup olmadığını bilmedikleri diğer meseleleri ise, bu hususta bilgileri olmadığından, ne isterler ne de onlardan nefret ederler. Yaratılmış ve takdir edilmiş olmaları hasebiyle bunlardan razı olurlar, bu hususlarda yardımlaşırlar ve bunun Allah'a bir muvafakat olduğunu düşünürler. Bu kimseler nefsin heva ve hevesinden uzak kalınca her hadiseye razı olmakla, hatta buna yardımcı olmakla emrolunmuşlardır.

Bu, hataya duçar olunabilecek bir alandır. Allah ve Resûlü'nün sevdiği şeyler hususunda bizim Allah ve Resûlü'nü sevmemiz ve Allah ve Resûlü'nü gazaplandıran şeylere karşı bizim de gazaplanmamız gerekir. Uykuda olan kimse ile delinin fiilleri benzeri teklife dahil olmayan fiiller gibi, Allah ve Resûlü'nün, ne sevdiği ne de sevmediği meselelere gelince; bunları Allah, hem sevmiyor ve razı olmuyor hem de sevmiyor ve yermiyorsa, mü'minin de bunları sevmesi, razı olması ve de sevmemesi gerekmez.

Ancak; bunların Allah tarafından yaratılmış ve takdir olunmuş olmaları bunlara has bir durum değildir; dilediği her şeyi hikmeti gereği yaratmış ve her şeyin yaratılışını en güzel yapmıştır.

Kazaya razı olmak ise üç kısımdır:

Birincisi: İbadetlere razı olmak. Bu emredilen bir ibadettir.

İkincisi: Musibetlere razı olmak. Bu da müstehap veya vacip olarak emredilmiştir.

Üçüncüsü: Küfür, fisk ve isyan; bunlara razı olmak emredilmemiştir; bilâkis bunların sevilmemesi ve bunlardan nefret edilmesi emredilmiştir. Zira, Allah bunları ne sever ne de bunlara razı olur. Nitekim Allah şöyle buyurur: "Çünkü gecenin karanlığında Allah'ın razı olmadığı düşünceleri tasarlarlar" (Nisa/108); "Allah bozgunculuğu sevmez" (Bakara/205); "Kulları için küfre razı olmaz" (Zümer/7); "Allah kafirleri sevmez" (Âl-i İmran/32); "Allah, haddi aşanları sevmez" (Maide /87); "Allah bozguncuları sevmez" (Maide/64).

Allah, hikmeti gereği bunları yaratmış olsa da; kendisinin sevdiği hikmete vasıl kılmak gayesiyle sevmediği bir şeyi yaratması imkansız değildir; şeytanları yaratması gibi. Biz, Allah'ın dilediğini yaratmasından razı oluruz. O bu hususta övgüye lâyıktır.

Ancak, yerilen fiilin kendisinden ve failinden bizler razı olmayız ve onu övmeyiz. Bizzat kendisi sevilen şey ile, kendisi bir açıdan sevilmese de sevilen şeye ulaştıracağı için murâd edilen şey arasında elbette fark vardır. Zira; bir şey bir açıdan murâd edilir, başka bir açıdan da kerih görülür: Hoşa gitmeyen bir ilâç alan hasta örneğinde olduğu gibi. Hasta, ilâcı sevmez ve ondan tiksinir; bununla birlikte sevdiği şey olan sıhhate kavuşacağı için onu kullanmak ister; bizzat ilâcı sevdiği için değil.

Sahih bir hadiste mervidir ki: "Allah buyurur: Benim faili olduğum hiçbir şeyde, mü'min kulumun rûhunu kabzetmekte tereddüt ettiğim gibi tereddüt etmedim. Kulum ölümden hoşlanmaz, ben de onun üzülmesinden hoşlanmam. Ama ölüm onun için kaçınılmazdır." Allah –sübhanehu–, ölümden hazzetmeyen mü'min kulunun üzülmesini istemediğine göre, bu O'nun, kulunun canını almak istememesini de gerektirir. Bununla birlikte; Hakk Sübhanehu, hikmeti gereği onu öldürmeyi irade eder.

Allah'ın sevmediği ve nehyettiği şeyleri biz de sevmeyiz ve hoşnut olmayız, ancak; onları Allah yaratmış olduğu için O'nun razı olduğuna biz de razı oluruz. Zira; bunda bir hikmet mevcuttur. Allah'ın ne sevdiği ne de sevmediği filleri de, bizim sevmememiz gerekmediği gibi sevmemiz ve hoşnut olmamız da gerekmez. Nassla sabit olan rıza ise; bizim, rab olarak Allah'tan, din olarak İslâm'dan, nebi olarak Muhammed'den razı olmamızdır.

Sahih'te Hz. Peygamber'den mervidir ki: "Her kim rab olarak Allah'tan, din olarak İslâm'dan, nebi olarak Muhammed'den razı olursa, Allah'ın da ondan razı olması bir hak olur."

Kadere razı olmak meselesine gelince, o; Allah'tan razı olmaktır. Zira;her hâl ü kârda hamd O'na aittir. Ve her ne kadar O'nun sevmediği şeyi biz de sevmiyorsak da kendisi gereği mahlûkatı yarattığı ve razı olduğu hikmetinden biz razı oluruz. Şer'î emrin ortadan kalktığı ya da gizli kaldığı durumda, takdir edilmiş olsa da, şer'î emirde olduğu gibi ne ittiba, ne rıza, ne de muhabbet söz konusu olur.

Burası, sâliklerin avâm kısmı bir yana, havassının ve şeyhlerinin bile hataya düştükleri bir noktadır. Şer'î emre dair bilgilerine ve ona itaat etmelerine göre onlar derece derecedir. Kimisi şer'î emri diğerlerinden daha çok bilir ve daha çok itaatkâr olur. Onun hali, şer'î emri bilme ve ona itaat etme hususunda kendisinden daha aşağıdaki kişiden daha güzel olur.Kimi de şer'î emirden uzaklaşır ve İslâm'dan bütünüyle çıkacak derecede kayıtsız davranır; kendi hevasıyla ve kaderle yetinir halini sürdürür.

Bunlardan kimi kâfir olarak ölür, kiminin Allah tevbesini kabul eder, kimi fasık olarak ölür, kiminin Allah tevbesini kabul eder. Onlar kaderî hakîkate şer'î emirden yüz çevirerek bakarlar. Bununla birlikte, ya kendi nefislerinden ya da Allah ve Resûlü'nün dışında birisinden şer'î emir haricinde bir emir ve nehye ittiba etmeleri gerekir. Zira; mutlak olarak kaderle birlikte lakayt davranmak bizatihi imkansızdır; daha önce de söylenildiği gibi; kul, kimi şeyleri sevmek, kimi şeyleri de sevmemek üzere yaratılmıştır.

"Kul, Allah'la birlikte gassâl elindeki meyyit misali olmalıdır." diyenin sözü ne doğrudur, ne de müslümanlardan hiç biri katında meşrulaştırılabilir. Bu, kimi hususlar hakkında söylenebilir, bunun sebebi; Allah'ın o husustaki emrinin gizli kalmasıdır. Yoksa; Allah'ın emrettiği ve sevdiği şey bilindiği takdirde, Allah'ın sevdiğini sevmek, hoşlanmadığını da sevmemek zorunlu olur.

Fasıl

Kur'an ve hadisi tefekkür etmek gibi, delil ve sebeplere doğru araştırmayla oluşan ilmî yolun bilgiyi gerektirmesi gibi, bâtını murakabe yoluyla mamur kılmak ve her hâl ü kârda Allah'tan korkmak gibi sağlam irade ve vesilelerle oluşan amelî yol da; ameli gerektirir. Bu yüzden, bu yoldaki sâlike 'mürid', diğerine de 'tâlip' adını vermişlerdir.

Araştırma, içinde doğruyu da yanlışı da barındıran bir kategoridir. İrade de öyle. Nasıl ki; ilim yolundaki bilgilerin dinî ve nebevî bilgiler olması ve senin bunlara dair ilminin peygamberlerin haber verdiğiyle uyumlu olması gerekiyor, aksi takdirde bildiğin herhangi bir bilgi ya da peygamberlerin haber verdiklerine dair inandığın herhangi bir şey nasıl sana fayda vermiyor ve bu yüzden Allah'a, meleklerine, kitaplarına peygamberlerine ve ahiret gününe iman etmek bir zorunluluk oluyorsa, aynı şekilde iradede de irade edilen şeyin tayin edilmesi bir zorunluluktur. Bu da Allah ve O'na giden yoldur; peygamberlerin emir buyurduğu şeydir. Bu yüzden Allah'a kulluk etmelisin, ona kulluğun da peygamberlerin dillerinde belirlendiği şekilde olmalıdır. Zira; peygamberin tasdiki, ilim olarak haber verilen ve ona itaat da amel olarak emredilen tarzda olmalıdır.

Bu yüzden iman; sünnete uygun bir şekilde kavil ve ameldir. Hakîki bilgi; Allah'ın ilmine muvafık olandır. Doğru irade; Allah sevgisine ve rızasına uygun olandır. Bu da onun şer'î hükmüdür. Allah alîm ve hakîmdir.

Haberî meselelerin Allah'ın sevgisine ve emrine uygun olması gerekir. Bunların birisi O'nun hükmü, diğeri de ilmidir.

"Menazil'üs-Sâirîn" kitabının müellifi gibi, Allah'ın hükmünü mücerret kader sayan ve arifin müşahedesini; iyiyi iyi, kötüyü kötü görmesinden onu alıkoyan bir hüküm kabul eden kimseye gelince, daha başka yerde bunu vurguladığımız şekilde bunda büyük bir yanılgı söz konusudur.

Bir hedef belirleyen müride, herhangi bir mabuda kulluk etmesi ya da Allah'a herhangi bir ibadet tarzıyla kulluk etmesi fayda vermez. Bilâkis bu, kendilerine Allah'ın izin vermediği şeyi din kabul ederek ortaklar edinen bid'atçi müşriklerin yoludur. Allah'ın emri olmaksızın Allah'ın dışındakilere kulluk eden hıristiyanlar ve ehl-i bid'atler gibi...

Ehl-i İslâm ve Ehl-i Sünnet ise yalnızca Allah'a; –O'na ve O'nun buyurduğu şekliyle– kulluk ederler; bid'atlerle değil. Onlardan sadır olan hatalar hariç. İrade yoluna giren sâlikler kimi zaman murâd (irade edilen) hususunda, kimi zaman da murâda ulaştıracak yol hususunda hataya düşerler. Kimi zaman ise; Allah'tan başkasını, ondan korkmak ve ondan ümit var olmak, ona tâzîm ve muhabbet duymak, ona rağbet edip ondan istemek suretiyle ilâh edinirler. İşte bu, haram kılınan şirktir. Tevhidin hakîkati ise Allah'tan başkasına kulluk etmemektir. Kulluk (ibadet); sevginin, tâzîmin, ümîdin, haşyetin, celâlin ve ikramın kemâlini ihtiva eder. Bu; tevhidde fâni olmak, peygamberlerin ve onların tâbilerinin fâni oluşudur ki: O"na kulluk yaparak O'nun dışındakilere kulluk yapmaktan, O'na itaat ederek O'nun dışındakilere itaat etmekten, O'ndan isteyerek O'ndan gayrısından istemekten, O'ndan korkarak O'nun dışındakilerden korkmaktan, O'ndan umarak O'nun dışındakilerden ummaktan, O'nu severek ve O'nda severek O'nun dışındakileri sevmekten ve O'nun dışındakilerde sevmekten kendini fâni kılmandır.

Yol hususunda hataya düşenler muhakkak ki Allah'ı irade etmektedirler; ancak O'nu irade etme noktasında şer'î emre ittiba etmemektedirler; aksine bazen onlardan

biri O'na Allah'ın razı olduğunun sandığı –ki durum böyle değildir– şekilde kulluk eder; bazen de kadere O'nun murâdı olduğu için nazar edip kendileri hakkında hiçbir amacın bulunmadığı kaderde fâni olurlar. Oysa kaderde mutlak fenâ, imkansızdır. Onlarsa şer'î emre muhalif olan zevke ve vecdine tâbi olmaya ya da kadere nazar etmeye devam etmektedirler ki onların havassının pek çoğunun sınandığı husus da budur.

Şeyh Abdülkadir ve onun gibi kendi devirlerinin yüce şeyhleri olan kimseler şeriatın emrine ve nehyine uyulmasını ve şeriatın zevk ve kaderden öne alınmasını buyurmuşlardır. Büyük şeyhlerden birisi hevanın ve nefsî iradenin terk edilmesini emir buyurmuştur. İrade olması bakımından iradedeki hata bu şekilde vuku bulmaktadır. O, sâlike hevası açısından asla iradesi bulunmamasını emreder; bunun aksine Rabb (azze ve celle)'in irade ettiğini irade etmesini emreder: Ya açıklığa kavuşmuşsa şer'î iradeyi, ya da kavuşmamışsa kaderî iradeyle hareket edilmesini. Bu da; ya Rabb'ın emriyle birlikte, ya da mahlûkatıyla birlikte olur. Yaratma da emir de Subhanehu Teâlâ'ya aittir.

Bu, şerefli ve sahih olan yoldur. Bu yolun sahibinin; şer'î olduğunu bilmediği şer'î iradeyi terk etmesinden, ya da kaderî iradeyi şer'î iradeye öncelemesinden endişe edilir. Zira; o şer'î olanı bilmezse onu terk eder ve onun zıddını irade eder. Dolayısıyla bilmeksizin, emredileni terk eder ve yasaklananı işler duruma gelir.

İrade yolunun sahibinin de; amel zayıflığından, amelle bağlantılı olan ilim zayıflığından ve dalâlete düşmesinden endişe edilir. İlim yolunun sahibinin amel zayıflığından ve amelle bağlantılı olan ilim zayıflığından endişe edilmesi gibi.

Ancak; Allah hiç kimseye ne berikinden ne de ötekinden kaldıramayacağı şeyi yüklemez. Buyurur ki: "Elinizden geldiğince Allah'tan sakının" (Tegabün/16). Sâlik; tefekkür edip kendi çabasınca emri ve nehyi öğrenirse, ameli ve iradesi de buna uygun olursa, işte onun elinden gelen budur. Tâlip de; kendisine emredileni yerine getirip nehyedileni terk ederse ve ilmi bu ameline mutabık olursa, işte onun elinden gelen de budur.

2.

Ben derim ki: O'nun hükmü, yaratması ve emrini de içine alır. Yani: Mahlûkata kul olmaktan ve onlara tevekkül etmekten, Allah'a kul olarak ve O'na tevekkül ederek fâni ol. Allah'a isyan hususunda onlara itaat etme; bir menfaatin temini ve bir zararın defi hususunda da onlarla ilişki kurma!

Emirle hevâdan ve fiille irâdeden fâni olmaya gelince, bu da: Kişinin fiilinin, hevâsına değil; şer'î emre muvafık olması, yaratılana dair irâdesinin de, nefsinin irâdesine değil; Allah'ın fiiline tâbi olması suretiyle olur. İrâde kimi zaman kendi nefsinin fiiliyle, kimi zaman da mahlûkatla bağlantılı olur.

ilki emirle olur, ikincisinde ise; iradesi olmaz. Bu hususta, kendisine emredilmeyen iradeye sahip olmamakla kayıtlanması gerekir. Eğer takdir edilenlerin hepsini değil de bir kısmını irade etmesi emredilmişse; irade edilmesi emredileni, kadere uygun olsun ya da olmasın, irade etsin.

Bu konuda sâliklerden bir grup hataya düşebilmektedir. Onlardan sıdk sahibi olanlarda genelde görülen durum, o belirli husustaki şer'i iradeyi bilmiyor olmalarıdır. Oysa onların nefsânî bir iradeleri söz konusu değildir; bu sebeple de iradelerini takdir edilmemiş olana terk ederler.

3.

Bu onun söylediği gibidir: Kalp, onlardan ümitvar olmaz ve onlardan korkmaz ise; onlardan bir şey talep etmek için onlarla haşir neşir de olmaz. Bu mesele, peygamberlerin ve onların tâbilerinin, kendilerine Allah'ın mesajlarını iletecekleri insanlara gitmeleri gibi; Allah'ın emrettiğini emir buyurmaya gitmeye benzemektedir. Tevekkül, ancak kula emredilenin yerine getirilmesiyle sahih olur, ki böylelikle Allah'a kul ve mütevekkil olunabilsin. Aksi takdirde, her kim O'na tevekkül eder de O'nun emrettiğini yapmazsa, (bilsin ki) onun yitirdiği emir yerine getirdiği tevekkülden daha çok O'na lâyıktı; en azından onun kadarı ya da ona yakın bir ölçüde. Aynı şekilde her kim bir emri yerine getirir ve O'na tevekkül etmez ve O'ndan yardım dilemezse terkettiği tevekkül ve talep yerine getirdiği emirden daha çok layıktı O'na; yine en azından onun kadarı veya ondan biraz azı.

4.

Ben derim ki: Bunun sebebi; nefsin, sevdiği ve kendisine faydası dokunan şeyin varolmasını, sevmediği ve kendisine zarar veren şeyin ortadan kalkmasını arzulamasıdır. Emirle bundan fâni olunca Allah'ın sevdiğini yapar ve sevmediğini terk eder; böylece kendi sevdiğinin yerine Allah'ın sevmediğini terk etmeyi ikame eder. İşte o zaman nefsin, fayda temini ve zarar defini gerçekleştirmesi gerekir ki bu durumda Allah'a mütevekkil olur.

Şeyh Abdülkadir (r.a) burada itaati değil, sadece tevekkülü zikretmiştir, zira; nefsin, fayda temini ve zarar definde bulunması gerekir. Eğer Allah'a güvenerek O'na bu hususta tevekkül etmezse bundan yüz çeviremez ki mutlak olarak emre ittiba etmiş olsun. Bilâkis faydanın temini ve zararın defi hususunda emre asi olmuş olur ki o zaman Allah'a kulluk ve emrine itaat O'na tevekkül etmeksizin sahih olmaz. Nasıl ki O'na tevekkül, O'na kulluk ve itaat olmaksızın sahih olmuyorsa! Allah Teâlâ buyurur ki: "Ona kulluk et ve O'na tevekkül et" (Hud/123); "Her kim Allah'tan sakınırsa Allah ona bir çıkış yolu vareder ve onu ummadığı şekilde rızıklandırır. Her kim Allah'a

tevekkül ederse O, ona yeter" (Talak/2,3); "Rabbin'in ismini an ve kendini bütünüyle O'na ada. O Doğunun da Batının da Rabbi'dir, O'ndan başka ilâh yoktur. Öyleyse O'nu vekil edin" (Müzzemmil/8-9).

Burada anlatılmak istenen şudur: Mutlak olarak emre ittiba etmek, tevekkül etmeksizin ve yardım talep etmeksizin sahih olmaz. Her kim kendisine fayda temin edeceği ve kendisinden zararı def edeceği hususunda Allah'a güvenirse hevâsına veda etmesi ve Mevlâ'sının emrine itaat etmesi mümkün olur. Aksi takdirde nefsi ona veda etmez ki, kendisinin o hususta başkasına muhtaç olduğunu söylemeyi terk etmeye kalksın.

Senin Allah'ın fiiliyle iradenden fâni olmanın alâmeti; senin hiçbir murad irade etmemen, hiçbir amacının olmaması, hiçbir ihtiyaç ve amelinin süregelmemesidir. Zira; sen, Allah'ın iradesiyle birlikte O'ndan başka bir şey irade edemezsin, bilâkis Allah'ın fiili sende câri olur ki sen Allah'ın iradesi ve fiili durumunda azaları sükunete ermiş, gönlü mutmain, göğsü geniş, yüzü nûrlu, batını mamur bir hâle gelir, Yaradanın ile her şeyden müstağni olursun. Seni kudretin eli evirip-çevirir, seni ezeliyetin dili çağırır, sana dinlerin Rabb'i öğretir, kendisinden nûrlar ve elbiseler giydirir; seni önceki ilim erbabının konaklarına indirir. Böylece daima kırık hale gelirsin ve böylece kendisinde suyun da çamurun da duramadığı bir kap misali sende ne şehvet ne de irade sabit olur. Sonunda beşerî huylardan arınırsın da bâtının Allah'ın iradesinden gayrı bir şey kabul etmez. O zaman varoluş ve harikuladelikler sana izafe olunur. Bunlar zahirî fiil ve hüküm halinde senden görünüyorsa da, gerçekte Allah'ın kainattaki iradesi ve fiilidirler. İşte o vakit kalpleri kırıklar zümresine dahil olursun. Onlar ki kendi beşerî iradeleri kırılmış, tabiî arzuları zail olmuş ve Rabbanî irade tarafından hüküm altına alınmış kimselerdir. Hz. Peygamber (s.a.v) 'in buyurduğu gibi: "Bana dünyanızdan güzel koku ve kadınlar hoş gösterildi ve namaz gözümün aydınlığı kılındı." Bunlar, tahkik etmek üzere O'na, O dünyadan çıktıktan ve bunlar ondan zail olduktan sonra izafe edilmiştir. Allah buyurur ki: "Ben, benim yüzümden kalpleri kırıklarla beraberim." Muhakkak ki sen bütün hevanı ve iradeni inkar etmedikçe Allah seninle birlikte olmaz. Eğer sen kırılırsan ve hiçbir şey sende sabit kalmazsa ve hiçbir şey sana uygun olmazsa Allah seni yeniden var eder ve sende bir irade yaratır; böylece bu iradeyle irade edersin.

Sen, bu sende yaratılan irade içinde olduğun vakit de Rabb Teâlâ onu senin ondaki varlığınla kırar ve sen ebediyen kalbi kırık olursun. O, sende yeni bir irade daha var eder, sonra senin ondaki varoluşun durumunda onu zail eyler.

5.

Ben derim ki: Bu makam, Şeyh Abdulkadir'in işaret ettiği en son şeylerdir. Bunun hakîkati, bir şeyin olmasını ancak o şeyin irade edilmesi emredildiğinde irade eder olmasıdır. Şeyhin "Allah'ın fiiliyle iradeden fâni oluşunun alameti, hiç bir murad irade

etmemendir" sözü ise; 'irade edilmesi emrolunmayan bir muradı irade etmezsin' demektir. Allah ve Resulü'nün bizzat irade etmesi ile emrettiği şeye gelince, onun irade edilmesi ya vâciptir ya da müstehap. O şeyin irade edilmesini terk etmek ise ya günahtır ya da noksanlık.

Bu nokta pek çok sâlike karışık gelir ve kâmil yolun, kulun hiçbir iradesinin olmaması olduğunu sanırlar. Kendisine "Ne irade ediyorsun?" diye sorulduğunda Ebu Yezid'in "irade etmemeyi irade ediyorum" sözü ise bir noksanlık ve çelişkidir, zira; o irade etmiştir. İradenin terkini öven meşayihin sözlerini ise iradenin mutlak olarak terkine hamlederler.

Oysa bu, istikamet sahibi şeyhlere karşı bir yanılgıdır. Her ne kadar şeyhlerden kimisi iradenin mutlak olarak terk edilmesini emretmiş olsa da, bu onu söyleyenin bir yanılgısıdır. Halbuki bu ne takdir edilmiş, ne de emir buyurulmuştur. Zira; canlı olanın iradesi olmak zorundadır. İnsanlardan hiçbir canlı yok ki iradesi olmasın. Emire gelince, Allah ve Resulü'nün sevdiği ve vâcip ya da müstehap olarak emrettiği iradeyi, eğer vacipse ancak kafir, fasık veya isyankar terk eder. Eğer müstehap ise o iradeyi terk eden kendisinin hayrına olan bir şeyi terk etmiş olur.

Allah Teâlâ nebîleri ve sıddıkları bu iradeyle vasıflandırmıştır. O şöyle buyurur: "Onun rızasını irade ederek sabah ve akşam Rabbleri'ne yakaranları kovma" (En'am/52); "Kendi nezdinde hiç kimseye karşı ödenecek bir iyilik için değil, sadece yüce Rabbi'nin rızasını umarak" (Leyl/19,20); "Biz sizi yalnızca Allah rızası için yediriyoruz; sizden ne bir karşılık istiyoruz, ne de teşekkür" (insan/9); "Eğer Allah'ı ve Resulü'nü ve ahiret yurdunu istiyorsanız Allah içinizde ihsan sahipleri için büyük bir mükafat hazırlamıştır" (Ahzab/29); "Her kim ahireti ister ve mümin olarak onun uğruna var gücüyle çaba harcarsa işte bunlardır çabalarına değer verilenler (İsra/19); "Dini O'na has kılarak Allah'a kulluk et" (Zümer/2); "De ki; O'na dinini has kılarak Allah'a kulluk ederim" (Zümer/14); "Allah'a kulluk edin ve O'na hiçbir şey ortak koşmayın" (Nisa/36) "Ben cinleri ve insanları ancak bana kulluk etsinler diye yarattım" (Zâriyat/56).

İbadet, ancak Allah'ın iradesiyle ve emrettiği şey için vardır. O buyurur ki: "Yo, her kim varlığını Allah'a teslim ederse işte o ihsan sahibidir" (Bakara/112). Yani bütün hedefini Allah'a adamıştır; "Oysa onlar dini O'na has kılarak sadece Allah'a kul olmakla emrolunmuşlardı..."(Beyyine/5). Dinin O'na has kılınması; kulun, kullukta yalnızca O'nu irade etmesidir.

"O onları sever ve onlar O'nu sever" (Maide/54); "İman edenler Allah'ı daha çok severler" (Bakara/165); "De ki, Eğer Allah'ı seviyorsanız bana tâbi olun ki Allah da sizi sevsin" (Âl-i İmran/31). Seven herkes irade edendir.

Halil İbrahim Peygamber de (a.s) şöyle demiştir: "Ben kaybolanları sevmem" (En'âm/76). Daha sonra da şöyle demiştir: "Ben, yüzümü hanîf olarak, gökleri ve yeri yaratana çevirdim ve ben müşriklerden değilim" (En'âm/79). Kur'an'da bu tür pek çok ayet vardır. Allah kendisinin ve emrettiğinin irade edilmesini emreder ve başkala-

rının ve nehyettiğinin irade edilmesini de nehyeder. Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurur: "Ameller ancak niyetlere göredir. Herkese niyet ettiği vardır. Her kimin hicreti Allah ve Resulü'ne ise onun hicreti Allah ve Resulü'nedir. Her kimin hicreti payına düşecek olan dünyaya veya evleneceği kadına ise onun hicreti hicret ettiği şeyedir."

Bu iki iradedir; Allah'ın sevip razı olduğu irade, O'nun sevmeyip razı olmadığı irade. Hatta nehyettiği ya da, ne nehyettiği ne de emrettiği irade.

İnsanlar irade konusunda üç kısımdır.

Bir kısmı arzuladıkları şeyi irade ederler. Bunlar nefislerinin ve şeytanın kuludur.

Bir kısmı da iradeden mutlak olarak uzak durduklarını ve Rabb'in takdir ettiğinden gayrı bir muradlarının kalmadığını ve bu makamın en kâmil makam olduğunu sanmaktadır. Ve bunu yerine getiren kimsenin hakikatı –ki bu kaderî ve kevnî hakikattir– yerine getirdiğine ve umumî kayyumluğa şahid olduğunu da zannederler. Rububiyetin tevhidinin şuhûdunu da gaye kabul ederler ve bunu 'cem', fena, ıstılâm ve benzeri isimlerle isimlendirmişlerdir. Pek çok şeyhin ayağı bu noktada kaymıştır.

Bu makam hakkında Cüneyd bin Muhammed ile onun sûfî dostlarından bir grup arasında tartışma söz konusudur. Onlar tevhidi rubûbiyetin şühûdu ve Allah'ın her şeyin yaratıcısı, rabbi ve meliki olduğu üzerinde ittifak etmişlerdir. Bu kaderin şuhûdudur. Bunu da 'cem' makamı olarak adlandırmışlardır. Böylece onu fark-ı evvelin dışında tutmuştur. Bu ise; bunun irade edilmesi ve diğerinin sevilmemesiyle, birisinin yapılması diğerinin terk edilmesiyle ortaya çıkan fark-ı tabiîdir. İnsan bu tevhide şahit olmadan önce yaratılışın, mahlukatın fiillerine şahit oluşunda kalbinin tefrik edebileceği bir fiile sahip olduğunu görür ve irade ettiği hususlarda hevâsına tâbi olur. Hakkı irade ettiğinde kendi iradesiyle heva ve tabii iradesinden çıkar, sonra da O'nun herşeyin yaratıcısı olduğuna şahit olur. Bu 'cem'in şühuduyla da o 'fark'tan dışarı çıkar. Onlar bunda ittifak ettiklerinde Cüneyd bin Muhammed onlara fark-ı sâniyi hatırlattı. Bu ise bu 'cem'den sonradır ve bu şer'î farktır. Görmüyor musun ki sen emrolunduğun şeyi irade edersin ve nehyedildiğin şeyi de irade etmezsin. İbadete başkasının değil Allah'ın lâyık olduğuna ve ibadetin de resullerine itaat etmek suretiyle olduğuna şahit olursun. Böylece emredilen ile nehyedileni, O'nun evliyası ile düşmanlarını tefrik edersin ve tevhid-i ulûhiyete şahit olursun?

Onlar onunla bu fark hususunda çekişmeye başladılar. Kimi bunu inkar etti, kimi hiç anlamadı, kimi de bu hususta konuşan kimsenin buna henüz ulaşmadığını iddia etti. Ayrıca sen, pek çok şeyinin bu makam, yani tevhid-i rubûbiyet ve O'nda fâni olma makamında varıp durduklarını görürsün. Kadrinin yüceliğine ve O'nun bilinen emir ve nehyi uyguladığı kesin olmakla birlikte, "Menazilü's-Sâirîn" adlı eserin yazarının sözünde olduğu gibi.

Ancak, bunun avamdan dolayı olduğunu iddia ederler. Kimi çelişkiye düşmekte, kimi de şöyle demektedir: "Emirle yetinmek, avâmın maslahatı adınadır." Bu kişiler tımarhanelik olarak ifade edilir.

Kimisi de bu makamı telbis (hile) makamı olarak isimlendirmiştir.

Kimisi şöyle der: 'İnsanın üzerindeki sorumluluk kul olduğu müddetçedir. Kulluk derecesinden özgürlük derecesine yükseldiğinde teklif (sorumluluk) ondan kalkar. Ve artık onun üzerinde sorumluluk kalmaz. Zira özgür kimse, üzerinde hiç kimsenin sorumluluğunu taşımayan kimsedir.'

Kimisi şöyle der: "İşin hakîkati, 'cem'in, kalbinde meşhûd, 'fark'ın da dilinde mevcut olmasıdır." Bunu söyleyen kişi, diliyle aralarını tefrik etmekle birlikte kalbinde emredilen ve nehyedilenin eşit olduğuna şahit olur.

Kimisi bunun, ariflerin sülûkunun son noktası ve sıddîk evliyanın derecelerinin zirvesi olan hakîkat olduğunu düşünmektedir.

Kimisi de emir ve nehyin iradesiyle yetinmenin sülûk ve başlangıçta olduğunu; nihayette ise sadece kader iradesinin kalacağını zannetmektedirler. Gerçekte bu, ibadet ve itaatin düştüğünün söylenmesidir. Allah'a ibadet ile O'na ve Resulü'ne itaat ancak şer'î emre ittiba etmekle olur; küfür, fısk ve isyan bile olsa takdir edilmiş olanla hareket etmekle değil.

Bundan ötürü sâliklerin pek çoğu kâfirlerin ve fâcirlerin yardımcı ve muhafızları olmuşlardır, zira; onlarla birlikte kadere şahitlik etmişler, şer'î emir ve nehye şahitlik etmemişlerdir. Bunlardan bir kısmı "Kadere şahit olandan kınama düşer" der ve ekler: "Hızır, kadere şahit olduğunda ondan kınama düşmüştür."

Kaderin şühûdu taraftarları, kendilerinden birine keşif ve tasarruf yoluyla âdetin dışına çıkma açısından bir salahiyet vermektedirler. O kişide bunu velilikte bir kemal sanmaktadır. Oysa bu harikuladelikler şeytanî sebepler ve nefsanî arzularla meydana gelmektedir. Velilikteki kemal ise harikuladelikleri şer'î olan emir ve nehyin uygulanması yolunda kullanmaktır ki bunlar emredilenin yapılması ve nehyedilenin terkiyle hasıl olurlar. Şer'î sebeplerle hasıl olmuyorlarsa zemme müstahak olurlar. Şer'î sebeplerle hasıl oluyorlar, ama bir harama ulaşmak için kullanılıyorsa o zaman da zemmedilirler. Eğer bir taate yardımcı olmayan bir mubaha ulaşmakta vesile oluyorlarsa mukarrebîn için değil, ebrâr için geçerlidir. Ancak şer'î bir sebeple hâsıl oluyor ve şer'î emrin işlenmesine yardımcı olmak üzere kullanılıyorsa, işte bu sabikûn ve mukarrebûnun harikuladelikleridir.

Harikulade durumlar hususunda, sebep ve gayelerine bakmak gerekir. Neden hâsıl oldular? Nereye ulaştırdılar? Nasıl ki mallarda üreticisine ve kullanıldığı yere bakılıyorsa tıpkı öyle. Her kim bunları –yani harikulade durumları– kendi tabiî iradesi uğruna kullanırsa zemme müstahak olur. Her kim de hem tabiî hem de şer'î her iki iradeden hâli olursa bu onun şer'î iradeyi bilmemiş olmasından dolayı affedilmesi için yeter. Ancak şer'î iradeyi bilir ve ondan yüz çevirirse zemme müstahak olur ve affa mazhar olmadığı takdirde de cezaya duçar olur. O, iradesinin hevası olmamasından dolayı övgüyü kazanır, ancak bununla birlikte Allah ve Resulü'nün emrine muvafık olması gerekir; ne bundan ne de ötekinden dolayı muvafık olmaması onun için yeterli olmaz. Zira; mutlak olarak iradeden hâli olmak imkansızdır; bir iradenin olması zorunludur. Eğer Allah ve Resulü'nün sevdiğini irade etmemişse Allah ve Resulü'nün sevmediğini

irade eder; ancak arzu ettiğini terk etme hususunda kendisiyle mücahede ettiğinde kendisine emredilen olduğunu sandığı şeyi irade eder ki, o zaman da dalâlette olur.

Bu, dalâlette olan hıristiyanların haline benzemektedir. Kur'an buyurur ki: "Bizi doğru yola ilet. Kendilerine nimet bahşettiklerinin yoluna. Kendilerine gazâp olunanların ve dalâlette olanlarınkine değil" (Fatiha/6,7). Hz. Peygamber (s.a.v) de buyurmuştur ki: "Gazâba uğrayanlar yahudiler, dalâlette olanlar da hıristiyanlardır."

Yahudiler, nehyedildikleri fasid irade sahibidirler. Nitekim onlarla ilgili olarak; onların isyankar oldukları ve haddi aştıkları, hakkı tanıdıkları ama onunla amel etmedikleri, bir ilme sahip oldukları fakat o ilimle amellerinin olmadığı, haram ve mezmun irade hususunda hevalarına tâbi oldukları, Allah ve Resulü'nün sevdiği şeyin irade edilmesi demek olan övgüye değer irade halinde olmadıkları haber verilmiştir.

Hıristiyanların ise; bir hedef, ibadet ve zühtleri yoktur. Ancak ilimsiz amel eden çapkınlardır. Allah ve Resulü'nün sevdiği iradeyi bilmezler; bilâkis her birinin amacı kendini iradelerden tecrit etmektir. Allah ve Resulü'nün emrettiğini 'irade edici olmayı' sürdürmemektedirler. Nitekim Allah ve Rasulü'nün nehyettiği pek çok şeyi irade etmezler.

Onlar kendi hedeflerinden sapmışlardır. Hedefleri ise sözde Allah'a ve Resulü'ne itaattir. Bu yüzden lanete müstahak olmuşlar, yani Allah azze ve celle'ye itaat etmekle elde edilen rahmetten uzak olmuşlardır.

Fâcir olan âlim yahudilere benzer, câhil âbid ise hıristiyanlara. İlim ehli içinden bazısında ilkinden bulunur, ibadet ehli içinden bazısında da ikincisinden bulunur. Bu hususta ademoğulları ayrılığa düşmüşler ve ancak Allah'ın ihata edebileceği kadar büyük bir çatışma içine girişmişlerdir. Onların içinde Allah'ın kendisinden daha keremle davrandığı hiçbir insan yaratmadığı kişiler vardır ki bunlar insanların en hayırlısıdır. Kimisi de insanların en şerlisidir.

İnsanlar içinde en üstün hal, iki halîlin; İbrahim (a.s.) ve Muhammed (s.a.v) 'in hâlidir. Muhammed (s.a.v) ademoğlunun seyyididir, önceki ve sonraki nesillerin efdalidir, nebilerin sonuncusudur, biraraya toplandıklarında onların imamı, heyet haline geldiklerinde sözcüleridir. Bütün peygamberlerin; İbrahim (a.s), Musa (a.s) ve diğerlerinin ötesine kendisiyle ulaşılanıdır.

Nebilerin ondan sonra efdal olanı ise İbrahim (a.s) 'dir. Sahih'te Enes bin Mâlik'ten rivayetle Hz. Peygamber (s.a.v) "İbrahim insanlığın en hayırlısıdır" buyurmuştur.

Sahih–i Müslim'de Câbir'den rivayet edilmiştir ki, Hz. Peygamber bir cuma hutbesinde şöyle buyurur: "En hayırlı kelâm, Allah'ın kelâmıdır. En hayırlı yol, Muhammed'in yoludur." Abdullah bin Mesud da, Buhari'nin Sahih'inde rivayet ettiği gibi, husuf günü aynı şeyi söyleyerek hutbe îrad etmiştir.

Sahiheyn'de Aişe'den (r.a) rivayet edilmiştir: "Resûlullah eliyle hiç bir canlıya asla vurmamıştır. Allah yolunda mücahede, amaç dışında. Kendisine bir zarar verildiğinde hiç bir zaman kendisi için intikam almaya kalkmadı; Allah'ın mukaddesleri çiğnenmedikçe. Allah'ın mukaddesleri çiğnendiğinde de Allah adına intikam alıncaya kadar kimse onun öfkesinin önüne geçemezdi."

Enes der ki: "Resûlullah'a on yıl hizmette bulundum. Bana hiç öf demedi. Yaptığım bir şey için bunu niye yaptın, yapmadığım bir şey için bunu niye yapmadın demedi. Ailesinden biri beni bir şeyden dolayı azarlarsa "Bırakın onu, eğer takdir edilmiş olsaydı o şey olurdu" derdi.

Resûlullah mahlûkatın en üstünüdür, ademoğullarının efendisidir. Bütün makamlardaki vesile ona aittir. Ve o hiç bir şey istemiyor ya da her olan şeyi istiyor değildi. Ayrıca o hevasına da tâbi değildi. Bilâkis o, hem berikinden hem de diğerinden münezzehti.

Allah Teâlâ buyurur: "O, hevadan konuşmaz. O sadece vahyedilen bir vahiydir" (Necm/3); "Allah'ın kulu her ne zaman O'na yakarmak üzere ayağa kalksa onlar hep birlikte etrafını telaşla kuşatırlardı" (Cin/19); "Eğer bizim kulumuza indirdiğimizden şüphe içinde iseniz onun benzeri bir sûre getirin" (Bakara/23); "Kulunu geceleyin götüren Allah ne yüçedir" (İsra/1). Bu ayetlerde geçen "kul"dan maksat, Allah'ın emrine itaatkâr olan kuludur. Aksi takdirde yaratılmış olmaları ve yönetiliyor olmaları anlamında bütün mahlûkat kuldur.

Allah Teâlâ, nebisine şöyle buyurur: "Sana ölüm gelinceye kadar Rabb'ına kulluk et" (Hicr/99). Hasan Basri; "Allah –sübhanehu–, mü'min kulunun ameline ölümden başka bir ecel tayin etmemiştir" buyurmuştur.

Allah Teâlâ yine nebisine hitaben buyurur: "Muhakkak ki sen yüce bir karakter üzeresin" (Kalem/4). İbn Abbas ve İbn Uveyne ve Ahmed bin Hanbel gibi onunla aynı görüşte olanlar şöyle der: "Yüce bir din üzeresin." Din ise kendisine emredileni yapmaktır.

Aişe (r.a.), Müslim'in rivayet ettiği bir kelâmında şöyle der: "Resûlullah'ın ahlâkı Kur'an'dı." Aişe (r.a), Hz. Peygamber (s.a.v)'in hiç bir zaman kendi nefsi adına kimseyi azarlamadığını ve intikam almadığını; Allah için azarlayıp intikam aldığını haber verir. Aynı şekilde Enes de Resûlullah'ın kendi haklarından feragat ettiğini bildirir.

Hududullah meselesine gelince; Resûlullah şöyle buyurur: "Rûhumu elinde tutan Allah'a yemin ederim ki eğer Muhmammed'in kızı Fatma bile hırsızlık yapsa ben elbette onun elini keserdim." Buhari ve Müslim rivayet etmiştir.

İşte bu kemal-i iradedir. Muhakkak ki O, Allah'ın sevip hoşlandığı iman ve amel-i salihi irade etmiş ve bunu emretmiş, Allah'ın hoşlanmadığı küfür, fisk ve isyandan hoşlanmamış ve bunu nehyetmiştir. Allah –sübhanehu– da O'nu bu şekilde nitelendirmiştir: "Rahmetim her şeyi kuşatmıştır. Takvalı davrananlara, zekatı verenlere ve ayetlerime inananlara elbette yazacağım. Onlar ki ellerinde bulunan Tevrat ve İncil'de yazılı olarak buldukları ümmi olan resul ve nebiyi izleyenlerdir. O onlara iyiliği emreder, onları kötülükten men eder, temiz ve hoş şeyleri onlara helal kılar, çirkin ve kötü şeyleri onlara haram kılar; üzerlerindeki yükleri ve zincirleri indirir. Ona inanan ve onu yücelten ve ona yardım eden, onunla birlikte indirilen nûra tâbi olanlar, işte bunlardır kurtuluşa erenler" (A'raf/156,157).

O, kendisine ait olan bir hak için hiç bir zaman ne azarladı ne de intikam aldı. Aksine Rabbi'nin hakkını yerine getirmeye çabalayıp hakkından vazgeçti. Kendi hakkını kadere

bırakıp; "Eğer bir şey takdir edilirse elbet meydana gelir" derdi. Allah'ın hakkı hususunda ise emri yerine getirip Allah'ın kendisine emrettiğini yapar, Allah yolunda mümkün olduğunca en mükemmel şekilde mücahede eder, onlarla öncelikle kendisine inzal olunan Kur'an'la mücahede ederdi.

Nitekim Allah Teâlâ şöyle buyurur: "Dileseydik her şehre bir uyarıcı gönderirdik. Kafirlere itaat etme, ve onlara karşı bütün gücünü kullanarak cihat et" (Furkan/51,52). Daha sonra Medine'ye hicret edip kendisine savaş izni verilince onlarla eliyle de cihat etmiştir. Bu, Buhari ve Müslim'in Ebu Hureyre'den –ki bu aynı zamanda Ömer bin Hattab'ın hadisi olarak da bilinir– naklettikleri hadise de uygundur: "Adem (a.s) ile Musa (a.s)'nın tartışması hakkında Hz. Peygamber şöyle buyurur; Musa, işlediği günah sebebiyle hem kendisini hem de soyunu cennetten çıkaran Adem'i kınadığında, Adem ona; bunun daha kendisi yaratılmadan uzun bir müddet önce yazılmış olduğunu söyleyerek cevap vermiştir. Hz. Peygamber de 'Adem, Musa'yı yenip susturmuştur' buyurdu."

Bunun sebebi, Musa (a.s)'nın Adem (a.s)'i kınamasının Allah hakkı uğruna değil, Adem ve diğer ademoğullarının başına bu fiil sebebiyle gelen musibetlerdir. Adem ise ona bunun olması kaçınılmaz olan mukadder bir durum olduğunu hatırlatmıştır. Kendilerinin başına gelen musibetlere karşı kullara sabretmeleri emredilmiştir. İşte onlara faydası dokunacak olan da budur. Oysa buna sebep olanı kınamalarının ise onlara hiç bir faydası yoktur. Aynı şekilde kendilerine faydası olan meseleleri kaçırmaları durumunda da kadere rıza göstermekle emrolunmuşlardır; hayıflanma ve hüznün onlara hiç bir faydası yoktur. Kendilerine faydası olanın fırsatını kaçırmak ya da kendilerine zarar verecek olanın meydana gelmesi durumunda ise kadere bakmalılar. Eğer bu durum kendi amellerinin bir neticesiyse günahlardan tevbe etme ve geleceği ıslah etme hususunda gayret göstersinler, zira; onlara faydası dokunacak olan budur. Bu, Allah'ın onlara olan yardımı gayesiyle mukadder olunmuştur.

Sahih-i Müslim'de Ebu Hureyre (r.a)'den aktarılan bir hadiste Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurmuştur: "Güçlü mü'min zayıf mü'minden daha çok hayırlı ve Allah'a daha çok sevimlidir. Her hayırlı konuda sana faydası dokunacak olana karşı hırslı ol, Allah'tan yardım dile ve âciz olma. Başına bir şey gelirse, eğer şöyle yapsaydım şöyle olurdu, deme. Bilâkis şeytanın amelini işliyor olsan bile; bunu Allah takdir buyurmuş ve ne güzel eylemiştir, de."

Hz. Peygamber (s.a.v), kulun kendisine faydası olan şeye karşı hırslı olmasını ve Allah'tan yardım dilemesini emretmiş, acziyete düşmekten nehyetmiştir. Kula en faydalı olan şey ise; Allah'a ve Resulü'ne itaattir, Allah'a ibadettir. Bu iki asıl, Allah' –azze ve celle– ın "Yalnız sana ibadet eder, yalnız senden yardım dileriz" (Fatiha/5) ayetindeki kelamının hakîkatidir. Acze düşmekten de nehyetmiştir, bu ise; kaybetmek, ihmalkârlık ve yılgınlık demektir. Başka bir hadiste denildiği gibi: "Akıllı kimse kendine sahip olan ve ölümden sonrası için çalışandır; aciz kimse ise kendini hevasına tâbi kılan ve Allah'tan bir takım boş umutlar temenni edendir." –Tirmizi'nin rivayetidir–.

Ebu Dâvud'un Sünen'inde iki kişinin Hz. Peygamber'e gelip mahkemeleştikleri, Resûlullah biri aleyhine hüküm verdiğinde o kişi "Allah bana yeter, o ne güzel vekildir." demesi üzerine Hz. Peygamber'in şöyle buyurduğu kayıtlıdır: "Allah, acziyeti kınar, fakat sana düşen akıllı olmaktır. Başına bir şey geldiğinde 'Allah bana yeter, o ne güzel vekildir' de." Burada akıllılık, acziyetin zıddıdır. (Yani dirayetli olmak demektir.)Bir hadiste de şöyle denilir: "Acziyet ve dirayet de dahil her şey kaderledir." Müslim rivayet etmiştir.

Hz. Peygamber (s.a.v)'in sözündeki acziyetten maksat kudretin zıttı olan acziyet değildir. Zira; hal gereği kudreti olmayan bir kimse kınanmaz ve hali gereği güç yetiremeyeceği şey de ona emredilmez. Ayrıca Resûlullah o kişiye gayret gösterip Allah'tan yardım dilemeyi emredince ve acziyetten nehyedince ona bir durumun galebe çalması durumunda kadere bakmasını, bunu Allah takdir etmiştir ve ne güzel dilemiştir demesini, yazıklanıp tasalanmamasını, şeytanın amelini işlese bile şöyle şöyle yapsaydım şöyle olurdu dememesini emretmiştir.

Bu anlamda kimileri şöyle demiştir: İçinde bulunulan durumlar iki cinstir. Birincisi çaresi bulunan, diğeri de çaresi bulunmayan durumdur. Çaresi olan durumda acziyet gösterilmez. Çaresi olmayan durumdan da korkulmaz. İşte bu, Şeyh Abdülkadir ve diğerlerinin de zikrettiği gibi din imamlarının vurguladığı şeydir. O da; emredileni yapma, nehyedileni terketme, takdir olunana rıza gösterme veya sabretme zorunluluğudur.

Allah Teâlâ, Yusuf peygamberden tahkiye yoluyla buyurur ki: "Ben Yusuf'um, bu da kardeşim. Allah bize lütufta bulundu. Her kim takvalı olur ve sabrederse muhakkak ki Allah iyilik sahiplerinin mükafatını zayi etmez" (Yusuf/90). Takva, emredileni yapma ve nehyedilenden kaçınmayı ihtiva eder. Sabır da takdir olunana dayanmayı içerir.

Allah Teâlâ buyurur ki: "Ey iman edenler! Sizin dışınızdakileri dost edinmeyin. Sizi yoldan çıkarmak için ellerinden gelen hiç bir çabayı esirgemezler ve sizin sıkıntıda olmanızdan hoşlanırlar. Öfke ağızlarından taşmaktadır. Göğüslerinde gizledikleri ise daha da kötüdür. Eğer akledersenin Biz sizin için işaretleri ayan beyan kıldık. Sizler onları seversiniz, ama onlar sizi sevmezler, vahyin tümüne inanmış olsanız bile. Sizinle karşılaştıklarında 'inandık' derler. Birbirleriyle kaldıklarında size karşı öfkelerinden parmaklarını ısırırlar. De ki: Öfkenizden kahrolun! Muhakkak ki Allah kalplerde olanı bilir. Size bir iyilik eriştiğinde bu onları üzer; bir kötülükte takvalı olursanız onların tuzakları size hiç zarar veremez. Muhakkak ki Allah onların yaptıklarını kuşatandır" (Âl-i İmran/118-120). Allah Teâlâ, münafık düşmanlarının kurdukları tuzağın; takva ve sabırla birlikte mü'minlere zarar veremeyeceğini açıkça ifade etmiştir.

Ayrıca şöyle buyurur: "Hayır! Eğer sabreder ve takvalı olursanız, size aniden saldırsalar bile Rabbiniz akın akın gelen beş bin melekle size yardım edecektir" (Âl-i İmran/125). Burada da sabır ve takvayla birlikte olunca, Allah, müminlere kendileriyle savaşan düşmanlarına karşı meleklerle destek verip yardım edeceğini açıklamaktadır.

"Mallarınızla ve canlarınızla mutlaka sınanacaksınız; sizden önceki ehl-i kitaptan ve şirk koşanlardan pek çok eziyet verici sözler işiteceksiniz. Eğer sabreder ve takvalı olursanız muhakkak ki bu azimle sarılınacak işlerdendir" (Âl-i İmran/186). Allah azze ve celle mü'minlere; müşrik ve ehl-i kitap düşmanlarının mutlaka kendilerine eziyet edeceğini ve sabredip takvalı oldukları takdirde de bunun çetin bir iş olduğunu haber vermektedir. Sabır ve takva, düşmanlığını açıkça gösteren düşmanın şerrini –ki bunlar hem dilleriyle hem de elleriyle eziyet ederler– ve düşmanlığını gizleyen düşmanın şerrini –ki bunlar da münafıklardır– defeder.

İşte Resûlullah'ın ahlâkı ve yolu olan bu haller en mükemmel hallerdir. Her kim bazen de sevmediğini irade etse, ya da sevdiğini veya sevmediğini irade etmezse işte bu ikisi de Resûlullah'ın ahlâkı dışındadır, her ne kadar bunlardan dolayı bir günah icap etmese bile. Bazı nebi ve salihlerin ahlâkında olduğu gibi, mubah bir arzuyu veya mubah bir öfke ve intikamı gerçekleştirme fırsatı yakalayan kimseler gibi.

Her kim müstehap bir şeye vesile olarak kullanılacak olsa bile mubah olan arzuları irade etmezse, Allah adına intikam almak Allah'ın daha çok hoşuna gitse bile; öfkelenerek, intikam almak istemeyip caiz olması durumunda affa gayret gösterirse de durum aynıdır. Nitekim bazı nebi ve salihlerin ahlâkı böyledir. Bu eğer caizse günah mûcip değildir. Resûlullah'ın ahlâkı ise bundan daha mükemmeldir.

Bu ve bundan önceki nebinin şeriatı ile Allah'ın ona teşri buyurduğu hususta nebi kınanamaz. Ancak; Allah bazı nebileri diğerlerinden, bazı resullerini de diğerlerinden üstün kılmıştır.

Hz. Muhammed'le (s.a.v) gönderilen şeriat en üstün şeriattır; zira; Hz. Muhammed –aleyhissalâtü vesselâm– en üstün nebi ve resuldür, ümmeti de insanlık için çıkarılmış en hayırlı ümmettir.

Ebu Hureyre (r.a) 'Sizler insanlar için çıkarılmış en hayırlı ümmetsiniz' (Âl-i İmran/110) ayeti hakkında şöyle der: "Sizler insanlar için insanların en hayırlısısınız. Onları cennete sokmak amacıyla onları kayıt ve sınırlar altına alırsınız." İnsanların faydası için; cihat uğruna mallarını ve canlarını adarlar. Onlar insanlığın en hayırlı ümmetidir.

İnsanlar, Allah'ın ailesidir. Allah'ın en çok sevdiği insanlar, ailesine en çok faydalı olanlardır. Nebiler dışındakilerden kimisine bu durum, o nebiye ittiba etmek amacıyla bir şeriat olur. Hz. Muhammed (s.a.v)'in şeriat ve yoluna tâbi olanlara gelince; eğer terk ettiği şer vâcipse veya yaptığı şey haramsa hem zemme hem de cezaya müstahak olur; yoruma açık ya da hatalı durumlar müstesna.

Zira; Allah, bu ümmetten hata ve nisyanı mazir kabul etmiştir. Onlardan birisinin işleyeceği bir günahı Allah çeşitli sebeplerle affedebilir.

Bu inhizafın sebeplerinden biri de, insanlardan kimisine nefsinin istekleri hususunda züht yolu hakim olmuş; bu yüzden de olumlu olan arzu ve öfkeden uzak durur. Rûhban ve benzeri kimselerde olduğu gibi, aynı şeyi müşrikler ve ehl-i kitap da yapmaktadır. Bu gibi kimseler, can alındığı, insanlar esir edildiği ve mallar gasp edildiği

gibi sebeplerle cihadı bir kusur olarak görmekte ve Allah'ın Beyt-i Makdis'in tamirini Dâvud eliyle gerçekleştirmediğini, zira; onun ellerinin kan döktüğünü düşünmektedirler. Kimisi de, Brahmanlar'da olduğu gibi, hiç bir hayvanı boğazlamamayı öngörmekte; kimisi de bunu haram saymamakta, ancak hayvan boğazlamamak ve etini yememekle, hatta kadınlarla evlenmemekle Allah'a yaklaştığını düşünmektedir. Birisini överken de "Filan kimse ne evlenmiştir ne de bir hayvan boğazlamıştır"denilmektedir.

Resûlullah (s.a.v) bu gibi kimseleri yadırgamaktadır. Enes'den rivayet edilen Sahihayn'deki bir hadiste anlatıldığı üzere; Hz. Peygamber'in ashabından bir grup insan, peygamber eşlerine onun halvetteki davranışını sordular. Bu gruptan birisi "Ben kadınlarla evlenmem", bir diğeri "Ben et yemem", bir başkası "Ben bir yatağa uzanıp uyumam" dedi. Bu sözler Hz. Peygamber'e ulaştı. Allah'a hamd ü sena ettikten sonra şöyle buyurdu: "Şunu söyleyen insanlara da ne oluyor? Ben namaz kılarım ve uyurum; oruç tutarım ve iftar ederim; kadınlarla evlenirim; et yerim. Kim benim sünnetimden yüz çevirirse benden değildir."

Allah Teâlâ buyurur ki: "Ey iman edenler! Allah'ın size helal kıldığı temiz şeyleri haram kılıp haddi aşmayın. Muhakkak ki Allah haddi aşanları sevmez" (Maide/87). Bu ayet, inzivaya ve bir nevi rûhbanlığa niyetlenen Osman bin Maz'un ve onunla birlikte olan bir grup insan hakkında nazil olmuştur. Sahihayn'de Sa'd'den şu rivayet edilmiştir: "Resûlullah, Osman bin Maz'un'un inzivaya çekilmesini reddetmiştir. Eğer ona izin verseydi biz de kendimizi iğdiş edecektik."

Allah ve Resûlü'nün sevdiği, meşru ve faydalı züht; ahirette faydası olmayacak şeylerden uzaklaşmaktır. Ahirette faydası dokunacak ve buna yardımcı olacak şeyler hususunda zühtte bulunmak bir tür Allah'a ibadetten ve itaatten uzaklaşmaktır. Zühdün amacı zarar veren şeyi ya da faydası olmayan şeyi terk etmektir. Faydalı olan hususta zühtte bulunmak ise cehalet ve dalâlettir. Hz. Peygamber (s.a.v)'in de buyurduğu gibi: "Sana faydalı olan şey hususunda hırslı ol ve Allah'tan yardım dile ve acze düşme."

Kula faydalı olan; Allah'a ibadet ve itaat ile Resûlü'ne itaattir. Onu bundan alıkoyacak her ne olursa faydalı değil, zararlıdır. Ayrıca kula en faydalı olan bütün amellerinin Allah'a ibadet ve itaat olmasıdır. Eğer farzları yerine getirir ve itaat hususunda kendisine yardımcı olmayacak mubahları işlerse; kendisine ne faydası olan, ne olmayan, ne de zarar vermeyen bir şeyi yapmış olur.

Meşru verâ da; akıbetinden endişe edilen şeyden sakınmaktır. Bu şey de; haram kılındığı bilinen, haram olmasından şüphelenilen, terk edilmesi durumunda yapılmasından daha büyük zararı bulunmayan şeydir; haram kılındığı sabit olan fiil gibi. İhtiyacı olduğu halde verâsından dolayı şüpheliyi terk edip haram kılındığı belli olan şeyi onun yerine işleyen ya da terk edilmesi şüpheyle işlenmesinden daha büyük bir fesada yol açacak bir vâcibi terk eden kimse; babasının veya kendisinin üzerinde talep edilen borçları olan, bunu ise ancak şüphe bulunan malla ödeme durumunda olup bundan kaçınan, kendisinin ve babasının zimmetini rehin bırakan adam gibidir.

Vâcip oluşunda şüphe duyulan şeyi yapmada ihtiyatlı davranmak da verâdandır. Kamil verâ; insanın iki hayırdan en hayırlısını, iki şerden en şerlisini bilmesi, şeriatın dayanağının; maslahatların oluşturulup mükemmelleştirilmesi ve mefsedetlerin durdurulup azaltılması olduğunu bilmesidir. Aksi takdirde her kim yapma ya da terk etmedeki şer'î maslahat ve mefsedeti ölçemezse; vâcipleri ve haramları işler ve bunu da verâ sanır. Zalim yöneticilerle birlikte cihat etmeyi terk edip bunu verâ sayan, bidat ve fücur sahibi imamların arkasından cuma kılmayı ve cemaatle namaz kılmayı terk edip bunu verâ sayan, sahibinden gizli bidat bulunduğu gerekçesiyle sadık birinin şahitliğini kabul etmekten ve bir âlimden ilim tahsil etmekten imtina edip işitilmesi vâcip olan bu hakkı işitmeyi kabul etmeyi terk etmeyi verâ sayan kimseler gibi.

Züht ve rağbet de böyledir: Her kim Allah ve Resûlü'nun sevdiği ve hoşlandığı rağbet ve zühde itina göstermezse vâcipleri terk eder, haramları işler hale gelir. Yapması gereken Allah'a ve kul haklarına karşı gücünü zayıflatacak ve aklını kaybedecek derecede ihtiyacı olan yeme-içmeyi terk eden, kafir ve fâcir kimselerin salih ve hayırlı insanlar üzerinde egemenlik kurmasına sebep olacak derecede, kimi insanlara eza etmek ve onlardan intikam almak gibi özelliklere sahip olduğu için emr-i maruf nehy-i münkeri ve Allah yolunda cihadı terk eden ve bunlardaki tercihe sebep olan maslahatı göremeyen kimseler gibi.

Allah Teâlâ buyurur ki: "Sana haram aylarda savaş hakkında soru soruyorlar. De ki; o aylarda savaşmak büyük bir günah ve; Allah yolundan çevirmek ve onu ve Mescid-i Haram'ı inkar etmektir. Oranın halkını oradan çıkarmak Allah nezdinde daha da kötüdür. Fitne, öldürmekten daha da kötüdür" (Bakara/217). Allah şöyle demektedir: Can almakta bir kötülük olmasına rağmen küfürle hasıl olan fitne ve ehl-i küfrün ortaya çıkışı bundan daha da kötüdür; bu yüzden iki fesattan daha kötüsü daha ehvenini uygulamakla defedilir.

Hayvan kesmeyi terk eden ya da hayvan kesilmesine zulüm gözüyle bakan kimse de cahildir. O hayvan mutlaka ölecektir. İnsanların menfaati ve ihtiyaçları için öldürülürse hiç kimseye faydası dokunmadan ölmesinden daha hayırlı olacaktır. Ademoğlu hayvandan daha mükemmeldir; onun maslahatı da hayvanı yeme, binme ve benzeri hususlarda kullanmakla gerçekleşir. Ancak kendisinin ihtiyacı olmadığı halde hayvana eziyet edilmesini ise Allah yasaklamıştır. Hayvanları hapsederek ölmesine sebep olmak, boğazından başka bir yerinden kesmek, sağmal hayvanı sağacak yerde öldürmek gibi. Allah, insana mubah kıldığı öldürme ve boğazlama hususunda elden geldiğince iyilikle davranmayı vâcip kılmıştır. Sahih-i Müslim'de Şehdad bin Evs'ten rivayet edilen bir hadiste Hz. Peygamber (s.a.v) şöyle buyurur: "Allah her şeye karşı iyilikle davranmayı farz kılmıştır. Öldürdüğünüzde ölülere karşı iyilikle davranın, boğazladığınızda boğazlanana iyilikle muamele edin. Her biriniz bıçağını bilesin ve hayvanı rahatlatsın."

Allah ve Resûlü'nün sevdiği istekler de dahil, bütün isteklerden uzaklaşanların karşısında iki grup bulunur: Allah ve Resûlü'nün, küfür, fısk ve isyan gibi arzu

edilmesinden hoşlanmadığı şeyleri arzulayan bir grup; Allah ve Resûlü'nün emrettikleri şeyi Allah'a ibadet kasdıyla değil, nefislerinin hevasına uymak için rağbet gösteren bir grup. Bu kişiler sûretâ itaat, ama niyette fesat izhar eden kimselerdir. Sahihayn'deki bir hadiste anlatıldığı gibi: "Resûlullah'a; 'Ya Resûlullah, kahramanlık adına savaşan, tarafgirlik uğruna savaşan ve gösteriş için savaşandan hangisi Allah yolundadır?' diye soruldu. O da şöyle buyurdu: "Her kim Allah'ın kelimesi yüce olsun diye savaşırsa işte o Allah yolundadır."

Allah Teâlâ buyurur ki: "Münafıklar Allah'ı aldatmaya kalkışırlar. Oysa onlar kendilerini aldatırlar. Namaza kalktıklarında gönülsüzce, insanlara gösteriş olsun diye kalkarlar ve Allah'ı çok az anarlar" (Nisa/42). İşte bunlar fasid ve kötü istek sahibi kimselerdir. Bunlar vâcip terk ederek haram işlerler. Diğerleri nasıl ki hıristiyanlara benziyorsa; bunlar da yahudilere benzemektedir.

"Onlar, Allah'a ve insanlara karşı taahhütlerine bağlanmadıkları sürece nerede bulunurlarsa bulunsunlar zillete duçar olurlar; Allah'ın gazabına uğrarlar ve aşağılanmaya mahkûm olurlar. Çünkü Allah'ın ayetlerini inkar etmeleri ve isyankar olmaları nedeniyle, peygamberleri haksız yere öldürmekteydiler, ve haddi aşıyorlardı" (Âl-i İmran/112).

"Yeryüzünde haksız yere büyüklük taslayanları ayetlerimden uzak tutacağım; çünkü onlar her türlü işareti görseler de ona inanmaz; doğruluk yolunu görseler de ona girmezler, sapkınlık yolunu gördüklerindeyse onu kendilerine yol edinirler" (A'raf/146).

"Ve kendisine mesajlarım geldiği halde onları bir kenara atan kimsenin başına gelecek olanı anlat onlara. Şeytan yetişip yakalar onu ve o da sapkınlardan olur. Eğer Biz dileseydik onu mesajlarımızla yüceltirdik; fakat o hep dünyaya sarıldı ve yalnızca hevasına uydu. Onun durumu bir köpeğin durumuna benzer: Üzerine varsan da dilini sarkıtıp hırlar, kendi haline bıraksan da. Bizim ayetlerimizi yalanlamaya kalkan kimselerin hali işte böyledir. Öyleyse bu kıssaları anlat ki belki derin derin düşünürler" (A'raf/175-176).

İşte bunlar, hakîkati bilmekle beraber sapkınlık sonucu hevalarına uyanlardır, diğerleri de hakîkati bilmeyip ondan saparak hevâlarına uyanlardır. Allah Teâlâ'nın buyurduğu gibi: "Daha önce kendileri sapmış olup bir çoğunu da saptırmış olan ve doğru yoldan hâlâ sapmakta olan bir topluluğun hevalarına uymayın" (Maide/77). Her iki grup da; Allah ve Resûlü'nün emrettiği istekleri ve salih amelleri terk etmekte, Allah ve Resûlü'nün nehyettiği istekleri ve fasid amelleri işlemekte olan iki gruptur.

Fasıl

Allah kendilerinden râzı olsun; Şeyh Abdülkâdir'in, onun şeyhi Hammad ed-Debbas'ın ve istikamet sahibi diğer şeyhlerin, "sâlik hiç bir şey murâd etmez, Allah'ın irâdesinin yanında başka bir şey dilemez, bilâkis; onda Kadir-i Mutlak'ın fiili câri olur ve

bu da Hakk Teâlâ'nın murâdı olur." şeklindeki emirlerine gelince: Onlar bununla; kulun, Allah'ın ve Resûlü'nün emrini bilmediği hususları kastetmişlerdir. Eğer kul, Allah Azze ve Celle'nin o şeyi emrettiğini bilirse; ona düşen vazife, onu irâde edip onunla amel etmektir. Bunu başka yerlerde de açıklamışlardır. Her ne kadar onların dışında yanılgı içinde kalanlar, irâde-i halkıyeyi –ki bu tevhîd-i rubûbiyetle fâni olmaktır– kemal olarak görseler ve sülûkun bu sınıra varması durumunda sülûk sahibinin bir emri yerine getirmesinin başkasından dolayı olduğunu ve onun emri yerine getirmeye muhtaç olmadığını düşünseler de; bunlar fasid sözler ve yollardır. Bundan daha önce bahsedilmişti.

Fudayl bin İyâz, İbrahim bin Edhem, Ebu Süleyman Ed-Dârânî, Ma'ruf-u Kerhî, Sırr-ı Sakatî, Cüneyd bin Muhammed gibi selef meşâyihi, Şeyh Abdülkâdir, Şeyh Hammad, Şeyh Ebu'l-Beyan gibi mütekaddimûn meşâyihi ve müteahhirûn meşâyihi gibi istikamet sahibi sâlikler; havada uçsa ve su üzerinde yürüse bile sâlikin şer'î emir ve nehiy dairesinden çıkmasına müsaade etmezler! Bilâkis; sâlikin vazifesi, ölünceye kadar emredileni yapmak ve nehyedileni terk etmektir. Kitâb, Sünnet ve icmâ-i selefin delâlet ettiği hakîkat işte budur.

6.

Ben derim ki; Şeyh Abdülkadir şeriatta mahzurlu olanın mutlaka ve mutlaka terk edilmesi gerektiğini emretmektedir. Şârinin değil de hevanın hükmüyle yapıldığı için bizatihi mubah olduğu bilinen şey de terk edilir. Belirli bir yere ya da şahsa seyahate çıkmak veya gitmek gibi kendisinde ya da kendisinden bir zarar olmayacak olan ve mubah olduğu bilinmeyen şeye gelince; bu tür bir amel haram değildir, her cüzü de mubah değildir. Aksine dinine zarar verecek bir yere gitmek o insana haram olur; bu yüzden Şeyh zorlanmadıkça ya da batında bunun bir maslahatı olduğu kendisine ayan beyan olmadıkça oraya gitmemeyi emretmiştir. Eğer o kişiye, oraya gitmenin vâcip ya da müstehap olduğu beyan olunmamışsa; onu yapması ona yaraşmaz. Eğer zarardan endişe ederse onu terk etmesi gerekir. Gitmeye zorlanırsa bunda kendisine bir günah yoktur; yapmasından dolayı da sorgulanmaz. Ancak kendi seçimi ve arzusuyla bunu yaparsa bu durum başka. Eğer tercihe şayan bir maslahat olduğu anlaşılırsa bunu yapmak iyi olur.

Sünnet'ten deliller de, kendisini sokmadan bir belayla karşılaşan kimseye yardım edileceğini; kendisini belaya atan kimse hakkında da endişe edileceğini söylemektedir. Resûlullah'ın Abdurrahman bin Semre'ye söylediği gibi: "Emir almayı isteme. Eğer istediğin için sana verilirse ondan sorumlu olursun, istemeden verilirse bunun için sana yardım edilir." Başka bir hadiste de şöyle buyurulur: " Düşmanla karşılaşmayı temenni etmeyin. Allah'tan esenlik dileyin. Onlarla karşılaştığınızda da direnin."

Sünen'deki bir hadiste de şöyle buyrulur: "Her kim kadılık yapmak ister ve bunun için yardım isterse onun sorumluluğu ona verilir. Her kim de etmezse Allah kendisine yol gösterecek bir melek indirir." Bir başka rivayette: "Buna zorlansa bile" ifadesi yer alır.

Sahihayn'deki bir hadiste taunla ilgili şunlar söylenilir: "Bir memlekette taun olduğunu işitirseniz oraya girmeyin; siz oradayken ortaya çıkarsa oradan da kaçarak çıkmayınız." Resûlullah'ın adaklarından nehyi de bu kabildendir.

7.

Ben derim ki; Şeyh (k.s), emir ve nehyin lüzumunun her makamda zorunlu olduğunu beyan etmiş, kendisinin kabul ettiği üç hali zikretmiştir: Takva sahibi hali, hakîkat hali, hakk'ül-hak hali. Maksadını ise kulun her halde kendisine şeriat tarafından emredileni yapmak ve nehyedileni terk etmek istemesi gerekir diyerek, ve kul irade etmeyi terk etmekle emrolunduğunda bunun ne bir emir ne de bir nehiy olduğunu söyleyerek açıklamıştır. Bu doğrudur, zira; kul bununla emrolunmamıştır ki, onu var etmede bir iradeye sahip olsun, ne de bundan nehyedilmiştir ki, yok olmasında da bir iradeye sahip olsun. Dolayısıyla böylesi bir durumda iki çelişik şeyi irade etmekten de hâli kalır.

Hakîkat sahibinin de daima emre ittiba etmesi gerektiğini açıklamıştır: Eğer biliyorsa zahirî şer'î emre ya da batınî emre. Batınî emrin de şeriatça vâcip ya da haram olmayan hususlarda geçerli olduğunu ve emrin hükmünü uygulayabilmek için böylesi bir durumda özel emre bakılacağını da beyan etmiştir.

Eğer 'Hakîkat sahibi ile bundan önceki takva sahibi arasındaki ve bundan sonraki hakk'ül-hak sahibi arasında ne gibi bir fark vardır?' diye sorarsan buna şöyle cevap verilir:

Kendilerini "abdâl" diye isimlendirmiş olduğu sonrakiler, yapmış oldukları ibadetlerde kendileri adına bir fiile şahitlik etmezler, bilâkis; yerine getirdikleri O'nun emrine itaatte kendileri üzerindeki failin o olduğuna şahitlik ederler. Bu yüzden şeyh bu hususta; "emre ittiba etmen güç ve kuvvetten teberri ederek senin kendine muhalefet etmenle gerçekleşir." demiştir.

Onlar, rubûbiyet tevhidini ulûhiyet tevhidiyle birlikte müşahede ederler. Onlar, yapmış oldukları hayır ve iyilik fiillerini yaratanın Allah olduğuna şahitlik ederler ve kendileri için hiç kimseye karşı bir övgü ve minnet hissi taşımazlar. Kulların bir kötülük yapacağını ve herhangi bir kimsenin üzerinde haklarının bulunduğunu düşünmezler. Zira; kulların fiillerini ve başka her şeylerini yaratanın Allah olduğunu müşahede ederler; kulların da kendiliklerinden ve kendileri yüzünden Allah üzerinde herhangi bir hakka müstahak olmadıklarını, bilâkis rahmeti kendine farz kılanın Allah'ın kendisi olduğunu bilirler.

Bizzat Allah'ın kendisine şirk koşulmadan kulluk edilmeye ve kendisinden bihakkın sakınılmaya lâyık olduğuna şahitlik ederler. Ondan bihakkın sakınmak ise; O'na itaat edip isyan etmemek, O'nu hatırlayıp unutmamak, O'na şükredip nankörlük etmemektir. Yaptıkları amel-i salihin ise O'nun lütfu, cömertliği ve keremiyle olduğunu ve bu hususta amelin O'na ait olduğunu düşünürler.

O'ndan başka güç ve kuvvetin olmadığına şahitlik ederler. Kulların başına gelen eziyetlerin yaratıcısının ise Allah olduğuna ve bunun O'nun adaletinin gereği olduğuna; insanların görevi olan haklarını terk etmelerini ise O'nun yaratmadığına şahitlik ederler. Her hal ü kârda, yaptığında da yapmadığında da hamd O'na aittir.

Bu yüzden onlar, O'nun kâmil varlığını ve kendilerinin mücerret yokluğunu müşahede ettikleri için kalpleri kırık olanlardır. Kendisi için yokluktan başka bir şey görmeyenden daha çok kırılan hiç kimse yoktur. O kimse ne kendisi için, ne de kendisiyle birlikte bir şey görür.

Bunun altında yer alan hakîkat sahibi ise; dini Allah'a has kılmada onunla aynı noktadadır. O sadece kendisine emredileni yapar. Ancak rubûbiyet tevhidinin, Allah'tan başka güç ve kuvvetin olmadığının, hakîkatte her bir şeyin fail ve yaratanının Rabb olduğunun ve bu müşahedenin hiç bir şekilde kibir, gurur ve benzeri bir durama izin vermediğinin müşahedesi ve görülmesi hususunda ise ona yetişemez.

Her ikisi de emri ifa ederek Allah'a itaat ederler. Ancak beriki kendisinin müslüman ve namaz kılan biri haline gelmesini sağlayan Allah olduğunu ve kendisinin gerçekte hiç bir şey yapmadığını müşahede eder. Diğeri ise; her ne kadar kulların fiillerinin yaratıcısının Allah olduğunu ikrar etmesinden dolayı buna inanıyor ve tasdik ediyorsa da yine de bunu kendisi yok menzilinde hissettirecek bir müşahedeyle müşahede etmez.

Ayrıca ikinci bir açıdan da aralarında fark vardır. Birincisi mesele ve olaylar hakkında bir iradeye sahiptir ve bu yüzden onları terk eder. O istekleri hususunda kendisine emredilip nehyedilen ile emredilmeyip nehyedilmeyeni temyiz edebilir. Diğerinin ise Rabb'ın istediğinden gayrı hiç bir isteği olamaz: Bu, ya O'nun bir emridir ki buna o Allah vasıtasıyla ittiba eder, ya da kendisi hakkında bir fiildir ki bunu ona Allah yapmaktadır. Bu yüzden emir ve nehy dışında o, çocuk ile sütanneye benzetilmiştir.

Fasıl

Şâyet şöyle denirse: "Şeyhin bütün sözleri, zâhir olsun bâtın olsun bilinmesi mümkün olduğu kadar emre ittiba etmek üzerinde odaklaşmaktadır. Hakkında zahirî ya da batınî bir emir bulunmayan meselede ise kişi, ne buna ne de ötekine dair bir seçimde bulunmayacak şekilde Rabb'inin fiiline teslim olur. Şayet emri biliyorsa onunla birlikte olur; bilmiyorsa kaderle birlikte olur. Bildiği takdirde Rabb'in emriyledir; aksi takdirde

O'nun mahlukatıyla. Yaratma ve emir Allah'–sübhanehu–a âittir. Bu da hâdiselerden bir kısmında emir ve nehyin bulunmasını; dolayısıyla da hakkında ne sevmeye de sevmemeye dâir Allah'ın emirinin olmamasını gerektirir."

Bunu Şeyh Abdülkadir ve Şeyh Hammad ed-Debbas açıklamıştır. Sâlik, hakkında emir ve nehye dâir şer'î bir hüküm bulunmayan bir takım meselelere ulaşır; kul da kaderle hareket eder.

Bu nokta onlara göre; sâlikin mücerret kaderi ile hakîkatin bir olduğu noktadır, zîrâ; bu noktada şer'î hakîkat yoktur.

İşte bu, onların ilm-i şeriat ehliyle tartıştıkları husustur.

Onlar şöyle der: Şeriata göre bir fiilin; ya varlığı yokluğuna tercih edilir –ki bu vâcip ve müstehaptır–; ya yokluğu varlığına tercih edilir –ki bu haram ve mekruhtur–; ya da her iki durum da eşittir –ki bu da mubahtır–. Bu taksim, mutlak emre göredir.

Ayrıca mubah olduğuna hükmedilen fiil; ya kendisine ibâdete yardım etmesi ve hüsniyet peyda etmesinden dolayı maslahatı açısından kulun onu seçmesiyle olması istenilen ve sevilen bir durum hâlini alır; ya da kulun kendinden daha üstün olanı kaçırmasına sebep olur. Onu bir müstehaptan alıkoyan mubah gibi. Bunun yokluğu kul için daha hayırlıdır.

Farzlardan sonra nafilelerle Allah'a yaklaşmaya çalışan sâlik açısından muayyen mubahın iki tarafı denk olamaz. Şâyet itâat hususunda ona yardımcı olmazsa; o mubahın terk edilip yerine itâatin îfa edilmesi kul için daha hayırlıdır. Kul, eğer yokluğu anında onun benzeri bir mubahla meşgul olacaksa; varlığı ile yokluğunun denk olduğuna hükmedilir.

Şâyet: 'Bununla diğeri arasında fark yoktur' denilecek olursa: Bu; farzlarla vâcipleri eda edip haramları terk ederek Allah'a yaklaşmaya çalışan –ve bununla birlikte mubahlarla da ilgilenen– ehl-i yemîn olan 'ebrar'a uygundur. Öyleleri eğer yokluğu esnasında başka bir mubahla meşgul olacaklarsa; bu mubahın varlığı muayyen mubaha denktir. Birincisine zıt başka bir fiille meşgul olmadan nefsin bu fiili terk etmesine imkan yoktur, zîrâ; nefs bütün harekât ve sekenâttan alıkonulamaz.

Bu yüzden el-Kâbî, şeriatta mubah olduğunu inkar etmiştir; zîrâ 'her mubah kişiyi haramdan alıkoyar, haramın terki de; vâciptir ve ancak zıddıyla meşgul olmakla mümkündür: Bu mubah da onun zıddıdır. Bir şeyi emretmek zıddını nehyetmek demektir. Bir şeyi nehyetmek de; eğer sadece bir tane zıddı var ise muayyen zıddını, aksi takdirde zıtlarından birini emretmektir. Hangi zıt olursa olsun muhayyer vâcip türünden bir vâcip hâlini alır.'

Kâbî'nin bu sorusu bir çok araştırmacıya problemli gelir. Kimi tâife, Ebu'l Hasan el Amîdî gibi ona cevap vermekten âciz olduğunu itiraf etti. Kimi tâife de, Ebu'l Meâlî gibi, 'bir şeyi nehyetmenin zıddını emretmek' olduğuna kanaat getirerek onu destekledi.

Kimileri de şöyle dedi: Bu, zıtları sınırlı olanlar hakkında geçerlidir. Sınırlı olmayanlarda ise bir şeyin nehyi; zıtlarından birinin emri demek değildir. Mutlak vâcip ile muhayyer vâcibin arasını tefrik etmek gibi.

'Muhayyer' hakkında; 'üç şeyden birinin emredilmesidir', "Mutlak" hakkında ise; "müşterek takdirdir" denilir. Dedem Ebu'l Berekât buna mütemâyildi. Bir haramı bırakıp başka bir haram işleyen kimse hakkında, Kâbî'nin; 'Onun bütün haramları terk edip, haram olmayan şeylere; ya mubaha, ya müstehâba, ya da vâcibe yönelmesi gerekir' sözü üzerine de öyle cevap vermişlerdi.

Bu meselenin hakîkati bizim şu görüşümüzdür: Bir şeyi emretmek; zıddını ve zıtlarını nehyetmek, bir şeyi nehyetmek de; zıddını veya zıtlarından birini emretmektir. Bu bizim şu görüşümüzle de aynı cinstendir: Bir şeyi emretmek onun lâzımlarını da emretmektir. Vâcibin ancak kendisiyle tamam olduğu şey de vâciptir. Bir şeyi nehyetmek, kendisinden kaçınılması ancak o şeyden kaçınmak suretiyle tamamlanan şeyi de nehyetmektir. Zîrâ; emredilen şeyin varlığı kendi lâzımlarının varlığını ve zıtlarının yokluğunu gerektirir, hatta; böyle olan her şeyin varlığı kendi lâzımlarının varlığını ve zıtlarının yokluğunu, gerektirir. Kendisinden nehyedilen bir şeyin yokluğu; zorunlu sonuçlarının da yokluğunu gerektirir. Allah'ın yarattığı varlıklar gibi ancak bir zıtla yok oluyorsa, o zaman; onun yokluğu durumunda zıtlarından bazısının varolması gerekir.

Bu kendi hakkında doğrudur, ancak; her ne kadar emrin maksadı değillerse de, varlığın zorunluluğu sonucu; bu lâzımlar ortaya çıkmıştır. Maksatlı olarak emredilen ile, emredilenin varlığı gereği lüzum eden arasındaki fark belirgindir.

Birincisi, ikincisinin aksine, bunu terk ettiği için kınanıp cezaya müstahak olur. Her kim hac ve cuma ile emrolunursa ve oraya uzak bir yerde ise, onun uzak yerden yola çıkması gerekir. Emredilen ve yakında olan kimsenin de yakın yerden yola çıkması. Bu mesâfelerin kat edilmesi, emredilen şeyin lâzımlarındandır. Bununla birlikte, her ikisi de hac ve cumayı terk edecek olurlarsa; uzakta olanın cezası yakındakinin cezasından daha büyük olmaz. Fakat tersi doğrudur; uzaktakinin sevâbı daha büyük olur. Eğer lâzımlar, emrin bir maksadı olsaydı onun terk edilmesine de ceza verilirdi. Meselâ; uzakta olanın cezasının daha büyük olması gibi ki; bu kesinlikle bâtıldır.

Aynı şekilde, emredilen şey yapılırsa zıtlarının terki gerekir. Ancak, zıtların terki emredilen fiilin lâzımlarındandır; emrin maksadı değildir. Zîrâ; emredilen terk edildiğinde terkinden dolayı ceza verilir; meşgul olunan zıtları işlemekten dolayı değil. Aynı şekilde, nehyedilen şeyde nehyedenin maksadı, onun yokluğudur; zıtlarından birinin işlenmesi değildir. Şâyet ona zıt bir şeye tutunarak onu terk edecek olursa; bu, terkin zorunlu bir sonucu olur.

Binaenaleyh; bir haramı terk edip başka bir haram işleyen, ikinciden dolayı cezalandırılır. Şöyle denemez; o vâcibi yaptı ve birinci haramı terk etti. Zîrâ kasıt, birincisinin yokluğudur. Ne onu haramdan meşgul edecek olan bir mubah, ne de onun bir benzeri maksatlı olarak emredilmiştir. Fakat haramdan nehyedilmiştir ve nehyedilen şeyin terkinin zorunlu sonuçlarından biri de, onun zıtlarından biriyle iştigal etmektir. Bu da nehyedilenin terkinin bir lâzımı olarak vuku bulur. Bu, bizim; "terk edeni zemmedilen ve cezaya uğratılandır", ya da "terki zemme ve cezaya sebep olandır" şeklinde tanımladığımız 'vâcip' değildir.

İndeks

Geylânî Kitaplığı

Fütûhu'l-gayb

ISBN 975-8719-38-6
9 789758 719389